HASAN ÂLİ YÜCEL
KLASİKLER DİZİSİ

LXVII

MIGUEL DE UNAMUNO

ABEL SÁNCHEZ
TULA TEYZE

MIGUEL DE UNAMUNO

ABEL SÁNCHEZ
-TUTKULU BİR AŞK HİKÂYESİ-

TULA TEYZE

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

İSPANYOLCA ASLINDAN ÇEVİREN:
YILDIZ ERSOY CANPOLAT

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

IV. BASIM

Genel Yayın: 1288

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

MIGUEL DE UNAMUNO
ABEL SÁNCHEZ – TUTKULU BİR AŞK HİKÂYESİ –
TULA TEYZE

ÖZGÜN ADLARI
ABEL SÁNCHEZ. UNA HISTORIA DE PASIÓN
LA TÍA TULA

İSPANYOLCA ASLINDAN ÇEVİREN
YILDIZ ERSOY CANPOLAT

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2007
Sertifika No: 40077

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
ALİ ALKAN İNAL

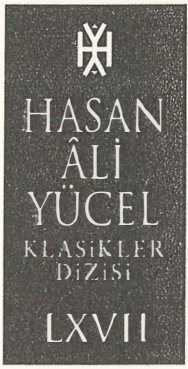
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM EYLÜL 2007, İSTANBUL
IV. BASIM EYLÜL 2020, İSTANBUL

ISBN 978-9944-88-155-5 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
AYHAN MATBAASI
MAHMUTBEY MAH. 2622. SOK. NO: 6 / 31
BAĞCILAR İSTANBUL
TEL: (0212) 445 32 38 FAKS: (0212) 445 05 63
SERTİFİKA NO: 44871

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

MIGUEL DE UNAMUNO

ABEL SÁNCHEZ
– TUTKULU BİR AŞK HİKÂYESİ –

~

TULA TEYZE

İSPANYOLCA ASLINDAN ÇEVİREN:
YILDIZ ERSOY CANPOLAT

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

ABEL SÁNCHEZ
– TUTKULU BİR AŞK HİKÂYESİ –

Joaquín Monegro öldüğü zaman kâğıtlarının arasında, yaşamı boyunca kendisini yiyip bitiren acılı tutkusuyla ilgili bir tür günce bulundu. Aşağıdaki öykü, bu *İtiraflar*'dan –kendisi bu adı koymuştu– alınmış ve bir bakıma çektiği acılarının yorumu sayılabilecek parçaları içermektedir. Bu bölümler tırnak içinde gösterilmiştir. *İtiraflar* kızına yapılmıştır.

I

Abel Sánchez ve Joaquín Monegro, ne zamandan beri birbirlerini tanıdıklarını anımsamıyorlardı. Çocukluklarından önce, ilk bebekliklerinden beri tanıyorlardı birbirlerini, zira ikisinin sütanneleri, onlar daha konuşmaya bile başlamamışlarken buluşurlar ve çocukları da bir araya getirirlerdi. İkisi de ötekini tanırken, kendisini tanımayı öğrenmişti. Ve böylece yaşayıp gitmişlerdi, aşağı yukarı doğdukları günden beri arkadaş, hatta birlikte büyüyen iki kardeş olmuşlardı.

Gezmeleri, oynamaları, ortak arkadaşları konusunda çok kaprisli olan Joaquín, her zaman başı çekiyor ve egemen görünüyordu; ama baş eğiyormuş gibi görünerek her zaman kendi istediğini yaptıran Abel'di. Ve buyruğa uymamak, buyurmaktan daha önemliydi onun için. Hemen hemen hiç kavga etmezlerdi. "Bana göre hava hoş, sen nasıl istersen!" derdi Abel, Joaquín'e; bu "sen nasıl istersen" sözleri, kavgayı savuşturduğu için Joaquín'i çileden çıkarırdı.

— Bana hiçbir zaman olmaz demiyorsun! –diye bağırırdı Joaquín.

— Peki niçin? –derdi öteki.

Bir gün Joaquín, birkaç arkadaşıyla birlikte dolaşmaya gitmek üzere hazırlanırken:

— Ama Abel çamlığa gitmemizi istemiyor.

— Ben mi? Niçin istemeyeyim ki! –diye haykırdı Abel.– Evet arkadaş, evet; sen nasıl istersen. Hadi gidelim!

— Hayır, ben nasıl istersem değil! Kaç kez söyledim sana! Ben nasıl istersem değil! Sen istemiyorsun!

— Ben istiyorum ahbap...

— Öyleyse ben istemiyorum.

— Ben de istemiyorum...

— Saçma, –diye bağırdı Joaquín ve öteki arkadaşlarına dönerek,– Ya onunla, ya benimle! –dedi.

Bütün çocuklar Joaquín'i yalnız bırakıp Abel'le gittiler.

Bu çocukluk anısını *İtiraflar*'ında yorumlarken Joaquín şunları yazmıştı: "O andan sonra Abel hep sevimli göründü, nedenini kendisi de bilmiyordu, ben ise nedenini bir türlü anlamadan sevimsiz olup çıkmıştım, her zaman ben tek başıma kalırdım. Çocukluğumdan beri hep yalnız bırakıldım."

Ortaöğrenim derslerini birlikte izlerlerken *inek* olan, ödülden ödüle koşan Joaquín'di, sınıfa ilk giren Joaquín olurdu, dışarıya, sınıf avlusuna ilk çıkan da Abel'di, okulu kırıp arkadaşlarıyla sokaklarda, kırlarda sürten de. Yaptığı şaklabanlıklarla herkesi güldürüyor, özellikle öğretmenlerinin karikatürlerini yaparak büyük alkış topluyordu. "Joaquín çok daha çalışkan, ama Abel daha akıllı... bir de kendisini derslerine verebilse..." Arkadaşlarının bu ortak yargısını Joaquín biliyor ve yüreği parçalanıyordu. Çalışmayı bir yana bırakıp, içten içe arkadaşını başka bir alanda yenmek isteği duymaya başladı; ama kendi kendine, "Öf! Onlar ne biliyorlar ki?.." derken doğasına sadık kalmayı sürdürdü. Üstelik zekâ ve saygıda ötekinden daha üstün olsa da başarılı olamıyordu. Şakalarına kimse gülmüyordu ve ciddi buluyorlardı. Federico Cuadrado: "Senin için kararmış, –derdi ona her zaman,– takılmaların cenaze sofrası esprileri gibi."

Liseyi birlikte bitirdiler. Abel sanata yöneldi ve resim öğrenimine başladı, Joaquín ise tıp fakültesine yazıldı. Sık sık görüşüyorlar ve birbirlerine, izledikleri derslerde sağladıkları başarıyı anlatıyorlardı; Joaquín, tıbbın da bir sanat olduğunu, hem de şiirsel esin kaynağı içeren güzel bir sanat oldu-

ğunu Abel'e kanıtlamak için didinip duruyordu. Buna karşılık kimi zaman da, istenci zayıflattığını ileri sürerek güzel sanatları küçümsüyor, gerçekle insan ruhunu yükselten, güçlendiren ve ufkunu genişleten bilimi göklere çıkartıyordu.

— Ama tıp bilim olmaktan çok, bilimlerden türeyen bir sanat, –diyordu Abel.

— Kendimi hastaların tedavisine adamak zorunda değilim, –diye yanıtlıyordu Joaquín.

— Çok onur verici ve çok yararlı bir iş... –diyordu öteki.

— Evet, ama benim için değil. Ne denli onur verici ve ne denli yararlı olduğunu söylesen de, ben bu onurdan ve bu yararlılıktan nefret ediyorum. Kimileri için hastanın nabzını sayarak, diline bakarak ve reçete yazarak para kazanmak olabilir. Benim daha büyük emellerim var.

— Daha büyük emeller mi?

— Evet, ben yeni ufuklar açmak istiyorum. Kendimi bilimsel araştırmalara vermek istiyorum. Tıbbın övüncü, herhangi bir hastalığın gizini keşfedenlerindir, bu keşfi iyi ya da kötü bir biçimde uygulayanların değil.

— Seni böyle idealist görmek hoşuma gidiyor.

— Yoksa sen yalnızca sizler gibi sanatçıların ve ressamların mı ün kazanmayı düşlediklerini sanıyorsun?

— Yahu böyle bir şey düşlediğimi sana kim söyledi...

— Söylemedi mi? Öyleyse niçin resim yapmaya yöneldin?

— Doğrusunu söylemek gerekirse, geleceği olan bir iş...

— Ne geleceği var ki?

— Yani, kazanç getirir.

— Yutturamazsın bana, Abel... Hemen hemen doğduğumuzdan beri tanıyorum seni. İnandıramazsın beni. Seni tanıyorum.

— Hiç seni aldatmaya kalkıştım mı?

— Hayır, ama istemeden aldatıyorsun. Hiçbir şeye önem vermiyor havalarındasın, yaşamı oyun gibi algılıyorsun, kimse umurunda değil, korkunç hırslısın...

— Ben mi hırslıyım?

— Evet, onur için, şan şöhret kazanmak için, adını yaymak için. Doğduğundan beri hep böylesin. Ama sinsice...

— Gel hele bir, söyle bana, kazandığın ödüller için hiç tartıştım mı seninle? Sınıfta her zaman birinci olmadın mı? Geleceği parlak olan delikanlı değil miydin?

— Evet, ama sen arkadaşlarının şımarttığı çocuk, züppe...

— Peki ne yapsaydım?

— Bir tür popülarite kazanmak istemediğine mi inandırmak istiyorsun beni?

— Eğer sen isteseydin...

— Ben mi? Ben mi? Yığınları küçümseyen ben ha!

— Tamam, tamam; zırvalamayı bir yana bırak, çeneni yorma. En iyisi bir kez daha bana sevgilinden söz et.

— Sevgilim mi?

— Pekâlâ, şu senin küçük kuzinden diyelim istersen.

Zira Joaquín, kuzini Helena'nın kalbini elde etmek istiyordu ve kendini bu sevdaya adamaya, kuşkucu ve bir noktaya odaklanmış ruhunun tüm ateşiyle girişmişti. Ve bir aşk savaşçısının boşalmasıyla, o kaçınılmaz, sağaltıcı boşalmasıyla içini dökerdi arkadaşı Abel'e.

Ne denli acı çektiriyordu ona Helena!

— Her karşılaşmamızda daha az anlıyorum onu, –derdi Abel'e.– Bu kız benim için bir sfenks...

— Oscar Wilde'ın ya da bir başkasının, her kadın gizemsiz bir sfenkstir, dediğini bilirsin.

— Ama Helena'nın bir gizi var gibi geliyor bana, sanırım bir başkasını seviyor, o başkası bunu bilmiyorsa da. Bir başkasını sevdiğinden eminim.

— Peki niçin?

— Bana karşı davranışını başka türlü açıklayamıyorum...

— Yani seni sevgili olarak sevmediği için... seni kuzin olarak sevse de...

— Dalga geçme benimle!

— Pekâlâ, seni sevgili, daha doğrusu koca olarak sevmediği için bir başkasına tutulması mı gerekir? Hoş bir mantık!

— Ben kendimi anlıyorum!

— Evet, seni ben de anlıyorum.

— Sen mi?

— Beni en iyi anlayanın kendin olduğunu hep söylemez misin? Seni en iyi anlayanın da ben olduğumu söylersem ne çıkar? Aynı zamanda tanıdık birbirimizi.

— Bu kadının beni çıldırttığını ve sabrımı tükettiğini söylüyorum sana. Benimle oynuyor. İşin başında bana hayır deseydi, tamam olurdu, ama beni böyle sürüncemede bırakmak, bakalım, düşüneyim demek... Bu şeyler düşünülmez... Yosma!

— Seni araştırıyordur belki.

— Beni araştırıyor mu? O? Araştırılacak neyim var? Ne araştırabilir ki?

— Joaquín! Joaquín! Sen hem kendini hem onu aşağılıyorsun! Yoksa seni gördüğü, dinlediği ve onu sevdiğini öğrendiği için hemen sana teslim olması gerektiğini mi düşünüyorsun?

— Evet, ben her zaman sevimsiz görünmüşümdür...

— Hadi canım, böyle konuşma...

— Bu kadının benimle oyun oynamasına ne demeli! Benim gibi içten, dürüst, içi dışı bir kimseyle oyun oynamak doğru değil!.. Ama görsen ne denli güzel! Üstelik soğuk davrandıkça, tepeden baktıkça daha güzelleşiyor! Kimi zaman onu seviyor muyum, yoksa daha çok nefret mi ediyorum, anlayamıyorum! Seni onunla tanıştırayım ister misin?

— Yahu, sen...

— Tamam, sizi tanıştıracağım.

— Ama isterse...

— Neyi?

— Bir resmini yaparım.

— Evet, evet! Ama...

Ama hiç çaba göstermeden sevimli görünen, başka insanların pohpohlamalarıyla şımaran Abel Sánchez'in Helena'nın resmini yapacağı düşüncesi kafasına takılmıştı, Joaquín'i uyku tutmadı o gece.

Sonuç ne olurdu? Öteki arkadaşları gibi Helena da Abel'i daha sevimli mi bulacaktı? Tanıştırma işinden vazgeçmeyi düşündü, ama söz vermişti bir kez...

II

— Kuzinimi nasıl buldun? –diye sordu Joaquín, Abel'e, Helena'yı tanıştırdığının ve resmini yapmasını önerdiğinin ertesi günü; kız da öneriyi sevinçle karşılamıştı.

— Dostum, gerçeği söylememi ister misin?

— Her zaman gerçeği bilmek isterim, Abel; her zaman birbirimize gerçeği, yalnızca gerçeği söyleyecek olsak dünyamız cennet olurdu.

— Evet, ikimiz de kendi kendimize gerçeği söyleyebilsek...

— Tamam öyleyse, gerçek!

— Gerçek şu ki, daha sonra nişanlın, belki de karın olacak olan kuzinin gerçek bir tavus kuşuna benziyor... yani tam bir dişi tavus kuşu... Artık beni anlıyorsundur.

— Evet, anlıyorum seni.

— Fırçam kadar kendimi iyi ifade etmeyi bilmediğime göre...

— Demek ki tavus kuşunu ya da dişi tavus kuşunu yelpaze gibi açılmış kuyruğu ile çizeceksin, gözlerle dopdolu kuyruğu ve küçücük kafasıyla...

— Model olarak şahane! Şahane, oğlum! Ne gözler ama! O güzel dudaklar! Dolgun, kıvrık dudaklar... bakmayan o gözler... O ne boyun! Özellikle de teninin rengi! Eğer seni rahatsız etmezse...

— Beni rahatsız etmezse mi?

— Yürekli Kızılderili renginde diyecektim, daha doğrusu evcilleşmemiş, yabanıl hayvan renginde sanki. Onda tam anlamıyla bir panter havası var. Ve hepsi soğuk.

— Öyle soğuk ki!

— Neyse dostum, sana mükemmel bir portre yapacağımı umuyorum.

— Bana mı? Onunki olacak.

— Hayır, onunki de olsa, portreyi senin için yapacağım.

— Yo, yo! Bu olamaz; portre onun için olacak!

— Peki, ikinizin olsun. Kim bilir... Belki sizi birleştirir.

— Hadi, hadi portreciliği bırakıp meslek mi değiştiriyorsun...

— Ne dersen de Joaquín, yeter ki acı çekme. Seni böyle görmek bana acı veriyor.

Üçünü bir araya getiren resim seansları başladı. Helena yazgının sürüklediği bir tanrıça gibi, gururla şişinmiş olarak soğuk ve görkemli, yerine oturuyordu. İlk gün: "Konuşabilir miyim?" diye sordu, Abel de yanıtladı onu: "Evet, konuşabilir, hareket edebilirsiniz; benim için konuşmanız ve hareket etmeniz daha iyi olur, böylece fizyonominiz yaşam bulur... Bu fotoğraf değil ki, üstelik heykel gibi oturmanızı istemiyorum..." Helena konuştukça konuşuyordu, ama pek kımıldamıyordu, duruşunu bozmak istemiyordu. Neler konuşuyordu? Delikanlılar bilmiyorlardı ne konuştuğunu. Zira her ikisi de gözleriyle kızı yemekten başka bir şey yapmıyordu; ona bakıyorlar, ama duymuyorlardı.

Ve Helena durmadan konuşuyordu, susmanın görgü kurallarına aykırı olduğunu sanarak konuşuyordu, elinden geldiğince Joaquín'i iğneliyordu.

— Hasta miktarı nasıl gidiyor kuzenciğim, –diye soruyordu.

— Bu seni niçin ilgilendiriyor?

— İlgilendirmez olur mu hiç dostum? Niçin ilgilendirmesin? Düşün bir kez...

— Hayır, düşünemem.

— Benimle bu denli ilgilenirsen, benim de senin işlerinle ilgilenmem gerekir. Hem sonra, kim bilir...

— Kim neyi bilir?

— Tamam, bırakın bunu, –diye araya girdi Abel,– hırlaşmaktan başka bir şey yaptığınız yok.

— Akrabalar arasında bu çok doğal... –diyordu Helena...– Üstelik böyle başladığı söylenir.

— Başlayan neymiş? –diye sordu Joaquín.

— Sen başladığına göre, ne olduğunu da sen bilirsin, kuzen.

— İstediğim şey, bitirmek.

— Bitirmenin bin bir yolu vardır, kuzen.

— Başlamanın da.

— Kuşkusuz. Yoksa gevezeliğimle pozumu bozuyor muyum, Abel?

— Hayır, hayır, tam tersi. Sizin gevezelik dediğiniz şey bakışlara, davranışlara daha bir anlam veriyor. Ama...

İki gün sonra Abel ile Helena birbirleriyle senli benli konuşmaya başladılar; üçüncü gün Joaquín tasarladığı gibi seansa katılmadı.

— Bakalım nasıl oluyor, –diye Helena resmi görmek için ayağa kalktı.

— Sana benziyor mu?

— Ben anlamam ki, hem bana benzeyip benzemediğini en iyi bilecek olan ben değilim.

— Nasıl? Aynan yok mu senin? Aynaya hiç bakmadın mı?

— Evet, ama...

— Aması ne?

— Ben ne bileyim?

— Bu aynada kendini yeteri kadar güzel bulmuyor musun?

— Yağcılık etme!

— Pekâlâ, Joaquín'e sorarız.

— Lütfen ondan bana söz etme. İçimi karartıyor.

— Ama sana ondan söz etmem gerek.

— Öyleyse gidiyorum.

— Hayır, bak. Bu çocuğa çok kötü davranıyorsun.

— A! Şimdi de onun avukatlığını mı yapıyorsun? Portre işi bir bahane miydi yoksa?

— Bak Helena, kuzeninle oynamanın hiç hoş değil. O da insan...

— Evet, dayanılması güç bir insan!

— Hayır, içine kapanık, gururlu, inatçı, ama iyi yürekli, çok dürüst ve zeki bir insandır o; mesleğinde parlak bir gelecek bekliyor onu; seni çılgınlar gibi seviyor...

— Bütün bunlara karşın ya ben onu sevmiyorsam?

— O zaman onu düş kırıklığına uğratmamalısın.

— Ona umut vermedim ki! Bana iyi bir çocuk gibi göründüğünü, ama yalnızca bunun için, mükemmel bir kuzen olduğu için onu bir sevgili gibi sevmeyeceğimi –şaka yapmıyorum– bıkmadan usanmadan söyleyip durdum.

— Ama dedi ki...

— Eğer sana başka şey dediyse doğru söylememiş demektir, Abel. Kuzenim olduğu halde onu yüzüstü bırakıp benimle konuşmasını mı yasaklayacağım? Kuzen! Aman ne hoş!

— Böyle alay etme.

— Ne yapabilirim ki...

— Kuşkulandığı bir konu daha var: Senin bir başkasına tutkun olduğunu, kendisini sevmek istemediğini düşünüyor...

— Sana bunu mu söyledi?

— Evet, bunu söyledi bana.

Helena dudaklarını ısırdı, kıpkırmızı oldu ve bir süre sustu.

— Evet, bana bunu söyledi, –diye yineledi Abel, tuvale dayalı değneğin üzerinde sağ elini dinlendirerek; yüzündeki bir çizginin anlamını kestirmek istiyormuş gibi Helena'ya dikkatle bakıyordu.

— Bu denli direnirse...

— Eeee?

— Sonunda beni bir başkasına âşık edecek...

O gün öğleden sonra Abel resim yapmaya ara verdi. Ve Helena ile iki sevgili olarak çıktılar dışarıya.

III

Abel'in yaptığı Helena'nın portresi büyük bir başarı elde etti. Sergilendiği vitrinin karşısında hayranlıkla seyreden birileri oluyordu her zaman. "Artık büyük bir ressamımız daha var." diyorlardı. Helena ise yapılan yorumları duymak için portresinin asılı durduğu yere yaklaşıyor ve yaşayan ölümsüz bir portre gibi, eteklerini oraya buraya savuran bir sanat yapıtı edasıyla kentin sokaklarında dolaşıyordu. Bunun için mi doğmuştu acaba?

Joaquín hemen hemen hiç uyuyamıyordu.

— Şimdi daha da kötü, –dedi Abel'e.– Gerçekten benimle oyun oynuyor. Öldürecek beni!

— Bu çok doğal! Artık meslek güzelliğini duyumsuyor...

— Evet, sen onu ölümsüzleştirdin! Bir başka La Gioconda daha!

— Ama sen, doktor olarak hayatını uzatabilirsin.

— Ya da kısaltabilirim.

— İşi trajik duruma sokma.

— Peki ne yapacağım ben, Abel, ne yapacağım?

— Sabırlı olacaksın.

— Üstelik bana anlattıklarına bakılırsa, başka birisine âşık olduğunu sandığını söylemişsin ona...

— Aranızı bulmak için...

— Aramızı bulmak içinmiş... Abel, Abel, onunla anlaşmışsın... ikiniz birden aldatıyorsunuz beni...

— Seni aldatmak mı? Hangi konuda? Sana bir söz mü verdi?

— Sana verdi mi?

— O senin sevgilin değil mi?

— Yoksa artık senin sevgilin mi?

Abel sustu, renkten renge girmişti.

— Görüyorsun değil mi? –diye haykırdı Joaquín kekeleyip titrerken.– Görüyorsun ya?

— Neyi görüyorum.

— Bir de yadsıyorsun ha? Hangi yüzle yadsıyacaksın?

— Tamam Joaquín, biz daha kendimizi tanımadığımızdan beri arkadaşız, nerdeyse kardeş gibiyiz...

— Arkadan vuran bir kardeş, öyle değil mi?

— Böyle öfkelenme; sabırlı ol...

— Sabırlı olmak mı? Yaşamım sürekli sabretmekle, sürekli acı çekmekle mi geçecek? Sevimli olan sen, yiyip içip eğlenen sen, hep kazançlı çıkan sen, sanatçı olan sen... Peki ben...

Gözlerinden akan yaşlar konuşmasını kesti.

— Peki ne yapabilirim Joaquín, ne yapmamı istiyorsun?

— Onu ben sevdiğime göre, ona yaklaşmamanı!

— Ama yaklaşan o oldu Joaquín, o olduğuna göre...

— Kuşkusuz, sana, sanatçıya, talihli adama, kadınların peşinden koştukları gözde delikanlıya. Artık sahipsin de ona...

— Söylüyorum sana, bana yanaşan o.

— Evet, artık dişi tavus kuşuna, mesleki güzelliğe, La Giaconda'ya sahip olan sensin... Onun ressamı sen olacaksın. Her pozda, her biçimde, her ışıkta, giyinik ve çıplak olarak çizeceksin onu...

— Joaquín!

— Böylece ölümsüzleştireceksin onu. Senin tablolarının yaşadıkları kadar yaşayacak o da. Yani yaşayacak, değil mi! Çünkü Helena yaşamıyor; o kalacak, yontulduğu mermer

gibi kalacak. Çünkü soğuk ve sert taştan, senin gibi soğuk ve sert. Bir et yığını!

— Öfkelenme dedim sana...

— Demek ki öfkelenmemem gerek dostum, öfkelenmemem ha! Bu iğrenç, aşağılık bir oyun!

Bitkin bir durumda çöktü ve sözcükler, tutkusunun şiddetine yetmeyeceklermiş gibi sustu.

— Ama dur hele dostum, –dedi Abel, en tatlı , ama en korkutucu sesiyle,– bir düşün. Seni sevmek istemiyorsa, seni sevmesini nasıl sağlayabilirim? Seni sevgili olarak görmüyor.

— Evet, benden kimse hoşlanmıyor; şanssız doğmuşum ben.

— Yemin ederim ki Joaquín.

— Yemin etme!

— Bu iş yalnızca bende bitseydi, yemin ederim ki Helena senin sevgilin, yarın da karın olurdu. Sana onu bırakabilmek benim elimde olsaydı...

— Bir tabak mercimek çorbası karşılığında bana satardın, değil mi?

— Onu sana satmak mı, yo, yo! Bedava verirdim ve sizi mutlu görmekten kıvanç duyardım, ama...

— Evet, o beni sevmiyor, seni seviyor, değil mi?

— Doğru!

— Peşinden koşan beni itiyor, kendisini iten senin peşinden koşuyor ha?

— Evet, sen buna inanmasan da; baştan çıkarılan benim.

— Amma da hava atıyorsun! Tiksindiriyorsun beni!

— Hava atmak mı?

— Evet, baştan çıkarılan olmak, baştan çıkaran kişi olmaktan daha kötü. Zavallı kurbanım benim! Kadınlar senin için kavga ediyorlar...

— Tepemi attırma benim, Joaquín!

— Senin mi? Senin tepeni attırmak mı? Sana söylüyorum, alçaklık bu, iğrenç bir şey, cinayet... Artık sonsuza dek aramızda her şey bitti.

Ve sonra anlaşılmaz gözyaşları arasında, ses tonunu değiştirerek:

— Acı bana Abel, acı bana. Görüyorsun herkes bana düşman, her şey bana engel... Sen gençsin, şanslısın, şımartılıyorsun; senin için kadından çok ne var... Helena'yı bana bırak; inan bana, başka bir kadını sevemeyeceğim... Bırak bana Helena'yı...

— Ama sana bıraktığımı söylüyorum ya...

— Beni duymasını, beni tanımasını sağla; onun için ölüp bittiğimi, onsuz yaşayamayacağımı söyle ona...

— Onu tanımıyorsun ki sen...

— Evet, evet, ikinizi de tanıyorum! Ama Tanrı aşkına, yemin et bana, onunla evlenmemen gerektiğini söyle...

— Evlenmekten söz eden kim?

— Öyleyse sırf beni kıskandırmak içindi ha? Ya Helena yalnızca yosmanın birisiyse, hatta daha da kötüyse...

— Sus! –diye gürledi Abel.

Öylesine gürledi ki Joaquín sustu, bakakaldı.

— Olanaksız, Joaquín! Seninle başa çıkılmaz! Çekilmez adamsın!

Ve Abel çekip gitti.

"Korkunç bir gece geçirdim," diye yazdı *İtiraflar*'ına Joaquín, "yatakta bir o yana bir bu yana döndüm, arada bir yastığı dişliyordum, kalkıp lavabodaki sürahiden su içiyordum. Ateşim vardı. Zaman zaman kötü rüyalar görüyordum. Onları öldürmek geçiyordu kafamdan ve sanki bir dram ya da bir roman yazmam söz konusuymuş gibi kanlı intikamımın ayrıntıları beynimde belirip gelişiyordu ve onlarla karşılıklı konuşma planları hazırlıyordum. Bana öyle geliyordu ki Helena beni aşağılamak istemişti, beni küçük gördüğü için, aynadaki et yığını Abel'e âşık olmuş, aslında kimseyi sevememişti. Ve deliler gibi, eskisinden de büyük bir hararetle arzu ediyordum onu. O gece sayısız dalıp gitmelerimin birisinde Abel'in soğuk ve devinimsiz bedeni yanında

kendimi Helena'ya sahip olurken düşledim. O gece, kötü arzuların, öfkenin, pis isteklerin, kudurganlığın estiği bir fırtınaydı. Gün ışığı ve bu denli acının verdiği yorgunluk ile aklım başıma geldi, Helena'nın üzerinde hiç hakkım olmadığını anladım, ama bütün varlığımla Abel'den kin duymaya ve aynı zamanda bu kini ruhumun derinliklerinde özenle nasıl gizleyeceğimi, büyüteceğimi, bakacağımı tasarlamaya başladım. Ne kini? Henüz buna ne bir ad vermek istiyordum, ne de kinin yükünü ve tohumunu taşımaya mahkûm olarak doğduğumu kabullenmek... O gece yaşamımın cehennemine doğdum."

IV

— Helena, –diyordu Abel,– Joaquín'in durumu uykularını kaçırıyor!

— Hangi durumu?

— Evleneceğimizi ona söyleyince ne olacağını bilmiyorum. Gerçi rahatlamış ve ilişkimizi kabullenmiş gibi görünüyorsa da...

— Evet, buna kabullenmişlik denirse!

— Gerçek şu ki daha tam iyileşmedi.

— Ne? Sen de mi? Yoksa hayvanlar gibi alınan, ödünç verilen, kiralanan ve satılan kadınlar mı olacaktık?

— Hayır, ama...

— Ama ne?

— Portreni yapmam için seni benimle tanıştıran oydu, ben de bundan yararlandım...

— Ne yararlanması be! Onun nişanlısı mıydım ben? Öyle olsaydım bile! Herkes kendi yoluna.

— Evet, ama...

— Ne yani? Sana zor mu gelmeye başladı? Benim için... Seninle birbirimize söz verdiğimizi, resmen sevgilin olduğumu ve önümüzdeki günlerde beni isteyeceğini herkesin bilmesine karşın, beni şu anda bırakacak olsan, yine de Joaquín'i istemezdim, hayır, hayır! Kesinlikle istemezdim! Beni isteyenlerin sayısı iki elimin parmağını da geçer, –kemikli

parmaklı ince, uzun iki elini, Abel'in büyük bir aşkla çizdiği o elleri kaldırarak... ve havada uçacaklarmış gibi parmaklarını oynatıyordu.

Abel onun ellerini avuçlarının içine aldı, dudaklarına götürdü ve uzun uzun öptü. Ve sonra da dudaklarını...

— Rahat dur, Abel!

— Haklısın Helena, zavallı Joaquín'in bu yüzden üzüldüğünü ve acı çektiğini düşünerek mutluluğumuzu bozmayalım...

— Zavallı mı? Yalnızca kıskanıyor!

— Ama kıskançlıklar vardır, Helena...

— Canı cehenneme!

Ve hüzünlü bir sessizlikten sonra:

— Kuşkusuz onu düğüne çağırırız, –dedi.

— Helena!

— Bunda kızacak ne var? Benim kuzenim, senin en iyi arkadaşın. Bizi tanıştırdığı için ona şükran borcumuz var. Eğer onu sen çağırmazsan, ben çağırırım. Gelmezse mi? Daha iyi ya! Daha iyi olur, daha iyi!

V

Abel, Joaquín'e evlenmekten söz edince:

— En doğrusu bu, –dedi.– Belliydi zaten.

— Ama anlıyorsun ya...

— Evet anlıyorum, beni geri zekâlı ya da öfkeli sanma; anlıyorum, mutlu olman iyi olur... Artık benim için olanaksız...

— Ama Joaquín, Tanrı aşkına, en sevdiğinin hatırı için...

— Yeter, artık bu konuyu konuşmayalım. Helena'yı mutlu et, o da seni mutlu etsin... Sizi bağışladım bile...

— Gerçekten mi?

— Evet, gerçekten. Sizi bağışlamak istiyorum. Kendime göre bir yaşam kuracağım.

— Öyleyse seni düğünümüze çağırma cesareti göstereceğim kendi adıma?..

— Ve onun adına da, öyle mi?

— Evet, onun adına da.

— Anlıyorum. Mutluluğunuzu artırmak için gelirim. Geleceğim.

Düğün armağanı olarak Joaquín, Abel'e bir sanatçıya yaraşır, kakmalı, şahane iki tabanca yolladı.

— Benden bıktığın zaman kafana bir kurşun sıkman için, –dedi Helena, evleneceği adama.

— Neler söylüyorsun, be kadın!

— Amacının ne olduğunu kim bilebilir... Yaşam entrikalar çevirerek geçiyor...

Joaquín, *İtiraflar*'ına şöyle yazdı: "Bana, evleneceklerini söylediği o günü izleyen günlerde, bütün varlığımın donduğunu duyumsadım. Bir buz tabakası yüreğimi sıkıştırıyordu. Buzdan alev gibiydiler. Soluk almakta zorlanıyordum. Helena'ya olan kinim, özellikle de Abel'e olan kinim, kökleri tüm benliğimi saran soğuk kin beni duygusuzlaştırmıştı. Kötü bir bitki değildi bu, ruhuma çivilenip kalan bir buzdağı; daha doğrusu ruhum bu kinle buz tutmuştu. Ve buz, öylesine saydamdı ki her şeyi pırıl pırıl görüyordum. Haklı olduklarının ayrımındaydım, hak denen şey onu elinde tutanlarındı, onun üzerinde hiçbir hak iddia edemezdim; sevgi konusunda bir kadına zor kullanılamayacağının, birbirlerini sevdiklerine göre birleşmelerinin gerekli olduğunun bilincindeydim. Ama onları bu yola kendim sürüklediğimi, yalnızca tanışmaları değil, birbirlerini sevmelerini de sağladığımı bulanık olarak duyumsuyordum; sırf beni küçük düşürmek için anlaştıklarını, Helena'nın kararında beni kızdırmanın ve bana acı vermenin, beni kıskandırmanın ve Abel'in önünde küçük düşürmenin etkisi olduğunu duyumsuyordum ve Abel'in kararında ise, başkasının acısını duyumsamasını kesinlikle önleyen bencillik egemendi. Kısacası, başka insanların da var olduğunun ayrımında değildi. Ona göre, biz öteki varlıklar, tabloları için birer modeldik. Kendi yaşamıyla öylesine doluydu ki, kin beslemeyi bile bilmiyordu.

"Kinden buz tutmuş ruhum, buz bağlamış acılı yüreğimle düğüne gittim, ama kahredici bir dehşete kapılmıştım, 'evet' dediklerini duyunca buzun çatlayacağından, yüreğimin eriyeceğinden korkuyordum: Ya ölecektim, ya çıldıracaktım. Ama başıma gelen, ölümden daha öldürücü oldu; daha kötü, ölmekten de daha kötü oldu. Ah keşke oracıkta ölebilseydim.

"Şahane güzeldi. Bana selam verdiği zaman, buzdan yüreğime, buzdan bir kılıcın saplandığını duyumsadım; bana acıyan o utanmaz gülümsemesiydi bu. 'Teşekkürler!' dedi ve 'Zavallı Joaquín!' dediğini duyar gibi oldum. Abel'in ise beni görüp görmediğini bilmiyorum. Bir şeyler söylemiş olmak için: 'Özverini anlıyorum' dedi. 'Önemi yok!' diye yanıtladım; 'Geleceğimi söylemiştim sana ve işte geldim; bak, aklı başında bir insanım; en eski arkadaşımı, kardeşimi ihmal edemezdim.' Fazla pitoresk olmasa da davranışım ona ilginç gelmiş olmalı. Orada taş gibi duran bir davetliydim.

"Uğursuz an'a yaklaşırken saniyeleri sayıyordum. 'Biraz sonra,' diyordum, 'benim için her şey bitmiş olacak!' Yüreğimin durduğunu sandım. Her iki *Evet*'i de, Abel'in *evet*'ini ve Helena'nın *evet*'ini çok net ve farklı duydum. Kız *evet* derken bana baktı, eskisinden daha soğukkanlılıkla karşıladım, bana dokunan hiçbir şey duymamışım gibi ürkmeden, yüreğim çarpmadan karşıladım. Bu içime bir cehennem korkusu saldı. Bir canavardan daha berbat duyumsadım kendimi, yaşamıyormuşum gibi, bir buz parçasından başka bir şey değilmişim gibi ve bunun sonsuza dek böyle kalacağını duyumsadım. Etime dokundum, bedenimi çimdikledim ve nabzımı yokladım. Ama yaşıyor muyum ben? Ben var mıyım, diye sordum kendi kendime.

"O gün olanları hiç anımsamak istemiyorum. Benimle vedalaştılar ve balayı gezisine gittiler. Kitaplarıma, araştırmalarıma gömüldüm ve sayıları yavaş yavaş artan hastalarımla ilgilenmeye başladım. O darbenin bana verdiği onarılmaz ruhsal çöküntü, içimde bir ruhun olmadığını keşfetmeye, araştırmalarımda teselliye değil de –teselliye ne gereksinmem vardı, ne de istiyordum– büyük bir tutkuya destek aramaya yöneltti beni. Kendi adımın ünüyle, Abel'in kazanmaya başladığı ününü ezmem gerekiyordu; bilimsel buluşlarım ve gerçek şairliğim onun tablolarını gölgelemeliydi. Bir gün Helena kendisini zafer halesiyle kuşatacak olanın o ressam

değil de ben, o sevimsiz doktor olacağını anlamalı. Çalışmalarıma gömüldüm. Hatta onları unutabileceğimi bile sandım! Bilimi hem uyuşturucu hem uyarıcı olarak kullanmak istedim!"

VI

Yeni evliler balayı gezisinden döndüklerinden kısa bir süre sonra Abel oldukça ciddi bir hastalığa yakalandı, görmesi ve muayene etmesi için Joaquín'i çağırdılar.

— Çok tedirginim, Joaquín, –dedi Helena,– dün gece sayıklayıp durdu, sürekli senin adını sayıklıyordu.

Joaquín tüm dikkat ve özenle arkadaşını muayene etti ve sonra kuzininin gözlerinin içine bakarak:

— Durum ciddi, –dedi,– ama onu kurtaracağımı sanıyorum. Kurtulma umudu besleyemeyen yalnızca benim.

— Benim için kurtar onu! –diye haykırdı Helena.– Biliyorsun ya...

— Evet, her şeyi biliyorum! –Ve sonra odadan çıktı.

Helena kocasının yatağına yaklaştı, elini, ateşler içinde yanan alnına koydu ve titremeye başladı. "Joaquín! Joaquín!" diye sayıklıyordu Abel, "Bağışla bizi, bağışla beni!"

— Sus, –dedi Helena kulağına eğilip,– sus! Seni görmeye geldi ve tedavi edeceğini, iyileştireceğini söylüyor... Susmanı söylüyor...

— Beni tedavi mi edecek?.. –diye ekledi hasta, düşünmeden.

Joaquín de evine ateşler içinde geldi, ama bir tür buz gibi ateşle. "Ya ölürse?.." diye düşünüyordu.

Giysileriyle yatağına attı kendini ve Abel ölecek olursa meydana gelebilecek sahneleri hayal etmeye başladı: Helena'nın yas tutacağını, dul kadınla yapacağı görüşmeleri, kadının pişmanlığını, Joaquín'in kim olduğunu genç kadının anlamasını, öç almanın nasıl ve ne şiddetle olması gerektiğini ve sonunda Helena'nın kendi kollarına düşeceğini, öteki erkeğin, ihanetin, yalnızca bir karabasan ve hafifmeşrep bir kadının rüyası olduğunu düşünüyordu, tam tersine öteki adamı değil, her zaman kendisini, Joaquín'i sevmişti. "Ama hayır, o ölmeyecek!" dedi kendi kendine. "Ölmesine izin vermeyeceğim, izin vermemem gerekir, söz konusu olan gururum ve sonra... yaşamasına gereksinmem var!"

Ve bunu söylerken, "yaşamasına gereksinmem var!" derken bütün benliğiyle titriyordu, fırtınada titreyen meşe yaprakları gibi...

"Abel'in hastalığı boyunca korkunç günler geçirdim," diye yazıyordu *İtiraflar*'ına, "inanılmaz işkence günleri. Onun ölmesine izin vermek elimdeydi, hatta daha fazlasına, hiç kimseyi kuşkulandırmadan, hiçbir iz bırakmadan öldürebilirdim. Meslek yaşamımda, daha sonraki olayların trajik parlaklığında aydınlandıklarını gördüğüm gizemli, acayip ölüm olaylarına tanık olmuştum: Dul kadının yeniden evlenmesi vb. Beni zehirleyen ve yaşamımı karartan bu korkunç ejderha ile, kendi kendimle her zamankinden daha çok savaştım. Doktorluk onurum, insanlık onurum söz konusuydu ve ruhsal sağlığım, aklım söz konusuydu. Deliliğin pençesinde çırpındığımın bilincindeydim; yüreğimi karartan bellek kaybının bilincindeydim. Ama ben kazandım. Abel'i ölümden kurtardım. Hiç bu denli başarılı, bu denli mutlu olmamıştım. Mutsuzluğumun büyüklüğü, sonsuz bir başarı mutluluğuna eriştirmişti beni."

— Senin... kocanın artık tedavisi bitti, –dedi bir gün Joaquín, Helena'ya.

— Sağ ol Joaquín, sağ ol. –Ve elini tuttu, o da kendi elleri arasına aldı,– sana ne kadar borçluyuz, bilemezsin...

— Benim de size ne kadar borçlu olduğumu bilemezsiniz...

— Tanrı aşkına, böyle söyleme... sana bu denli borçluyken yine eskiye dönmeyelim...

— Yo, yo eskiye döndüğüm yok. Size çok şey borçluyum. Abel'in hastalığı bana çok şey öğretti, gerçekten çok...

— Demek bir vaka olarak ele alıyorsun?

— Hayır Helena, hayır. Vaka olan benim.

— Bir türlü anlayamıyorum seni.

— Ben de hiçbir şey anlamıyorum. Kocanı kurtarmak için savaş verdiğim o günleri söylüyorum sana...

— Abel desene!

— Pekâlâ; onu kurtarmaya çalışırken kendi hastalığını ve sizin mutluluğunuzu inceledim ve evlenmeye... karar verdim.

— A! Bir sevgilin mi var yoksa?

— Hayır, hayır, henüz yok, ama arayacağım. Bir yuvaya gereksinme duyuyorum. Bir eş arayacağım, Yoksa sen Helena, beni seven bir kadın bulamayacağımı mı sanıyorsun?

— Yani araman gerekmez, dostum, araman gerekmez!

— Beni seven bir kadın diyorum.

— Evet, anladım, seni seven bir kadın, evet.

— Uygun olan birisi...

— Evet, kuşkusuz sen iyi bir insansın... gençsin, yoksul değilsin, iyi bir mesleğin var, gittikçe tanınıyorsun, peki...

— Evet söyle, söyle... sevimsizim, değil mi?

— Hayır dostum, hayır sevimsiz değilsin sen.

— Ah, Helena! Helena! Nerede bulacağım bu kadını?

— Seni seven kadını mı?

— Hayır, beni aldatmayan, bana yalan söylemeyen, benimle alay etmeyen, Helena, benimle alay etmesin! Çaresizlik içinde evlensin benimle, ben de ona bakayım, ama yeter ki bana bunu söylesin...

— Hasta olduğunu iyi ki söyledin, Joaquín. Evlen sen!

— Öyle mi düşünüyorsun Helena, beni sevebilecek bir kadın ya da erkek olabilir mi?

— Kendisini seven birisini bulamayan kimse yoktur.

— Peki ben de karımı sevecek miyim? Onu sevebilecek miyim? Söyle bana.

— Dostum, kuşkusuz seveceksin...

— Çünkü bak Helena, sevilmemek, sevilememek en kötü şey değildir, en kötüsü sevememektir.

— Bunu kilisenin rahibi Don Mateo söylüyor, şeytan sevemezmiş.

— Şeytan yeryüzünde dolaşıyor, Helena.

— Sus, bana öyle şeyler söyleme!

— Bunları kendi kendime söylersem daha kötü ya.

— Öyleyse sus!

VII

Joaquín kurtulmak ve tutkusunu yatıştırmak için kendine bir eş, içindeki nefretten kendisini koruyacak anne kolları, bu buzdan ejderhanın cehennem ışıkları saçan gözlerini görmemek için, umacıdan korkan bir çocuk gibi başını gömeceği bir kucak arıyordu.

Zavallı Antonia'ydı bu!

Antonia anne olmak için doğmuştu; çok yumuşak, çok merhametli bir kadındı. Tanrısal bir içgüdüyle Joaquín'de sakat, hastalıklı bir ruh ve cin çarpmış bir kimse sezinledi ve nedenini bilmeden adamın mutsuzluğuna âşık oldu. Başkalarının erdemli olabileceğine inanmayan bu doktorun soğuk ve kısa sözcüklerine karşı gizemli bir çekicilik duyuyordu.

Antonia, Joaquín'in tedavi ettiği dul bir kadının kızıydı.

— Onun iyileşeceğine inanıyor musunuz? –diye sordu.

— Zor bence, çok zor. Zavallı kadın çok yıpranmış, bitik durumda; çok acı çekmiş olmalı... Kalbi çok zayıf.

— Onu kurtarın, Don Joaquín; Tanrı aşkına kurtarın onu. Elimden gelse canımı verirdim iyileşmesi için!

— Hayır, bu olamaz. Hem kim bilir? Sizin canınız, Antonia, onunkinden daha çok gerek...

— Benimki mi? Ne için? Kimin için?

— Kim bilir!

Zavallı dul kadının ölüm saati geldi...

— Kurtarmak olanaksızdı, Antonia, –dedi Joaquín.– Bilim yetersiz!

— Tanrı istediyse!

— Tanrı mı?

— Ah! –Antonia'nın gözyaşlarıyla dolan gözleri, Joaquín'in kuru ve çelik gibi gözlerine çivilendi.– Yoksa siz Tanrı'ya inanmıyor musunuz?

— Ben mi? Bilmem!

Bu doktora karşı içinde beliren acıma duygusu, zavallı öksüz kıza bir an için annesinin ölümünü unutturdu.

— Peki ama, ben Tanrı'ya inanmıyor olsaydım, şimdi ne yapardım?

— Yaşam her şeye bir çare bulur, Antonia.

— Ölüm daha da fazlasını! Ve şimdi ben, yapayalnız... hiç kimsesiz...

— Doğru, yalnızlık korkunç bir şeydir. Ama siz, aziz annenizin anısını ona Tanrı'dan rahmet isteyerek yaşatabilirsiniz... Çok daha korkunç bir yalnızlık vardır!

— Hangisi?

— Herkesin küçümsediği, herkesin kendisiyle alay ettiği insanın yalnızlığı... Kendisine gerçeği söyleyecek bir kişi bulamayan insanın yalnızlığı...

— Hangi gerçeğin size söylenmesini istiyorsunuz?

— Annenizin henüz soğumamış bedeni üzerine yemin eder misiniz bana gerçeği şimdi söyleyeceğiniz konusunda? Bana doğru söyleyeceğinize yemin eder misiniz?

— Evet, doğruyu söyleyeceğim.

— Peki, ben itici bir tipim, doğru mu, değil mi?

— Hayır, doğru değil!

— Doğru, Antonia...

— Hayır, doğru değil!

— Peki ben neyim?

— Siz mi? Siz mutsuz birisiniz, acı çeken bir insansınız...

Joaquín'in içindeki buzlar erimeye başladı, gözlerine yaşlar doldu. Ruhunun derinliklerine dek yeniden titredi. Biraz sonra Joaquín ve öksüz kız, bir yıllık yas süresi geçince evlenmek üzere anlaştılar.

Yıllar sonra Joaquín *İtiraflar*'ına şöyle yazıyordu: "Beni sevmeyi, iyileştirmeyi ve kuşkusuz ona esinlemiş olacağım tiksintiyi yenmeyi iş edinmiş olan zavallı karıcığım benim. Hiçbir zaman bana söylemedi. Hiçbir zaman bana belli etmedi. Ama ben kinimi, özellikle cüzamlı ruhumu, kangrenleşen kinimi ona belli ettikten sonra benden tiksinmemesi olası mıydı? Bir cüzamlıyla evleniyormuş gibi evlendi benimle, kuşkusuz ilahi acıma duygusuyla, Hıristiyanlığın feragat ve özveri ruhuyla, ruhumu ve dolayısıyla kendi ruhunu kurtarmak için, bir azize gözü pekliği ile evlendi benimle. O bir azizeydi. Ama beni Helena'dan kurtaramadı, Abel'den kurtaramadı! Azizeliği, fazladan bir pişmanlık daha yarattı bende... Yumuşaklığı beni öfkelendiriyordu. Kimi zaman, Tanrı beni bağışlasın, onun kötü ruhlu, öfkeli ve hor gören bir insan olmasını istediğim oluyordu."

VIII

Bu arada Abel'in sanattaki ünü gittikçe büyüyor ve kabul görüyordu. Ülkede en çok tanınan ressamlardan birisi olmuş, ünü sınırlarımızı aşmaya başlamıştı. Gittikçe büyüyen bu ün, Joaquín'in ruhunda yıkıcı bir dolu etkisi bırakıyordu. "Evet, çok bilimsel bir ressam; tekniğe egemen; çok biliyor, çok; çok yetenekli" diyordu arkadaşından söz ederken, sözcükler ıslık gibi çıkıyordu ağzından. Bu onun, göklere çıkarıyormuş gibi yaparak küçümseme yöntemiydi.

Çünkü o, Joaquín, kendisini bir sanatçı, mesleğinde gerçek bir ozan, tanıda bir dâhi, yaratıcı ve önsezili buluyordu. Kendisini gerçek bilime, kuramsal patolojiye, araştırmaya verebilmek için müşterilerini bırakmayı bile düşünüyordu. Ama öyle iyi kazanıyordu ki...

"Buna karşın, bilimsel araştırmalara kendimi vermemi en çok engelleyen kazanç değil," diyordu *İtiraflar*'ında. "Bir yandan tanınmak, adımı duyurmak, büyük bir üne kavuşmak ve Abel'in sanatına gölge düşürmek, Helena'yı cezalandırmak, her ikisinden ve herkesten öç almak istiyordum ve burada çılgın düşlerim bir bir sıralanıyordu; bir yandan da bu pis tutkum, bu büyük üzüntüm ve kinim ruhumun huzurunu bozuyordu. Hayır, araştırma yapmak için kendime güvenim yoktu ne de hevesim; bunun için tertemiz ve huzurlu olmak gerekir. Hastalar beni oyalıyordu.

"Hastalar beni oyalıyordu, ama kimi zaman da tutkumun beni hapsettiği dalgınlık durumunun zavallı hastalarımın bakımına gereken titizliği göstermemi engellediğini düşünerek titriyordum.

"Bütün benliğimi sarsan bir olay oldu. Durumu oldukça ağır, zavallı bir kadın hastam vardı, ama umutsuz değildi. Abel kadının bir portresini, çok güzel bir portresini yapmıştı; çizdikleri arasında en iyilerinden birisiydi ve hep öyle kaldı; hasta kadının evine girilince dikkati çeken ve ilk göze çarpan şeydi. Capcanlıydı, yatağa serilmiş acı çeken adale ve kemik yığınından daha canlıydı. Ve portre sanki: 'Bak,' diyordu, 'o bana sonsuza dek yaşam verdi! Bakalım sen yataktaki bu yaşamını uzatabilecek misin?' Zavallı kadının yanına gelip muayene ederken, nabzını sayarken yalnızca ötekini, resimdeki kadını görüyordum. Bütün beceriksizliğim, aptallığım üstümdeydi, sonunda zavallı kadın ellerimde öldü. Ben öldürdüm onu, aşırı aptallığım kadar, canice dalgınlığımda. Kendi kendimden, zavallılığımdan tiksindim.

"Kadının ölümünden birkaç gün sonra, başka bir hastayı muayene etmek üzere evine gittim, portreye bakmamaya hazırlamıştım kendimi. Ama olanaksızdı, ben göz atmasam bile bana bakan oydu, resimdi, bakışlarını fırlatıyordu bana. Dul adam beni uğurlamak için kapıya kadar geldi. Portrenin altında durduk ve dayanılmaz ve uğursuz bir güç beni itiyormuş gibi haykırdım:

— Çok güzel bir resim! Abel'in yaptığı en güzel resim!

— Evet, –dedi dul adam,– bana kalan tek teselli. Karşısına geçip saatlerce seyrediyorum onu. Sanki benimle konuşuyor gibi.

— Evet, evet, –dedim,– Abel iyi bir sanatçı!

Kapıdan çıkarken kendi kendime konuşuyordum. Ben onu öldürdüm, Abel ise can verdi!"

Hastalarından birisi öldü mü, özellikle de çocuklar, Joaquín çok acı çekiyordu, ama başkalarının ölümüne pek aldırmıyordu.

"Niçin yaşamak istesin ki?" diyordu kimilerinin arkasından. "Hatta ölmesine izin vermekle ona iyilik yapılmış olur..."

Cesareti arttıkça, ruhsal açıdan gözlemleme yeteneği gelişiyordu ve en gizli ahlaksal zaafları hemen kestirebiliyordu. Yapay davranışlarda bulunurlarken, erkeklerin artık istemez olduklarında hiç acımadan karılarının ölümünü düşledikleri, kadınların ise önceden mimledikleri başkalarıyla evlenmek için kocalarından kurtulmak istedikleri gözünden kaçmıyordu. Hastası Alvarez öldüğünde dul kalan karısı, ölenin en yakın arkadaşı Ménendez ile evlenince Joaquín kendi kendine düşündü: "Biraz tuhaf oldu bu ölüm... Şimdi anlıyorum her şeyi... İnsanoğlu yaratıkların en iğrenci... bu kadın, bu hayırsever kadın, en namuslu kadınlardan birisi hem de!.."

— Doktor, –dedi bir gün, hastalarından birisi,– öldürün beni, Tanrı aşkına öldürün beni, hiçbir şey söylemeden, artık dayanamıyorum... Sonsuza dek uyumam için bir şey verin bana...

"Niçin bu adamın istediğini yerine getirmeyeyim," diye soruyordu Joaquín kendi kendine, "yalnızca acı çekmek için yaşıyorsa? Bana acı veriyor! İğrenç dünya!"

Çok zaman hastaları birer ayna oluyordu onun için.

Bir gün yılların ve çalışmanın yıprattığı yaşlı bir komşu kadın geldi, kocası evliliklerinin yirmi beşinci yılında, genç bir şırfıntıyla ilişki kurup yaşamaya başlamıştı. Horlanan kadıncağız, doktora derdini anlatmaya gelirdi.

— Ah Don Joaquín! –diyordu.– Söylendiğine göre siz her şeyi bilirmişsiniz, hadi bakalım, bu kötü kadının verdiği aşk iksirinden kocamı kurtaracak bir ilaç verin bakalım.

— Tanrım, ne iksiriymiş bu, hanım?

— Yirmi beş yıldan sonra beni bırakıp onunla yaşacakmış...

— Peki ama, siz gençken, yeni evliyken, bırakıp gitseydi daha acı olurdu, belki...

— Ah Senyor, olmazdı, Senyor! Kocama öyle bir aşk iksiri verdi ki aklını başından aldı. Yoksa böyle olmazdı... Olamazdı...

— İksir... İksir... –diye mırıldandı Joaquín.

— Evet Don Joaquín, evet, bir iksir... Madem ki her şeyi biliyorsunuz, bunun için bir ilaç verin bana.

— Ah kadıncağızım! Eskiler kendilerini gençleştirecek bir iksir bulmak için boşu boşuna uğraşıp durdular...

Umarsız zavallı kadın yanından ayrılınca Joaquín kendi kendine: "Ama," diyordu, "bu mutsuz kadıncağız hiç aynaya bakmaz mı? Ağır işle geçen yılların etkisini hiç mi görmez? Bu zavallı insanlar her şeyi ya iksire bağlarlar, ya kıskançlıklara... İş mi bulamadılar? Öyleyse göze gelmişlerdir... İşleri yolunda mı gitmiyor? Öyleyse göze gelmişlerdir... Bütün başarısızlıklarını başkalarının kıskançlığına bağlayan kişi, kıskanç demektir. Hepimiz böyle değil miyiz? Bana da bir iksir vermiş olmasınlar?"

Birkaç gün aşk iksirinden başka bir şey düşünmedi. Ve sonunda şöyle dedi: "İşte ilk günah bu!"

IX

Joaquín, kendisine bir sığınak aradığı Antonia ile evlendi, o andan itibaren zavallı kadın üzerine düşen işi, kocasının yüreğinde bir kalkan olacağını, elden geldiğince bir teselli görevi yapacağını sezinlemişti. Kocasını hasta bir adam, belki de tedavi edilemez bir ruh hastası olarak görüyordu; görevi, bir hemşirenin göreviydi. Yaşamını kendi yaşamıyla birleştirecek olan adamın mutsuzluğuna karşı duyduğu acıma ve aşkla kabullendi bu işi.

Antonia onunla kendisi arasında görünmez bir duvar, camdan, saydam bir sur olduğunu duyumsadı. Bu adam karısına ait olamazdı, çünkü kendi kendisine ait değildi, kendine hâkim değildi, aynı anda hem kendisine yabancılaşmış hem cin çarpmış gibiydi. En mahrem evlilik ilişkilerinde bile aralarına yazgının görünmez gölgesi giriyordu. Kocasının öpücükleri, öfkeli değillerse çalınmış öpücüklere benziyordu.

Joaquín karısının yanında kuzini Helena'dan söz etmekten kaçınıyordu, ama bunun hemen ayrımına varan Antonia konuşmaları sırasında hiçbir fırsatı kaçırmıyordu.

İlk zamanlar işler böyle gitti, ama daha sonra Antonia da Helena'dan söz etmekten kaçınır oldu.

Bir gün Joaquín doktor olarak , Abel'lerin evine çağrıldı, Helena'nın karnında kocasının meyvesini taşıdığını anladı Joaquín, oysaki karısında henüz hiçbir belirti yoktu. Zavallı, utanç duygusuyla öylesine sarsıldı ki, şeytan kulağına

"Görüyor musun? Ne adamsın sen?" diye fısıldıyordu sanki. "Beceriksizliğin yüzünden ölmelerini engelleyemediğin canlılara yeniden can veren o, ölüme terk ettiklerini sanatıyla dirilten ve ölümsüzleştiren o, yakında bir çocuk sahibi olacak, eti, kemiği ve kanı ile yeni bir yapıt getirecek dünyaya, bu arada sen... Sen belki bunu da yapamayacaksın... O senden daha erkek!"

Üzgün ve karamsar döndü evine.

— Abel'lerden geliyorsun, değil mi? –diye sordu karısı ona.

— Evet? Nereden anladın?

— Yüzünden. O ev bir fırtına. Oraya gitmemeliydin...

— Peki ama, ne yapabilirdim?

— Özür dileyebilirdin! Önemli olan senin sağlığın ve huzurun...

— Senin kuruntuların...

— Hayır Joaquín, bunu benden saklama... –sesi gözyaşlarında boğulduğu için sürdüremedi konuşmasını.

Zavallı Antonia çöktü oturdu, tüm bedeni hıçkırıklarla sarsılıyordu.

— Sana n'oluyor be kadın, bu da neyin nesi?

— Söyle bana, sana ne oluyor Joaquín? Her şeyi itiraf et bana, güven bana...

— Suçlanacak bir şeyim yok...

— Hadi, hadi, bana gerçeği söyleyecek misin, Joaquín, gerçeği?

Adam bir an duraksadı, sanki görünmez bir düşmanla, onu tutuklayan şeytanla savaşıyordu; ani bir kararlılıkla, umutsuz bir sesle nerdeyse bağırdı:

— Evet, gerçeği söyleyeceğim sana, bütün gerçeği!

— Sen Helena'yı seviyorsun; hâlâ ona âşıksın sen.

— Hayır, âşık değilim. Âşık değilim; âşık olmuştum; ama artık değilim, hayır!

— Öyleyse?

— Öyleyse ne?

— İçinde yaşadığın bu işkence ne? Çünkü o ev, Helena'nın evi, senin mutsuzluğunun kaynağı; o ev, senin huzur içinde yaşamana izin vermiyor; Helena...

— Hayır, Helena değil! Abel!

— Abel'i kıskanıyor musun?

— Evet, Abel'i kıskanıyorum; ondan nefret ediyorum, nefret ediyorum ondan, –bunları söylerken dudaklarını ve yumruklarını sıkıyordu, dişlerinin arasından konuşuyordu.

— Abel'i kıskanıyorsun... Yani Helena'yı seviyorsun.

— Hayır, hayır sevmiyorum Helena'yı. Başka bir adam olsaydı , onu kıskanmazdım. Hayır, Helena'yı sevmiyorum; ona değer vermiyorum, tavus kuşuna, yosma güzelliğine, moda ressamın modeline, Abel'in sevgilisine değer vermiyorum...

— Tanrım, Joaquín, yüce Tanrım !

— Evet, sevgilisine değer vermiyorum, yasal sevgilisine... Yoksa bir papazın kutsaması, bir yakınlaşmayı bir evliliğe dönüştürür mü sanıyorsun?

— Bak Joaquín, biz de onlar gibi evliyiz...

— Onlar gibi değil, Antonia; onlar gibi değil! Onlar beni küçük düşürmek, beni utandırmak, beni aşağılamak için evlendiler; benimle alay etmek için evlendiler, bana inat evlendiler.

Zavallı adam birdenbire hıçkırmaya başladı, göğsü sıkışıyor, soluğu kesiliyordu. Ölüyor gibi oluyordu.

— Antonia... Antonia... –diye iç çekti, kısılmış, incecik bir sesle.

— Zavallı oğlum benim! –diye haykırdı Antonia onu kucaklayarak.

Ve hasta bir çocuğu okşuyormuş gibi kocasını kucağına aldı . Ve ona:

— Sakin ol, Joaquín'ciğim, sakin ol... Ben buradayım, senin karın, senin her şeyin, yalnızca senin olan ben burada-

yım. Ve şimdi mademki bütün sırlarını biliyorum, eskisinden daha çok sana aitim, her zamankinden daha çok seviyorum seni. Unut onları... Horla onları... Böyle bir kadın seni sevmiş olsaydı daha kötü olurdu...

— Evet, ama Abel, Antonia, o... o.

— Unut onu!

— Unutamıyorum... Peşimi bırakmıyor. Ünü, başarısı her yerde beni izliyor.

— Sen de çalış... ünlü olacaksın, başarılı olacaksın, çünkü ondan daha az değerli değilsin. Bırak hastalarını, bizim gereksinmemiz yok onlara, buradan Renada'ya, babamın evine gidelim, orada istediğin işle uğraş, bilime ver kendini, bilimsel buluşlarınla uğraş, hep senden söz edilsin... Elimden geldiğince sana yardım ederim... Seni boş yere oyalamalarını engellerim... ve ondan daha üstün olacaksın...

— Yapamam Antonia, yapamam. Onun başarıları uykularımı kaçırıyor ve rahat çalışmamı engelliyor... Şahane tablolarının görüntüsü gözlerimle mikroskobun arasına girer, başkalarının henüz görmemiş oldukları şeyi benim görmemi engeller... Yapamam... yapamam...

Ve bir çocuk gibi sesini alçaltarak, nerdeyse kekeleyerek ve bu denli aşağılanmak onu şaşırtmış gibi hıçkırarak:

— Antonia... bir de çocukları olacak, –dedi.

— Bizim de olacak, –diye fısıldadı kadın kulağına, bir öpücük kondururken.– Aziz Meryem beni bundan mahrum etmeyecektir, her gün ona yalvarıyorum... Ve Lourdes'un kutsal suyu...

— Sen de mi aşk iksirine inanıyorsun, Antonia?

— Tanrı'ya inanıyorum!

— Tanrı'ya inanıyorum, –diye yineledi Joaquín, yalnız kalınca; öteki adamla yalnız. "Peki Tanrı'ya inanmak ne demek? Tanrı nerede? Onu bulmam gerek!"

X

Abel'in çocuğu olunca Joaquín *İtiraflar*'ına şunları yazdı: "Kinimin gittikçe arttığını duyumsadım. Doğum yapmasına yardım etmemi istemişti benden, ama doğumlara bakmadığımı bildirerek özür diledim, gerçekten böyleydi; bu nedenle soğukkanlılığımı, daha doğrusu kuzinim tehlikede olacak olsa soğukkanlılığımı, coşmuş kanımı koruyamayacaktım. Ama içimdeki şeytan doğumda bulunmamı ve kimseye belli etmeden çocuğu boğmam için zorla kışkırttı beni. Bu iğrenç düşüncemi bastırabildim sonunda.

"Abel'in, sanatçı değil, insan Abel'in bu yeni zaferi –çocuk çok güzeldi, herkes sağlığı ve gücü açısından bir şaheser, 'bir melek' diyordu– kendisinden çocuğumu beklediğim Antonia'ya beni daha çok yaklaştırdı. Kör nefretimin zavallı kurbanının –benden çok, kurban olan karımdı– etimden, şeytanın acı çektirdiği ruhumdan oluşacak çocuklarımın annesi olmasını istiyordum, buna gereksinme duyuyordum. Çocuklarımın annesi olacaktı, bunun için öteki çocukların annelerinden üstün olmalıydı. Zavallı Antonia beni yeğlemişti, sevimsiz görülen, beğenilmeyen ve hor görülen beni yeğlemişti; öteki kadının küçümsediği, alay ettiği adamı kabul etmişti. Hatta bana güzel güzel onlardan söz ediyordu.

"Abel'in oğluna, babasının soyunu ve başarısını sürdürmesi için Abelín adını vermişlerdi; zamanla benim öcümün aracı olacak olan oğul Abel çok güzel bir çocuktu. Benim de böyle güzel, hatta daha güzel güzel bir çocuğum olmasına gereksinme duyuyordum."

XI

Joaquín bir gün çocuğu görmek için Abel'e gittiğinde, atölyesinde buluştukları zaman:

— Peki şimdi ne yapıyorsun? –diye sordu.

— Şimdilerde tarihsel resim, daha doğrusu Ahd-i Atik resmi yapmak istiyorum, elimden geldiğince belge topluyorum...

— Nasıl? O dönemin modellerini mi araştırıyorsun?

— İncil'i ve İncil'le ilgili yorumları okuyorum...

— Bence sen bir bilim adamı ressamsın...

— Sen de sanatçı doktor, öyle değil mi?

— Bilim adamı bir sanatçıdan daha kötüsü... yazın adamı! Fırçayla edebiyat yapmamaya dikkat et!

— Öğütlerin için sağ ol!

— Peki senin tablonun konusu ne olacak?

— Habil'in Kabil tarafından öldürülmesi, ilk kardeş cinayeti.

Joaquín daha da sarardı ve en yakın arkadaşına gözlerini dikmiş bakarken hafif bir sesle sordu ona:

— Nereden geldi bu konu aklına?

— Çok basit, –diye yanıtladı Abel, dostunun kafasından geçenlerin ayrımına varmadan,– adım anıştırdı. Adım Abel ya... iki çıplak eskiz...

— Evet, beden çıplaklığı...

— Ruh çıplaklığı da...

— Yoksa ruhlarını çizmeyi de mi düşünüyorsun?

— Kuşkusuz! Kabil'in ruhunu kıskançlığıyla ve Habil'in... ruhunu...

— Onunki neyin ruhu?

— Şimdi bunun üzerindeyim. Habil'in ruhunu nasıl verebileceğimi bilemiyorum bir türlü. Çünkü onu ölmeden önce, kardeşinden yediği öldürücü darbeyle yere yıkılmış olarak çizmek istiyorum. Şurada Tevrat var ve Lord Byron'ın *Kabil*'i. Biliyor musun sen onu?

— Hayır, Lord Byron'ın *Kabil*'ini bilmiyorum. İncil'den ne çıkarabildin?

— Çok az şey... Göreceksin –ve eline bir kitap alıp okudu:– "ve Adem karısı Havva'yı tanıdı ve Havva gebe kaldı, Kabil'i dünyaya getirdi ve dedi: Ve Yehova'nın sayesinde bir oğlum oldu. Ve sonra da kardeşi Habil doğdu; Habil koyunlara çoban oldu, Kabil de çiftçi oldu, bir zaman sonra Yehova'ya toprağın ürününü sundu, Habil ise kuzular ve yağ getirdi. Ve Yehova, Habil'e ve sunağına sevecenlikle baktı, ama Kabil'e ve sunağına hayırla bakmadı."

— Ama niçin? –diye lafa karıştı, Joaquín.– Niçin Tanrı Habil'in sunağına sevecenlikle, Kabil'in sunağına kinle bakıyor?

— Burada açıklanamaz...

— Resmini çizmeye başlamadan önce bunu kendi kendine sormadın mı?

— Henüz sormadım... Belki de Tanrı, Kabil'de kardeşinin gelecekteki katilini, kıskanç adamı... görmüştü...

— Şu halde onu kıskanç yaratmıştı, içine kıskançlık tohumları atmıştı. Ona bir aşk iksiri vermişti. Devam et, oku.

— "Kabil çok öfkelendi ve yüz hatları gerildi. Ve o zaman Yehova, Kabil'e şöyle dedi: Niçin öfkelendin? Niçin suratın asıldı? Eğer iyi davranmış olsaydın karşılığını görmeyecek miydin? Eğer iyi davranmamışsan günah kapındadır. Orada seni bekliyor, ama sen ona egemen olacaksın..."

— Ve günah onu yendi, –diye lafa girdi Joaquín.– Niçin Tanrı onu elinden bırakmıştı? Devam et!

— "Ve Kabil kardeşi Habil'i çağırdı ve kardeşi Habil tarlaya gelince ona saldırdı ve öldürdü. Ve Yehova, Kabil'e..."

— Yeter! –dedi Joaquín.– Daha fazla okuma. Soruna bir çare bulunmadığına göre Tanrı'nın Kabil'e ne dediği beni hiç ilgilendirmiyor.

Joaquín dirseklerini masaya dayadı, yüzünü de avuçları içine aldı. Buz gibi ve delici bakışlarını Abel'in gözlerine dikti. Neden telaşlandığını bilmeden:

— Hiç duymadın mı? –dedi.– Kutsal tarihi ezbere öğrenen çocuklara "Kabil'i kim öldürdü?" diye şaka yaparlar.

— Yo duymadım!

— Evet ya, bu soruyu sorunca çocuklar da karıştırırlar ve genellikle "Kardeşi Habil" derler.

— Bunu bilmiyordum.

— İşte şimdi biliyorsun. Peki söyle bana, İncil'den bu sahneyi, tam da İncil'e özgü sahneyi çizeceğine göre, eğer Kabil, Habil'i öldürmemiş olsaydı, Habil'in kardeşini öldürebileceğini hiç aklına getirmedin mi?

— Peki nasıl oluyor da senin aklına geliyor?

— Habil'in koyunları Tanrı'nın hoşuna gitti, çoban olan Habil, Tanrı'nın gözüne hoş görünüyordu, ama çiftçi Kabil'in ürünlerinden Tanrı hoşlanmıyordu, Kabil'den de hoşnut değildi. Tanrı'nın beğendiği, gözdesi Habil'di... zavallı Kabil...

— Peki bunda Habil'in ne suçu var?

— A! Şanslı olanların, sevimli olanların, gözde olanların bunda hiç suçları yok mu sanıyorsun? Havadan kazandıkları saygınlıklarını utanılacak bir şey olarak gizlemedikleri için, kendi değerleriyle hak etmedikleri ayrıcalıklarını gizlemedikleri için, bu Tanrı lütfunu gizlemek yerine, onunla caka sattıkları için suçludur bunlar. Ama hiç kuşkum yok ki Habil, Tanrı'ya kurban edilen koyunların dumanını burnu-

na üfleyerek onu kışkırtmıştır. Kendilerini haklı sananlar, haklılıklarının cakasıyla öteki insanları küçük düşürüp kendilerini beğenen insanlar olmayı alışkanlık haline getirirler. Bir zamanlar birisi demiş ki, namuslu insanlar en aşağılık insanlardır.

— Biliyor musun, –diye sordu Abel,– kendini konuşmanın ciddiyetine kaptırarak, Habil talihiyle övünürmüş?

— Kuşkum yok ki ne ağabeyine saygısı vardı onun, ne de onun için Tanrı'dan merhamet diledi. Ve çok iyi biliyorum ki, Habilciler, cehennemi Kabilciler için uydurdular, aksi halde zaferi az gelecekti onlara. Kendileri acı çekmezlerken ötekilerin acı çektiklerini görmekten zevk alıyorlar.

— Ah Joaquín! Ne kötü adamsın sen!

— Evet, hiç kimse kendi kendisinin doktoru olamaz. Hadi bakalım, Lord Byron'ın *Kabil*'ini ver bana, okumak istiyorum onu.

— Al!

— Söyle bana, bu resim için karın sana hiç esin vermiyor mu? Bir öneride bulunmuyor mu?

— Karım mı? Bu trajedide kadın olmadı ki.

— Her trajedide kadın vardır, Abel.

— Belki Havva...

— Belki... ikisine de aynı sütü, iksiri vermiş olan kadın...

XII

Joaquín, Lord Byron'ın *Kabil*'ini okudu ve daha sonra *İtiraflar*'ına şunları yazdı:

"Kitabı okuyunca üzerimde bıraktığı etki korkunç oldu. Bu yükü üstümden atmak gereğini duydum ve hâlâ sakladığım birkaç not aldım, şu anda önümde bu notlar. Ama yalnızca üstümdeki yükü atmak için miydi? Hayır, amacım, bir dâhiyane bir yapıt ortaya çıkarmakta işime yarayacağını düşünerek bir gün bu notlardan yararlanmaktı. Kendimizi gösterme merakı bizi yiyip bitiriyor. En gizli ve en tiksindirici acılarımızı ortaya dökmekten hoşlanıyoruz. Yalnızca biriyle boy ölçüşebilmek için, daha önce kimsede görülmemiş kötü huylu bir uru isteyecek insanlar bile çıkabilir sanıyorum. Bu *İtiraflar* da sıkıntıları atmaktan başka bir şey mi sanki?

"Ondan kurtulmak için kimi kez yırtıp atmayı düşündüm. Ama kurtulabilecek miydim? Hayır! İnsanın kendi kendini yiyip bitirmektense, gösteri yapması daha iyidir. Eninde sonunda yaşam da bir gösteriden başka nedir ki!

"Lord Byron'ın *Kabil*'i içime işledi. Ne hakla Kabil, yaşam ağacından meyve koparmak yerine bilgi ağacından meyve kopardıkları için annesini babasını suçluyordu! En azından benim için bilim, yaramı deşmekten başka bir işe yaramadı.

"Kabil'le birlikte ben de keşke hiç yaşamasaydım, diyorum. Beni niçin yarattılar? Niçin yaşamak zorundayım? Ve benim aklımın almadığı şey Kabil'in nasıl olup da intihara karar verememesi. İnsanlık tarihinin en soylu başlangıcı olurdu. Ama günah işledikten sonra ve daha çocukları olmadan Adem'le Havva kendilerini niçin öldürmediler? O zaman Yehova onların benzerlerini, bir başka Habil'i, bir başka Kabil'i yaratabilirdi! Aynı trajedi başka evrenlerde, orada, yıldızlarda yinelenmeyecek miydi? Acaba trajedinin başka gösterimleri olur muydu, dünyanın sonu gelmeden?

"Şeytanın bir ara Kabil'e ölümsüz olduğunu bildirdiğini okuyunca, ben de acaba ölümsüz müyüm, içimdeki kin de ölümsüz mü olacak diye korkuyla düşünmeye başladım. 'Ruhum var mı,' diye sordum o zaman kendi kendime, 'acaba içimdeki kin ruhum mu?' Ve başka türlü olamayacağını, böylesi bir kinin bedenin bir işi olamayacağını düşündüm sonunda. Başkalarında bisturi ile ortaya çıkaramadığım şeyi kendi içimde buldum. Çürümüş bir organizma benim beslediğim gibi kin, bir kin besleyemez. Şeytan, Tanrı olmak istiyordu, ben ise çocukluğumdan beri başkalarını yok etmek istemedim mi? Mutsuzlukların yaratıcısı beni böyle yaratmamış olsaydı, ben bu denli mutsuz olabilir miydim?

"Koyunları gütmek Habil'e hiç zor gelmiyordu, tıpkı resim yapmak ötekine, ona zor gelmediği gibi; ama hastalarımın hastalıklarına tanı koymak bana zor geliyordu.

"Kabil, Ada'nın, sevgili Ada'sının, karısı ve kız kardeşinin kendisini sıkan düşünceleri anlayamamasından yakınıyordu. Ama evet, evet Ada'm, benim zavallı Ada'm benim kafamdan geçenleri anlıyordu. Çünkü Hıristiyandı. Ama ben de onda beni beğenen bir şey bulamadım.

"Byron'ın Kabil'ini okudum, yine okudum, pek çok insanın can çekiştiğine, öldüğüne tanık olan ben, ölümü düşünmedim, ölümü anlamadım. İşte o zaman ölürken kinimle öleceğimi düşündüm. Acaba kinim benimle mi ölecekti,

yoksa benden sonra yaşayacak mıydı? Kinin, kin besleyenlerden daha çok yaşayıp yaşamadığını düşündüm, maddesel bir şey miydi, aktarılabilir miydi? Yoksa ruh muydu, ruhun özü müydü? Ve sonra cehenneme, ölümün bir varlık olduğuna inanmaya başladım, şeytandı, cisimleşmiş kindi, ruhun tanrısıydı. Bilimin bana öğretmediği her şeyi kindar ustanın, Lord Byron'ın o korkunç şiiri bana öğretti.

"Benim Ada'm da çalışmadığım, çalışamadığım zamanlar yumuşak bir tonla yüzüme vururdu. Şeytan, Ada ile benim aramdaydı hep. 'Onunla gitme!' diye bağırırdı bana Ada. Zavallı Antonia! Şeytandan kendisini kurtarmam için yalvarırdı bana. Zavallı Ada'm, benim onlara beslediğim kin gibi bir kin beslemiyordu hiç. Ama Antonia'yı gerçekten sevebilmiş miydim sonunda? Ah! Onu sevebilmiş olsaydım kurtulurdum! Benim için o, bir başka öç aracıydı. Benim öcümü alacak bir erkek ya da kız çocuğunun annesi olarak seviyordum onu. Ben aptal, baba olursam bütün bunlardan kurtulacağımı sanıyordum. Yoksa ben, onları kendim gibi kindar yaparak, kinimi ölümsüzleştirmek için mi evlenmiştim?

"Uzay uçurumundaki Kabil ile Şeytan arasında geçen o sahne bir ateş gibi ruhumu dağlamıştı. Bilgimi ölümü katmerlendirmek için can verme zavallılığı ile günahım arasında gördüm. Ve o zaman bu ölümsüz kinin benim ruhum olduğunu anladım. Bu kin, diye düşündüm, doğumumdan önce var olmalı ve ben öldükten sonra da yaşayacaktı. Sürekli nefret edebilmek için sürekli yaşamak düşüncesi beni korkuttu birden. Cehennem işte buydu. Üstelik ben ona inananlarla alay etmiştim! Cehennem işte buydu!

"Ada'nın Kabil'e oğlu Hanok'tan nasıl söz ettiğini okuduğum zaman, doğacak oğlumu ya da kızımı düşündüm; seni düşündüm kızım; kurtarıcım ve teselli kaynağım olacak seni; bir gün beni kurtarmaya geleceğini düşündüm. Ve o Kabil'in çıplak olduğunu bilmediği, uyuyan ve masum oğlu-

na söylediklerini okuyunca, senin dünyaya gelmene neden olmakla bir suç işleyip işlemediğimi düşündüm, zavallı kızım! Bunu yaptığım için beni bağışlayacak mısın? Ve de Ada'nın Kabil'e söylediklerini okuyunca, henüz ödül peşinde koşmadığım, herkesten üstün olmayı düşlemediğim cennet yıllarımı anımsadım. Hayır kızım, hayır; araştırmalarımı Tanrı'ya temiz yürekle sunmadım; gerçeği ve bilgiyi aramadan, yalnızca ün ve ödüller kazanma, ondan üstün olma peşinden koştum.

"Abel ise sanatını seviyordu, temiz yürekle yaratıyordu ve hiçbir zaman benden üstün olmaya çalışmadı. Hayır, beni aşmayı düşünen o olmadı, hayır! Oysaki ben Habil'in sunağını yıkmayı düşünebildim, çılgının biriyim ben! Çünkü yalnızca kendimi düşündüm.

"Bu korkunç şeytansı ozanın bize sergilediği gibi Habil'in öyküsü gözlerimi kör etti. Onu okurken ipin ucunu kaçırdım, hatta kendimden geçer gibi oldum. Ve dinsiz imansız Byron sayesinde, o günden sonra inançlı bir insan olmaya başladım."

XIII

Antonia, Joaquín'e bir kız evlat verdi. "Bir kız!" dedi kendi kendine, "ama onunki oğlan!" Fakat az sonra içindeki şeytanın bu yeni hilesini anlayınca itti bir yana. Ve güçlü bir tutkuyla kızını ve onun sayesinde de annesini sevmeye başladı. Önce: "O benim öcümü alacak" dedi neyin öcünü alacağını bilmeden. Sonra da: "O benim arınmamı sağlayacak" dedi.

Daha sonra, "Bunları kızım için not düşmeye başladım," diye yazdı *İtiraflar*'ına, "ben öldükten sonra zavallı babasını tanıması, acıması ve sevmesi için. Kızıma, onun beşiğinde saf rüyalar görerek uyuduğuna baktıkça, onu büyütmek, tertemiz yetiştirmek için benim de hırslarımdan kurtulmam, cüzamlı ruhumu temizlemem gerekir, diye düşünüyordum. Ve kızına herkesi, özellikle onları –Abel ile Helena'yı– sevmeyi öğretmeye karar verdim. Ve orada, gördüğü rüyaların saflığı üzerine, cehennem azabından kurtulmaya yemin ettim. Abel'in zaferinin en büyük kahramanı olmalıydım ben."

Abel Sánchez tablosunu bitirince bir sergiye katıldı ve büyük beğeni kazandı, şahane bir başyapıt olarak değerlendirildi ve onur madalyası verildi ona.

Joaquín tabloyu görmek ve bir aynada kendine bakar gibi resimdeki Kabil'e bakmak için sergi salonuna sık sık gidiyordu ve insanların ötekine baktıktan sonra kendisine de bakıp bakmadıklarını gözlemliyordu.

"Abel'in, Kabil'ini çizerken beni düşündüğü kuşkusuyla kahroluyorum," diye yazdı *İtiraflar*'ına; "evinde, onunla konuşurken bana Kabil'in resmini yapma niyetinde olduğunu söylediğinde ve Tevrat'tan pasajlar okuduğunda tüm acılarımı sezinlediği kuşkusuna kapılmıştım. Onu büsbütün unuttuğum ve yalnızca kendimi düşündüğüm için hasta ruhumu tüm çıplaklığı ile ortaya koymuştum. Ama hayır! Abel'in Kabil resminde benimle hiçbir benzerlik yoktu, resmi yaparken beni düşünmemişti, yani beni küçük görmemişti, resmi çizerken küçümsememişti beni; Helena da ona hiçbir şey söylememiş olmalıydı. Umut ettikleri, gelecekteki başarısının tadını çıkarmak yetiyordu onlara. Beni düşünmemişlerdi bile!

"Beni düşünmemiş bile olmaları, benden nefret etmedikleri fikri eskisinden daha çok acı veriyordu bana. Benim ondan nefret ettiğim kadar o da benden nefret etmiş olsaydı, durum bambaşka olurdu ve bu benim kurtuluşum olabilirdi."

Joaquín sonunda kendini de aşarak, hatta daha derinlere gömülerek, başarısını kutlamak için Abel'e bir ziyafet çekme düşüncesine kapıldı; ve o, her zamanki dostu, daha kendini tanımadan önceki dostuna, ressama bir ziyafet çekecekti.

Joaquín konuşmalarıyla ün kazanmıştı. Tıp fakültesinde kısa ve soğuk, kesin ve alaycı konuşmalarıyla ötekileri bastırırdı. Konuşmaları, yeni gelen öğrencilerin üzerinde soğuk duş etkisi yapardı, karamsar kuşkuculuğu sergileyen acı derslerdi bunlar. Onun her zaman iler sürdüğü sav, tıpta hiçbir şeyin kesinkes bilinmediği, her şeyin varsayım olduğu, sürekli bir örmek ve sökmekten ibaret oluşuydu; en kesin olanı güvensizlikti. Bu yüzden ziyafeti verecek olanın Joaquín olduğunu öğrenenler, över gibi görünen bilimsel ve belgesel iki anlamlı bir konuşma, acımasız bir açımlama ya da resim hakkında alaycı bir övgü duyacağını düşünmeye başladı. Joaquín'in Abel'in sanatı hakkında zaman zaman söylediklerini duyan herkesin yüreğinde kötü duygular belirdi. Tehlikeye karşı Abel'i uyardılar.

— Yanılıyorsunuz, –dedi Abel onlara.– Joaquín'i iyi tanırım, böyle davranabileceğini sanmam. İçinden geçenleri az çok okurum, ama derin bir sanat duygusu vardır onda ve dinlemeye değecek şeyler söyleyecektir. Ve şimdi onun bir portresini yapmak istiyorum.

— Portresini mi?

— Evet, siz onu benim kadar tanıyamazsınız. Ateşli, fırtınalı bir ruhu vardır onun.

— Dünyanın en soğuk adamı...

— Dışardan öyledir. Her zaman soğuğun yaktığını söylemezler mi? Öyle bir kişidir ki ne kimseyle iddiaya girer...

Ve Abel'in bu yargısı Joaquín'in kulağına geldi ve onu derin düşüncelere götürdü. "Gerçekten, benim hakkımda neler düşünüyor acaba?" diyordu kendi kendine. "Ruhumun ateşli, fırtınalı olduğunu düşündüğü doğru mu acaba? Yazgısal kaprisin kurbanı olduğumu kabul ediyor mu?"

Tam bu sırada daha sonra utanç duyması gereken bir şey oldu ve Abel'lerde çalışmış olan hizmetçi kız onlarda çalışmaya başladı; Joaquín pek ileri gitmeden, yalnızca öteki evde kendisi hakkında konuşulanları öğrenmek amacıyla kızın ağzını aramak istedi.

— Hadi söyle bakalım, benimle ilgili hiçbir şey duymadın mı?

— Hiç, Senyor, hiçbir şey duymadım.

— Arada bir olsa da hakkımda hiçbir şey konuşmuyorlar mıydı?

— Konuşmasına konuşuyorlardı, evet, sanırım evet, ama bir şey söylemiyorlardı.

— Hiç mi, hiçbir zaman mı?

— Onların konuştuklarını duymazdım ki. Sofra başında onlara servis yaparken az konuşuyorlardı ya da genellikle sofra başında konuşulan şeylerden söz ederlerdi. Kendi tablolarından...

— Anlıyorum. Ama hiçbir zaman mı? Hakkımda bir şeyler?

— Anımsamıyorum.

Joaquín, hizmetçi kızdan ayrılırken kendi kendisinden nefret ettiğini duyumsadı. "Çıldırdım ben." diye söylendi. "Kim bilir bu kız neler düşündü benim hakkımda!" Söylediklerinden o denli utandı ki sudan bir bahaneyle kızın işine son verdi. "Peki ya şimdi Abel'lere gidip yeniden çalışmaya başlarsa ve ona her şeyi anlatırsa?" diye sordu kendi kendine? Karısına kızı çağırmasını söyleyecek oldu. Ama bu yürekliliği gösteremedi. Kıza rastlamak korkusuyla sokağa çıkarken tir tir titriyordu.

XIV

Ziyafet günü geldi çattı. Joaquín bir gece önce hiç uyumadı.

— Savaşa gidiyorum, Antonia, –dedi karısına evden çıkarken.

— Tanrı yolunu açık etsin, yol göstersin sana, Joaquín.

— Evet minik kızı, zavallı Joaquínita'mızı görmek istiyorum...

— Gel bir bak yavrucuğa... uyuyor...

— Zavallıcık! Şeytandan haberi bile yok! Ama yemin ederim sana Antonia, o şeytanın pençesinden kurtaracağım kendimi. Kendimi kurtarıp boğacağım onu ve Abel'in ayaklarının dibine fırlatacağım. Yavruyu uyandırmaktan korkmasam bir öpücük kondururdum ona...

— Yo, yo! Öp onu, öp!

Baba eğilip uyuyan bebeği öptü, düşünde öpüldüğünü duyumsayan yavrucak gülümsedi.

— Görüyor musun Joaquín? O da kutsuyor seni.

— Hoşça kal karıcığım! –Uzun uzun öptü karısını.

Kadın, Meryem'in ikonasının önünde diz çöküp dua etti.

Ziyafet boyunca yapılan konuşmaların altında hep tatsız bir şeyler çıkacağı beklentisi vardı. Abel'in sağına oturmuş olan Joaquín sapsarıydı, ne bir şeyler yiyordu ne de konuşuyordu. Abel bile biraz korkmaya başlamıştı.

Tatlı dağıtılırken "susss" der gibi fısıltı duyuldu, büyük bir sesizlik oldu ve birisi: "Konuşun!" dedi. Joaquín ayağa kalktı. Titrek ve kısık bir sesle konuşmaya başladı, ama az sonra konuşması açıldı ve yeni bir ses tonu duyuldu. Sessizliği dolduran kendi sesinden başka bir şey duyulmuyordu. Herkes şaşırmıştı. Sanatçıya ve yapıtına bu denli sevgi ve hayranlıkla dolu, bundan daha ateşli ve daha coşkulu bir övgü hiçbir zaman yapılmamıştı. Joaquín, Abel ile birlikte geçirdiği çocukluk günlerini, ne onun ne ötekinin, ilerde neler olacağını hiç düşünmedikleri dönemleri anımsadığı zaman dinleyenlerden pek çoğunun gözlerinden yaşlar aktı.

"Hiç kimse onun içinden geçenleri benden daha iyi anlamamıştır," dedi, "onu kendimden daha iyi ve daha doğru tanıdığımı sanıyorum, çünkü kendi içimize baktığımızda yalnızca yoğrulduğumuz hamuru görürüz. Kendimizin en iyi ve en sevilesi yanlarını başkalarında görürüz, bundandır hayranlığımız. O kendi sanatında benim kendi işimde yapmak istediğimi yaptı ve bunun için örnek aldığım insanlardan birisi oldu; onun utkusu, çalışmalarımda beni özendirdi, başarısızlıklarımda da bir teselli oldu. Onun utkusu bizim, hepimizindir, özellikle de benim; onun yapıtından zevk alırken, onu yaratan Abel kadar kendimin sayıyorum. Ve böylece kendi sıradanlığımı görmekle teselli bulacağım..."

Arada bir sesi de ağlamaklı oluyordu. Çağrılılar, bu ruhun, şeytanıyla arasındaki korkunç savaşı hayal meyal sezinleyerek çok etkilenmişlerdi.

"Kabil'in resmine bakın," dedi Joaquín, ateşli sözcüklerin üstüne basa basa, "kentlerin ilk kurucusu, geçici işçi, sanayinin, rekabetin ve toplumsal yaşamın babası, trajik Kabil'in resmine bakın! Ne denli bir sevgiyle, ne denli bir acımayla, ne büyük bir aşkla çizildiğine bakın talihsiz Kabil'in. Zavallı Kabil! Bizim Abel Sánchez, Milton'un Şeytan'a duyduğu hayranlık gibi hayranlık duymuş, Milton'un Şeytan'a âşık olduğu gibi o da Kabil'ine âşık olmuş, çünkü hayran ol-

mak sevmektir, sevmek acımaktır. Bizim Abel'imiz, Habil'i öldürerek ilk cinayeti işleyenin ve İncil'deki söylenceye göre dünyaya ölümü getirenin tüm sefaletini, layık olmadığı tüm mutsuzluğunu sezmiş. Bizim Abel'imiz Kabil'in suçunu anlamamızı –çünkü suçluydu o– ona acımamızı ve onu sevmemizi sağlıyor... Bu resim bir aşk eylemidir!"

Joaquín konuşmasını bitirince uzun bir sessizlik oldu, ta ki bir alkış tufanı ile kesilinceye dek. O zaman Abel ayağa kalktı, sapsarı kesilmişti, sarsılmıştı, gözlerinde yaşlarla kekeleyerek arkadaşına:

— Joaquín, –dedi,– şu anda söylediklerin benim bu resmimden, yaptığım ve yapacağım bütün resimlerimden çok daha değerli... Bu, bu bir sanat yapıtı, yürekten çizilmiş bir yapıt. Seni duyuncaya dek ne yaptığımı bilmiyordum. Bu tablomu yapan ben değilim, sensin, sen!

Ve iki eski dost, ayağa kalkan çağrılıların canlı ve coşkulu alkışları arasında ağlaşarak kucaklaştılar. Ve de kucaklaşırlarken şeytanı şunları söyledi Joaquín'e: "Kollarının arasında onu boğabilseydin!.."

— Mükemmel! –diye bağırıyorlardı konuklar.– Şahane bir hatip! Ne güzel bir konuşma! Bunu kim beklerdi ki? Keşke stenograf bulunsaydı burada!..

— Şahaneydi! –dedi birisi,– böyle bir şeyi bir daha duyacağımı hiç sanmam.

— Benim de tüylerim diken diken oldu onu dinlerken.

— Ama bir bak, yüzü kireç gibi oldu!

Tam da öyleydi. Joaquín, başarısından sonra yenildiğini duyumsayınca derin bir acıya gömüldü. Hayır, şeytanı ölmemişti. Bu konuşma, hiç elde etmediği ve edemeyeceği büyük bir başarı sağlamıştı ona ve dostunun resimde elde ettiği başarıyı gölgeleyebilmek amacıyla kendisini hitabete vermeyi düşündü.

— Abel'in nasıl ağladığını gördün mü? –diye sordu birisi kapıdan çıkarken.

— Çünkü Joaquín'in konuşması Abel'in bütün resimlerine bedeldi. Konuşma resim gibiydi. Buna konuşma tablosu demeli. Konuşmayı bir yana bırak, ne kalıyor resimden? Ödül almış olsa da hiçbir şey!

Joaquín eve gelince Antonia kapıyı açtı ve öptü onu.

— Biliyorum. Her şeyi anlattılar bana. Evet, evet! Ondan daha değerlisin, daha çok değerlisin; resminin senin konuşmanla değerlendiğini o da anlamış olmalı.

— Doğru Antonia, doğru ama...

— Ama da nesi? Hâlâ...

— Evet, hâlâ. İkimiz kucaklaşırken şeytanın, benim şeytanımın kulağıma neler fısıldadığını sana söylemek istemiyorum...

— Hayır! Hayır, söyleme bana. Sus!

— Öyleyse ağzımı kapa.

Ve Antonia, gözleri yaşlarla buğulanırken kocasının dudaklarını uzun, sıcak ve nemli bir öpücükle kapadı.

— Bakalım bu şekilde şeytanı içimden çekip çıkarabilecek misin, Antonia! Bakalım içine çekecek misin onu?

— Benim içimde kalsın diye mi? –diye soruyordu zavallı kadın gülümseyerek.

— Evet, onu çek al, sana zararı dokunmaz, içinde ölür gider, kutsal sudaymış gibi boğulur senin kanında...

Abel evine gidince, baş başa kaldıklarında Helena ona:

— Joaquín'in konuşmasını gelip anlattılar bana. Senin başarını yutmak zorunda kalmış... Seni yutmak zorunda kalmış!

— Böyle konuşma karıcığım, konuşmasını duymadın ki.

— Duymuş gibiyim.

— Yürekten konuşuyordu. Beni çok duygulandırdı. Sana şunu söyleyeyim: Onun bize yaptığı açılamaları dinleyinceye dek yaptığım resmi ben de anlamamışım.

— Güvenme ona... güvenme ona... Sana bu denli övgüler yağdırdığına göre bir nedeni olmalı...

— İçten duyduklarını söylemiş olamaz mı?

— Kıskançlıktan çatladığını biliyorsun...

— Sus!

— Evet çatlıyor, kıskançlıktan çatlıyor...

— Sus! Sus be kadın sus! Sus!

— Hayır, kıskanmak değil bu, artık beni sevmediğine göre, beni sevip sevmediği de belli değil ya... çekememe bu... yalnızca çekememe...

— Sus! Sus! –diye gürledi Abel.

— Pekâlâ, susuyorum, ama göreceksin...

— Artık gördüm göreceğimi, duydum da, bunlar bana yeter... Sus! diyorum sana.

XV

Ama hayır, olmadı! Bu yiğitçe eylem zavallı Joaquín'i iyileştirmedi.

"Vicdan azabı duymaya başladım," diye yazdı *İtiraflar*'ına, "o sözleri söylemiş olduğum için, kötü tutkularımdan kurtulmak amacıyla asıl düşüncelerimi dışa vurmadığım için, onun sanatındaki sahteciliği, aldatmacaları, taklitçiliği, soğuk ve hesaplı tekniğini, duygudan yoksun oluşunu kanıtlayarak sanat açısından onu rezil etmediğim için ve başarısını ayaklar altına sermediğim için vicdan azabı duymaya başladım. Ve böylece gerçeği söyleyerek, ününü layık olduğu yere oturtarak ötekinden kurtulmuş olurdum. Belki de İncil'deki Habil'i öldüren Kabil, kardeşini ölmüş gördükten sonra sevmeye başlamış olabilir onu. Ve işte o zaman, konuşmanın sonucunun beni dine döndürdüğüne inanmaya başladım."

Joaquín'in *İtiraflar*'ında dine dönüş dediği şey, karısı Antonia'nın, onun iyileşmediğini görünce ve belki de iyileşmeyeceğinden korktuğu için, atalarının dininde, kendi dininde ve ilerde kızının da olacak olan dinde, duada çare aramaya özendirmesiydi.

— Senin yapman gereken şey gidip günahlarını itiraf etmek olacak...

— Be kadın, yıllardır kiliseye gitmiyorum...

— Olsun, ne çıkar...

— Peki ya ben bu şeylere inanmıyorsam...

— Sen böyle sanıyorsun, ama rahip bana sizlerin, bilim adamlarının inanmadığınızı sandığınızı, ama inandığınızı söyledi. Ben biliyorum, annenin sana öğrettikleri, benim de kızıma öğreteceklerim...

— Tamam, tamam beni rahat bırak!

— Hayır, rahat bırakmayacağım seni. Git, günahlarını itiraf et, yalvarıyorum sana.

— Peki, benim düşüncelerimi bilenler ne derler sonra?

— Ya, öyle mi? İnsanların ne diyecekleri ha?

Fakat bunlar Joaquín'in yüreğini etkilemişti ve inanmadığının doğru olup olmadığını kendi kendine sormaya başladı ve inanmasa da kilisenin kendisini iyileştirip iyileştirmeyeceğini denemek istedi. Din karşıtı düşüncelerini bilenlere meydan okurcasına sık sık ve oldukça erken saatlerde kiliseye gitmeye başladı, sonunda itirafta bulunabileceği bir rahip buldu. Günah çıkarma kabinine girer girmez bütün ruhunu boşaltı rahibe.

— Ondan nefret ediyorum rahip efendi, bütün ruhumla nefret ediyorum ondan; inandığım halde inanmayarak, inanmak istediğim halde inanmak istemeyerek onu öldürebilirim...

— Ama oğlum, bu nefret değil; bu daha çok çekemezlik.

— Her nefret çekemezliktir, rahip efendi, her nefret çekemezliktir.

— Ama onu soylu bir rekabete çevirmelisiniz, mesleğinizde başarı istemine çevirmelisiniz ve en iyisi de Tanrı'ya hizmet ederek...

— Hayır yapamam, yapamam, çalışamam. Onun başarısı yakamı bırakmaz.

— Çaba göstermek gerek... çünkü insan özgürdür.

— Özgür istence inanmıyorum ben, rahip efendi. Ben doktorum.

— Ama...

— Tanrı'nın beni bu denli kindar, kıskanç ve kötü yaratması için ne yaptım ki ben? Babam bana ne kötü bir kan aktarmış?

— Oğlum... oğlum...

— Hayır, hayır, insanın özgürlüğüne inanmıyorum ben ve özgürlüğe inanmayan insan özgür değildir. Hayır, hayır ben özgür değilim. Özgür olmak özgür olduğuna inanmaktır.

— Tanrı'ya inanmadığınız için kötüsünüz siz.

— Tanrı'ya güvenmemek kötülük müdür, rahip efendi?

— Bunu söylemek istemiyorum, sizin kötü tutkunuzun Tanrı'ya güvenmemekten kaynaklandığını söylüyorum ben...

— Tanrı'ya inanmamak kötülük müdür? Bunu yine soruyorum size.

— Evet, kötülüktür.

— O halde beni kötü yarattığı için Tanrı'ya güvenmiyorum. Kabil'i kötü yarattığı gibi. Tanrı beni inançsız yarattı.

— Sizi özgür bıraktı.

— Evet, kötü olmakta özgür.

— Ve de iyi olmakta!

— Neden doğdum, rahip efendi?

— Ne için doğdum diye sormanız daha doğru olur...

XVI

Abel, kollarında bebek tutan bir Meryem Ana resmi yapmıştı, oğlu Abelito'yu kolları arasında tutan karısı Helena'dan başkası değildi. Resim büyük bir başarı kazandı, kopyaları basıldı ve tablonun şahane bir fotoğrafı önünde Joaquín, Kutsal Meryem Ana'ya yakarıyordu: "Koru beni! Kurtar beni!"

Ama bir yandan alçak sesle yalvarırken, bir yandan da içinden "Keşke ölse!", "Keşke o özgür kalsa!" diye içinin derinliklerinden fışkıran öteki sesi susturmak istiyordu.

— Niçin yobaz kesildin? -diye sordu bir gün Abel, Joaquín'e.

— Ben mi?

— Evet sen. Kiliseye dadandığını, her gün ayine katıldığını söylediler bana, Tanrı'ya da, Şeytan'a da inandığına göre, böyle değişmenin nedeni bunlar olamaz, şu halde yobaz olup çıktın!

— Sana ne bundan?

— Hayır, senden hesap soruyor değilim; ama... gerçekten inanıyor musun?

— İnanmam gerekiyor.

— O başka. Ama inanıyor musun?

— İnanmam gerektiğini söyledim ya sana, artık daha fazla soru sorma.

— Bana gelince sanat yetiyor; sanat benim dinimdir.

— Ama Meryem Ana'nın birçok resmini yaptın...

— Evet, Helena'nın.

— Pek de kutsal sayılmaz ya.

— Benim için öyle. Oğlumun anası...

— Hepsi bu mu?

— Ve de her anne, anne olur olmaz Meryem Ana sayılır.

— Artık ilahiyat alanına da giriyorsun!

— Bilmiyorum, ama yobazlıktan ve yalancı sofuluktan tiksiniyorum. Bütün bunlar çekemezlikten çıkıyor gibi geliyor bana ve seni onlar gibi görmek şaşırtıyor beni, basit insanlardan çok farklı olabileceğini sanırdım, onların kılığına girmen beni şaşkına çeviriyor.

— Ne diyorsun Abel, açık söyle.

— Çok açık. Sıradan, kaba saba insanlar kimsenin dikkatini çekmezler ve öteki insanların ayrıcalıklı görünmelerine de katlanamadıkları için, fark edilmesinler diye onlara harcıâlem bir giysi olan dogma üniformasını giydirmek isterler. Sanatta olduğu gibi dinde de her geleneğin kökeninde çekemezlik vardır, bundan hiç kuşkun olmasın. Canımızın istediği gibi giyinmemize izin verilmiş olsaydı, içimizden birisi doğal şıklığını vurgulamak için dikkatleri üzerine çeken giysiler giyerdi ve eğer bir erkek kadınların kendisine hayranlık duyarak âşık olmalarını sağlıyorsa, doğal olarak sıradan, kaba saba bir başkası da bu modaya uygun giyineyim derse rüküş olur; bunun için kıskanç, çekemez olan basit, sıradan insanların aklına bir tür üniforma gelmiş, kukla gibi giyinme modasını yaratmışlar; zaten moda da bir tür gelenekçiliktir. Joaquín, kendini aldatma: Tehlikeli, aşırı, din karşıtı dedikleri düşünceler, sıradan yetenekli zavallı insanların ve de hiçbir özgün duyguları olmayan insanların aklına gelmez; onlarda yalnızca bayağılık ve sağduyu vardır. En çok nefret ettikleri şey, sahip olmadıkları hayal gücüdür.

— Böyle de olsa, –diye haykırdı Joaquín,– bayağı, sıradan, şöyle böyle insanların kendilerini savunma hakları yok mu?

— Anımsıyor musun ? Bizim evde bir kez kıskanç Kabil'i savunmuştun ve sonra, yineleyecek olursam öleceğim o unutulmaz konuşmanda, ünümü büyük çapta borçlu olduğum o günkü konuşmanda bize, en azından bana Kabil'in ruhunu göstermiştin. Ama Kabil ne sıradandı, ne bayağı idi, ne şöyle böyleydi...

— Ama kıskançların piriydi.

— Evet, onunki bir başka çekemezlikti, bu insanlarınki gibi değildi... Kabil'in kıskançlığında bir büyüklük vardı, bağnaz engizisyoncunun kıskançlığı kıskançlıkların en aşağılığıdır. Ve seni onların arasında görmek beni çıldırtıyor.

"Yoksa bu adam," diyordu Joaquín kendi kendine, Abel'in yanından ayrılırken, "benim içimi mi okuyor? Oysaki içimden geçenlerin ayrımında değilmiş gibi. Resim yapar gibi konuşuyor ve düşünüyor, ne dediğini, ne resmi yaptığını bilmeden. Onu düşünce adamı gibi algılamaya çalışsam da bilinçsizin teki o..."

XVII

Joaquín, Abel'in eski modellerinden birisiyle ilişkiye girdiğini öğrendi ve bu haber Abel'in Helena ile aşk evliliği yapmadığı kuşkusunu uyandırdı onda. "Beni küçük düşürmek için evlendiler." diyordu kendi kendine. Ve sonra ekledi: "Helena da sevmiyor onu, sevemez de zaten... Helena kimseyi sevmez, sevme duygusundan yoksun; gururdan güzel bir kılıf, başka bir şey değil... Gururu ve bana olan kininden evlendi ve gururu ya da kaprisi yüzünden kocasını aldatabilir... koca olarak istemediği adamla bile aldatabilir..." Anılarının külleri arasında, kininin buzuyla söndüğünü sandığı bir kıvılcım parladı, Helena'ya duyduğu eski aşkıydı bu. Her şeye karşın hâlâ dişi tavus kuşuna, cilveli kadına, kocasının modeline âşıktı. Kuşkusuz Antonia ondan çok üstündü, öteki başkaydı işte. Ve sonra öç... Öç öylesine tatlı ki! Buz gibi bir yürek için öylesine tatlı ki!

Birkaç gün sonra, dışarıda olacağı saati tahmin ederek Abel'in evine gitti. Helena'yı çocuğu ile yalnız buldu, koruması ve kurtarması için Helena'ya, kutsallaştırılmış imgesine boşu boşuna yakarmıştı.

— Abel bana kiliseye gitmeye başladığını söyledi, –dedi kuzini.– Seni oraya Antonia mı götürdü, yoksa Antonia'dan mı kaçıyorsun?

— Ne yani?

— Çünkü siz erkekler ya bir kadının peşine düşmek ya da ondan kaçmak için dindarlık taslarsınız...

— Karısından kaçanlar vardır, ama kiliseye giderek değil kuşkusuz.

— Ya, öyle mi?

— Evet, ama sana bu masalı anlatan kocan daha fazlasını bilmiyor, ben kilisede yalnızca dua etmiyorum...

— Kuşkusuz! Dindar olan her insan evinde de dua edebilir.

— Ben de öyle yapıyorum. Önemli olan Meryem Ana'dan beni korumasını ve kurtarmasını istemem.

— Bence doğru olanı yapıyorsun.

— Ve kimin resmi önünde dua ettiğimi biliyor musun?

— Sen söylemezsen nereden...

— Kocanın yaptığı resmin önünde.

Helena kıpkırmızı oldu, odanın bir köşesinde uyuyan çocuğuna doğru çevirdi yüzünü. Bu ani saldırının şiddeti Helena'yı şaşırttı. Ama kendine geldi:

— Bu, senin Tanrı'ya karşı gösterdiğin saygısızlık, Joaquín –dedi,– son zamanlardaki dindarlığının sahte olduğunu da kanıtlıyor ve daha da kötüsü...

— Sana yemin ederim, Helena...

— İkinci emir: Tanrı'nın kutsal adını gereksiz yere ağzına almayacaksın.

— Sana yemin ederim ki, değiştiğim doğru, yani inanmak istedim, beni yiyip bitiren bir tutkuya karşı inanç gücüyle kendimi savunmak istedim...

— Evet, senin tutkunu biliyorum.

— Hayır, bilmiyorsun!

— Biliyorum. Abel'e katlanamıyorsun.

— Ama niçin katlanamazmışım ona?

— Şunu bilmelisin. Ona hiçbir zaman katlanamadın, hatta benimle tanıştırmadan önce bile...

— Gerçek değil! Gerçek değil!

— Gerçek! Gerçek!

— Peki ama niçin katlanacakmışım ona?

— Çünkü ünü artıyor, çünkü adı var... Senin de hastan yok mu? Para kazanmıyor musun?

— Pekâlâ Helena, sana gerçeği söyleyeceğim, tüm gerçeği. Bu bana yetmiyor! Ünüm olsun isterdim, bilim alanında bir şeyler yapmak isterdim, adımı bilimsel bir buluşa vermek isterdim...

— Tamam da yap bunları, yetenekten yoksun değilsin...

— Bunları yapmak... gerçekleştirmek ha! Yapardım, evet Helena, eğer bu başarıyı senin ayaklarına serebilseydim...

— Niçin Antonia'nın ayaklarına sermiyorsun?

— Ondan söz etmeyelim!

— Demek bunun için buraya geldin. Gelmek için benim Abel'imin –benim sözcüğünü vurguladı– evde olmamasını kolladın ha?

— Senin Abel'in... Senin Abel'in... sanki Abel'in sana aldırdığı var!

— Ne? Şimdi de muhbirliğe, dedikoduculuğa mı başladın?

— Abel'inin senden başka modelleri var.

— Ne yani? –diye bağırdı Helena kendinden emin.– Başka modelleri varsa ne olmuş yani? Onları elde etmeyi bildiğini gösteriyor! Sen bunu da mı kıskanıyorsun yoksa? Yoksa Antonia ile yetinmekten başka çaren olmadığı için mi?.. Ha! O başka kadınları buldu diye mi sen de bugün başka bir kadının peşindesin? Dedikodu yapmaya geliyorsun, öyle mi? Utanmıyor musun Joaquín? Defol git, defol git buradan, seni görmek midemi bulandırıyor.

— Aman Tanrım! Beni öldürüyorsun Helena, beni öldürüyorsun!

— Defol, git, kilisene git, ikiyüzlü, kıskanç; çok kötüsün, git de karın seni iyileştirsin.

— Helena! Yalnızca sen beni iyileştirebilirsin Helena! Ne kadar çok sevsen de, Helena, bir erkeği sonsuza dek kaybedebilirsin!

— Ya!.. Seni kurtarayım derken başka bir erkeği, kendiminkini mi yitireyim?

— Onu yitirecek değilsin, zaten yitirmişsin. Sen onun umurunda bile değilsin. Seni sevemez o. Benim, bütün benliği ile, düşleyemeyeceğin bir sevgiyle seni seven benim.

Helena ayağa kalktı, çocuğun yanına gitti, uyandırıp kollarının arasına aldı, sonra Joaquín'e dönerek:

— Defol, –dedi.– Bu çocuk, Abel'in oğlu olan bu çocuk seni evden kovuyor. Defol git!

XVIII

Joaquín fenalaştı. Ruhunu bütün çıplaklığıyla Helena'nın önüne sermesi ve onun da kendisini küçümseyerek kovması yüzünden duyduğu öfke, sonunda yarasını azdırmıştı, kendisini küçümsediğini açık açık görmüştü. Fakat teselliyi ve çareyi karısında ve kızında arayarak kendini tutmaya çalıştı. Ev yaşamı günlerini daha da karartıyordu; keyfi bozulmuştu.

O sıralarda evlerinde çok dindar bir hizmetçileri vardı, kadın her gün kiliseye gidiyor, evdeki işlerini bitirdikten sonra odasına kapanıyor, dua etmeye başlıyordu. Bakışları yerde dolanıyor, her sorulanı uysalca, burnundan konuşarak yanıtlıyordu. Joaquín buna katlanamıyordu ve herhangi bir bahaneyle azarlıyordu onu. "Haklısınız Senyor" diyordu her zaman hizmetçi kadın.

— Nasıl haklıyım? –diye bağırdı bir seferinde, sabrını yitiren efendisi.– Hayır, şu anda haklı değilim!

— Pekâlâ Senyor, kızmayın, siz haklı değilsiniz.

— Hepsi bu mu?

— Sizi anlayamıyorum Senyor.

— Beni nasıl anlamazsın, yalancı sofu, ikiyüzlü seni? Niçin kendini savunmuyorsun? Niçin bana yanıt vermiyorsun? Niçin karşı koymuyorsun?

— Ben mi karşı koyacağım? Tanrım ve Meryem Ana beni bundan korusun, Senyor.

— Ama, –diye araya girdi Antonia,– hatasını kabul ettiğine göre daha ne istiyorsun?

— Hayır. Hatasını kabul ettiği falan yok. Kibrinden geçilmiyor.

— Ben mi kibirliyim, Senyor?

— Görüyor musun? Kibirliliğini kabul etmiyor ikiyüzlü. Benim adıma alçakgönüllülük ve sabır gösteriyor; benim öfkemi, sabır erdemliliğini göstermek için çile çeker gibi kullanıyor. Beni kullanarak, hayır! Hayır! Hayır, bir daha hayır! Beni kullanarak olamaz! Cennete gitmeye layık olmak için beni alet olarak kullanamaz! Bu ikiyüzlülüktür!

Zavallı hizmetçi kadın dişlerinin arasından dualar fısıldıyor, ağlıyordu.

— Ama, doğru, Joaquín, –dedi Antonia,– gerçekten alçakgönüllüdür o... Niçin sana karşı çıksın ki? Sana karşı çıkmış olsaydı daha çok öfkelenirdin sen.

— Hayır! İnsanın kendi erdemini kanıtlamak için başkasının zayıf yanlarından yararlanması ahlaksızlıktır. Bana karşı çıksın, terbiyesizlik etsin, ama adam gibi olsun... hizmetçi gibi değil...

— Joaquín, o zaman, daha çok öfkelenirdin.

— Yo, yo; beni en çok öfkelendiren aşırı kendini beğenmişlik.

— Yanılıyorsunuz Senyor, –dedi hizmetçi kadın bakışlarını yerden kaldırmadan,– ben kimseden daha üstün olduğumu sanmıyorum...

— Ya öyle mi? Ben sanıyorum. Kendisini başkasından üstün görmeyen budaladır. Sen kendini kadınların en günahkârı sanıyorsun, öyle değil mi? Hadi bakalım, yanıtla!

— Böyle şey sorulmaz, Senyor.

— Yanıtla, hadi! San Luis Gonzaga'nın da erkeklerin en günahkârı olduğunu söylerler; yanıt ver: Kendini kadınların en günahkârı sanıyor musun, sanmıyor musun?

— Başkalarının günahı benim hesabıma yazılmaz, Senyor.

— Budala, budalanın dik âlâsı. Git buradan!

— Tanrı da sizi bağışlasın Senyor, benim sizi bağışladığım gibi.

— Neden bağışlasın? Gel de söyle bana, nedenmiş! Tanrı beni ne için bağışlayacakmış? Hadi, söyle bakalım.

— Tamam Senyora, sizin için üzgünüm, ama bu evden gidiyorum.

— Böyle başlamalıydın işte, –diye kesip attı Joaquín.

Daha sonra karısıyla yalnız kalınca:

— Bu alçakgönüllülük budalası ya her yerde benim deli olduğumu söylerse? Yoksa deli miyim ben, Antonia? Söyle bana, deli miyim, değil miyim?

— Tanrım, yine başlama Joaquín...

— Evet, evet, sanırım deliyim... Beni bir yere kilitle. Artık sonum geldi.

— Bırak bunları.

XIX

Bütün gücünü kızını yetiştirmeye, eğitmeye, dünyanın tüm ahlâksızlıklarından uzak tutmaya odakladı.

— Bak, –diyordu sık sık karısına,– tek çocuk olması, başka kardeşi olmaması bir şans.

— Bir oğlun olsun, istemez miydin?

— Hayır, hayır, kız çocuğu daha iyi; bu edepsiz dünyadan onu uzak tutmak daha kolay. Üstelik iki çocuğumuz olsaydı birbirlerini kıskanırlardı...

— Yok canım!

— Evet, evet! Sevgi aralarında eşit olarak bölüştürülemez; birisine vermek için ötekinden çekip almak gerek. Herkes her şeyi kendisi, yalnızca kendisi için ister. Hayır, hayır, Tanrı'nın durumunda olmak istemezdim...

— Hangi durummuş o?

— Çok çocuğu olma durumu. Hepimizin Tanrı'nın çocuğu olduğumuz söylenmiyor mu?

— Böyle konuşma Joaquín...

— Ötekilerin hasta olmaları için kimileri sağlıklı... Hastalıkların nasıl bölüştürüldüğüne bakmalı!

Kızının kimseyle görüşmesini istemiyordu. Eve özel bir öğretmen çağırdı, boş zamanlarında da kendisi bir şeyler öğretiyordu.

Zavallı Joaquína, dünya ve yaşam hakkında babasından iç karartıcı düşüncelerini öğrenirken onun hasta olduğunu algıladı.

— Sana söylüyorum, –diyordu Joaquín karısına,– tek çocuk yeter, ona olan sevgimizi başkasına paylaştırmayalım...

— Derler ki, sevgi ne denli çok paylaşılırsa o denli çoğalırmış...

— İnanma buna. Zavallı avukat Ramirez'i anımsamıyor musun? Babasının iki kız ve iki erkek çocuğu vardı, varlıklı değillerdi. Evlerinde zeytin ekmek yenirdi, çorba içilirdi; yalnızca baba Ramirez'e ana yemek verilirdi, o da arada bir, kızlardan ya da oğlanlardan birine yemeğinden bir parça verirdi, ama ötekilere hiç vermezdi. Önemli günlerde ise herkes için iki tür yemek pişerdi, ayrıcalıklı olduğunu göstermek için evin efendisi Ramiriz'e bir başka yemek daha sunulurdu. Hiyerarşi gözetilmeliydi. Geceleri yatmadan önce baba Ramirez her zaman kızlardan birini ve oğlanlardan birini öperdi, öteki ikisini öpmezdi.

— Ne berbat! Peki niçin ?

— Ben ne bileyim... Yeğlediği çocuklar ona daha güzel görünüyorlardı...

— Tıpkı en küçük kızını yok sayan Carvajal gibi.

— Çünkü sonuncu çocuk bir öncekinden altı yıl sonra, işleri kötüye giderken doğmuştu. Yeni ve beklenmedik bir yüktü. Bu yüzden adını davetsiz konuk koymuşlardı.

— Ne korkunç Tanrım!

— Yaşam bu işte, Antonia, korkunç şeyler fidanlığı. Sevgimizi paylaşmak zorunda bırakmadığı için Tanrı'ya şükredelim.

— Sus!

— Susuyorum!

Ve susturdu onu!

XX

Abel'in oğlu tıp öğrenimi yapıyordu, babası da Joaquín'e sık sık derslerinin nasıl gittiğini anlatıyordu. Joaquín arada bir gençle konuşuyordu; çok anlamsız gelse de onu sevmeye başlamıştı.

— Niçin oğlunu resme değil de tıbba yönlendirdin? –diye sordu arkadaşına.

— Ben yönlendirmedim, kendisi istedi. Sanata hiç hevesi yok...

— Kuşkusuz, tıp okumak için yeteneğe gerek yok...

— Bunu söylemek istemedim. Her zaman kötü şeyler düşünürsün. Resme karşı yeteneği olmadığı gibi merakı da yok. Benim yaptıklarıma pek bakmıyor; ne yaptığımı bile sormuyor.

— Böylesi belki daha iyi...

— Niçin?

— Resme yönelmiş olsaydı ya senden daha iyi ya da daha kötü bir ressam olacaktı. Abel Sánchez'in oğlu olarak senden daha kötü ressam olsaydı ya Kötü Abel Sánchez, ya Kötü Sánchez ya da Kötü Abel diyeceklerdi ona, o da bundan acı duyacaktı...

— Peki benden daha iyi bir ressam olsaydı?

— O zaman sen acı çekecektin.

— Hırsız herkesi kendisi gibi sanırmış.

— Evet, yine bana taş, bu laf salatasıyla. Hiçbir sanatçı ötekinin başarısına dayanamaz, hele bir de o sanatçı oğlu ya da kardeşiyse. Bin yabancının başarısını kabullenir, ama kendi kanından olan birisine katlanamaz... Değil mi? Bunu nasıl açıklamalı? Onu tıbba yönlendirmekle iyi etmişsin.

— Üstelik daha iyi kazanır!

— Çok kazanmadığını mı söylemek istiyorsun bana?

— Boş ver!.. Az çok kazanıyorum.

— Üstelik ünlüsün de.

— Ünlü mü? Sürdüğü kadar...

— Para daha az kalıcı.

— Ama daha güvenilir.

— Güldürme adamı, Abel. Ünü küçümsüyor değilsin ya.

— İnan bana, bugün beni en çok tedirgin eden şey oğluma bir servet bırakabilmek.

— Ona adını bırakacaksın.

— Ad denen şey para etmiyor.

— Senin adın ediyor!

— İmzam, belki... Sánchez! Abel S. Puig gibi bir ad bırakmaktan biraz daha iyi. Sánchez Firması diye markalarlar adamı. Hem sonra Abel adı, Sánchez'deki kötülüğü yok ediyor. Abel Sánchez adı kulağa hoş geliyor.

XXI

Kendinden kaçıp kurtulmak ve ötekinin, Abel'in sürekli varlığını, hüzünlü, hastalıklı ruhunda boğabilmek için Joaquín, Casino arkadaşlarıyla buluşmaya başladı. Şuradan buradan yapacakları konuşmalar uyuşturucu etkisi gösterebilirdi ya da sarhoş edebilirdi. Yiyip tüketen bir tutkuyu boğmak için, başarısızlığa uğramış bir aşkı şarapla akıtmak için kendini içkiye veren insanlar yok mu? Öyleyse Joaquín de tutkusunu boğmak için kendisini gazino konuşmalarına verecekti, bu konuşmalara etkin bir biçimde katılmaktan çok dinleyecekti. Ama bu ilaçla tedavi, hastalıktan daha beter oldu.

Her zaman kendini tutmaya, gülmeye, şaka yapmaya, alay olsun diye bir şeyler mırıldanmaya, yaşamın ilgisiz bir seyircisi gibi görünmeye karar verip evden çıkıyordu, gerçek bir kuşkucu gibi, istencini kemiren kanseri belli etmemeye çalışarak, anlamanın bağışlamak olduğuna karar verdi. Fakat kötülük, hiç beklemediği bir anda sözcükler halinde ağzından dökülüyordu ve herkes kötülüğün kokusunu bu sözcüklerde sezinliyordu. Korkaklığını, kendini tutamayışını suçlayarak, kendi kendine kızarak evine dönüyordu ve bir daha arkadaşlarının bulundukları Casino'ya gitmemeye karar veriyordu. " Hayır," diyordu kendi kendine, "gitmeyeceğim, gitmemem gere-

kir; orası beni daha da kötü yapıyor; zehirleyici bir ortam; insan orada bastırılmış kötü tutkular soluyor; hayır, gitmeyeceğim; bana yalnızlık gerek, yalnızlık! Kutsal yalnızlık!"

Ve yine de gidiyordu.

Yalnızlık acısı çekmemek için gidiyordu. Çünkü yalnızlıkta tek başına kalamıyordu hiç, her zaman ötekiyleydi. Öteki! Bir kez kendini ötekiyle konuşurken yakaladı, ötekinin sözlerini yineleyerek. Öteki ise bu tekli konuşmalarda, bu diyalog biçimindeki monologlarda kendisine dereden tepeden laf ediyor ya da tatlı tatlı konuşuyordu, hiç kindar görünmüyordu. "Niçin benden nefret etmiyor, Tanrım!" dedi sonunda. "Niçin benden nefret etmiyor!"

Ve bir gün kendisini rezilce, şeytanca Tanrı'ya yakarırken buldu, Abel'in ruhuna, kendisine, Joaquín'e karşı nefret duyguları sızdırmasını istiyordu. Bir kez de, "Ah beni bir kıskansa... bir kıskansa!.." diye yakardı Tanrı'ya. Acılı ruhunun karanlıklarından çıkan bu parlak düşünce, sevinç kaynağına dönüştü ve ruhunun en titrek tellerine kadar bir sevinç duydu. Kıskanılmak! Kıskanılmak!

"Yoksa," diye sordu, "kendi kendimden nefret mi ediyorum, kendimi mi kıskanıyorum? Kapıya kadar gitti, anahtarla kitledi, her yana baktı, tek başına olduğunu görünce diz çöktü, sesini ısıtan gözyaşları arasında mırıldandı: "Tanrım! Tanrım! Kendini sevdiğin gibi yakınını da sev, demiştin bana! Ben ise yakınımı sevmiyorum, sevemiyorum onu, çünkü kendimi sevmiyorum, kendimi sevmeyi bilmiyorum ki. Tanrım, beni niçin böyle yarattın?"

Daha sonra gitti İncil'i aldı ve şu tümcelerin olduğu sayfayı açtı; "Yehova, Kabil'e kardeşin Habil nerede diye sordu" Mırıldanarak yavaşça kitabı kapadı: "Peki ben neredeyim?" O zaman dışarıda gürültü duydu ve çabucak kapıyı açmaya gitti. "Baba, babacığım!" diye haykırarak içeriye girdi kızı. Çocuğun o taze sesi Joaquín'i gün ışığına çevirdi.

Kızını öptü, ağzını kulaklarına yaklaştırarak alçak, kimsenin duyamayacağı kadar çok alçak bir sesle: "Baban için dua et, kızım!" diye fısıldadı.

— Baba! Baba! –diye inledi kız, kollarıyla boynuna sarılırken.

Joaquín başını kızının omzuna dayadı ve ağlamaya başladı.

— N'oldu baba sana, hasta mısın?

— Evet, hastayım. Ama daha fazla bir şey sorma.

XXII

Yine Casino'ya gitti. Gitmemek için direnmek olanaksızdı. Oraya gidebilmek için her gün bir bahane uyduruyordu. Laf değirmeninde taş öğütüp duruyordu.

Orada bulunanlardan Federico Cuadrado, birisinin bir başkasını övdüğünü duyacak oldu mu "Bu övgü de kime?" diye sormadan edemezdi.

— Çünkü, –diyordu kesik kesik, buz gibi sesiyle,– ben kül yutmam, bir insan çok övülüyorsa, bu övgüyle küçümsenmek istenen birisi, övülenin bir rakibi var demektir. Övgü kötü niyetle yapılmamışsa, onu sıkıştırıp eğlenmek içindir... Kimse kimseyi iyi niyetle övmez.

— Dur birader, –diyordu, Cuadrado'yu kızdırmaktan hoşlanan León Gómez,– hiç kimsenin aleyhinde konuşmayan Don Leovigildo'yu ele alalım...

— İyi ama, –diye araya girdi, taşralı bir milletvekili,– Don Leovigildo bir siyasetçi, siyasetçiler herkesle iyi geçinmek zorundalar. Ne dersin Federico?

— Don Leovigildo hiç kimsenin arkasından kötü şeyler söylemeden, hiç kimse için iyi şeyler düşünmeden ölüp gidecek derim. Kendisini hiç kimse görmüyor bile olsa, karşısındakinin ayağını kaydırmaya kalkışmaz, çünkü yalnızca ceza yasasından değil, aynı zamanda cehennemden korkar o; ama bir başkası düşer ya da karizması çizilirse bundan ilik-

lerine dek zevk alır. Başkasının karizmasının çizilmesinden zevk alabilmek için, başına gelenler nedeniyle o insana "geçmiş olsun" diyecek ve üzüntülerini bildirecek ilk kişi yine kendisi olacaktır.

— Bu duygularla nasıl yaşanır, bilmem, –dedi Joaquín.

— Hangi duygularla? –diye hemen lafa karıştı Federico.– Don Leovigildo'nun duygularıyla mı? Benimkilerle mi? Yoksa seninkilerle mi?

— Benden söz eden kim! –Ve bunu belli bir kızgınlıkla söyledi.

— Ben söylüyorum oğlum, çünkü burada hepimiz birbirimizi tanıyoruz...

Joaquín sarardığını duyumsadı. Bu *oğlum* sözü ta istencinin derinliklerine dek inen buzdan bir yumruk gibi geldi ona, çünkü Federico, onun koruyucu şeytanı, birisine pençesini geçirmek istediği zaman bu lafı bolca kullanırdı.

— Bilmiyorum, niçin Don Leovigildo'dan hoşlanmıyorsun, –diye ekledi Joaquín, ama bunu sorar sormaz pişman olduğunu duyumsadı, yangına körükle gittiğini düşündü.

— Hoşlanmamak mı? Ben mi hoşlanmıyorum? Don Leovigildo'dan ha?

— Evet, bilmiyorum, sana ne kötülüğü dokundu ki...

— En önce oğlum, bir insandan hoşlanmaman için onun sana kötülük yapmış olması gerekmez. Bir insandan hoşlanmıyorsan ona kötülük yapman, yani kötülük yaptığını düşünmen kolaydır... Benim de Don Leovigildo'ya karşı beslediğim antipati başkasına beslediğimden ne daha az ne daha çok. O da bir insan, hepsi bu. Ve de dürüst bir insan!

— Sen de insandan kaçan bir profeyonel olduğuna göre... –diyerek söze başladı taşralı milletvekili.

— İnsanın yeryüzünün en kokuşmuş ve en aşağılık yaratığı olduğunu size yüzlerce kez söyledim. Dürüst insan da insanların en kötüsüdür.

— Hadi, hadi! Geçen gün Don Leovigildo'dan dürüst politikacı diye söz eden sen değil miydin? –dedi Léon Gómez, milletvekiline dönerek.

— Dürüst politikacı ha! –diye atıldı Federico.– Olamaz bu!

— Peki neden? –diye sordu üçü birden koro halinde.

— Nedeni var mı? Aynı şeyi kendisi söyledi diye mi? Bir konuşmasında kendi kendisine dürüst politikacı dediği için ha! Dürüstüm demekle dürüst olunmaz! İncil'de İsa'nın...

— İsa'yı yalanına karıştırma, yalvarırım sana! –diye araya girdi Joaquín.

— Yoksa İsa da mı sana acı veriyor, oğlum.

Soğuk, gergin, kısa bin sessizlik oldu.

— Efendimiz İsa, –dedi Federico,– kendisine iyi denmesini istemedi, yalnızca Tanrı'nın iyi olduğunu söyledi. Ve kendilerinin dürüst olduğunu söyleyebilen bir takım sözde Hıristiyanlar vardır.

— İyi ile dürüst tam olarak aynı şeyler değildir, –diye lafa karıştı, Yargıç Don Vicente.

— Ne iyi söylediniz Don Vicente. Tanrıma şükürler olsun, bir yargıcın ağzından akıllıca ve doğru bir şey duyuyorum.

— Demek ki, –dedi Joaquín,– kimse kendisinin dürüst olduğunu söylememeli. Peki namussuz olduğunu mu söyleyecek?

— Gerekmez.

— Senyor Cuadrado'nun istediği, –dedi Yargıç Don Vicente,– insanların namussuz olduklarını ve bunu hep sürdüreceklerini itiraf etmeleri. Değil mi?

— Bravo! –diye haykırdı taşralı milletvekili.

— Size söyleyeceğim şu ki oğlum... –dedi Federico, söyleyeceklerini düşünerek.– Bilge Meryem Ana kilisemizde günah çıkarmanın hikmeti nerden geliyor bilseniz gerek.

— İşte bir saçmalık daha! –diye araya girdi yargıç.

— Saçmalık mı, hayır! Çok bilgece bir kurum. İtiraf etme, rahatça günah işlemeye yarar, çünkü insan günahının bağışlanacağını bilir. Değil mi, Joaquín?

— Dostum, insan pişmanlık duymayacaksa...

— Kuşkusuz oğlum, kuşkusuz; insan pişmanlık duysa da yine günah işliyor ve günah işlediği zaman pişman olacağını da biliyor ve yeniden hem günah işliyor hem pişman oluyor. Doğru değil mi?

— İnsanoğlu bir bilmece, –dedi León Gómez.

— Dostum, saçmalayıp durma! –diye söze karıştı Federico.

— Niçin saçmalık olsun?

— Her düşünsel yargı, her açık gerçek, özdeyiş olarak söylenen her genel ve cafcaflı önerme bir saçmalıktır.

— Peki, ya felsefe?

— Şu anda yaptığımızdan başka felsefe yoktur ki...

— Evet, birbirimizin derisini yüzmek.

— Tümüyle doğru. Derisi yüzülenden daha iyisi yoktur.

Söyleşi bitince Federico, eve gidip gitmeyeceğini sormak için Joaquín'e yaklaştı, bir süre kendisine eşlik etmek istiyordu, ama Joaquín, evine gitmeyeceğini, bir arkadaşını ziyaret edeceğini söyledi:

— Evet, seni anlıyorum, –dedi, Federico,– arkadaş ziyareti bir bahane. Senin istediğin yalnız başına kalmak. Anlıyorum.

— Nereden anlıyorsun?

— Yalnız kalmaktan daha iyisi yoktur. Ama yalnızlık canına tak ederse gel bana. Hiç kimse benim kadar seni sıkıntılarından kurtaramaz.

— Peki senin sıkıntıların? –diye sordu Joaquín.

— Boş ver! Bunu düşünen kim!

Ve ayrıldılar.

XXIII

Kentte dolaşıp duran yoksul bir adam vardı, Aragonyalıydı, beş çocuk babasıydı ve dilekçe yazarak ya da önüne ne iş çıkarsa yaparak yaşamını sürdürüyordu. Zavallı adam sık sık tanıdıklarına ve arkadaşlarına gelir –böylelerinin tanıdığı, arkadaşı olurmuş gibi– yüzlerce gerekçe göstererek onlardan iki üç duro isterdi. İşin en üzücü yanı da çocuklarından birisini, kimi kez de karısını ellerinde istek listeleriyle tanıdıklarının evlerine yollamasıydı. Joaquín birkaç kez yardımına koşmuştu, özellikle de ailesinden birisi kendisini doktor olarak çağırınca. Bu zavallı adama yardım etmekten tuhaf bir rahatlık duyardı. İnsan kötülüğünün bir kurbanı olarak algılardı onu.

Bir kez onu tanıyıp tanımadığını sordu Abel'e.

— Kuşkusuz tanıyorum, –dedi Abel,– hatta bir ara yanımda çalıştı. Tembelin, dalgacının teki. Evde ocak yanmamasına karşın, sıkıntılarını hafifletmek zorunda olduğu bahanesiyle hiçbir gün kahveye gitmeyi ihmal etmiyordu. Sigara paketi de yanından hiç eksik olmazdı. Üzüntüsünü dumana çevirmesi gerekiyordu.

— O kadar da değil, Abel. İşin gerçeğini öğrenmek gerek...

— Yalancı pozlarına bakma. Dayanamadığım şey, benden borç isterken, "mümkün olur olmaz ödeyeceğim" diye

yalan söylemesi... Sadaka istese, çalışsa! Daha dürüstçe ve soyluca olur. Geçenlerde benden üç duro avans istedi, ben üç peseta verdim ve "Geri vermeni istemiyorum!" dedim. Tembelin teki!

— Peki onun ne suçu var!..

— Hadi sen de! Yine başlama, ne suçu varmış...

— Kuşkusuz! Kimin suçu?

— Tamam, tamam, bırakalım bunları. Madem ona yardım etmek istiyorsun, yardım et bakalım, karşı çıkmam. Yine para istemeye gelirse eminim ben de veririm.

— Biliyordum bunu, çünkü aslında sen de...

— Şimdi aslını faslını karıştırmayalım. Ben ressamım ve insanların içlindekilerin resmini yapmıyorum. Ayrıca her insanın içindekini dışına vurduğundan eminim.

— Pekâlâ, sana göre her insan yalnızca bir model...

— Az mı yani? Senin için de bir hasta. Çünkü senin işin onların içlerine bakmak, muayene etmek...

— Sıradan bir iş...

— Niçin?

— Çünkü başkalarının içine bakmaya alışan bir insan zamanla kendi içine bakmaya, kendisini incelemeye başlar.

— Bak işte avantajlı yanı. Ben aynada kendime bakınca oldukça...

— Gerçekten hiç kendine baktın mı?

— Kuşkusuz! Kendi portremi yaptığımı bilmiyor musun?

— Şaheser olmalı...

— Dostum, hiç de fena değil... Ya sen, içini iyice inceledin mi?

Bu konuşmanın ertesi günü Joaquín, Casino'dan Federico ile çıktı, utanç verici bir biçimde sadaka isteyen o zavallı adamı tanıyıp tanımadığını sormak istiyordu: "Doğru söyle bana, baş başayız; insafsızlık etme"

— Öyleyse bak, cezaevinde olması gereken bir zavallı o, hem daha iyi beslenir, hem de daha rahat ederdi.

— Ne yapmış ki?

— Yo, hiçbir şey yapmamış; yapması gerekirdi ve bunun için cezaevinde olması gerekirdi, diyorum ya.

— Peki, ne yapmalıydı?

— Kardeşini öldürmeliydi.

— Yine başlıyorsun!

— Anlatayım sana. Bildiğin gibi bu zavallı adam Aragonyalı; o topraklarda kesin bir miras hukuku hâlâ yok. babasının ilk oğlu olmak, ailenin en büyük çocuğu olmak gibi bir şansızlığı vardı ve daha sonra yoksul, güzel ve dürüst bir kıza âşık olmuş galiba. Babası bu ilişkiye bütün gücüyle karşı çıkmış ve eğer o kızla evlenecek olursa mirasından mahrum bırakmakla tehdit etmiş. Fakat aşktan gözü hiçbir şey görmeyen delikanlı, babasını ikna edeceğini sanarak işi daha da ileri götürmüş, sonunda kızla evlenmiş, evden ayrılmış. Ve kasabada kalıp, elinden geldiğince kayınpederinin evinde çalışmayı sürdürmüş, babasını inandıracağını ve yumuşatacağını ummuş. Ama tam bir Aragonyalı olan babası Nuh demiş peygamber dememiş. Ve sonunda zavallıyı mirasından mahrum bırakarak ölmüş, bütün mirasını ikinci oğluna bırakmış, hiç de fena sayılmayacak bir mal mülk. Zaten pek varlıklı olmayan kayınvalidesi ve kayınpederi öldükten az sonra, bizimki kardeşinden yardım ve iş istemiş, fakat kardeşi geri çevirmiş, o da cesaret isteyen bir eyleme girişmemek, kardeşini öldürmemek için buraya gelmiş ve başkalarının sırtından geçinerek, dilenerek yaşamaya başlamış. Bütün öykü bu işte, gördüğün gibi çok etkileyici.

— Ne de etkileyici ya!

— Bir bakıma Yakup denebilecek kardeşini öldürmüş olsaydı kötü, çok kötü olurdu, ama öldürmemesi de kötü, çok kötü... Belki daha da kötü olurdu.

— Böyle konuşma, Federico.

— Evet, yalnızca utanç içinde, asalak, sefil bir yaşam sürmekle kalmıyor, kardeşinden nefret ederek yaşıyor.

— Peki, ya onu öldürmüş olsaydı?

— O zaman nefreti tedavi edilmiş olurdu ve bugün cinayetinden pişman olup kardeşini sevgiyle anacaktı. Eylem insanı kötü duygulardan arındırır; insan ruhunu zehirleyen kötü duygulardır. İnan bana Joaquín, bunu çok iyi biliyorum.

Joaquín bakışlarını dikti ona ve gözlemledi:

— Peki sen?

— Ben mi? Seni pek ilgilendirmeyen şeyi bilmek istemezsin, oğlum. Benim sinizmimin savunma amaçlı olduğunu bilmen yeter. Ben, herkesin babam sandığı adamın oğlu değilim; ben piçim ve bu dünyada öz babamdan, doğal babamdan nefret ettiğim kadar kimseden nefret etmiyorum; korkaklığından ve soysuzluğundan, şimdi taşıdığım bu uygunsuz adı bana vermiş olan babamın kanına giren de o acımasız adamdır.

— Ama asıl baba çocuğun doğmasına neden olan değildir, besleyip büyütendir...

— Beni büyüttüğünü sandığınız adam büyütmedi beni; ötekine, yani öz babama, onu annemle evlenmek zorunda bırakan adama beslediği kinin zehri ile beni yuvadan attı.

XXIV

Abel, oğlu Abelín öğrenimini tamamlayınca, Joaquín'e gitti, yanında asistan olarak çalışmasını isteyip istemediğini sordu. Joaquín kabul etti.

Daha sonra, kızına ithaf ettiği *İtiraflar*'ına şunları yazmıştı: "Babasına beslediğim nefretle, o zamanlar bana orta zekâlı görünen delikanlıya duyduğum sevginin tuhaf karışımı bir duyguyla kabul ettim ve böylece hem beni yiyip bitiren tutkumdan kurtulmak istiyordum hem de ruhumun derinliklerindeki şeytan, oğlanın başarısızlığı sayesinde babasının elde ettiği başarıların öcünü alacağını söylüyordu bana. Bir yandan oğlana duyduğum sevgi sayesinde babasına duyduğum nefretten kurtulmak istiyordum, bir yandan da Abel Sánchez resimde başarı elde ederken, kanından canından olan öteki Abel Sánchez'in ise tıpta başarısız olacağını umarak zevkten dört köşe oluyordum. O zamanlar yüreğimi yakan, yaşamımı karartan delikanlıya, daha sonra ne büyük bir sevgiyle bağlanacağımı asla düşünemezdim."

Böylece Joaquín ile Abel'in oğlu birbirlerine sıkı sıkıya sevgiyle bağlandılar. Abelín her şeyi çabucak kavrıyor ve "hocam" demeye başladığı Joaquín'in öğrettikleriyle yakından ilgileniyordu. Hocası onu iyi bir doktor yapmaya ve hastane deneyiminden elde ettiği hazineyi ona devretmeye karar verdi. "Ruhumdaki bu lanet olası kaygı yüzünden keşfedemediğim şeyleri onun keşfetmesini sağlayacağım."

— Hocam, –dedi bir gün Abelín,– niçin bana anlattığınız bütün bu bölük pörçük gözlemlerinizi, aldığınız notları, top-

ladığınız bilgileri bir araya toplayıp bir kitap yazmıyorsunuz? Çok ilginç ve çok öğretici olurdu. Bunlarda dâhice denebilecek, olağanüstü düzeyde bilimsel, akıllıca şeyler var.

— Tamam da oğlum –hep oğlum derdi– benim yapacağım iş değil bu... yapamam... Mizacım uygun değil, ne içimden geliyor, ne cesaretim var ne de huzurum, bilmem ki...

— Yeter ki bir başlayın...

— Evet oğlum, evet, yeter ki bir başlayayım, kaç kez bunu düşündüm, ama bir türlü karar veremedim. Kitap yazmaya başlayayım ha! Ve İspanya'da... hem de tıp üzerine! Zahmete değmez. Boşa gider...

— Hayır hocam, sizin kitabınız boşa gitmez, iyi karşılanır.

— Benim yapmam gerekeni sen yapmalısın: bu çekilmez hastaları bir yana bırakıp kendini yalnızca araştırmaya, gerçek bilime, fizyolojiye, histolojiye, patolojiye vermelisin, paralı hastalara değil. Babanın tabloları sana kalacağına göre belli bir servetin olacak demektir, kendini bilime ada.

— Belki haklısınız hocam, ama bu sizin hastane anılarınızı yayımlamanızı engellemez.

— Bak, eğer istersen bir konuda anlaşalım. Bütün notlarını sana vereyim, sözlü olarak da desteklerim, sorduklarını yanıtlarım, sen de kitabı yayımlarsın. Ne dersin?

— Şahane hocam. Zaten sizinle çalışmaya başladığım günden beri sizden duyduğum her şeyi, yanınızda öğrendiğim her şeyi not ettim.

— Çok iyi oğlum, çok iyi! –Sevgiyle kucakladı delikanlıyı.

Joaquín daha sonra kendi kendine söylendi: "Bu çocuk, benim yapıtım olacak! Benim yapıtım, babasının yapıtı değil. Sonunda bana saygı gösterecek, babasından daha çok değerli olduğumu ve tıpta, babasının resmindeki sanattan daha çok sanat olduğunu anlayacak. Ve sonunda onun elinden alacağım oğlunu, evet, elinden alacağım. O benim Helena'mı elimden aldı, ben de onun elinden oğlunu alacağım. Ben ne olacağım, kim bilir? Belki de babasını iyice tanıyınca ve bana yaptıklarını öğrenince sonunda onu yadsıyacak."

XXV

— Ama söyle bana,–dedi bir gün Joaquín, öğrencisine.– Nasıl oldu da tıbba girdin?

— Bilmem ki...

— Çünkü doğal olarak resme meyletmen beklenirdi. Çocuklar babalarının mesleğine heves ederler; öykünme ruhudur bu... ortam...

— Hiçbir zaman resme ilgi duymadım, hocam.

— Biliyorum, baban söylerdi, oğlum.

— Hele de babamınkine hiç.

— Peki de nasıl olur bu?

— Hiç istek duymadım, onun da duyduğunu...

— Çok ileri gittin. Açıkla bakalım.

— İkimiz yalnızız; kimse bizi duymaz; siz, hocam, benim ikinci babam gibisiniz... ikinci... Pekâlâ. Üstelik siz onun en eski arkadaşısınız, eskiden beri, yaşam boyunca, daha bilinçlenmeden kardeş gibi olduğunuzu söylerken duydum...

— Evet, evet doğru; Abel ile ben kardeş gibiyizdir... Konuş.

— Peki öyleyse, bugün yüreğimi size açmak istiyorum, hocam.

— Aç yüreğini. Bana söyleyeceklerin aramızda kalacak, kimse bilmeyecek!

— Söylemek istediğim, babamın ne resmi ne de başka bir şeyi duyumsayarak yaptığından kuşkuluyum. Bir makine gibi resim yapıyor, doğal bir yeteneği var, peki bu duyumsamak mı?

— Ben de hep böyle düşündüm.

— Hocam, hâlâ sözü edilen o ünlü konuşmanızla babama en büyük iyiliği yaptığınız söyleniyor.

— Ne diyebilirdim ki ben?

— Bana da öyle geldi. Ama babamın ne resme ne de başka bir şeye hevesi var. Mantar gibi hocam, mantar gibi.

— O kadar da değil oğlum.

— Evet, mantar gibi. Yalnızca kendi ünü için yaşıyor. Ününe pek önem vermez gibi görünse de doğru değil, yalan, yalan. Alkıştan başka bir şey düşünmüyor. O bencilin teki, su katılmadık bir bencil. Hiç kimseyi sevmez o.

— Deme yahu, kimseyi...

— Kimseyi hocam, kimseyi! Bilmiyorum annemle nasıl evlenmiş. Aşk evliliği olduğundan kuşkuluyum.

Joaquín sapsarı kesildi.

— Biliyorum –dedi delikanlı,– kimi modelleriyle ilişki kurduğunu biliyorum; ama bu yalnızca gösteriş olsun diye, övünmek için. Kimseyi sevmez.

— Ama bana öyle geliyor ki sen, sen ona...

— Bana hiçbir zaman ilgi göstermedi. Beni yetiştirdi, eğitim masraflarımı ödedi, hiçbir şeyde kısıntı yapmadı, parasını hiç esirgemedi, ama onun için ben hemen hemen varla yok arasıyım. Kimi zaman tarih, sanat, teknik, resim ya da gezileri ya da başka bir konuda soru sorduğumda: "Rahat bırak beni." derdi ve hatta bir gün bana: "Kendin öğren," dedi, "ben nasıl öğrendimse, sen de öğren, kitapların var!" Sizden o kadar farklıdır ki, hocam!

— Belki nasıl yanıtlayacağını bilmiyordu, oğlum. Çünkü babalar daha cahil ya da daha beceriksiz görünmemek için çocuklarıyla anlaşmazlığa düşerler.

— Bundan değildi. Daha kötü bir şey var.

— Daha kötü mü? Neymiş bakalım!

— Daha kötü, evet. Ne yapmış olursam olayım beni hiç azarlamadı. Edepsiz, haylaz değilim ben, hiçbir zaman da olmadım, ama bütün gençler gibi benim de hatalarım, yanılgılarım oldu. Yine de bilse bile hiçbir zaman üzerinde durmadı ve hiçbir şey söylemedi.

— Bu senin kişiliğine saygı göstermek demektir, sana olan güvenini gösteriyor... insanın çocuğuna güvenmesi belki de onu en doğru ve en soylu biçimde eğitmesidir...

— Hayır, hocam, hiç de öyle değil. Bu yalnızca kayıtsızlık.

— Hayır, hayır, abartma, kayıtsızlık değil bu... Sen kendine bile söylemezsen, o sana ne desin? Bir baba yargıç olamaz...

— Ama bir arkadaş, bir danışman, bir dost ya da sizin gibi bir hoca olabilir.

— Ama baba ile oğul arasında bazı konuların konuşulmasını engelleyen utanma duygusu gibi şeyler vardır.

— Sizin, kendisinden daha büyük ve en eski arkadaşı olan sizin her şeye karşın onu savunmanız doğal...

— Her şeye karşın dediğin ne?

— Her şeyi söyleyebilir miyim?

— Kuşkusuz, her şeyi söyle!

— Peki öyleyse, sizin hakkınızda iyi şeyler, çok iyi şeyler söylediğini duydum yalnızca, ama...

— Aması ne?

— Sizden fazla, çok fazla iyi söz etmesi.

— Fazla olan ne?

— Tanımadan önce hocam, sizi başka türlü düşünüyordum.

— Açık açık söyle.

— Babama göre siz, derin tutkularla kıvranan bir tür trajedi kişisisiniz. "Eğer Joaquín'in ruhu bir resmedilebilseydi!" der her zaman. Onunla sizin aranızda bir sır varmış gibi konuşur...

— Senin kuruntun bunlar...
— Hayır, benim kuruntum değil.
— Ya annen?
— Annem...

XXVI

— Bak Joaquín, –dedi bir gün Antonia kocasına,– bir gün gelecek, kızımız bizden ayrılacak ya da elimizden alacaklar onu...

— Joaquína'yı mı? Nereye?

— Manastıra!

— Olanaksız!

— Değil, hatta çok olası. Kendi işinden başka şey gördüğün yok, şimdi bir de Abel'in oğlu çıktı, sanki onu evlat edinmişsin... Her gören kendi kızından daha çok onu seviyor, diyecek nerdeyse...

— Onu kurtarmaya, kendi yakınlarından kurtarmaya çalışıyorum...

— Hayır, sen yalnızca öç almaya çalışıyorsun. Ah, ne kindarsın sen! Ne unutursun ne bağışlarsın! Korkarım, Tanrı seni cezalandıracak, hepimizi cezalandıracak...

— Ya! Joaquína bunun için mi manastıra girmek istiyor?

— Bunu demek istemedim.

— Ama ben diyorum, bu da aynı şey. Yoksa Abelín'i kıskandığı için mi gidiyor? Onu kendisinden daha çok sevmemden mi korkuyor ? Peki böyleyse...

— Hayır böyle değil.

— O zaman?

— Ne bileyim ben! İçinden geldiğini, Tanrı'nın kendisini oraya çağırdığını söylüyor...

— Tanrı ha... Tanrı ha... Günah çıkardığı papaz olmalı. Hangi papaz?

— Peder Echevarría.

— Benim günah çıkardığım papaz mı?

— Ta kendisi.

Joaquín, sessiz kalakaldı, üzülmüştü ve ertesi gün yalnızken karısını yanına çağırdı:

— Joaquína'yı rahibe olmaya iten nedenleri anladım sanıyorum, daha doğrusu Peder Echevarría'nın Joaquína'yı manastıra itmesinin nedenlerini anladığımı sanıyorum. Bütün benliğimi saran o berbat saplantı yüzünden sığınacak yer aradığımı ve kiliseye nasıl koştuğumu anımsarsın ve yıllar geçtikçe daha çok kök salan, yani daha sert ve daha inatçılaşan o kin yüzünden kiliseye sığındığımı anımsarsın, ama tüm çabama karşın onu içimden atamadım. Hayır, hayır, Peder Echevarría derdime deva olmadı, olamadı. O sıkıntıdan kurtulmanın ancak bir yolu var, tek bir yolu.

Karısından bir soru bekliyormuş gibi bir süre sessiz kaldı, ama kadının sustuğunu görünce konuşmasını sürdürdü:

— Bu kötü illetin tek çaresi ölümdür. Kim bilir... Belki bu illetle doğdum ve bununla öleceğim. Bana bir çare bulamamış, beni dine döndürememiş olan zavallı Peder şimdi kızımı, senin kızını, kızımızı, benim için Tanrı'ya yakarması, kendisini feda ederek beni kurtarması için manastıra itiyor...

— Ama bu fedakârlık değil... rahibe olma isteği içine doğduğu için...

— Yalan Antonia; bunun yalan olduğunu söylüyorum sana. Rahibe olanların çoğu ya çok çalışmamak için, yoksul ama yorulmadan bir yaşam sürmek, sofuca miskinlik etmek için ya da evden kaçmak için manastıra girer; kızımız evimizden kaçıyor, bizden kaçıyor.

— Senden kaçıyor olmalı...

— Evet, benden kaçıyor! Benim kim olduğumu anladı!

— Şimdi sen de o delikanlıya sıkı sıkıya bağlandığına göre...

— Abelín'den kaçtığını mı söylemek istiyorsun bana?

— Hayır, senin yeni kaprisinden...

— Kapris mi? Kapris mi? Kapris mi diyorsun sen? Her şey olabilirim, ama kaprisli bir adam olamam ben, Antonia. Ben her şeyi ciddiye alırım, her şeyi, anlıyor musun?

— Evet, aşırı derecede ciddiye alıyorsun, –dedi kadın ağlayarak.

— Hadi, hadi ağlama Antonia, tatlım, iyilik meleğim benim; bağışla beni, kötü bir şey söyledimse...

— En kötüsü söylemediklerin, söylediklerin değil.

— Tanrım, aman Tanrım, Antonia, kızımızın gitmemesi için ne yaparsan yap; manastıra girerse kendimi öldürürüm, evet, kendimi öldürürüm, öldürürüm. Ne isterse yapacağım, yeter ki gitmesin o... Abelín'i kovmamı isterse kovarım...

— Tek kızımız olduğu için sevindiğini söylemiştin, anımsıyorum; çünkü sevgimiz bölünmeyecekti...

— Ama sevgimi bölmedim ki!

— Öyleyse daha da kötü ya...

— Evet, Antonia, bu kız benim için kendisini feda etmek istiyor; bilmiyor ki manastıra girerse ben umutsuzluğa düşeceğim. Onun manastırı bu ev!

XXVII

İki gün sonra Joaquín muayene odasında karısı ve kızı ile bir araya geldi.

— Baba, Tanrı böyle istiyor! –diye bağırdı kızı Joaquína, kararlı bir biçimde, babasıyla yüz yüze gelince.

— Olamaz! –dedi Joaquín,– bunu isteyen Tanrı değil, o papaz olacak adam. Senin gibi toy bir kız, Tanrı'nın ne istediğini nasıl bilir? Tanrı'yla ne zaman konuştun?

— Her hafta Kudas ayinine katılıyorum, baba.

— Aç miden yüzünden başın dönüyor, Tanrı'dan haber, vahiy geliyor sanıyorsun.

— Yüreğin acıkması daha da kötü ya!

— Hayır, hayır, bu olamaz, Tanrı bunu istemez, isteyemez, sana söylüyorum, Tanrı bunu isteyemez.

— Tanrı'nın ne istediğini bilmiyorum, ama sen baba, onun neyi istemediğini biliyorsun, değil mi? Bedenle ilgili çok şey bilirsin, ama Tanrı'yla, insan ruhuyla ilgili şeyleri...

— Ruhla ilgili ha? Ruhla ilgili konuları bilmediğimi mi sanıyorsun?

— Daha doğrusu bilmemek işine geliyor.

— Beni suçluyor musun?

— Hayır baba, kendi kendini suçlayan sensin.

— Görüyor musun Antonia? Bunu sana söylemiyor muydum?

— Peki, sana ne söylüyordu anne?

— Hiç kızım, hiç; babanın her zamanki kuruntuları, tedirginlikleri...

— Peki öyleyse! –diye bağırdı Joaquín kararlı bir davranışla,– beni kurtarmak için manastıra gireceksin, değil mi?

— Gerçeğe yaklaştın sayılır.

— Peki ya, beni neden kurtaracaksın?

— Tam olarak bilmiyorum.

— Ben mi bileceğim yani? Neden? Kimden kurtaracakmışsın?

— Kimden mi baba, kimden mi? Şeytandan ya da bizzat kendinden.

— Peki sen nereden biliyorsun?

— Tanrı aşkına Joaquín, Tanrı aşkına, –diye yakardı annesi ağlamaklı bir sesle, kocasının bakışları ve sesinden korkarak.

— Bizi rahat bırak be kadın, onu ve beni rahat bırak. Seni ilgilendirmez!

— Nasıl ilgilendirmezmiş? Ama o benim kızım...

— Benim de! Bizi bırak; o bir Monegro, ben de bir Monegro'yum; rahat bırak bizi. Sen anlamazsın, bu işleri sen anlayamazsın...

— Baba, eğer benim yanımda anneme böyle davranırsan çekip giderim, ağlama anneciğim...

— Sen inanıyor musun ki kızım?..

— İnandığım ve bildiğim bir şey varsa, o da senin kızın olduğum kadar onun da kızı olduğum.

— O kadar mı?

— Belki daha da fazla.

— Böyle şeyler söylemeyin, Tanrım, –diye haykırdı kadıncağız ağlayarak,– yoksa giderim.

— Gitmen daha iyi olurdu, –diye ekledi kız.– Yalnız başına, yüz yüze olursak biz Monegro'lar birbirimizin ruhunu daha iyi anlarız.

Kadıncağız kızını öptü ve dışarı çıktı.

— Pekâlâ, –dedi Joaquín, soğukça, kızıyla baş başa kaldığını gördü,– beni kimden ya da neden kurtarmak için rahibe olacaksın?

— Bilmiyorum baba, kimden ya da neden kurtarmak istediğimi bilmiyorum, ama seni kurtarmam gerektiğini biliyorum. Bu evde, seninle annem arasında neler olduğunu bilmiyorum, senin ruhundan neler geçtiğini bilmiyorum, ama kötü bir şey var...

— Bunu sana o rahip bozuntusu mu söyledi?

— Hayır, rahip söylemedi, söylemesi gerekmezdi, kimse bir şey söylemedi bana, yalnızca doğduğum günden beri soludum bu havayı. Burada, bu evde ruhsal bir karanlık içinde yaşanıyor gibi.

— Öf, bunlar senin kitaplarında okuduğun şeyler...

— Senin de kendi kitaplarında okuduğun gibi. Yoksa gerçeği öğreten, yalnızca bedenin içindekinden söz eden kitapların mı, o çirkin resimli kitapların mı sanıyorsun?

— Peki, ruhsal karanlıklar dediğin şey nedir?

— Bunu benden daha iyi bilmelisin, baba; ama burada karanlık bulutlar gibi bir şeyler olduğunu, hüznün her yana yayıldığını, hiç mutlu olmadığını, acı çektiğini, büyük bir suçu yüklendiğini yadsıma...

— Evet, ilk günah! –dedi Joaquín, somurtarak.

— Evet, bu! –diye bağırdı kız.– Bundan kurtulmadın.

— Ama vaftiz etmişler beni!

— Önemli değil.

— Ve sen de bunun için rahibe olacaksın. Doğru değil mi? Öyleyse en önce sorunun ne olduğunu, bütün bunların nedenini araştırman gerekir.

— Tanrı korusun, baba. Sizleri yargılamak bana düşmez.

— Öyleyse beni mahkûm ediyorsun, değil mi?

— Seni mahkûm etmek mi?

— Evet, beni mahkûm ediyorsun; böyle çekip gitmen beni mahkûm etmen demektir...

— Peki ya evlenip gitseydim? Bir erkek için seni bıraksaydım?

— Erkeğine bağlı.

Kısa bir sessizlik oldu.

— Öyleyse kızım, –diye sürdürdü konuşmasını Joaquín,– ben iyi değilim, acı çekiyorum, bütün yaşamım boyunca acı çektim. Düşündüklerinin gerçek yanı çok; ama rahibe olma kararın beni öldürüyor, çileden çıkarıyor ve yaralarımı azdırıyor... Babana acı, zavallı babana acı...

— Acıdığım için...

— Hayır, bencillik yüzünden. Kaçıyorsun; benim acı çektiğimi görüyorsun ve kaçıyorsun. Seni manastıra götüren bencillik, ilgisizlik, sevgisizlik. Uzun süren, bulaşıcı bir hastalığa, örneğin cüzama yakalandığımı düşün. Tanrı iyileştirsin diye yakarmak için beni bırakıp manastıra mı gideceksin? Hadi bakalım, yanıtla; beni bırakacak mısın?

— Hayır, bırakmazdım, çünkü senin tek kızınım.

— Öyleyse cüzam olduğumu düşün. Yanımda kal ve iyileştir beni. Senin ellerine bırakıyorum kendimi, ne emredersen yapacağım.

Joaquín ayağa kalktı, gözyaşları arasında kızına bakıp kucakladı onu ve kolları arasındayken kulağına fısıldadı:

— Beni iyileştirmek ister misin kızım?

— Evet, baba.

— O zaman Abelín'le evlen.

— Neee? –diye bağırdı Joaquína babasından uzaklaşıp yüzüne bakarken.

— Ne? Seni şaşırtan ne? –diye kekeledi baba, şaşkın şaşkın.

— Evlenmek mi? Ben mi? Abelín'le mi? Senin düşmanının oğluyla ha?

— Kim söyledi bunu sana?

— Senin yıllardır süren sessizliğin.

— Evet, düşmanım dediğin adamın oğlu olduğu için.

— Aranızda ne olduğunu bilmiyorum, bilmek de istemiyorum, ama seni son kez gördüğümde onun oğluna öylesine sevgiyle yaklaşman beni korkuttu... korktum... Beni korkutan neydi bilmiyorum. Abelín'e gösterdiğin sevgi bana korkunç göründü, çok kötü bir sevgi...

— Hayır kızım, hayır! Kurtuluşu onda aradım. İnan bana, eğer onu evime getirmeyi başarırsan, onu benim oğlum yaparsan sonunda ruhumda güneş doğuyor gibi olacak...

— Yoksa sen, sen babacığım, onun arkasından koşup elde etmemi mi istiyorsun?

— Böyle konuşma.

— Peki ne öyleyse?

— Eğer o...

— Anlaşılan bu konuyu ikiniz aranızda konuştunuz, benim düşüncemi hiç hesaba katmadınız, öyle mi?

— Hayır, hayır; bunu ben düşündüm ben, ben, senin baban, zavallı baban, ben...

— Beni üzüyorsun, baba.

— Ben de üzülüyorum. Ve şimdi her şeyden ben sorumluyum. Benim için özveride bulunmayı düşünmüyor muydun?

— Kuşkusuz, senin için kendimi feda ederim. Emrindeyim!

Baba gitti, kızını öptü, kız onu iterek bağırdı.

— Hayır, şimdi olmaz, hayır. Hak ettiğin zaman ancak. Yoksa seni öpücüklerle mi susturmamı istiyorsun?

— Nereden duydun bunu, kızım.

— Duvarların kulağı vardır, baba.

— Ve de insanı suçlarlar!

XXVIII

Joaquín'den biraz para kopardıktan sonra:

— Sizin yerinizde olmayı ne kadar isterdim ah! –dedi bir gün, babasının mirastan yoksun bıraktığı beş çocuklu, Aragonyalı, zavallı adam.

— Benim yerimde olmak mı! Anlamadım!

— Evet, sizin yerinizde olmak için her şeyimi verirdim, Don Joaquín.

— Vereceğiniz o her şey nedir?

— Verebileceğim her şey, sahip olduğum her şey.

— Nedir bu şey?

— Canım.

— Benim yerimde olmak için canını vereceksin, ha!

Joaquín kendi kendine ekledi: "Başkasının yerinde olmak için ben de verirdim canımı!"

— Evet, sizin yerinizde olmak için canımı verirdim.

— Burada pek iyi anlamadığım bir şey var, dostum; ne hiç kimsenin başka birisi olmak için canını vermeye hazır olmasını ne de bir kimsenin başkası olmak istemesini anlıyorum. Başkası olmak, insanın kendisi olmaktan vazgeçmesi, kendi kişiliğini bırakmasıdır.

— Kuşkusuz.

— Var olmayı bırakmak demektir.

— Kuşkusuz.

— Ama başkası olmak için değil...

— Kuşkusuz. Kendim olmaktan isteyerek vazgeçerdim, Joaquín, daha açık söylemek gerekirse, beni bu sefil yaşama bağlayan, intihar etmeme izin vermeyen aile bireylerimin kişiliğinizde bir baba bulacaklarından emin olsaydım, beynime bir kurşun sıkar ya da ırmağa atardım kendimi. Hâlâ anlamıyorsunuz, değil mi?

— Yoo, anlıyorum. Öyle ki...

— Beni lanet olası yaşama bağlayan her şeyden seve seve ayrılacağımı, ailem olmasa anılarımı sonsuza dek öldürebileceğimi söylemek istiyorum. Beni tutan bir şey olmasına karşın.

— Nedir o şey?

— Anılarımın, yaşam öykümün öldükten sonra da bana eşlik edecekleri korkusu. Ah sizin yerinizde olabilseydim, Joaquín!

— Peki dostum, beni yaşamda tutan nedenler sizinkilerin aynısıysa ya?

— Of! Siz varsılsınız?

— Varsıl... varsıl...

— Varsıl insanın hiçbir zaman yakınacak şeyi olmaz. Hiçbir eksiğiniz yok. Karınız, kızınız, çok sayıda hastanız ve ününüz var... Daha ne istersiniz? Babanız sizi mirasından yoksun bırakmadı, erkek kardeşiniz sizi evinden kovmadı... Yaşamak için sizi dilenmek zorunda bırakmadılar! Sizin yerinizde olmayı ne kadar çok isterdim!

Daha sonra Joaquín yalnız kalınca: "Benim yerimde olmak istiyor! Bu adam bana imreniyor, beni kıskanıyor! Ya ben, ben kimin yerinde olmak istiyorum?"

XXIX

Birkaç gün sonra Abelín ile Joaquína nişanlandılar. Joaquín, kızına ithaf ettiği *İtiraflar*'ında şunları yazmıştı:

"Kızım, artık kocan olan Abelín'in sana evlilik önerisinde bulunmasını nasıl sağladığımı açıklamam olanaksız! Senin ona âşık olduğunu ya da en azından onun sana âşık olmasının hoşuna gideceğini ona anıştırmak zorunda kaldım; annen benim yüzümden manastıra girmek istediğini söyledikten sonra seninle baş başa yaptığımız konuşmaya hiç değinmemem gerekiyordu. Kendi kurtuluşumu sizin evlenmenizde görüyordum. Yalnızca, senin kaderini yaşam kaynağını zehirleyen adamın biricik oğlunun kaderine bağlayarak, yalnızca kanlarımızı birbirine karıştırarak kendimi kurtarabileceğimi umuyordum.

"Belki bir gün senin çocuklarının, yani benim torunlarımın, onun oğlunun çocuklarının, yani onun torunlarının bizim kanlarımızı miras aldıkları zaman ruhlarında savaşacaklarını, kendi içlerinde kin tohumları taşıyacaklarını düşünüyordum. Ama kendinden, kendi kanından olana duyulan nefret, başkalarına karşı duyulan nefrete karşı tek çare değil mi acaba? İncil'de Rebecca'nın rahminde Esav ile Yakup'un kavga ettiklerini yazar. Kim bilir bir gün sen de birisi benim kanımdan, öteki onun kanından ikiz çocuklara gebe kalırsın, onlar da daha senin rahmindeyken, dünyaya gelmeden ve bilinçlenmeden önce kavga ederler, birbirlerinden nefret

ederler! Çünkü bu insanlık dramıdır ve her insan Eyüp gibi bir çelişkiler çocuğudur.

"Sizleri birleştirmek için değil de, kanlarınızı tümüyle ayırmak için, nefreti sürdürmek için birleştirdiğimi düşününce titredim. Bağışla beni! Çılgınlık nöbeti.

"Ama burada yalnızca bizim kanlarımız, onun kanı ve benim kanım değil; aynı zamanda onun, Helena'nın kanı da var. Helena'nın kanı! Beni en çok rahatsız eden bu; yanaklarında, alnında, dudaklarında çiçek açan, bakışlarını çerçeveleyen bu kan, teninin altından beni kör eden bu kan.

"Ve geriye bir başkası, Antonia'nın, zavallı Antonia'nın, senin aziz annenin kanı kalıyor. Bu kan vaftiz suyudur. Bu kan kurtarıcıdır. Joaquína, yalnızca senin annenin kanı, senin çocuklarını, bizim torunlarımızı kurtarabilir. Bu, onları kurtarabilecek lekesiz kandır.

"Antonia bu *İtiraflar*'ı hiç görmesin, görmesin hiç. Eğer benden sonra yaşarsa, bizim gizemli günahımızın ayrımında olmadan çekip gitsin bu dünyadan."

Nişanlılar çabuk anlaştılar ve birbirlerini sevdiler. Birisi uçarı ve duygusuz, öteki tutkulu olan çift, karşılıklı olarak yaptıkları içtenlikli konuşmalarında kendilerinin birer aile kurbanı olduklarını anladılar. Kızın annesi Antonia'dan destek aradılar. İkisi de bir yuva, gerçek bir yuva, kendi içinde yaşayan, başka aşklarda gözü olmayan dingin bir aşk, aşk dolu bir yalnızlık şatosu istiyorlardı ve bu iki mutsuz aileyi birleştirmek istiyorlardı. Ressam Abel'e yuvadaki samimi yaşamın ölümsüz cevher olduğunu, sanatın yalnızca bunun ışıldayan bir yansıması olduğunu göstereceklerdi; Helena'ya sürekli gençliğin, insan soyunun canlı akıntısına dalmayı bilen ruhta, ailenin ruhunda olduğunu göstereceklerdi; Joaquín'e de adımızın, kanımızla birlikte yitip gittiğini, ama kendimizinkine karışan adlar ve kanlarla yeniden varlık kazandığını göstereceklerdi; Antonia'ya ise bir şey göstermek zorunda değillerdi, çünkü o yaşamak, gelenek ve göreneklerin rahatlığı içinde yaşamak için doğmuştu.

Joaquín yeniden doğmuş gibi duyumsuyordu kendini. Eski dostu Abel'den sevecen bir coşkuyla söz ediyordu ve Helena konusunda tüm umudunun sona ermesinin bir şans olduğunu bile itiraf etmişti.

— Öyleyse, –dedi bir gün kızına, baş başa kaldıklarında,– şimdi her şey başka bir yön aldığına göre sana anlatabilirim. Helena'yı seviyordum ya da sevdiğimi sanıyordum, onunla yakınlık kurmak istedim, ama hiçbir şey elde edemedim. Çünkü gerçekten o bana en ufacık bir umut ışığı yakmadı. Ve o zaman onu, senin kayınpederin... baban... olacak olan Abel ile tanıştırdım ve hemencecik anlaştılar. Bunu ben küçük görülmüşüm, hakarete uğramışım gibi algıladım... Helena üzerinde ne hakkım vardı ki?

— Bu doğru, ama siz erkekler...

— Haklısın kızım, haklısın. Bir hakaret, bir ihanet saydığım bu işi kafama taktım, çılgın gibi yaşadım...

— Hepsi bu kadar mı baba?

— Nasıl bu kadar mı?

— Hepsi bu kadar mıydı baba, hepsi bu kadar mıydı?

— Yoo... ne bileyim ki!..

Ve Joaquín bunları söyleyince bakışlarını içine doğru çevirdi, yüreğinin çırpıntısını engelleyemiyordu.

— Şimdi evleneceksiniz, –diye sürdürdü konuşmasını,– benimle yaşayacaksınız; evet, benimle yaşayacaksınız ve ben de senin kocanı yeni bir oğul, iyi bir hekim, bir tıp sanatçısı ve babasının ününe ulaşabilecek bir sanatçı yapacağım.

— O da senin çalışmalarını yazacakmış, bana öyle söyledi.

— Evet, benim yazamadıklarımı...

— Mesleğinde, tıptaki uygulamalarında harikalar yarattığını, hatta buluşların olduğunu söyledi bana...

— Dalkavuklar...

— Hayır, bana bunları söyledi. Tanınmadığın için değerinin anlaşılmadığını düşünüyor ve seni tanıtmak için bu kitabı yazmak istiyormuş.

— Geç kalmış.

— Geç olsun da güç olmasın.

— Ah kızım, hastalarla uğraşmak, insana soluk aldırmayan, yeni bir şey öğretmeyen bu lanet olası mesleğe kendimi vermek yerine... kendimi gerçek bilime, araştırmaya verseydim ya... Doktor Alvarez y Garcia'nın benden, senin babandan önce bulduğu, herkesin göklere çıkardığı buluşu, ben ortaya koymak üzereydim. Ama yaşamımızı sürdürmek için çalışmam gerekiyordu...

— Yine de pek güç durumda değildik.

— Evet, ama... ben ne bileyim ki! Fakat bütün bunlar geçip gitti, şimdi yeni bir yaşam başlıyor. Artık hastalarımı bırakacağım.

— Gerçekten mi?

— Evet, onları evleneceğin adama emanet edeceğim, kuşkusuz benim denetimim altında. Ona göz kulak olacağım, bir yandan da kendi işimle uğraşacağım! Ve hep birlikte yaşayacağız, başka bir yaşam başlayacak... başka yaşam... Yaşamaya başlayacağım; başka birisi olacağım, başka birisi... başka birisi...

— Ah babacığım! Ne güzel! Senin böyle konuştuğunu duymak ne kadar mutlu ediyor beni. Sonunda!

— Başka birisi olacağımı duymak mı seni mutlu ediyor?

Sesinin tonunun işitince kızı Joaquín'e baktı.

— Başka birisi olacağımı duymak seni mutlu ediyor ha? –diye sordu yeniden babası.

— Evet, baba, mutlu ediyor beni!

— Yani, gerçek olan ben, öteki, sana kötü mü görünüyor?

— Peki babacığım, sana nasıl geliyor? –diye sordu kızı, kararlı bir biçimde.

— Konuşturma beni, –diye inledi Joaquín.

O zaman kız babasını öperek sesini kesti.

XXX

Joaquín'in muayene odasında baş başa kaldıklarında Abel arkadaşına:

— Niçin geldiğimi biliyor musun? –diye sordu.

— Evet, biliyorum. Oğlun geleceğini söylemişti.

— Oğlum, yakında senin de oğlun olacak olan, ikimizin oğlu. Bilemezsin ne denli sevinçliyim. Dostluğumuz böyle mutlu bitmeliydi zaten, Benim oğlum senin oğlun da sayılır; artık seni yalnız hocası gibi değil, babası gibi seviyor. Seni benden çok sevdiğini söylemeliyim...

— Dostum... hayır, hayır... böyle konuşma.

— Peki ne var? Kıskandığımı mı sanıyorsun? Hayır, kıskanmıyorum. Bak Joaquín, aramızda bir şey varsa...

— Bundan söz etme artık, Abel; sana yalvarıyorum, söz etme...

— Söylemem gerek. Mademki şimdi kanlarımız birleşecek, madem ki benim oğlum senin oğlun olacak ve senin kızın benim kızım olacak, eski hesapları açmamız gerek, tümüyle içtenlikle davranmamız gerek.

— Hayır, hayır hiçbir şekilde, bundan söz edersen çekip giderim!

— Pekâlâ öyle olsun. Ama unuttuğumu sanma, tablom hakkındaki konuşmanı hiçbir zaman unutmayacağım.

— Ben de bundan söz etmek istemiyorum.

— Peki neden öyleyse?

— Geçmişten değil, hiç değil. Yalnızca gelecekten söz edeceğiz...

— Pekâlâ, sen ve ben bu yaşta geçmişten konuşmayacaksak neden konuşacağız? Geçmişten başka neyimiz kaldı ki?

— Böyle söyleme! –dedi Joaquín, bağırır gibi.

— Yalnızca anılarımızla yaşayabiliriz!

— Sus, Abel! Sus!

— Sana gerçeği söylemem gerekirse umutla yaşamaktan anılarla yaşamak daha iyi. Anılar geçip gitti, ama umutların gerçekleşip gerçekleşmeyeceklerini bilmiyoruz.

— Hayır, hayır; anıları istemiyorum!

— Şu halde umudumuz olan çocuklarımızdan söz edelim...

— Doğru! Kendimizden değil, onlardan konuşalım; onlardan, çocuklarımızdan...

— Oğlumun hem hocası hem babası olacaksın...

— Evet, hastalarımı ona bırakmak istiyorum, yani kendisinin bakmak istediklerini, onları buna hazırladım bile. Ciddi durumlarda ona yardım ederim.

— Sağ ol! Sağ ol!

— Joaquína'ya vereceğim çeyiz de cabası. Ama benimle birlikte oturacaklar.

— Bunu bana söyledi oğlum. Yine de ben ayrı ev açmaları gerektiğini düşünüyorum, evlenen erkek ev kurmak ister.

— Hayır, kızımdan ayrılamam.

— Biz de oğlumuzdan ayrılamayız, değil mi?

— Ondan zaten ayrısınız... Erkek nadiren evde oturur; kadın ise evden hemen hemen hiç çıkmaz. Kızıma hep gereksinme duyarım.

— Pekâlâ. Bak ne kadar uysalım.

— Üstelik bu ev sizin eviniz de olacak, senin evin, Helena'nın evi...

— Konukseverliğin için teşekkürler. Anlaşılıyor zaten.

Çocuklarının evliliğiyle ilgili her şeyi konuşup anlaştıkları görüşmeden sonra Abel ayrılırlarken gözlerini Joaquín'e dikti, içten bir bakışla ona elini uzattı, ortak çocukluklarındaki gibi yürekten gelen bir sesle: "Joaquín!" dedi. Elini sıkarken Joaquín'in gözlerinden yaşlar döküldü.

— Çocukluğumuzdan beri senin ağladığını hiç görmemiştim, Joaquín.

— Bir daha çocuk olamayacağız.

— Evet, en kötüsü de bu ya.

Ayrıldılar.

XXXI

Kızının evlenmesiyle, Joaquín'in önceleri soğuk olan evine güneş, sonbahar güneşi girmiş gibi oldu ve Joaquín gerçekten yaşamaya başladı. Yavaş yavaş hastalarını damadına devretti, buna karşın ağır bir vaka söz konusu olunca muayene sırasında yardımına koşuyor ve kendi yönetiminde olduğunu yineliyordu.

Abelín, baba dediği ve artık senli benli konuştukları kayınpederinin notları, araştırmaları ve sözlü açıklamalarıyla, Doktor Joaquín Monegro'nun bilimsel çalışmalarını bir kitapta toplamaya başlamıştı, hem de bizzat Joaquín'in yapamayacağı bir biçimde göklere çıkararak ve hayranlığını belirterek. "Daha iyi oldu," diye düşünüyordu Joaquín, "bu kitabı benden başka birisinin yazması daha iyi oldu, tıpkı Sokrat'ın öğretisini Platon'un yazdığı gibi." O olsa büyük bir cesaretle kendini beğenmiş, sonraki kuşaklardan daha çok alkış almak istermiş gibi görünmeden bunu yapamazdı, kendi bilgisini ve ustalığını övemezdi. Yazınsal yeteneğini başka işlere saklıyordu.

Ancak öldüğü zaman açması için kızına adadığı *İtiraflar*'ını işte o zaman yazmaya başladı, *İtiraflar*, yaşamı boyunca sürüp giden tutkuyla, hemen hemen aklının erdiğinden beri kavga ettiği o iblis ile, evet o zamana dek, yazıncaya dek kendisine egemen olan o iblisle savaşımının öyküsüydü. Bu itirafların kızına ithaf edildiği söyleniyordu, ama tutkulu ya-

şamının ve yaşamının tutkusunun acılı dramına öylesine dalmıştı ki, içinde, bir gün kızının ya da torunlarının, kendisini dünyaya tanıtacakları, kendisiyle aynı zamanda yaşayıp da çektiği korkunç acının farkında olmayan insanların bu kahramana şaşıracakları ve hayranlık duyacakları umudunu taşıyordu. Çünkü Joaquín ayrıcalıklı bir ruha sahip olduğuna, çok işkence çektiği için başkalarına göre acıya çok dayanıklı olduğuna, daha doğuştan Tanrı'nın, alnında büyük adam olacak yazılı kullarından birisi olduğuna inanıyordu.

"Kızım," diye yazıyordu *İtiraflar*'ında, "yaşamım sürekli bir yangın oldu, ama başkasının yaşamıyla değiştirmek istemezdim. Hiç kimsenin nefret edemeyeceği kadar herkesten nefret ettim, ama dünya sevgisindeki ve talihin lütfundaki büyük haksızlığı herkesten daha çok duyumsadım. Hayır, hayır, kocanın anne ve babasının bana yaptıkları ne insanlığa sığardı ne soyluluğa, iğrençti, henüz çocukken güven duyduğum arkadaşlarımın desteğini ve sevgisini ararken karşılaştığım herkesin, ama herkesin bana yaptıkları daha da kötü, çok kötüydü. Niçin beni dışladılar? Niçin bana soğuk davrandılar, sanki zorunluymuşlar gibi? Niçin delidolu tipleri, bilinçsizleri, bencilleri bana yeğliyorlardı? Herkes, herkes benim yaşamımı kararttı. Dünyanın doğal olarak haksız olduğunu ve bana benzeyen insanların arasında doğmadığımı anladım. Bu, bana benzeyen insanların arasında doğmamak benim mutsuzluğum oldu. Çevremi kuşatan o alçakça utanmazlık, o iğrençlik beni yedi bitirdi."

Bu *İtiraflar*'ı yazarken, başına bir iş gelecek olursa diye, bir yandan da adına, halkının ve sınıfının ölümsüz dehalarına ait panteonun kapılarını açacak başka bir yapıt hazırlıyordu. Adı, *"Yaşlı Bir Doktorun Anıları"* olacaktı ve hekimlik mesleğini icra ederken edindiği tüm bilgilerin, tutkuların, yaşamın, hüznün, sevincin, hatta gizli cinayetlerin ürünü olacaktı. Yaşamın aynası olacaktı, ama en karanlık, kuytu köşelerine dek içyüzlerini gösteren bir ayna, insanoğlunun en iğrenç yan-

larını gösteren bir ayna; acılı yaşamı ele alan, iyi nitelikli, hem yazınsal hem felsefi bir kitap. Kendinden hiç söz etmeden oraya tüm ruhunu dökecekti; başkalarının ruhlarını sergilemek için kendi ruhunu soyacaktı o kitapta; içinde yaşamak zorunda kaldığı iğrenç dünyadan öcünü alacaktı. Ve insanlar da böyle çırılçıplak görünce önce ona hayran kalacaklardı, kendilerini soyunca da minnettar olacaklardı. Kurgusal olarak adlarını değiştirerek Abel'in ve Helena'nın sonsuza dek yaşayacak olan portresini çizecekti. Ve kendi portresi Abel'in yaptığı bütün portrelerden daha değerli olacaktı. Joaquín, Abel Sánchez'in portresini yazınsal olarak yaratabilirse, onu tablolarından daha çok ölüsüzleştirmiş olacağını düşündü; geleceğin yorumcuları ve bilim adamları tarihsel kişiyi, kurgunun saydam tülünün altında keşfedebileceklerdi. "Evet Abel, evet," diyordu Joaquín kendi kendine; "elde etmek için onca savaşmak zorunda kaldığın, uğruna savaştığın tek şeyi, seni tedirgin eden tek şeyi, o yüzden beni her zaman küçük gördüğün şeyi, daha da kötüsü bana aldırmamana neden olan şeyi sağlaman için iyi bir fırsat işte; gelecekteki kuşakların belleğinde kalacak olan senin resimlerin olmayacak, hayır, ben seni kalemimle olduğun gibi çizmeyi başaracağım. Evet, başaracağım, seni tanıdığım için, sana katlandığım için, bütün yaşamın boyunca ağırlığını üstümde duyduğum için başaracağım. Seni sonsuza dek boyunduruğum altına alacağım ve artık adın Abel Sánchez olmayacak, sana taktığım adı taşıyacaksın. Ve senden, tablolarının ressamı olarak söz edildiği zaman insanlar: 'A, evet, Joaquín Monegro'nunki.' diyecekler! Çünkü benim istediğim gibi olacaksın, benim; benim yapıtım yaşadıkça sen de yaşayacaksın, senin adın yerlerde sürünecek, Dante'nin cehenneme yolladıkları gibi benim peşimden çamurlar içinde sürüneceksin. Ve kıskançlık simgesi olacaksın."

Kıskançlık simgesi! Çünkü Joaquín, Abel'in görünüşteki duygusuz bencilliği altında onu yönlendiren tek duygunun, kendisine duyduğu kıskançlık olduğuna inanmıştı; bu kıs-

kançlık yüzünden gençken arkadaşlarının sevgisini çalmış ve elinden Helena'yı çekip almıştı. Peki, nasıl olmuştu da Abel, oğlunun elinden alınmasına izin vermişti? "Ah!" diyordu Joaquín, "oğlu umurunda mı, yalnızca adıyla, ünüyle ilgileniyor; soyundan, etinden, kemiğinden gelenlerin yaşamlarında yaşayacağını değil de, resimlerine hayran olanların yaşamlarında yaşayacağını sanıyor ve daha çok ün kazanmak için oğlunu bana bırakıyor! Ama ben onu çırılçıplak bırakacağım!"

Anılar'ını yazmaya başladığında yaşı bakımından tedirgindi, elli beşine girmişti; ama Cervantes de *Don Quijote*'yi yazmaya başladığında elli yedi yaşında değil miydi? Ve başyapıtlarını kendinden daha yaşlıyken yazan yazarları düşündü. Aynı anda kendisini güçlü de duyumsuyordu, kafası yerindeydi, deneyimliydi, sağduyuluydu ve tutkusu yıllardır için için kaynıyordu.

Şimdi yapıtını tamamlayabilmek için tutkusunu gemleyecekti. Zavallı Abel! Neler bekliyordu Abel'i! Ona karşı bir küçümseme ve acıma duymaya başladı. Onu bir model gibi, bir kurban gibi algılıyor, gözlemliyor ve inceliyordu. Ama çok değil, çünkü Abel, oğlunun evine az, çok az gidiyordu.

— Babanın işi çok olmalı, –dedi Joaquín, damadına,– bize pek az uğruyor. Yakındığı bir şey mi var? Antonia mı, kızım mı, yoksa ben mi kızdırdık onu? Böyle bir şey varsa üzülürüm...

— Hayır baba, hayır, –Abelín baba diyordu ona– bunların hiçbirisi değil. Evde de oturmuyor. Kendi işlerinden başka bir şeyle ilgilenmediğini sana söylememiş miydim? Sanatıyla ilgili işleri... ne bileyim ben.

— Hayır oğlum, hayır, abartıyorsun, bir şey olmalı...

— Hayır, fazla bir şey yok.

Ve Joaquín aynı şeyleri duymak için diretiyordu:

— Peki Abel niçin gelmiyor? –diye soruyordu Helena'ya.

— Amannn! Herkesle böyle, –diye yanıtlıyordu Helena.

Ama o, Helena, gelininin evine sık sık gidiyordu.

XXXII

— Ama söyle bana, –dedi bir gün Joaquín damadına,– nasıl oldu da baban seni resme yönlendirmedi?

— Resimden hiç hoşlanmadım.

— Önemli değil, onun seni kendi sanatına başlatması doğal gibi geliyor...

— Yok, tersine, ne zaman ilgi duyacak olsam rahatsız olurdu. Çocukların doğal olarak yaptıkları gibi resim yapmam, çizgiler çizmem için hiçbir zaman beni özendirmedi.

— Tuhaf... çok tuhaf... –diye mırıldandı Joaquín.– Ama...

Abelín kayınpederinin yüz ifadelerini, gözlerindeki karamsı parlaklığı görünce tedirginlik duydu. İçini burkan, dışarı atmak istediği, kuşkusuz zehirli bir salgı duyumsadı; Joaquín'in son söylediklerini, acı yüklü bir sessizlik izledi. Bu sessizliği yine Joaquín bozdu:

— Seni ressam yapmak istememesini bir türlü anlamıyorum...

— Hayır, onun yaptığını yapmamı istemiyordu...

Yine bir sessizlik oldu ve üzgün ama bir şeyler itiraf etmeye karar vermiş birisi gibi haykıran Joaquín:

— Evet, anlıyorum! –dedi.

Kayınpederinin bu sözleri söylerkenki ses tonu ve tınısını işitince nedenini anlayamadığı bir titreme kapladı Abelín'i.

— Neyi?.. –diye sordu damat.

— Hiç... hiç... –Joaquín kendine gelmiş gibiydi.

— Söyle bana! –Joaquín'in ricasıyla, dostu ve babası olarak damat ona sen diye hitap ediyordu –dostu ve suç ortağı!– Söylemesini istediği şeyi duymaktan korkup titremesine karşın.

— Hayır, hayır; daha sonra başıma kakmanı istemiyorum...

— Bana açık açık söylemekten daha kötü, gerçi bildiğimi sanıyorum ya...

— Neyi? –diye sordu kayınpeder, bakışıyla gözlerini delip geçerek.

— Zamanla onun ününü geçeceğimden korkmasını...

— Evet, –dedi Joaquín kararlı bir sesle.– Oğul Abel Sánchez! Genç Abel Sánchez! Zamanla o senin baban olarak anımsanacaktı, sen onun oğlu olarak değil. Birçok ailede sık sık görülen trajedi... Bir oğlun babasını gölgede bırakması...

— Ama yine de... –dedi damat, bir şey söylemiş olmak için.

— Bu kıskançlıktır, oğlum. Kıskançlıktan başka bir şey değil.

— Oğlunu kıskanması! Ve bir babanın ha!

— Evet, çok doğaldır bu. Birbirlerini çok az tanıyan insanlar arasında kıskançlık olmaz. Başka ülkelerin, başka zamanların insanları kıskanılmaz. Yabancılar kıskanılmaz, aynı topraklardan olanlar kıskanır birbirlerini; daha yaşlı olanlar, başka kuşaktan olanlar kıskanılmaz, ama aynı yaşta olan, arkadaş olan kıskanılır. En büyüğü de kardeşler arasındaki kıskançlıktır. Habil ile Kabil öyküsünde olduğu gibi... İnan bana en korkunç kıskançlık da kardeşinin karısına, yengesine göz diktiğini sandığı zaman görülür... Ve de babalarla oğullar arasındaki kıskançlık...

— Peki ama bu durumda yaş farkı n'oluyor?

— Önemli değil! Kendi yarattığımız bir insanın bizi gölgede bırakması...

— Ya öğrenciyle öğretmenin? –diye sordu Abelín.

Joaquín sustu, altındaki toprağı inceliyormuş gibi gözlerini yere dikti ve onunla, toprakla konuşuyormuş gibi ekledi:

— Kesin olan şu ki kıskançlık yakınlar arasında bir tür ilişkidir.

Ve sonra:

— Başka şeylerden konuşalım oğlum, –dedi, sanki hepsini söyleyen kendisi değilmiş gibi.– Duydun mu?

— Hayır!

— Nasıl hayır!

— Daha önce ne söylediğini duymadım demek.

— Keşke ben de duymamış olsaydım! –Sesi ağlamaklı çıkıyordu.

XXXIII

Helena gelininin, çocuklarının evine sık sık geliyordu, amacı, pek sıradan olan bu kentsoylu evin daha ince zevkle, daha zarif bir biçimde döşenmesiydi; yersiz bir gururla dopdolu bir baba ile başka bir kadının istemeyeceği bir adama katlanmak zorunda kalan zavallı bir annenin yetiştirdiği zavallı Joaquína'nın eğitimindeki yanlışları düzeltmekti, buna inanıyordu kendisi. Ve her gün kibar davranış ve görgü kurallarıyla ilgili dersler veriyordu.

— Peki, nasıl istersen! –derdi Antonia her zaman.

Joaquína ise için için kızmasına karşın boyun eğiyordu. Ama bir gün patlamaya hazırdı. Eğer patlamıyorsa yalnızca kocası böyle istediği içindi.

— Siz nasıl isterseniz, Senyora, –dedi bir gün, *siz* sözcüğünün üstüne basa basa, aslında sizli konuşmayı hiç bırakmamıştı; "bu işlerden hiç anlamıyorum, zaten beni pek de ilgilendirmiyor. Kendi zevkinize göre yapın," diyordu genç kadın.

— Ama benim zevkim söz konusu değil, kızım, bence...

— Fark etmez! Bir doktor evinde, burada yetiştim ben; hijyen ve sağlık konularında ve de çocuk dünyaya gelince onu yetiştirmek söz konusu olunca neler yapacağımı biliyorum; ama şimdilik, sizin zevkli dediğiniz, ayrıcalıklı dediğiniz konularda, bir sanatçının evinde eğitilmiş olan insana boyun eğerim.

— Ama böyle öfkelenme, kızım.

— Hayır, öfkelenmiyorum. Bu şöyle yapılır, şu şöyle yapılır diye hep yüzümüze vuruyorsunuz. Sonuç olarak çay partileri, danslı toplantılar düzenleyecek değiliz ki.

— Bu yapmacıklı küçümseme de nereden çıktı kızım, bilmiyorum, yapmacıklı... evet, yapmacıklı, yineliyorum, yapmacıklı...

— Ama eğer bir şey söylemedimse, Senyora...

— Görgü kurallarını, toplumdaki davranış biçimlerini küçümsüyorsun hep. Bu kurallar olmasa kargaşa olurdu! Yaşanamazdı!

Hem babası hem kocası Joaquína'ya yürüyüşe çıkması, hava alması, doğacak çocuğa vereceği kanın güneş alması için öğüt veriyordu, ama her zaman kendisine eşlik edemedikleri, Antonia da dışarı çıkmaktan hiç hoşlanmadığı için bu iş kayınvalidesi Helena'ya düşüyordu. Helena, kendilerini tanımayanların küçük kardeşi sandıkları Joaquína'yla dolaşmaktan, yılların hemen hemen hiç bozmadığı görkemli güzelliği ile onu gölgede bırakmaktan hoşlanıyordu. Yoldan gelip geçenlerin fırlattıkları bakışlar Helena'da yoğunlaşıyor, gelin ise sönük kalıyordu. Gözler, Joaquína'nın büyüsüne yavaş yavaş kapılıyordu, oysaki Helena aldırışsız geçenlerin bile dikkatlerini üzerinde toplamak için frapan giyiniyordu: bir gün yanlarından geçen iri yarı bir delikanlı, Helena'nın Joaquína'ya "kızım" dediğini duyunca, "Annesi bana kalsın!" diye fısıldamış, dilinin ucuyla dudaklarını ıslatarak soluk soluğa kalmıştı.

— Bak, kızım, –derdi Joaquína'ya,– durumunu saklamak için elinden geleni yap, bir kızın hamile olduğunun bilinmesi çok çirkin bir şeydir... küstahlık gibi bir şey...

— Ben rahat rahat yürümeme bakarım anne, hamile sanıp sanmamaları umurumda değil... Kibarlık budalalarının ilginç dedikleri durumda olmama karşın, başka kadınların yaptıkları ve yapacakları gibi davranmıyorum. Bu şeyler beni hiç mi hiç ilgilendirmiyor.

— Ama ilgilendirmesi gerekir, aynı dünyada yaşıyoruz.

— Hamile olduğumu anlasalar ne çıkar? Anne, yoksa siz babaanne olacağınızın anlaşılmasını mı istemiyorsunuz? –diye ekledi alaylı alaylı.

Helena nefret ettiği babaanne sözcüğünü duyunca sinirlendi, ama kendini tuttu.

— Eğer yaş sorunu söz konusuysa... –dedi öfkeyle.

— Evet, yaş bakımından yeniden anne olabilirsiniz, –dedi gelin, Helena'yı yüreğinden yaralayarak.

— Kuşkusuz, kuşkusuz, –dedi Helena, bu ani saldırı karşısında savunmasız kalıp hem şaşırmış, hem bunalmıştı.– Ama sürekli sana bakanların...

— Yo, yo rahat olun, çünkü daha çok size bakıyorlar. O şahane portreyi, o sanat yapıtını anımsıyorlar..

— Ben senin yerinde olsam, –diye başladı kayınvalide.

— Siz mi benim yerimde olacaktınız, anne? Sahi, benim durumumda olsaydınız, bana eşlik edebilir miydiniz?

— Bak çocuğum, eğer böyle devam edersen hemen eve döneriz ve bir daha ne seninle sokağa çıkarım ne de evine adım atarım... daha doğrusu babanın evine...

— Benim evim Senyora, benim, kocamın evi ve de sizin eviniz!

— Bu alaycılık yeteneği kimden geçti sana çocuğum?

— Alaycılık yeteneği mi? Ah, evet , yetenek başkalarının tekelindedir!

— Bakın hele, bakın şu çingene maşasına... Babası oğluma yamamamış olsaydı, şimdi manastırda rahibe olacaktı...

— Bu yalanı yinelememenizi söylemiştim size, Senyora. Ben ne yaptığımı iyi bilirim.

— Oğlum da.

— Evet, o da ne yaptığını biliyor, öyleyse bir daha bundan söz etmeyelim.

XXXIV

Abelín ile Joaquína'nın bir oğlu dünyaya geldi, Abel Sánchez ile Joaquín Monegro'nun kanını taşıyan bir çocuk.

İlk kavga verilecek ad konusunda çıktı; annesi "Joaquín", Helena ise "Abel" olsun istiyordu; Abel, oğlu Abelín ve Antonia son kararı Joaquín'e bıraktılar, çocuğun adını o koyacaktı. Ama bu, Monegro'nun ruhunda bir savaşa neden oldu. Yeni bir yaratığa ad koymak gibi çok olağan bir iş, gelecekten haber veren bir tür kehanet, bir büyü gibi geldi ona. Yeni bir canlının geleceğine karar veriliyordu sanki.

"Joaquín," dedi kendi kendine, "benim adım gibi Joaquín olsun, ilerde Joaquín S. Monegro olur ve hatta 'S'yi de kaldırır ve o iğrenç Sánchez adı silinir, onun adı, oğlunun adı ve sülalesinin adı benim adımın içinde eriyip gider... Acaba Abel Monegro, Abel S. Monegro daha mı iyi olur ve böylece Abel kurtulur mu? Abel onun dedesi, ama Abel aynı zamanda onun babası, benim damadım, oğlum, benim Abel'im, benim yarattığım Abel. Öyleyse adının Abel olmasından ne çıkar? Ötekini, öteki dedesini kimse Abel adıyla tanımayacak ki, yoksa herkes onu *Anılar*'ımda verdiğim adla, alnına damgasını vurduğum adla mı tanıyacak?.. Ama hayır..."

Ve kuşku içinde bunları düşünürken ressam Abel Sánchez kesin kararını verdi:

— Adı Joaquín olsun. Dede Abel, baba Abel, oğul Abel... üç Abel, çok olur! Üstelik bu ad hoşuma gitmiyor, kurban adı...

— Ama oğluna bu adı verdin, –diye yadsıdı Helena.

— Evet, sen direttiğin için, ben de karşı çıkmadım sana... Düşün bir kez, doktor olmak yerine kendini resme verseydi, o zaman... Yaşlı Abel Sánchez ve Genç Abel Sánchez...

— Ama birden fazla Abel Sánchez olamaz... –diye ekledi Joaquín yavaşça.

— İsterse yüz tane olsun... Ben her zaman ben olacağım.

— Kim kuşku duyar ki bundan? –diye söze karıştı dostu.

— Tamam, oldu. Adı Joaquín olsun, karar verilmiştir!

— Ressam olmaya da heves etmesin, değil mi?

— Ne de tıbba, –diye kesip attı Abel, şaka yapıyormuş gibi görünmeye çalışarak.

Ve çocuğun adı Joaquín oldu.

XXXV

Bebeğin bakımını anneanne Antonia üzerine almıştı ve bir tehlike sezinliyor da çocuğu bu tehlikeden korumak ister gibi göğsüne bastırıyor: " Uyu oğlum, uyu," diyordu, "ne kadar çok uyursan o kadar iyi. Böylece güçlü ve sağlıklı olursun. Hem sonra uyumak uyanık kalmaktan daha iyidir, özellikle de bu evde. Sonun ne olacak senin? Dua edelim de taşıdığın kanlar damarlarında kavga etmesin!" Uykuya dalınca anneanne, çocuğu kollarının arasına alıyor, dua ediyor, sürekli dua ediyordu.

Çocuk, doktor büyükbabasının *Anılar*'ıyla ve ressam dedesinin ünüyle birlikte büyüyordu. Abel'in ünü hiçbir zaman bu denli yayılmamıştı. Abel, ününden başka hiçbir şeyle ilgilenmiyor gibiydi.

Bir kez sabah uykusundayken küçük torununa daha bir dikkatle baktı ve haykırdı: "Ne hoş bir resim!" Ve kalemini eline aldı, uyuyan çocuğun karakalem resmini yaptı.

— Ne yazık ki şu anda yanımla paletim ve boyalarım yok! –dedi haykırarak.– Yanaklarındaki şeftaliye benzeyen şu ışık oyunu insanı büyülüyor! Ya saçlarının rengi! Kıvır kıvır saçları sanki güneş ışınları!

— Peki, –dedi Joaquín,– tablona ne ad verirdin? Masumiyet mi?

— Tablolara ad vermek yazarların işi, tıpkı doktorların iyileştiremeseler de hastalıklara ad vermeleri gibi.

— Peki, tıbbın amacının hastalıkları iyi etmek olduğunu kim söyledi sana?

— Öyleyse amacı ne?

— Hastalıkları bilmek. Bilimin amacı bilmektir.

— İyileştirmek için bilmek sanıyordum ben. Peki bu, bizi hastalıktan kurtarmak için değilse, iyilik ve kötülük bilgisinin meyvesini tatmak ne işimize yarayacak ki?

— Peki sanatın amacı nedir? Torunumuzun biraz önce tamamladığın şu resminin amacı ne?

— Amacı kendi içindedir. Güzel bir şeydir ve yeter.

— Güzel olan hangisidir? Senin resmin mi, bizim torunumuz mu?

— İkisi de!

— Yoksa sen resminin, ondan, küçük Joaquíno'dan daha güzel olduğunu mu sanıyorsun?

— Yine saçmalamaya başladın! Ah Joaquín, Joaquín!

Ve anneanne Antonia geldi, çocuğu beşiğinden aldı ve iki dededen korumak istermiş gibi alıp götürdü. Bir yandan da: "Ah yavrum," diyordu, "minik yavrum, benim yavrum, Tanrı'nın kuzusu, evin güneşi, masum melek, senin resmini yapmasınlar, seni tedavi etmesinler! Ressama model olma, doktorun hastası olma! Onları sanatıyla, bilimiyle baş başa bırak, cici anneannenle gel, sen benim canımsın, sen benim minicik hayatımsın, canım benim! Sen benim hayatımsın, sen bizim hayatımızsın, bu evin güneşisin sen. Ataların için dua etmeyi öğreteceğim ben sana ve Tanrı seni duyacak! Benimle gel miniğim, benim hayatım, günahsız kuzu, Tanrı kuzusu!" Ve Antonia, Abel'in resmini görmek istemedi.

XXXVI

Joaquín, torunu küçük Joaquín'in bedensel ve ruhsal gelişmesini hastalık derecesinde bir kaygıyla izliyordu. Kime benziyordu? Kime çekiyordu? Kimin kanındandı? Özellikle de yarım yamalak konuşmaya başlayınca.

Öteki dedenin, Abel'in, torunu dünyaya geldiğinden beri oğlunun evine sık sık gelmesi ve bebeği evine götürmek istemesi kaygılandırıyordu onu. Bu aşırı bencillikle Abel, –oğlu da dünürü de böyle düşünüyordu– yumuşak kalpli bir adam olup çıkmıştı ve çocuğun yanında çocuklaşıyordu. Sürekli resim yapıyor, bu da minik yaratığın çok hoşuna gidiyordu. "Dedeciğim, yine yap!" diyordu. Abel de köpek, kedi, at, boğa ve insan figürleri çizmekten bıkıp usanmıyordu. Bir atlı, dövüşen iki çocuk, kendisini izleyen köpekten kaçan bir çocuk çizmesini istiyordu, çizince de aynı sahneleri yinelemesini istiyordu.

— Hayatımda bundan daha keyifle çalıştığım olmamıştı, –diyordu Abel,– bu, işte bu gerçek sanat... gerisi fasa fiso!

— Çocuklar için resim kitapları yapabilirsin, –dedi bir gün Joaquín.

— Yok, zevki olmaz; çocuklar için... olmaz! Bu sanat olmaz, ancak...

— Pedagoji mi olur? –diye sordu Joaquín.

— Evet, her şey olur, ama sanat olmaz. İşte sanat, bu; torunumuzun yarım saat içinde yırtacağı bu resimler.

— Peki ya ben onları saklarsam? –diye sordu Joaquín.

— Onları saklayacak mısın? Neden ama?

— Ünün için. Hangi ressam olduğunu bilmiyorum, ama çocuklarını eğlendirmek için yaptığı resimleri yayımlanan ünlü bir ressamın en iyi resimlerinin bu çocuk resimleri olduğunu duymuştum.

— Ben resimleri sonradan yayımlansınlar diye yapmıyorum, anlıyor musun? Senin takıntılarından birisi olan ün kazanma konusuna gelince, inan bana Joaquín, hiç umurumda değil.

— İki yüzlü seni! Seni ilgilendiren tek şey...

— Tek şey mi? Şu söylediğin koca bir yalan. Bugün beni tedirgin eden tek şey bu çocuk. Ve ilerde ünlü bir sanatçı olacak!

— Senin dehan miras kalacak ona, değil mi?

— Ve de seninki!

Çocuk iki dedesi arasında geçen düelloyu anlamadan bakıyordu, ama davranışlarından bir şeyler sezinliyordu.

— Babama ne oluyor? –diye sordu damadı, Joaquín'e,– benimle hemen hemen hiç ilgilenmeyen babam torununa aşırı düşkün. Ben çocukken böyle resimler çizdiğini hiç anımsamıyorum...

— Artık yaşlanıyoruz, oğlum, –diye yanıt verdi Joaquín,– üstelik yaşlılık insana çok şey öğretiyor.

— Hatta geçen gün, çocuk ona ne dediyse ağladığını gördüm. Daha doğrusu gözyaşları akıyordu. Gözyaşlarını ilk kez gördüm.

— Yok canım, kalp sıkıntısındandır.

— Nasıl?

— Yıllar ve çalışma yıpratmış babanı, sanatsal esin kaynağı ve heyecan zorlamış bedenini ve yüreğini zayıflatmış ve belki bir gün...

— Belki bir gün ne olur?

— Belki bir gün bizi korkutur. Bunu sana söyleme fırsatını yakaladığım için seviniyorum, epeydir düşünüyordum. Helena annene de söyle.

— Doğru, yorgunluktan, nefes darlığından yakınıyor hep. Yoksa?

— Evet, sana haber vermeden kendisini muayene etmemi istedi, ben de muayene ettim. Bakıma ihtiyacı var.

Ve artık havalar serinlemeye başlayınca Abel de evden çıkmaz oldu, torununu eve, yanına getirmelerini istedi, bu da öteki dedenin bütün gününü zehir ediyordu. "Çocuğu şımartıyor," diyordu Joaquín kendi kendine, "bana olan sevgisini yok etmeye çalışıyor; en çok sevilen olmak istiyor, oğlunun beni sevmesinin öcünü almak istiyor. Evet, evet öcünü almak, başka bir şey değil. Bu son tesellimi de elimden almak niyetinde. Gençken arkadaşlarımı elimden çekip aldığı gibi yapacak yine."

Bu arada Abel, torununa Joaquín dedesini çok sevmesini yineleyip duruyordu.

— Ben seni daha çok seviyorum, –dedi bir gün çocuk.

— Hayır, hayır! –dedi dede.– Beni daha çok sevmemelisin, herkesi aynı derecede sevmelisin. Önce babanı ve anneni, daha sonra dedelerini ve öteki insanları aynı derecede sevmelisin. Joaquín deden çok iyi bir insan, seni çok seviyor, sana oyuncaklar alıyor...

— Sen de oyuncak alıyorsun...

— Sana masallar anlatıyor...

— Senin bana yaptığın resimler daha çok hoşuma gidiyor... Hadi bana bir boğa, bir de pikador resmi çiz!

XXXVII

— Bak Abel, –dedi Joaquín, resmî bir tonla, baş başa kaldıklarında,– ciddi, çok ciddi bir konuyu konuşmak için geldim, ölüm kalım meselesi.

— Hastalığım hakkında mı?

— Hayır, ama istersen benim hastalığım hakkında diyelim.

— Senin hastalığın hakkında mı?

— Benimki hakkında, evet! Seninle torunumuz hakkında konuşmaya geldim. Lafı eveleyip gevelemeden senin çekip gitmenin, uzaklaşmanın, gözlerden uzak olmanın gerektiğini söylemeye geldim, bunu senden rica ediyorum, yalvarıyorum...

— Benim mi? Çıldırdın mı sen Joaquín? Peki niçin?

— Çocuk benden daha çok seni seviyor. Bu apaçık. Ona ne yaptığını bilmiyorum... bilmek de istemiyorum...

— Ona büyü yapmış olmalıyım, ya da iksir içirmiş, kuşkusuz...

— Bilemem. O resimleri, o lanet olası resimleri yapıyorsun ona, senin lanet olası sanatının ahlaksız yanlarıyla yönlendiriyorsun onu...

— Ya, sanat da mı zararlı yoksa? Sen iyi görünmüyorsun Joaquín.

— İyi olmayabilirim, ama bunun önemi yok artık. Kendimi düzeltecek yaşta değilim. Bak Abel, gençliğimi zehir ettin bana, bütün yaşam boyu peşimdeydin...

— Ben mi?

— Evet, sen, sen!

— Ama ben bilmiyordum bunu.

— Rol yapma. Her zaman beni küçük gördün.

— Bak, eğer böyle sürdürürsen çekip giderim, gerçekten fena oluyorum. Bu saçmalıkları artık dinleyecek durumda olmadığımı sen herkesten daha iyi bilirsin. Seni tedavi edecekleri ya da bakacakları bir akıl hastanesine git ve bizi rahat bırak.

— Bak Abel, yalnızca beni aşağılamak, küçümsemek için Helena'yı elimden aldın...

— Sen de Antonia'yı almadın mı?

— Hayır, onun için değildi, hayır! Beni küçük düşürmek, bana hakaret etmek, benimle alay etmek içindi.

— Sen iyi görünmüyorsun; yineliyorum Joaquín, iyi görünmüyorsun...

— Sen daha kötü durumdasın.

— Kuşkusuz beden sağlığım açısından. Uzun yaşayamayacağımı biliyorum.

— Fazlasıyla...

— Ya, demek benim ölmemi istiyorsun?

— Hayır Abel, hayır, bunu söylemek istemedim –ve Joaquín sızlayan bir ses tonuyla yalvardı– Git, n'olur, buradan git, başka yerde yaşa, beni torunumla baş başa bırak... onu elimden alma... yaşamından kalan süre içinde...

— Madem öyle, yaşayacağım kadar çocuğu bana bırak.

— Hayır, saçmalıklarınla onu zehirliyorsun, onu benden uzaklaştırıyorsun, beni aşağılamasını öğretiyorsun ona...

— Yalan, yalan, yalan! Seni küçümseyen hiçbir şey duymadı benden, duymayacak da.

— Evet, ama onu kandırdığın yeter.

— İyi ya, ben gidersem, aradan çekilirsem seni sevecek mi sanıyorsun? İnsan seni sevmek istese bile sevemez... İnsanları itiyorsun...

— Görüyorsun ya...

— Eğer çocuk, sevilmek istediğin kadar seni sevmiyorsa, başka insanları bir yana bırakıp onlardan daha çok seni sevmiyorsa, tehlikeyi sezdiği içindir, korktuğu içindir.

— Neden korkuyormuş? –diye sordu Joaquín, sapsarı kesilmişti.

— Pis kanının bulaşmasından.

O zaman, mosmor kesilen Joaquín ayağa kalktı, Abel'e yaklaştı ve ellerini iki pençe gibi boğazına uzattı ve:

— Haydut! –dedi.

Ama daha sarılmadan çekti ellerini. Abel bir çığlık attı ve ellerini göğsüne götürdü. "Ölüyorum!" dedi ve son nefesini verdi. Joaquín kendi kendine: "Kalp krizi, yapacak bir şey yok; soluğu durdu!"

Tam o sırada torunun sesi duyuldu: "Dedeciim! Dedeciim!" Joaquín çocuğa doğru döndü:

— Kimi çağırıyorsun? Hangi dedeni istiyorsun? Beni mi? –Çocuk gördüğü anlaşılmaz manzara karşısında şaşırıp sustu.– Hadi bakalım söyle, hangi dedeni çağırıyorsun? Beni mi?

— Hayır, Abel dedemi.

— Abel'i mi? İşte burada, ölmüş. Ölmüş ne demek bilir misin?

Abel'in bedenini öldüğü koltuğa dayadıktan sonra, torun Joaquín'e döndü ve sesi öteki dünyadan geliyormuş gibi:

— Evet öldü, –dedi.– Ve onu ben öldürdüm, ben, ben. Kabil, deden Kabil, Habil'i öldürdü. İstersen şimdi de sen beni öldür. Seni benden çalmak istiyordu. Senin sevgini elimden almak istiyordu. Ben aldım onun elinden. Ama suç ondaydı, onun suç uydu.

Ve ağlarken ekledi:

— Seni elimden almak istiyordu, zavallı Kabil'in elinde kalan tek tesellisi seni, elimden almak istiyordu! Kabil'e hiçbir şey bırakmayacaklar mı? Buraya gel, kucakla beni.

Çocuk hiçbir şey anlamadan, bir deliden kaçarmış gibi kaçtı. Helena'ya seslenerek kaçtı.

— Babaanne! Babaanne!

— Onu öldürdüm, evet... –diye sürdürdü konuşmasını yalnız kalınca Joaquín,– yoksa o beni öldürecekti, kırk yıldan beri öldürüyordu. Yaşamımın yollarını sevinciyle, utkusuyla zehirledi. Torunumuzu alacaktı elimden...

Hızla ilerleyen adımları duyunca Joaquín kendine geldi, doğruldu. İçeriye giren Helena'ydı.

— Ne var?.. N'oluyor?.. Çocuk ne diyor?..

— Kocanın hastalığının kötü bir sonla bittiğini, –dedi Joaquín, buz gibi bir sesle.

— Peki sen?

— Hiçbir şey yapamadım. Bu işte her zaman geç kalınır.

— Helena gözlerini dikip baktı ona ve:

— Sen! –dedi.– Sen yaptın!

Daha sonra sapsarı kesildi, sarsıldı, ama zarafetini yitirmeden kocasının cesedine doğru yöneldi.

XXXVIII

Bir yıl geçti, Joaquín derin bir hüzne gömüldü. *Anılar*'ını bıraktı, çocukları dahil herkesi görmekten sakınıyordu. Abel'in ölümü, oğlunun çok iyi bildiği hastalığının doğal bir sonucu gibi görünmüştü, ama gizemli, kalın bir kara bulut çökmüştü evin üzerine. Helena yas giysilerinin kendisine çok yakıştığını düşündü ve kocasının, elinde kalan tablolarını satmaya başladı. Bir kız kardeşi doğmuş olan erkek torununa belli bir kin besliyor gibiydi.

Sonunda Joaquín tanı konulamayan bir hastalığa yakalanıp yatağa düştü. Yakında öleceğini sezinleyince bir gün çocuklarını, karısını ve Helena'yı yanına çağırdı.

— Çocuk size gerçeği söyledi, –diye konuşmaya başladı,– onu ben öldürdüm.

— Böyle konuşma baba, –diye yalvardı damadı Abel.

— Sözümü kesme, yalakalığın sırası değil şimdi. Ben öldürdüm onu. Ya da öldürmüş gibiyim, çünkü ellerimin arasında öldü...

— Bu başka şey...

— Boğazına sarılınca ellerimin arasında öldü. Bir düş gibi. Bütün yaşamım bir düş oldu. Öyle ki uyanmadan az önce, tan zamanı, uykuyla uyanıklık arasında üstümüze çöken, acı veren karabasanlardan birisiydi bu. Ne yaşadım ne uyudum... umarım uyanmam da. Annemi babamı artık anımsa-

mıyorum, onları anımsamak istemiyorum ve uzun zaman önce öldükleri için beni unutmuşlardır bile. Tanrı da beni unutacak mı? Belki de en iyisi sonsuz bir unutulmuşluk olacak. Unutun beni çocuklarım!

— Hiçbir zaman! –diye haykırdı Abel, elini öpmek için eğilirken.

— Bırak elimi! Bu el, ölürken babanın boğazındaydı. Bırak elimi! Ama beni bırakmayın. Benim için dua edin!

— Baba! Baba! –diye yalvardı kızı.

— Niçin bu denli kıskanç ve kötü bir insandım ben. Ne yaptım da böyle oldum? Nasıl bir sütmüş emdiğim? Kin iksiri miydi? Kanlı iksir miydi? Niçin kinler ülkesinde doğdum? "Kendinden nefret ettiğin gibi komşundan da nefret et!" ilkesinin egemen olduğu ülkede. Çünkü kendimden nefret ederek yaşadım, çünkü burada hepimiz birbirimizden nefret ederek yaşıyoruz. Ama... çocuğu getirin bana.

— Baba!

— Çocuğu getirin!

Çocuk gelince yanına istedi.

— Beni bağışlıyor musun? –diye sordu çocuğa.

— Bağışlanacak bir şey yok! –dedi Abel.

— Dedene evet de, söylediğini yap, –dedi annesi.

— Evet, –diye fısıldadı çocuk.

— Açıkça söyle oğlum, beni bağışlıyorsan, evet, de.

— Evet.

— Yalnızca senin, henüz erişkin olan senin, masum olan senin bağışlamana gereksinme duyuyorum. Sana resimler çizen dedeni unutma. Unutacak mısın onu?

— Hayır!

— Hayır, unutma onu oğlum! Unutma onu! Ya sen, Helena...

Helena bakışlarını yere dikmiş susuyordu.

— Ya sen, Helena...

— Ben Joaquín, çoktan bağışladım seni.

— Senden bunu istemiyordum. Seni Antonia'nın yanında görmek istiyorum. Antonia...

Gözleri ağlamaktan kıpkırmızı olmuş zavallı kadın kocasının yatağının üstüne atıldı, sanki korumak istiyordu onu.

— Burada kurban olan sensin. Beni iyileştiremedin, beni iyi bir insan yapamadın...

— Ama sen iyi bir insandın, Joaquín... Öyle çok acı çektin ki!

— Evet, ruhumun vereminden. Seni sevmediğim için beni iyileştiremedin.

— Böyle söyleme!

— Evet söylüyorum, söylemek zorundayım ve burada herkesin önünde söylüyorum. Seni sevmedim. Seni sevmiş olsaydım beni iyileştirirdin. Sevmedim seni! Seni sevmemiş olmak şimdi acı veriyor bana. Yeniden başlayabilseydik...

— Joaquín! Joaquín! –inliyordu yüreği parçalanan zavallı kadın.– Böyle şeyler söyleme. Bana acı, çocuklarına acı, seni dinleyen torununa acı; seni anlamıyor gibi görünmesine karşın, yarın...

— Bu yüzden söylüyorum, acıdığım için. Hayır, seni sevmedim; seni sevmek istemedim. Yeniden başlayabilseydik keşke! Şimdi, şimdi tam da...

Kadın, sözlerini bitirmesine izin vermedi, son nefesini kendi içine almak istermiş gibi, dudaklarıyla onun ölmekte olan dudaklarını kapattı.

— Bu seni kurtaracak Joaquín!

— Beni kurtaracak mı? Nasıl kurtaracak?

— İstersen birkaç yıl daha yaşayabilirsin.

— Ne için? Yaşlanmak için mi? Tam bir moruk olmak için mi? Hayır, yaşlılığa hayır! Bencil yaşlılık, ölüm bilinci olan çocukluktan başka bir şey değil. Yaşlı insan, öleceğini bilen bir çocuktur. Hayır, hayır yaşlanmak istemiyorum. Kıskançlık yüzünden torunlarımla kavga edebilirim, onlardan nefret edebilirim!.. Hayır, hayır, nefret yetti artık! Seni seve-

bilirdim, seni sevmek zorundaydım, kurtuluşum olacaktı bu, ama seni sevmedim.

Sustu. Konuşmasını sürdüremedi, sürdürmek istemedi. Aile bireylerini öptü. Birkaç saat sonra yorgun düşerek son nefesini verdi.

TULA TEYZE

I

Ramiro'nun istekli bakışları, sokağa hep birlikte çıkan iki kız kardeşten Gertrudis'in değil de Rosa'nın üzerine dikiliyordu. İkisi, Ramiro ve Rosa, birbirlerini büyülediklerini sanıyorlardı en azından.

Hep birlikte gezen iki kız kardeş, her zaman iyi anlaşamasalar da, görünüşte tek bir varlıkmış gibi birbirlerinden ayrılmaz bir çift oluşturuyorlardı. İlk önce bakışları bu çiftin üzerine çeken, bütün ışığı ve rüzgârıyla gök çiçeğine benzeyerek, tenden bir çiçek gibi açılan Rosa'nın görkemli, görkemliliğince de çekici güzelliği oluyordu; ama bu çevrilen bakışlar, Gertrudis'in çifte saygı uyandıran direngen gözleriyle yakalanıyordu. Bir gün yolda birisi onlara laf atacak oldu, ama Gertrudis'in ağırbaşlılık saçan bakışlarındaki sitemle karşılaşınca kendini tutmak zorunda kaldı. Sessiz bakışları "bu çiftle oynanmaz" der gibiydi.

Yakından, alıcı gözle bakılınca Gertrudis daha çok istek uyandırıyordu. Rosa, pembe bedeninin çiçeğini bütün görkemiyle ışığa, rüzgâra açarken, Gertrudis, içinde körpelikler ve gizli güzellikler gömüsü bulunan kapalı ve mühürlü bir kutu gibiydi.

Ama bütün benliğini gözbebeklerinde toplayan Ramiro'nun, Rosa'dan başkasını gözü görmüyordu; önce ona yöneldi.

— Bana mektup yazdı, biliyor musun? –diye sordu Rosa, bir gün kardeşine.

— Evet, mektubu gördüm.

— Ne? Gördün demek? Beni mi izliyordun?

— Görmeyecek miydim ya? Kimseyi izlemem, bunu sen de bilirsin, ağzından çıkanı kulağın duysun.

— Haklısın Tula, bağışla beni.

— Evet, bir kez daha, hep böylesin sen. Ben izlemem, ama hiçbir şey de saklamam. Mektubu gördüm.

— Biliyorum artık, biliyorum...

— Gördüm mektubu, bekliyordum da.

— Peki, Ramiro'yu nasıl buluyorsun öyleyse?

— Onu tanımıyorum ki.

— Bir erkeği nasıl bulduğunu söyleyebilmek için onu tanımak gerekmez ki.

— Bence gerekir.

— Ama nasıl göründüğünü, görünüşte nasıl olduğunu...

— Tanımadan bir yargıya varamam.

— Kör müsün sen?

— Belki! Bilirsin uzağı iyi göremem.

— Bahane! Bak öyleyse kızım, bir kez yakışıklı bir genç...

— Öyle görünüyor.

— Sevimli de.

— Demek sence öyle, yeterli sayılır.

— Yoksa ona evet dediğimi mi sanıyorsun?

— Biliyorum, sonunda diyeceksin, bu da yeter.

— Önemi yok, onu umuda düşürmeli, birazcık da kızdırmalı...

— Neden?

— İnsan kendisini satmasını bilmeli.

— Böylelikle kendini satmış olmuyorsun ki Rosa, hem bu hafiflik çok kötü bir şey.

— Demek seni....

— Yoo, beni istemedi ki.

— Ya isteseydi?

— Olmayan şeyler için soru sorma.

— Ama seni isteseydi, sen ne yanıt verirdin?

— Yakışıklı ve sevimli bir çocuk olduğunu söyleyen ben değilim, düşünürdüm bunu...

— Ya bu arada bir başkasına tutulursa...

— Olur a.

— Öyleyse, artık hazırlanabilirsin kızım.

— Evet, teyzeliğe.

— Ne teyzeliği?

— Çocuklarının teyzeliği Rosa.

— Aman, neler de düşünürsün!

Sesini kesti.

— Hadi Rosa'cığım, böyle durma, bağışla beni, –dedi Gertrudis bir öpücük kondurarak.

— Ya yine başlarsan...

— Yok, yok, başlamayacağım!

— Peki, ne diyeyim ona?

— Evet de!

— Ya kolayca elde ettiğini sanırsa...

— Öyleyse hayır de!

— Ama bu...

— Sence yakışıklı ve sevimli değil mi, öyleyse evet dersin, haksızlık etme, çirkin bu. Evet de, hem senin için kolay kolay bundan daha iyi bir kısmet çıkmaz. Ramiro iyi bir çocuk, hem bir evin tek oğlu...

— Onu demek istemedim.

— Ben diyorum Rosa, aynı kapıya çıkar.

— Yavuklu bulmaya ne de hevesliymiş demezler mi Tula?

— Derler kuşkusuz.

— Daha başka Tula?

— Daha neler neler. Yavuklu olmaya hevesliymişsin, doğal değil mi bu? Yoksa Tanrı seni ne diye bunca güzel yaratmış?

— Alay ediyorsun ha!

— Bilirsin, alay etmeyi sevmem. İyi ya da kötü görünelim, sonumuz ya bir yuva, ya bir manastır; senin rahibe olmaya pek yeteneğin yok; Tanrı seni bu dünya ve aile ocağı için yaratmış; daha doğrusu anne olman için... Rahibe olacak değilsin ya. Öyleyse olur de.

— Ya sen?

— Nasıl ben?

— Ya sen sonra...

— Beni bırak şimdi.

Bu konuşmanın geçtiği günün ertesinde Rosa ile Ramiro arasında sevgi ilişkileri denilen şey başlamıştı bile.

Gertrudis'in de yalnızlığı gitgide somutlaşıyordu.

Çok küçük yaştan beri anadan öksüz, babadan yetim iki kız kardeş, rahip olan, ama kendileriyle doğru dürüst ilgilenemeyen dayılarıyla bir arada yaşıyorlardı. İyi kötü geçimlerini sağlayan küçük bir gelirleri vardı. Dayıları sofra başında birtakım öğütler vermekle yetiniyor, üst yanını onlara bırakıyordu. Bu öğütler, Don Primitivo'nun vaazlarını hazırladığı kitaplardan alınma şeylerdi.

Öte yandan, Don Primitivo, "Eğilimlerine, duygusal sorunlarına ne diye karışayım?" diyordu çekine çekine. "En iyisi bundan pek söz etmemek, gözleri açılır yoksa... Gözleri mi açılır? Hah! Kadınların gözleri oldum olası açık. Biz erkekler bir sözcük bile bilmeyiz bu konularda. Hele rahipler, daha az. Kitapların bize söyledikleri de saçma sapan şeyler. Hele bu Tula'cık korkutuyor beni! Onun karşısında ürküyorum... ürküyorum... Yaramazın öyle bir soru soruşu var ki! Hele kız kardeşimin ve annemin gözlerine benzeyen o üzgün gözleriyle bana öyle dik bakınca. Toprakları bol olsun! İnsanın içine işleyen o yaslı gözler! Evet çok sert, sert ama sitemli gözler, sanki bana, 'Böyle saçma şeyler söyleme dayı.' diyor. Şeytan kız! Kardeşiyle bir vaazımı dinlemek için direndiği günü hâlâ anımsarım. Ne dakikalar yaşamıştım Tanrım! Söyleyeceklerimi şaşırmayayım diye gözlerimi ondan ayıra-

bilmek için neler çekmiştim! Ama boşuna, o benim gözlerimi bulup yakalayıveriyordu! Aynı ama aynı şey, onun sevgili annesi kız kardeşimle ve benim sevgili annemle de oluyordu. Toprakları bol olsun. Hiçbir zaman onların önünde rahatça vaaz veremedim; onun için beni dinlemeye gelmemelerini söylerdim. Annem yine de gelirdi, ama bana söylemeden gizlice gelir, benim göremeyeceğim biçimde bir sütunun arkasında oturur, daha sonra da vaazımdan hiç söz açmazdı. Kız kardeşim de aynı şeyi yapardı. Ama biliyorum, koyu Hıristiyan olmasına karşın, kardeşimin ne düşündüğünü biliyorum: 'Şu erkekler de ne budala şeyler!' Aynı şeyi bu küçük kız da düşünüyor, kuşkun yok bundan. Hayır hayır, onun önünde vaaz vermek mi? Hem de ben? Onlara öğüt vermek mi? Bir keresinde, 'Ne budala şeydir şu erkekler!' diye ağzından kaçırmıştı. Doğrudan doğruya bana söylemiyordu kuşkusuz, ama anlaşılıyordu."

Zavallı adam, yeğeni Gertrudis'e hayranlıkla karışık bir saygı duyuyordu. Ailelerinde zekânın daha çok kadın yolunu izlediğine inanıyordu; öyle ki annesi yetiştiği evin en zeki yardımcısı olmuştu, kardeşi de kısa süren evlilik yaşamı boyunca kendi evinde aynı durumdaydı. Öteki yeğeni Rosa'ya gelince, kardeşi ona hem yol gösterici, hem koruyucu olarak yetiyordu. "Tanrı ne de güzel yaratmış, şükürler olsun." diyordu kendi kendine. "Bu kız kiminle istese evlenebilir, yoksa zamane delikanlıları kör olmalı."

Rosa'nın biraz rahatsızlanmış gibi yaparak sofradan kalkmasından sonra, dayısıyla yalnız kalan Gertrudis,

— Sizinle konuşmam gerek dayı, –dedi,– çok önemli bir iş.

Zavallı adam, yeğeninin sert bakışlı gözlerinin kurnazca güldüğünü sanarak kızardı.

— Evet, çok önemli.

— Peki öyleyse dertleşmek için burada baş başayız, anlat kızım.

— Sorun şu, Rosa'nın artık bir sevdiği var.

— Hepsi bu muydu?

— Uygun biri dayı.

— Anlaşıldı, ikisini evlendireceğim demektir.

— Öyle!

— Peki, ya sen onu nasıl buluyorsun?

— Daha kim olduğunu bile sormadınız...

— Aynı şey değil mi? Kimi doğru dürüst tanıyorum ki. Sen söyle, sen nasıl buluyorsun onu?

— Ben de tanımıyorum.

— Ama kim olduğunu da bilmiyor değilsin ya?

— Evet, adını, kimlerden olduğunu biliyorum, sonra...

— Yeter! Nasıl buldun?

— Rosa için iyi bir kısmet, hem birbirlerini severler de.

— Hâlâ sevmemişler mi?

— Ama dayı, hemen birbirlerini seveceklerini mi sanıyordunuz?

— Öyle diyorlar kızım, hem de yıldırım gibi gelirmiş...

— Bunlar laf, dayı.

— Sen nasıl istersen, öyle olacak.

— Ramiro... Ramiro Cuadrado...

— Şu dul Venancia'nın oğlu değil mi? Öyleyse olsun bitsin! Diyecek yok.

— Ramiro'nun gözü Rosa'dan başkasını görmüyor dayı, ona tutulduğunu sanıyor...

— Tutulur Tula'cığım, tutulur...

— Ben de öyle söylüyorum dayı, tutulur diyorum. Sözünde duran, namuslu bir genç olduğu için kendisine bağlanan kızı sevecek er geç. Sözünden dönecek erkek olacağını sanmıyorum.

— Ya kız?

— Kim? Kardeşim mi? Aynı durum onda da olacak.

— Sen Aziz Agustin'den daha çok biliyorsun kızım.

— Bu öğrenilmez ki, dayı.

— Öyleyse evlensinler, onları kutsarım, her şey olur biter.

— Ya da her şey baştan başlar; ama onları evlendirmek gerek, hem de çabuk, çocuk caymadan...

— Cayacağından mı korkuyorsun?

— Ben erkeklerden hep korkarım, dayı.

— Ya kadınlardan?

— Bu korkuyu erkeklere bırakıyorum. Güçlü... cinsi, –böyle derlerdi değil mi?– aşağılamak istediğim sanılmasın, ama diyorum ki, bağlılık ve güç daha çok bizde...

— Kızcağızım, bütün kadınlar senin gibi olsalardı, buna ben de inanırdım ama...

— Aması da ne?

— Sen bir tanesin Tula'cığım!

— İstisnaların kuralı güçlendirdiğini birçok kez sizden işittim dayı.

— Beni şaşırtma şimdi. Peki öyleyse, onları evlendirelim, sakın oğlan caymasın... ya da kız...

Gertrudis'in gözlerinden fırtına bulutu gibi bir gölge geçti. Sessizlik işitilebilseydi, benliğinin en kuytu köşelerinde yinelenen ve yavaş yavaş kaybolan bir yankı gibi şu sözlerin çınladığı duyulurdu: "Ya da kız..."

II

Tüm bu ilişkilerden, hem de iş açığa çıkıp, eve girip çıkmaya başladıktan sonra, Ramiro'ya da ne oluyordu ama? Bu ne işi sürüncemede bırakma idi böyle, bu ne soğukluktu.

— Bak Tula, onu anlamıyorum bir türlü, her defasında daha da az anlıyorum. Sanki hep dalgın ve başka bir şeyi ya da başka birini düşünüyormuş gibi. Öyle ki, birinin bizi göreceğinden korkuyor gibi. Azıcık yüz bulunca, bizim bu ilişkimizin nereye varacağından söz edecek oluyorum, işitmiyormuş gibi yapıyor, dikkati başka yerlerde sanki...

— İsteksizmiş gibi konuşmandan olmalı, bu işi isteyen bir kimse gibi konuş onunla.

— İyi, iyi ama, ya evlenmek için can attığımı sanırsa!

— Sansın! Öyle değil mi?

— Ama Tula, evlenmek için can attığımı mı sanıyorsun sen?

— Onu seviyor musun?

— Şimdi sevmenin bununla ne ilgisi var?

— Söyle, seviyor musun onu?

— Bak öyleyse...

— Yo, bak öyleysesi yok! Seviyor musun? Evet ya da hayır!

Rosa, gözlerini indirdi, başını eğdi, kıpkırmızı oldu, ağlamaklı bir sesle kekeledi:

— Tula, neler söylüyorsun, günah çıkaran bir rahibe benziyorsun!

Gertrudis, kardeşinin elini eline aldı, öteki eliyle başını kaldırdı, gözlerini gözlerine dikerek,

— Yalnız yaşıyoruz kardeşim, –dedi.

— Ya dayımız?

— Dedim ya sana, yalnız yaşıyoruz; biz kadınlar hep yalnız yaşıyoruz. Zavallı dayımız bir ermiş, ama masallardaki gibi bir ermiş; bir rahip, ama sonuçta o da bir erkek.

— Ama günah çıkarıyor...

— Belki de bunun için daha az biliyor ya. Üstelik bildiklerini de unutuyor. Unutması da gerekir hem. Yalnız yaşıyoruz dedim sana. Şimdi senin yapacağın şey itiraf etmek, ama kendine itiraf. Seviyor musun onu? Bir daha soruyorum.

Zavallı Rosa ağlamaya başladı.

— Onu seviyor musun? –dedi acımasız bir ses.

Rosa, birden sanki tertemiz, ortak yaşamlarının derinliğinden gelen, tatlı, hoş bir sesle sorulan bu soruyu soran sesin kendi öz sesi, belki de annesinin sesi olduğunu düşündü.

— Evet, seveceğimi sanıyorum, çok... çok, –diye hıçkırıklar arasında inledi.

— Evet, çok seveceksin onu, o seni daha da çok sevecek.

— Nereden biliyorsun?

— Seni seveceğini biliyorum.

— Öyleyse neden bu denli düşünceli? Düğün sözcüğünden neden böylesine kaçıyor?

— Bunu onunla konuşacağım Rosa, sen bu işi bana bırak.

— Sana mı?

— Evet, çok mu şaşırtıcı?

— Ama...

— Benim karşımda, senin yanında olduğu gibi dili tutulmaz.

— Benimle evlenmeyi ne denli çok istiyormuş diyecek.

— Hayır, demez. Dese dese, benimle evlenmek isteyenin işini kolaylaştırmak istediğimi ya da evde yalnız kalabilmek için senin evlenmenin işime geldiğini söyler... bildiğin gibi ikisi de birbirinden saçma şeyler. Ne derse desin her şeyi çözümleyeceğim ben.

"Hem onu çok sevmelisin ha!" diyen kardeşinin boynuna atıldı Rosa.

— Niçin böyle söylüyorsun Tula?

— Çünkü görevin bu senin.

Başka bir gün, Ramiro nişanlısını görmeye gittiğinde öbürüyle, Rosa'nın kardeşiyle karşılaştı. Yüzü sarardı, titriyordu. Bu yaslı, durgun gözlerdeki sert bakışla bütün kanı çekildi. İşitilir işitilmez bir sesle,

— Rosa yok mu? –diye sordu.

— Rosa evde yok, şimdi seninle ben konuşacağım.

— Sen mi? –diye sordu titreyen dudaklarıyla.

— Evet, ben!

— Bu ne ciddilik kızım! –dedi ve gülmeye çalıştı.

— Söylendiğine göre bu özelliğimle gelmişim dünyaya. Dayım, bunun bana annemden, yani kardeşinden ve anneannemden, onun annesinden miras kaldığını söyler. Bilmiyorum, umurumda da değil. Yalnız şurasını biliyorum, yalın, doğru ve hilesiz şeyler hoşuma gider.

— Niçin böyle konuşuyorsun Tula?

— Niçin kardeşimle evlenme konusunda konuşmaktan kaçınıyorsun, söyle bakalım, niçin?

Zavallı genç, utançtan kızararak başını eğdi. Beklenmedik bir saldırıyla yaralanmışa benziyordu.

— Alıkların söyledikleri gibi "hayırlı bir iş" için onunla ilişki kurdun.

— Tula!

— Tula'sı falan yok! Karın ve çocuklarının annesi yapmak düşüncesiyle onunla arkadaşlığa başladın...

— Ama bu ne acele! –Yeniden gülmeye zorladı kendini.

— Elimizi çabuk tutmak gerekiyor, yaşam pek kısa çünkü.

— Yaşam kısaymış! Hem de yirmi iki yaşında bunu söylüyorsun ha!

— Daha da kısa. Her neyse, Rosa'yla evlenmek istiyor musun, istemiyor musun?

— Kuşkusuz! –Bunu söylerken bütün bedeni titriyordu.

— Demek onunla evlenmek istiyorsun, niçin geciktiriyorsun öyleyse?

— Daha genciz...

— Daha iyi ya!

— Birbirimizi denememiz gerekir...

— Ne, ne? Birbirinizi denemek de ne demekmiş? Bir yıl içinde onu daha iyi tanıyacağını mı sanıyorsun? Daha kötü, çok daha kötü...

— Ya sonra...

— Eve girip çıkmaya başlamadan önce bunu düşünmemiştin demek!

— Ama Tula...

— Tula'yı bırak şimdi. Onu seviyor musun? Evet ya da hayır.

— Bundan kuşkun mu var Tula?

— Dedim ya, bırak Tula'yı! Seviyor musun onu?

— Elbette seviyorum!

— Öyleyse daha da çok seveceksin. Senin için iyi bir eş olacak. Mutlu bir yuva kuracaksınız.

— Senin de öğütlerin sayesinde...

— Ne öğüdüymüş. İyi bir teyze olacağım, o kadar!

Ramiro, bir an kendi kendisiyle savaşırcasına kalakaldı, bir şeyler arıyordu sanki; sonunda mutsuz bir karara varmışçasına haykırdı:

— Peki Gertrudis, bütün gerçeği söyleyeceğim sana.

— Daha fazla gerçeği söylemene gerek yok, –diye sertçe kesip attı,– Rosa'yı sevdiğini ve onunla evlenmeye karar verdiğini söyledin, ötesini evlendikten sonra ona söylersin.

— Ama öyle şeyler vardır ki...

— Hayır, insanın karısına söyleyemeyeceği bir şey yoktur...

— Ama Tula!

— Sana dedim ya, bırak Tula'yı mulayı. Seviyorsan evlenirsin, sevmiyorsan bu evde işin kalmadı artık.

Bu sözler soğuk dudaklarından fışkırırken yüreği duracak gibiydi. Bunu bıçak gibi bir sessizlik izledi. Sessizlik içinde önce çekilen, şimdi de boşanan kan, kız kardeşin yüzünü alevlendirdi. O anda anlamlı bir sessizlik içinde titreyen yüreğinin atışları duyulabilirdi.

Ertesi gün düğün tarihi kararlaştırılıyordu.

III

Don Primitivo, Rosa'yla Ramiro'nun evlenmelerini onayladı. Düğünde hiç kimse Gertrudis kadar eğlenmemişti. Öyle ki, neşesi bütün kendisini tanıyanları şaşırttı. Kuşkulananlar bile oldu.

Yeni evliler evlerine yerleştiler; Rosa kardeşinin yanında kalmasını çok istiyordu. Gertrudis ise yeni evlilerin yalnız kalmalarının daha doğru olacağını ileri sürüyordu.

— Ama ya tersi olursa kızım, hiçbir zaman senin yokluğunu böylesine duymamıştım. Seni ne kadar sevdiğimi şimdi anlıyorum.

Ve sonra onu kucaklayıp öpüyordu.

— Evet, evet, –diyordu Gertrudis, hafifçe gülümseyerek,– mutluluğunuza tanık gerek. Başkalarının da bildiğini görmek mutluluğunuzu artırır.

Arada bir onlara uğruyordu. Bazen yemeği de onlarda yiyordu. Kardeşi ona büyük sevgi gösterilerinde bulunuyordu; sonra da baldızının yanında sıkılmışa benzeyen kocasına. Bir kezinde bu gösteriler karşısında Gertrudis kardeşine,

— Bak, –dedi,– bu kadar sulu âşık olma kocana. Yoksa aile mutluluğunu senin yarattığını sanacaklar.

Bir gün küçük bir köpek gördü evde.

— Bu da nesi?

— Köpek, kızım, görmüyor musun?

— Nerden çıktı?

— Sokağa atılmış, yarı ölü bir durumda buldum, acıdım, eve getirdim, yiyecek verdim, tedavi ettim, şimdi de burada işte.

Bir yandan da hayvanı kucağına almış okşuyor, ağzından öpüyordu.

— Bana bak Rosa, bu köpeği birine vermen gerekecek, öldürmek acımasızlık olur.

— Birine mi vereceğim? O da niye? Bak Titi, –bunu söylerken hayvanı göğsünde sıkıyordu– seni atmamı söylüyor, nereye gidersin zavallıcık?

— Hadi, hadi çocuk olma, hem böyle de tutma hayvancağızı. Kocan da benim gibi düşünüyor olmalı!

— Kuşkusuz, sen öyle söyledikten sonra! Sen ne bilmişsin sen...

— Şimdi bunları bırak, köpeği de başından sav.

— Ama sana ne oluyor? Ramiro'nun kıskanacağını mı sanıyorsun?

— Hayır Rosa, yeni evlilerin bu denli şaşkın olacaklarını sanmıyorum.

Ramiro, eve gelip de köpek yüzünden tartışmayı işitince, pek önemsiz bir konu olacağını söyleyerek ne ona, ne ötekine hak verdi.

— Hayır, –dedi Gertrudis,– salt çocukluk bu, başka bir şey değil. Hani çocukken bebeklerimiz vardı ya, şimdi kendi bebeğini alıp, iskemlesiyle bir köşeye koyabilirsin sen...

— Tamam, işte oracıkta, salonda, en güzel giysisiyle baş köşede hem de. Görmek ister misin?

— Evet öyle, –diye onayladı Ramiro.

— İyi ya, oradan kaldıracaksın onu...

— Nee, nee? Ben onu saklayacağım kızım.

— Evet, çocuklarına oyuncak olarak...

— Ne oluyor sana Tula! –diyordu Rosa renkten renge girerek.

— Hayır, köpek konusunda olduğu gibi, asıl sana bir şeyler oluyor.

Bu sıkıcı konuşmalardan kurtulmak amacıyla,

— Ya sen, –dedi Rosa,– senin de bebeğin durmuyor mu? Birisine mi verdin? Belki de paramparça ettin.

— Hayır, –dedi kısaca kız kardeşi,– saklıyorum.

— O kadar iyi saklamışsın ki, hiçbir zaman bulamadım yerini.

Ramiro, ne söylediğini bilmeden,

— Çünkü, –dedi,– Gertrudis salt kendisi için saklıyor.

— Ne için sakladığını Tanrı bilir, çocukluğumun büyüsü.

Yeni yuvaya en az uğrayan Don Primitivo'ydu. "Tanrı'nın on birinci buyruğu başkalarını rahatsız etmemektir." diyordu.

Her iki evde de birbirine benzer günler geçiyordu. Gertrudis, kardeşinin evine elden geldiğince seyrek uğramaya karar vermişti, ama iki gün görüşmeseler, kardeşi gelip onu arıyordu.

— Nen var, hasta mısın kuzum? Yoksa köpek mi sıkıyor seni? Bak, öyleyse atarım onu. Niçin beni hep yalnız bırakıyorsun?

— Yalnız mı Rosa? Yalnız mı? Ya kocan?

— Ama onun işine gitmesi gerekiyor...

— Ya da iş uyduruyor...

— Beni özellikle mi yalnız bıraktığını sanıyorsun? Yoksa bir bildiğin mi yar? Söyle Tula, en sevdiğinin başı için, annemizin hatırı için! Söyle bana!

— Hayır, mutluluk ve yalnızlık canınızı sıkıyor. Ya bu köpeği atacaksın ya da aşereceksin. En kötüsü de bu.

— Böyle şeyler söyleme.

— Aşereceksin, –diye üsteledi.

Bir gün köpeği birine verdiğini söylediğinde, Gertrudis hafifçe gülümseyerek kız kardeşini okşarken kulağına eğilip

sordu: "Aşermekten korktun ha!" Yanıt olarak fısıltı halinde bir "evet" işitince, kardeşini öyle içten bir coşkuyla kucakladı ki, kızcağız inanamıyordu.

— Şimdi korkma Rosa, artık ne mutluluk canınızı sıkacak, ne de yalnızlık; kocanın bir sürü işi olacak, size gereken de buydu...

— Belki sana gereken de... Öyle değil mi kardeşçiğim?

— Bunu sana kim söyledi?

— Bak, ne kadar akılsızsam da bunca zaman seninle yaşadım...

— İyi, iyi, şimdi şakayı bırak!

Bundan sonra Gertrudis kardeşini daha sık yoklamaya başladı.

IV

Rosa'nın çetin geçen doğumunda hiç kimse Gertrudis kadar soğukkanlı ve yürekli olmadı. Tehlikeye atılan yiğit bir asker gibiydi. Ya annenin ya da doğacak bebeğin ölümü söz konusuydu. Doktor, çocuğun ölü mü, diri mi doğacağının kestirilemeyeceğini söylüyordu.

— Ölü mü? –diye haykırdı Gertrudis,– kuşkusuz bu olmamalı!

— Ama, –dedi doktor,– anlamıyor musunuz, çocuk ölse bile anne daha çok çocuk getirebilir dünyaya, oysa anne ölecek oldu mu, durum değişir.

Gertrudis'in kafasından birden başka annelerin de bulunabileceği düşüncesi geçti, ama kendini tuttu, üsteledi:

— Ölüm... hayır! Asla! Üstelik bir can kurtarma sorunu var ortada.

Zavallı hasta hiçbir şeyin farkında değildi. Bir oğlan çocuğu dünyaya getirilinceye dek savaşıma vermişti kendini.

Gertrudis, çocuğu kaptı, yıllardır bu işte pişmiş gibi yıkadı, bezlerine sarıp sarmaladı.

— Siz anadan doğma ebeymişsiniz, –dedi doktor.

Gertrudis, yavrucağı alıp, karısının ölüm haberini bekleyerek, bir suç işlemiş gibi beti benzi atmış, bir köşede büzülü duran babasına götürdü.

— Al sana ilk oğlun, Ramiro! Bak ne de güzel!

Ancak büyük bir yükten kurtulan baba, başını kaldırdığında, baldızının daha kara, ama eskisinden daha parlak ışıklar saçan gözleriyle karşılaştı. Oğlun diye kendisine uzatılan bu et yığınını öperken alev alev yanağı Gertrudis'in yanağına dokundu.

Genç kız yavaşça,

— Şimdi, –dedi,– git karına, hem teşekkür et, hem bağışlamasını dile, avut onu biraz.

— Gidip bağışlamasını mı dileyeyim?

— Evet, bağışlamasını.

— O da neden?

— Ben anlıyorum, o da anlayacak seni. Buna gelince, –böyle söylerken çocuğu inip kalkan göğsünün üzerinde sıkıyordu– bana bırakın. Onu iyi bir adam etmezsem, benim de elimden hiçbir şey gelmiyor demektir.

Ev, Ramiro'nun başına yıkılıyordu sanki; ruhunun derinliklerinden gelen bir ses, "Bunların hangisi anne?" diyordu.

Biraz sonra Gertrudis, sapsarı yüzüyle bitkin bir durumda uyuklayan annenin yanına çocuğu yatırdı. Rosa gözlerini aralayınca kardeşiyle göz göze geldi. Onu görünce, genç annenin savaştan çıkan bedenini bir ürperti aldı.

— Tula! –diye inledi.

— Buradayım Rosa, burada kalacağım, şimdi dinlen. Zamanı gelince çocuğa meme verir, susturursun. Ötesine karışma sen!

— Öldüm sanıyordum Tula! Şimdi bile öbür dünyadaymışım gibi geliyor, Ramiro'dan yana da öyle üzülüyordum ki...

— Sus! Doktor çok konuşmamanı söyledi. Zavallı Ramiro senden de beterdi. Şimdi dayan bakalım, bir çocuk daha isteriz.

Hasta üzgün üzgün gülümsedi. Daha sonra Gertrudis küçük bir aile toplantısında,

— Babası gibi bunun adı da Ramiro olacak, –diye önerdi,– ikincisinin adı Gertrudis olacak benim gibi, kız olacak çünkü.

Don Primitivo atıldı:

— Zavallı kardeşin az kalsın dünyasını değiştiriyordu, şimdi ikinciyi düşünmenin sırası mı?

— Ya ne olacaktı? –diye yanıtladı,– niçin evlendiler öyleyse? Değil mi Ramiro?

Ve ona gözlerini dikti. Bu bakışların altında ezilen koca,

— Şimdi, –dedi,– önemli olan onun iyileşmesi.

— Aldırma! Kadınlarda bu sayrılık çabuk geçer.

— Doktor haklı yeğenim, anadan doğma ebesin sen.

— Her kadın ana doğar, dayı.

Bunları öylesine belirgin, törensel bir vurguyla söyledi ki, Ramiro anlatılmaz bir kaygı ve şaşırtıcı bir iç burukluğu altında ezildiğini duydu. "Karımı yeterince sevebilecek miyim?" diyordu kendi kendine.

— Hadi Ramiro, –dedi baldızı,– artık karım var diyebilirsin.

Bundan sonra Gertrudis, bir gün bile kardeşinin evine gitmezlik etmedi. Anne iyi oluncaya dek çocuğu soyan, giydiren, bakan Gertrudis oldu.

Genç kadın çabuk iyileşti, daha da güzelleşti. Aynı zamanda kendini beğenmişlikle suçlamaya başladığı kocasına olan sevgisini son sınırına vardırdı.

— Öleceksin diye korkuyordum, –dedi kocası,– çok korkuyordum. Korkaktım, umutsuzdum, pişmandım.

— Pişman mı? Niye ki?

— Sen ölseydin, ben de beynime bir kurşun sıkacaktım.

— Ne! O da nesi? Tula işitseydi, "erkeklik" derdi. Bunlar geçti şimdi. Artık ne olduğunu biliyorum.

— Uslanmadın mı daha Rosa?

— Uslanmak mı?

Sonra kocasını kendine doğru çekti, kollarını boynuna doladı, var gücüyle sıkarken yakıcı bir solukla kulağına fısıldadı:

— Bir de kız Ramiro, bir de kız! Şimdi seni öyle seviyorum ki! Beni öldürsen bile!

Bu sırada Gertrudis, ana babanın tutkuları yüzünden kendini görmediklerini sanarak –temiz yürekli!– bebeğe ninni söylüyordu. Daha küçük yaştan, çocuğun kendini oluşturan sevgiyi en yalın ya da en karmaşık belirtiler içinde bilinçsiz de olsa anlamasına engel olmak, teyzede bilinçli bir uğraşı gibiydi. Çocuğun boynuna daha o günlerde bir Hazreti Meryem, kucağında bebek taşıyan bir Bakire madalyonu takmıştı.

Sık sık kardeşinin, genç annenin, çocuğunu susturmakta ya da belemekte sabırsızlandığını gördükçe,

— Ver onu bana Rosa, –diyordu,– ver onu; sen git, kocana bak.

— Ama Tula...

— Evet, senin ikisine de bakman gerekiyor, bense yalnızca buna.

— Neler de söylersin Tula...

— Çocuk olma, sen artık annesin, Tanrıya şükret ki, işi böylece paylaşabiliyoruz.

— Tula... Tula...

— Ramiro... Ramiro... Rosa!

Anne kızıyordu, ama yine de kocasına gidiyordu.

Böylece günler gelip geçti, bir yavru daha dünyaya geldi: Bir kız.

V

Kız doğduktan kısa bir süre sonra, bir gün Don Primitivo ölüverdi. Gertrudis yeni doğan yeğenlerini nasıl bir özenle sarıp sarmaladıysa, dayısını da öyle özenle giydirdi; mezarında tertemiz yatsın istiyordu. Odada zavallı ihtiyarın cesediyle baş başa kalınca öyle bir ağıt tutturdu ki, kimse inanamazdı. "Böylesine sevdiğimi hiç bilmezdim," dedi kendi kendine, "iyi bir adamdı. Akıl kuyusu olduğuma inandırıvermişti beni. Ne kadar da temiz yürekliydi!"

— Bizim gerçek babamızdı, –dedi kardeşine,– bir gün olsun gözünün üzerinde kaşın var demeмiştir.

— Öyle, –diye atıldı Rosa,– hiçbir isteğimize engel olmadı.

— O da biliyordu ki Rosa, başımızda olması yetiyordu bize. Babalık etti bize, bizi yetiştirdi. Ve öylesine temiz, duru yaşamının pürüzsüzlüğü yeterliydi bunun için.

Ağlamaktan şiş şiş olmuş gözleriyle Rosa:

— Doğru, –dedi.– Onun kadar iyi, temiz bir insan görmedim ömrümde.

— Kardeş, bundan daha temiz bir yuvada büyüyemezdik.

— Bu da ne demek Tula?

— Sessiz soluksuz, neredeyse tek bir sözcük bile etmeden, yaşamımızı Bakire Meryem'in havasıyla doldurduğu gibi, kız kardeşi annemizin ve annesi anneannemizin havasıyla da doldurdu. Geceleri bize İncil okuttuğu zamanlar, İsa ve Meryem bölümlerine gelince, annemizin ve sonra kendi annesi-

nin ve bütün tanıdıklarımızın ruhlarına dua ettirirken sesi nasıl değişirdi, anımsıyor musun? Bu dualarda bize bir anne veriyordu... Ve yine bu dualarda sana anne olmayı öğretti.

Rosa hıçkıra hıçkıra:

— Ya sana Tula, ya sana!

— Bana mı?

— Sana, evet sana! Değilse, çocukların gerçek annesi kim?

— Bırak şimdi bunu, işte burada suskun bir ermiş var. O vaaz verirken, zavallı dindarların tek sözcüğünü bile anlamadan ağladıklarını anlatırlardı. Şimdi anlıyorum bunu. Tek başına sesi bile insanın içini serinleten, sevgiyle dolduran bir esin kaynağıydı. Hadi Rosa, dua edelim.

İki kardeş, dayılarının ölüm yatağının başucuna diz çöktüler ve yıllarca onunla birlikte söyledikleri aynı duayı –İsa ve Meryem dualarını– bu kez annelerinin ve oracıkta uzanıp duran ölünün, bu yeni, tertemiz ruhun sonsuzluğa değin dinlenmesi için iki kez okudular. Ve her yanda yanan, ölünün mum gibi sarı alnını aydınlatan kandillerin tatlı ve sıcacık ateşten dilleri, cesedin başucunda okunan duanın akışına uyarak titriyor, iki kardeşin sözlerine eşlik ediyor gibiydi. Tatlı bir dinginlik yayılıyordu ölüden. İki kardeş ayağa kalktılar, önce Gertrudis, sonra Rosa, ihtiyarın mum gibi solgun alnından öptüler. Artık gözyaşları dinmişti, öylece kucaklaştılar.

Gertrudis, kardeşinin kulağına eğilerek;

— Şimdi, –dedi,– kocanı çok seveceksin ve onu mutlu edeceksin. Ve... bize bir sürü çocuk vereceksin!

— Artık, –dedi Rosa,– bundan böyle gelip bizimle yaşayacaksın kuşkusuz.

Öteki hemen,

— Hayır, –dedi,– bu olmaz.

— Nasıl olmaz? Öyle de bir söylüyorsun ki...

— Evet kardeş, evet, bunun için bağışla beni, n'olur bağışla, bağışlıyor musun?

Ve cesedin önünde dizlerine kapanırcasına yakardı ona.

— Hadi, öyle yapma Tula, dayanamam buna. Acelesi yok...

— Gerçekten, ama bağışlıyorsun beni, değil mi Rosa? Bunları bağışlıyorsun ya?

— Bağışlamak da ne demek? Ama gelip bize yerleşeceksin.

— Üstüme varma Rosa, üstüme varma...

— Ne? Gelmeyecek misin? Yeğenlerini, daha doğrusu çocuklarını bırakacaksın ha!

— Ama bir gün bile onları yalnız bırakmadım ki...

— Geleceksin, değil mi?

— Düşünürüz Rosa, düşünürüz...

— İyi öyleyse, üstelemiyorum.

Ama birkaç gün sonra Rosa üstelemeye başladı. Gertrudis ise kendini savunmaya geçmişti.

— Hayır, hayır, sizi tedirgin etmek istemiyorum...

— Bizi tedirgin etmek mi? Neler de söylüyorsun Tula?

— Evlenenlere ayrı ev gerek.

— Burası senin de evin olamaz mı?

— Hayır, hayır, inanmazsın ama, özgürlüğünüzü elinizden almış olurum, öyle değil mi Ramiro?

— Hayır, hayır, sanmıyorum...

Ramiro, baldızının bu beklenmedik sorularıyla her karşılaştığında olduğu gibi yine kekelemeye başlamıştı.

— Evet Rosa, kocan söylemiyor, ama evlilerin, hem de sizin gibi yeni evlilerin en verimli çağlarında yalnız kalmaları gerektiğini biliyor. Ben, teyze olarak, sizin uğraşamayacağınız konularda çocuklara bir şeyler öğretmek için belli saatlerde gelirim.

Gertrudis yine her gün gidip geliyordu. Hem de kimi kez öyle erken geliyordu ki, ana baba daha yataktan kalkmamış bile oluyordu, oysa küçük çocuk ayakta dolaşıyordu. Kendi kendine, "Bu ev bensiz yürümeyecek," diyordu.

VI

Genç evlilerin üçüncü çocuğu da dünyaya geldi. Rosa, bu verimliliğinden yakınmaya başlamıştı. "Çocuk baskınına uğradık," diyordu. Kardeşi de buna, "Öyleyse niçin evlendiniz?" diye karşılık veriyordu.

Doğum, anne için çok güç olmuştu. Şimdi çocuklarla daha az ilgilenebiliyor, böylece onların bakımı, bu durumdan büyük bir mutluluk duyan teyzeye kalıyordu. Öyle ki, onları Don Primitivo'dan kalma, hizmetçi kadınla bir arada yaşadığı baba evine götürme izni bile koparmıştı. Bir günden fazla alıkoyduğu da oluyordu. Yavrucaklar, bu sert, soğuk kadına körü körüne bağlanıyorlardı.

Karısının doğum yapmasından önceki aylarda iyiden iyiye neşesi kaçan Ramiro'nun, Gertrudis'i kaygıya düşüren can sıkıntısı şimdi daha da büyümüştü.

— Bu da ne can sıkıcı, ne baş belası işmiş, –diyordu.

Baldızıysa, kucağındaki yeğeninden gözlerini ayırmaksızın, –birinden birini eksik etmezdi kucağından–,

— Senin için de mi? –diyordu.

— Benim için de, evet, hep bir diken üzerinde oturuyorum, her şey korkutuyor beni.

— Aldırma! Sonunda her şey düzelecek, Tanrı büyük.

— Ama testi suya o kadar gidip geldi ki...

— Oğlum, kötülük iyiliğin kardeşidir, her yokuşun bir inişi vardır.

Ramiro, kendisiyle konuşurken adını söylemekten çekinen baldızının, böyle "oğlum" demesine şaşırdı, oysa Ramiro her zamanki gibi ona "Tula" demekten hoşlanıyordu.

— Ne iyi ettin de evlenmedin Tula! Gözlerini kaldırıp, Ramiro'nun gözlerine dikerek,

— Gerçekten mi? –dedi.

— Evet, gerçekten. Ne yapsa, başına bela oluyor insanın.

— Daha evlenmeyeceğimi nerden biliyorsun?

— Evet! Yaşın gereği o da var ya.

— Öyle ya, neden evde kalayım?

— Böyle şeylere pek eğilimin...

— Evlenmeye eğilimi olmak mı? O da ne demek?

— Yani, bu...

— Kendime bir yavuklu aradığım yok mu demek istiyorsun? Bu mu?

— Hayır, değil.

— Evet, bu, bu.

— Sen istemiş olsan, kuşkusuz bulunurdu...

— Ama ben arayamam ya. Erkek değilim ki. Kadın hep seçilmeyi beklemek zorundadır. Oysa benim seçmek hoşuma gider, seçilmek değil.

Rosa, onlara yaklaşıp, bitkin bir durumda kendini koltuğa atarken,

— Nelerden söz ediyordunuz? –dedi.

— Hiç, evliliğin iyi ve kötü yanları üzerine felsefe yapıyordu kocan.

— Sen bundan söz etme Ramiro! Hem siz erkekler bu konuda ne bilirsiniz ki! Evlenen biziz, siz değil.

— Ama, hanım!

— Hadi neyse, gel bana yardım et, ayakta zor duruyorum, gidip biraz uzanayım. Hoşçakal Tula, çocuklar sana emanet.

Kocasına yanaştı, iki eliyle kolundan tuttu, dayandı ve güçlükle ayağa kalktı, sonra elini omzuna attı, kendini koyu-

verircesine başını eğerek kocasının sağ elini sağ elinin içine aldı, ona dayanarak inleye sızlaya, yavaş yavaş yürüdü gitti. Gertrudis, yeğenlerinden biri bir dizinde, biri öteki dizinde, bir sırığa sarılan sarmaşık gibi kocasına asılmış olan kardeşinin yürüyüşüne bakakaldı. İri iri gözleri yaşla doldu, bu ciddiliğiyle durgun, durgunluğuyla ciddi yaslı gözler. Ve iki yavrucağı göğsüne bastırarak, bir yanağını birinin, bir yanağını ötekinin yanağına dayayıp sıktı. Küçük yavru Ramirin, teyzesini, Tula Teyzeciğini ağlar görünce, o da ağlamaya başladı.

— Hadi, ağlama, oyun oynayalım.

Bu üçüncü doğumdan sonra Rosa pek tedirginleşmişti.

— Aklıma kötü kötü şeyler geliyor Tula.

— Sen kendi kendine kuruntu ediyorsun.

— Kuruntu değil, gitgide ölüme yaklaştığımı anlıyorum, kansız kaldım.

— Kan yerine gelir.

— Çocuğumu büyütemeyeceğim bir kez. Sütninelerin eline kalacak, Tula! İşte bu beni yiyip bitiriyor.

Gerçek de buydu. Kısa bir süre sonra her üçü de değişti. Baba pek öfkeli olmuştu. İkide bir çocukları sopadan geçireceğini söylüyordu. Anneyse gittikçe bitip tükeniyordu. Bir gün doktor,

— Bu elden gidiyor, –dedi.

Ramiro, büyük bir sıkıntı ve akıl almaz öfkeler içinde deli gibi dolaşıp duruyordu evde. Bir gün akşam üzeri baldızına içini döktü:

— Ama Rosa da yaşayabilmek için hiçbir şey yapmıyor; bir kez öleceğini koydu kafasına. Böyle ölüp gidecek! Neden güç vermiyorsun ona, kaygılarını yenmiyorsun ki yaşayabilsin.

— Ya sen oğlum, kocası olacak sen! Ona yaşama isteğini sen vermezsen, kim verebilir? İşin en kötü yanı kansızlığı, zayıf düşmesi değil, hep ölümü düşünmesi oluyor kuşkusuz. Görüyorsun ya, çocuklar da çok yoruyorlar onu.

Zavallı Rosa düşte yaşıyor gibiydi, sürekli bir baş dönmesi içindeydi sanki. Her şeyi bir sis bulutunun arkasından görüyordu.

Bir gün öğleden sonra yalnızken kardeşini çağırdı, elini tutarak titrek, kısık bir sesle ve kesik kesik tümcelerle,

— Bak Tula, –dedi,– ben ölüyorum. Çare yok, ölüyorum. İşte sana çocuklarımı, yüreğimin parçalarını bırakıyorum. Ve işte sana başka bir çocuğu, Ramiro'yu bırakıyorum. İnan bana, o da çocuk. Kocaman, şımarık bir çocuk. Ama melek gibi iyidir. Bir gün olsun bıkkınlık vermedi bana. İşte tümünü sana bırakıyorum Tula.

— Düşünme bunları Rosa, ben görevimi bilirim.

— Görev... görev...

— Evet, severek yapacağım işleri biliyorum ben, ben yaşadıkça çocukların annesiz kalmayacak.

— Sağ ol Tula, sağ ol. Senden bunu isteyecektim ben de.

— Öyleyse kuşkun olmasın.

— Çocuklarım, benim çocuklarım, yüreğimin parçaları, üvey anne eline kalmayacaklar.

— Ne demek istiyorsun Rosa?

— Ramiro yeniden evlenmek isteyeceğine göre... Çok doğal bu... Öylesine genç ki... Biliyorum kadınsız yaşayamaz o, biliyorum... o halde...

— Ne demek istiyorsun?

— Karısı olacağını Tula.

— Ben bunu söylemek istemedim Rosa, şimdi şu anda acıdığım için de olsa, yalan söyleyemem. Sensiz kalınca kocanla evleneceğimi söylemedim ben; çocukların annesiz kalmayacaklar dedim.

— Hayır, üvey anne eline kalmayacaklarını söyledin sen.

— İyi ya, kalmayacaklar!

— Öyleyse bu, ancak senin Ramiro'yla evlenmenle olur, bak, kıskanmıyorum, hayır. Başkası olacağına sen ol! Sen olmalısın, eğer...

— Niye evlenecekmiş?

— Ah, Tula, erkekleri tanımıyorsun sen! Kocamı tanımıyorsun...

— Hayır, tanımıyorum!

— Ama ben, ben tanıyorum!

— Kim bilir...

Zavallı hasta kendinden geçti. Biraz sonra kocasını çağırdı. O da odadan çıkarken bir ölü gibi benzi sararmış, allak bullak olmuştu. Ölüm, Rosa'yla Ramiro'nun evlerinin orta direğine tırpanını indiriyordu. Genç annenin yaşamı damla damla eriyip giderken, açlıktan ölen küçüğe de bir sütninesi aramak gerekiyordu. Kardeşi ölüm döşeğinde can çekişirken, Gertrudis küçük yeğenine artık zorunlu olan bir göğüs bulabilmek için didinip duruyordu.

Çocuğun ağzına bir biberon vererek açlığını gidermeye çalışıyordu.

— Sütnine de nerede kaldı?

— Yarından önce gelemeyecek Senyorita! Ramiro da,

— Bak Tula, –diye söze başladı.

— Bırak beni, bırak! Karının yanına git, nerdeyse öldü ölecek. Git, senin yerin orası, beni çocukla bırak!

— Ama Tula...

— Bırak beni dedim sana, git de ölürken bir daha gör onu. Senin kollarının arasında gitmeli öbür dünyaya. Git, bırak beni!

Ramiro gitti. Gertrudis ağlayıp duran yeğenini alıp bir odaya kapandı ve kuru göğüslerinden, sıtma nöbetine tutulmuş gibi titreyen, kırmızı, yüreğinin atışları altında ürperen göğüslerinden birini –sağ göğsüydü bu– çıkararak, ucunu küçücük yavrunun solgun, çiçek pembesi ağzına soktu. Çocukcağız halsiz dudakları arasında, bu titrek, kuru göğsü emdikçe daha çok inliyordu. Gertrudis, gözleri yaşlarla dolu yakarıyordu:

— Bir mucize Hazreti Meryem, bir mucize. Kimse bilmeyecek ki, hiç kimse!

Ve deli gibi çocuğu göğsünde sıkıyordu.

Önce ayak seslerinin yaklaştığını, sonra da kapının zorlandığını duydu. Göğsünü içeri soktu, yakasını örttü, gözyaşlarını silerek kapıyı açmaya seğirtti. Gelen Ramiro'ydu.

— Her şey bitti! –dedi.

— Toprağı bol olsun Ramiro, şimdi tüm sorun bunlara bakmakta.

— Bakmak mı? Sen... sen... sen olmazsan...

— Peki, hele bir onları büyütelim diyorum sana.

VII

Şimdi, asıl şimdi, karısı ölünce, Ramiro kuşkuya yer kalmadan Rosa'yı sevdiğini daha çok anlıyordu. En büyük avuntusu, sevişerek yaşadıkları bu yatak odasına çekilip evlilik günlerini anmaktı.

Önce nişanlılık. Bu nişanlılık kısa sürmesine karşın, yavaş geçen bir deneme dönemi olmuştu. Bu sırada Rosa iyiden iyiye gönlünü kaptırıyor, bir yandan da belli etmemeye çalışıyor, bütünüyle onun oluncaya dek, duygularını açığa vurmayacağını göstermek istiyordu. Gertrudis'in bakışları altında geçen bu sıkılgan ve kapalı nişanlılık onun bütün varlığıydı. Ramiro çok iyi anımsıyordu, Gertrudis'in, çocukların Tula Teyzelerinin varlığı kendisini taşkınlıklardan alıkoyuyor, bunaltıyordu; onun önünde nişanlıların her zaman yaptıkları bir şaka yapmak yürekliliğini bile gösteremediği gibi, sözcüklerini de ölçüp biçerek konuşmak zorunda kalıyordu.

Sonra düğün. Ve ilk evlilik günlerinin, balayının sarhoşluğu. Rosa, gitgide ona ruhunu açıyordu; ama bu ruh öylesine yalınkat, öylesine saydamdı ki, Ramiro sonunda hiçbir gizlisi saklısı olmadığını anladı. Karısı, gökte çayır kuşları, kırlarda çiçekler nasıl yaşarsa, kendini bütünüyle gündelik kaygılara bırakmış, içindeki en gizli şey her rüzgâra açık, yüreği elinde yaşıyordu ve bu eli sunarcasına ona uzatıyordu. Sudaki bir halka, gizli kaynağı olan başka bir halkaya nasıl benzerse, Rosa'nın ruhu da kardeşinin ruhunun tıpatıp aynıydı.

Bir gün geldi, Ramiro'nun gözlerindeki perde düşüverdi, yüreğindekini olduğu gibi apaçık görüyordu artık. Rosa, sandığı ve öyle istediği gibi bir güzellik örneği değildi, tersine herkes gibi bir insan, ama olağanlığın en hoş yanlarını kendisinde toplamış bir insandı. Her gün yenilen ekmek gibiydi, alışılan ekmek gibi; öyle bulunmaz baklava börek değildi. İnsanı dinlendiren bakışı, gülümsemesi, bütün davranışları, sessiz ve uysal bir ruhun kişilik kazanmasıydı. Gözleriyle ışığı özümleyip yaymasında, sonra da huzura çevirmesinde bitkiye benzer bir yanı vardı; yine yaşamın özsuyunu emen gizli gücü ve kokulu taçyapraklarının doğal tatlılığıyla bir bitkiye benziyordu.

Anılar! Karısı elinden kurtulup kaçınca, bir utku ganimeti koparır gibi yakalayıp aldığı dudak dudağa, uzun ve sıcak öpücükler... Yüzünü iki elinin arasına alıp, bakışlarının derinliğinde ruhunu ararcasına sessizce, uzun uzun bakıyordu ve kulağını karısının göğsüne dayayıp kollarını beline dolarken yüreğinin tıp tıp atışını dinliyor, "Sus," diyordu, "bırak o konuşsun."

Sonra Gertrudis'in gelişleri... Gizli düşüncelerini açığa vuran bir ruhun saklandığı büyük, yaslı gözleri ve ciddi yüzüyle sanki onlara, "Çocuksunuz siz, yalnız kalmayagöresiniz, hemen karıkocalık oyunu oynuyorsunuz, çocuk kazanmak için böyle hazırlanılmaz, çünkü evlilik, eşlere mutluluk vermek ve Tanrı uğruna çocuk yetiştirmek için kurulmuş kutsal bir düzendir." diyordu.

Çocuklar! İlk büyük düşüncelerinin konusu olmuştu onlar. Bir ay, iki ay geçti, birkaç ay geçti, bu aşkın meyve vereceğini gösteren hiçbir belirti yoktu. "Gertrudis haklı mı yoksa?" diyordu kendi kendine, gerçekten görevlerinde inanç gücüyle kutsanmış bir aşk anlayışından uzak, birbirlerini sevmeden karıkocalık mı oynuyorlardı? Ama bugün daha iyi anımsıyordu, ona güç gelen çevresindekilerin düşünceleriydi, baba olmadığı için onu erkek saymayanlar çıkabilirdi içlerinde. Herhangi bir serserinin, bir kaçığın üstesinden geldiği bir işte, o neden başarısızlığa uğrasındı. Bu durum onuruna dokunuyordu; öyle isterdi ki, evlendiklerinin dokuzuncu ayında bir

çocuğu olsun. "Gerçekte çocuk olup olmaması, az çok evlilerin birbirlerine gösterdikleri sevgiye bağlı." derdi kendi kendine; ama buna karşın, birbirlerini delicesine sevenler kimi kez meyve veremiyorlar da rastgele ya da para için evlenenler çocuk baskınına uğruyorlardı. Ama şimdi daha iyi anımsıyordu, bu durumu açıklayabilmek için kendine özgü, yeni bir kuram atmıştı ortaya. Sorun şuydu: Bilinçli ve belirgin bir aşk, usa dayanan bir aşk vardır, çok büyük bir aşktır, ama verimsizdir. Ama içten gelen gizli bir aşk daha vardır, sevenlerin kendilerinin bile bilmediği, iki varlığı sıkı sıkı birbirine bağlayan, bütün bedeni ve ruhu saran verimli bir aşk. Rosa'yı yeterince o mu sevmiyordu, yoksa Rosa mı onu? Yine anımsıyordu ki, gecenin karanlığı ve sessizliği içinde yalnız kaldıkları zaman onu öpücüklere boğarken bu gizemi çözmeye çalışıyor, kilisede uzun uzun dua ediyormuşçasına binlerce kez kulağına fısıldıyordu: "Beni seviyor musun, beni seviyor musun Rosa?" Genç kadının ağzından yanıt olarak perişan "evet"ler dökülüyordu. Gertrudis'in çevresine ağır bir ciddilik yayarak eve girdiğini görür görmez utanması delilik, aptalca bir delilikti. Kendisine bir oğlu olduğunu söylediklerinde, aşkının çiçeklenmesi onu iyileştirdi. Geçici bir çılgınlık oldu... yenmişti! Gerçek aşkı da ilk meyvesiyle gelmişti işte!

Aşk, evet aşk? Aşk mı diyorlar? Okurlarını âşık etmek isteyen, bol bol aşktan dem vuran, kendileri hiç mi hiç sevmeyen bu yazar müsveddeleri onu ne bilirler? Bu yazın teresleri ne anlar ondan? Aşk? Aşk değil, daha doğrusu sevgi. O zamanlar aşkın böylesi kitap kokuyor diyordu Ramiro. "Seni seviyorum" sözü ancak tiyatroda ve romanlarda işitiliyor; etli-kanlı-kemikli yaşamdaysa aşk dolu bir "seni istiyorum", daha da iyisi susmak. Aşk? Hayır, sevgi bile denmez buna, adsız bir şey, yaşamdan ayrı düşünülemeyen, adsız bir şey, İncil hafızları, durmadan tespih çekenler duadan ne kadar anlarlarsa, bu muhabbet tellallarının çoğu da aşktan o kadar anlıyorlar. Hayır, duanın belli saatlerde, dikkatin dağılmamasına uygun bir yerde, önceden hazırlanmış bir biçimde, her şeyin ruhla yapıldığı

ve Tanrı'da yaşanılan bir durumda olması gerekmez. Dua, yemek içmek, gezmek, oynamak, okumak, yazmak, konuşmak, dahası uyumak olmalı; yaşamımız ise sürekli ve sessiz, söylenmedik ve düşünülmedik, ama yaşanılmış bir "Tanrı'nın dediği olur" ve durmadan yinelenen bir "Tanrı büyüktür" olmalıdır. Ramiro bir gün, dinini bilmekte usta geçinen bir ermişten işitmişti bunları. Sonradan bu sözleri aşka da uyguladı. Şimdi, artık karısı öldükten sonra, karısına karşı beslediği ve kendisini ona bağlayan aşkı, günlük yaşamın akışıyla karıştırmaya başlıyordu. Aile yaşamının ufak tefek, önemsiz ayrıntılarına sinen bu aşk, onun için duyulmadan solunan hava gibiydi, boğulup can verirken yokluğunu anladığımız hava gibi. Şimdi ise Ramiro boğuluyordu, bu yeni dulluğunun acısı, geçmiş ve yaşanmış aşkının gücünü ortaya koymuştu. Evliliklerinin ilk günlerinde, gözlerini istek bürüdüğünden olacak, yüreği çarpmadan ve alevlenmeden bedenlerini birleştiremiyorlardı; Rosa gerçekten tümüyle kendisinin değildi henüz; oysa daha sonra eli karısının çıplak bedenine değince, kendi bedenine değmiş gibi oluyordu; buna karşılık Rosa'nın eline bir iğne batacak olsa, kendi eline batmış gibi oluyordu. Onun doğum sancılarını kendi karnında da duymamış mıydı?

İlk çocuğunu dünyaya getirdiğinde acı çekerken bile sevinç duyduğunu görünce anladı ki, aşk yaşam–ölüm ikiliğinin üstündedir, onlardan daha güçlüdür, aşk yaşamı öldürür, ölümü yaşatır, nasıl ki şimdi o, Rosa'nın ölümünü yaşıyordu ve kendi yaşamında ölüyordu. Sonra bir tomurcuk gibi yarı açılmış dudaklarıyla sessiz uyuyan bebekte somutlaşmış, yaşayan aşkı tanımıştı. Ve oracıkta, beşikte duran eserine, kımıldayan dudaklarıyla düşlerinde gülümseyen bebeğe bakarken, anneyi kendine doğru çekiyor, taze dudaklarının taçyaprağından öpüyor, gözlerinin barış çeşmesinden kana kana içiyordu. Elinin iki parmağını göstererek, "Bir daha, iki, iki!" diyordu.

Kadın ise, "Hayır, hayır yetişir, bir tane yeter, çoğu zarar!" diye karşılık veriyor, sonra da gülüyordu. O zaman Ramiro, "İki, iki çocuğumuz, bir küçük çiftimiz, bir oğlan, bir kızımız

olsun istiyorum," diye üsteliyordu. Kadın gebe kalınca, her adım atışında, her ayağı kayışında kocası, "Ne de yüklü geliyor bu," diyordu, "işte ürün mevsimi! Sonunda istediğim oldu, en azından iki!" Karısıysa gülerek yanıtlıyordu: "Bir tane, sonuncusu ve yeter artık!" İkinci çocuk da dünyaya geldi, bir kızdı: Tulita. Daha yeni kurtulmuş, dinleniyordu ki, Ramiro, "Sen çok çalıştın zavallıcık," deyip anneyi dudaklarından sıkıca uzun uzun öperek ödüllendirdi. Rosa ise ölümü ve yaşamı yenmiş, uysal gözleriyle gülümsüyordu.

Ve öldü! Yalan gibi geliyordu, ama ölmüştü. Son boğuşma akşamı gelip çatmıştı. Gertrudis, yararsız ilaçları hazırlıyor, yatağı düzeltiyor, hastayı yüreklendirmeye, ötekileri de avutmaya çalışıyordu. Üç çocuğunun filizlendiği tarlada, bu yatakta uzanmış olan anne, yavaş yavaş konuşma yeteneğini ve bütün gücünü yitirmekteydi. Erkeğinin, çocuklarının babasının elini eline almış, uçsuz bucaksız bir denizde yittiğini gören bir denizcinin, çok uzaklardaki burna, ufukta dağılıp giden, gökle birleşen doğduğu topraklara baktığı gibi ona bakıyordu. Boğulur gibi olduğu zamanlar, gözleri sonsuzluk kıyısından Ramiro'nun gözlerine dönüyordu. Ve bu bakış, dünyaya bir daha dönmemek üzere giderken, sanki yaşamın gizli anlamını öğrenmek isteyen, umutsuz, korkunç bir soruya benziyordu. Can çekişme anlarında ve ölüm sessizliğindeki bu bakışlar, sanki şöyle söylüyorlardı: "Sen, sen benim yaşamım, benimle dünyaya yeni yeni ölümlüler getiren, benden üç yeni yaşam yaratan sen, sen, erkeğim, söyle bana, nedir bu?" Korkunç bir akşamdı. Biraz rahatladığı anlarda Rosa, nemli ve ateş gibi yanan ellerinde Ramiro'nun titrek ellerini tutup, yaşamın yorgunluğuyla şişen gözlerini onun gözlerine dikerek üzgünce gülümsüyordu; sonra da gözlerini hemen oracıkta, beşiğinde uyuyan bebeğe çevirip, bazen bakışlarıyla, bazen de zorlukla çıkan kısık sesiyle, "Hayır," diyordu, "uyandırmayın onu, hayır! Uyusun zavallı yavrucak! Uyusun... Bıkıncaya kadar uyusun!" Sonunda, dünyayla ahret arasında son bir can çekişme anı gelip çattı. Sonsuz karanlıkların eşiğinde, bir uçurumun kı-

yısında gibi kendini pek zavallı duyuyordu, titreyen erkeğine sıkı sıkı tutunmuştu. Zavallıcık tırnaklarıyla boğazını yırtmak istiyordu. Korkmuş, kocasına bakıyor, gözleriyle ondan hava dileniyordu. Sonra bu gözlerden ruhunun derinliklerine kadar sokuldu ve elini çekerek yatağa, üç çocuğuna gebe kaldığı ve doğum yaptığı yatağa düşüverdi. Her ikisi de sessizliğe kavuştular; bir yanda Ramiro, sersemlemiş, duygusuzlaşmış yüreğiyle, sonsuz, uyanmasız bir düşe dalmış gibi, ruhu ölmüş duruyor, ötedeyse çocuk uyuyordu. Küçük kızı göğsünde tutarak Gertrudis girdi içeri, kardeşinin gözlerini kapadı, biraz biçimini düzelttikten sonra uyuyan çocuğun üstünü örtmeye gitti. Henüz son kırıntılarını, yazgıya boyun eğmiş annenin alnına sunan yaşamdan bir öpücükle aldığı sıcaklığı ikinci bir öpücükle ona iletti.

Ama Rosa ölmüş müydü gerçekten? Gerçek miydi ki? Onda, Ramiro'nun içinde böylesine yaşarken, ölmüş olabilir miydi? Hayır! Şimdi yalnız geçen gecelerinde, bu ölüm, yaşam ve aşk yatağında uyurken içindeki bunaltıcı boşluk duygusuna karşın, yanında karısının soluk alışını, bedeninin sıcaklığını duyuyordu. O zaman elini uzatarak, bazen Rosa'nın kıvrılıp yattığı yatağın öteki yarısında gezdiriyordu. İşin kötüsü, durup dururken derin derin onu düşünmeye başlıyordu. Aklına hep canlı bir sevgili değil de, kitaplardaki aşk sahneleri geliyor, ancak düşlerinde gerçekleştirebildiği, canının canı, ruhunun soluğu olan bu güçlü duygu onu yakıp kavuruyordu. Acı, bu duyguya ruh veriyor, daha doğrusu bir kavram kazandırıyordu. Ancak Gertrudis girer girmez, pek sağlam olmasa da bir kişilik kazanıyordu.

Bütün bu düşüncelerden "Baba" diye bağıran bir çocuk sesiyle sıyrılıyordu. İşte karısı orada yaşıyordu, ölümsüzdü o. Ve sonra aynı çocuk sesi "Anne!" diyordu, arkasından tatlı bir ciddilikle Gertrudis karşılık veriyordu: "Oğlum!"

Hayır, Rosa, onun Rosa'sı ölmemişti, olanak yoktu ölmesine, eskisi gibi canlı ve çevresine yaşam saçarak oradaydı. Karısı ölemezdi.

VIII

Son doğumundan beri ve bütün hastalığı boyunca kardeşinin evine yerleşmiş olan Gertrudis, bir gün enişteşine,

— Bak, –dedi,– artık bütün bütün buraya taşınacağım.

Ramiro'nun yüreği hızla çarpmaya başladı. Sonra ekledi:

— Evet, sizinle oturmam, çocuklara bakmam gerek, zaten bu zavallı yavru burada böyle yalnız bırakılamaz.

— Tanrı senden razı olsun, Tula.

— Tula yok artık, daha önce de söyledim bunu sana, senin için Gertrudis'im ben.

— Bunun sonu nereye varacak?

— Orası benim bileceğim iş.

— Bak Gertrudis...

— İyi, iyi, gidip bakayım, sütnine ne yapıyor?

Bıkıp usanmadan kadına gözcülük ediyordu; babasının önünde küçüğü emzirmesine izin vermiyordu. Düğmelerini çözüp göğsünü çıkarırkenki kırıtması ve utanmazlığı yüzünden paylıyordu onu.

— Bunu böyle herkese göstermek zorunda değilsin, sütünün bol olup olmadığını çocuk görsün yeter.

Ramiro acı çekiyordu, Gertrudis de seziyordu bunu.

— Zavallı Rosa! –diyordu hep.

— Zavallı olan çocuklar, şimdi düşünülmesi gereken de onlar.

— Yeterli değil, hayır, pek az dinleniyorum, özellikle geceleri yalnızlık bastırıyor, uykusuz geçirdiğim geceler oluyor...

— Yemekten sonra çık, gez; evliliğinin son zamanlarında yaptığın gibi, uykun gelinceye kadar eve gelme, uykuyla yatmalı yatağa.

— Öyle bir boşluk duyuyorum ki içimde.

— Çocukların var ya...

— Ama onun yerini kimse dolduramaz ki.

— Bana kalırsa... siz erkekler...

— Onu bu kadar sevdiğimi sanmıyordum.

— Hep böyle oluyor, aynı şey bende de oldu, dayımın ölümünde de, kardeşimi, senin Rosa'nı yitirince de. Ölünceye dek ben de bilmedim onu böylesine sevdiğimi, şimdi çocuklarını büyütürken anlıyorum. Ölüleri yaşayanlarda seviyoruz.

— Hayır, belki de ölülerde yaşayanları seviyoruz...

— Böylesine derine gitmeyelim.

Sabahları Ramiro kalktıktan sonra baldızı yatak odasına giriyor, "erkek kokusu" diye söylenerek balkon kapılarını açıyordu. Eniştesiyle yalnızken karşılaşmaktan çekinerek, çocuklardan birini yanına alıyordu.

Rahmetlinin oturmayı alışkanlık haline getirdiği koltuğa yerleşip, çocukların oyunlarına bakıyordu.

Bir gün tok sesiyle Ramirin'in küçük kız kardeşine şöyle dediğini işitti:

— Ben oğlanım, sense altı üstü bir kız.

— Ramirin, Ramirin, bu da ne demek? Daha şimdiden mi başlıyorsun kaba olmaya, erkek olmaya?

Bir gün Ramiro, baldızını yanına çağırıp şöyle söyledi:

— Gizini çözdüm Gertrudis.

— Ne gizi?

— Amcamın oğlu Ricardo'yla olan ilişkileriniz.

— Haa, evet, doğru; üsteledi, üzerime fazla düştü, rahat bırakmadı beni, sonunda kendisine acındırdı.

— Ne kadar da gizliyordunuz...

— Herkese ilan mı edecektik ya?

— Ama ben daha çok şey biliyorum.

— Bildiğin de neymiş?

— Başından savdığını.

— Bu da doğru.

— Senin mektubunu gösterdi bana.

— Nasıl? Bunu yapacağını sanmazdım. Onu başımdan atmakla iyi etmişim. Ne olacak, erkek milleti!

Ramiro, gerçekten baldızının Ricardo'ya yazdığı mektubu görmüştü, şöyleydi:

"Sevgili Ricardo, bilemezsin Rosa öldüğünden beri ne kötü günler geçiriyorum, hele bu son günler korkunçtu. Geleceğimi iyice görebilmem için güç versinler diye Hazreti Meryem'e ve Oğluna durmadan yakardım. Bilemezsin ne denli zor bana bunu söylemek, ama ilişkilerimiz böyle süremez, evlenemeyeceğim ben. Kardeşim, öteki dünyadan çocuklarını bırakmamam, onların annesi olmam için yalvarıp duruyor. Bakmam, büyütmem gereken bu çocuklar olduğuna göre, evlenmenin sözü edilmemeli. Bağışla beni Ricardo, Tanrı adına bağışla beni, iyi anla ne için bunu yaptığımı. Bu büyük bir üzüntü konusu ve yanıtımın seni üzeceğini biliyorum. Sana büyük bir üzüntü verdiğimi içimde duyuyorum, ama sen öyle iyisin ki, benim görevlerimi, kararımın nedenini anlayarak, böyle kendini bekleyen sızılı işleri olmayan, seni benden daha çok mutlu edebilecek bir kadın bulabilirsin. Elveda Ricardo, mutlu ol, başkalarını da mutlu et, kuşkun olmasın, seni hiç, hiç unutmayacağım.

Gertrudis."

— Şimdi, –dedi Ramiro,– yine de Ricardo seni görmek istiyor.

— Saklanıyor muyum sanki?

— Hayır, ama...

— Söyle ona, beni görmek istediği zaman buraya, evimize gelsin.

— Bizim evimiz Gertrudis, bizim...

— Evet, bizim ve çocuklarımızın.

— Sen istersen...

— Bundan söz etmeyelim!

Ve ayağa kalktı. Ertesi gün Ricardo geldi.

— Lütfen Tula!

— Artık bundan söz etmeyelim Ricardo, kapandı bu konu.

— N'olursun!

— Erkeksin Ricardo, güçlü ol!

— Ama babaları var ya...

— Yetmez, anneleri yok... Daha doğrusu var bir anneleri.

— Yeniden evlenebilir.

— Yeniden evlenebilir mi? O zaman çocuklar benimle gelirler, annelerine ölüm döşeğinin başında, onları üvey anne eline bırakmayacağıma söz verdim.

— Bu anne sen olamaz mısın Tula?

— Nasıl ben?

— Evet sen, onunla, Ramiro'yla evlenerek.

— Olamaz bu!

— Bu durumu ben ancak böyle açıklayabilirim.

— Olamaz dedim sana. Benimkilerin, kendi kanımdan olacakların, bu çocuklara duyduğum sevgiyi azaltmalarına dayanamam. Daha çok çocuk mu? Olamaz bu. Gereği gibi yetiştirmek istersek, yeter bunlar.

— Ama Tula, bu eve bunun için geldiğine kimseyi inandıramazsın.

— Kimseyi inandırmak için çalışmıyorum ben de. Sana gelince, bu söylediklerim yeter.

Bir daha karşılaşmamak üzere ayrıldılar. O gidince Ramiro sordu:

— Peki ne oldu?

— Her şey bitti, başka türlü de olamazdı.

— Yani özgürsün artık...

— Özgürdüm, özgürüm ve özgür olacağım.

— Gertrudis... Gertrudis...

Sesi yalvarırken titriyordu.

— Onu tersledim; dediğim gibi çocuklarıma, Rosa'nın çocuklarına karşı görevlerim var...

— Senin de çocukların, niçin öyle söylemiyorsun?

— Benim çocuklarım, evet!

— Ama istersen...

— Üstüme düşme, ne seninle, ne de başka biriyle evlenemeyeceğimi söylemiştim.

— Ne de başkasıyla ha? Ramiro rahatlamıştı.

— Evet, ne de başkasıyla.

— Neden rahibe olmadın öyleyse?

— Buyruk almak hoşuma gitmez.

— Gideceğin manastırda başrahibe sen olurdun.

— Buyurmak da pek hoşuma gitmez... Ramirin!

Çocuk çağrıyı duyunca koşup geldi. Teyze onu elinden tutarak, "Hadi saklambaç oynayalım canım!" dedi.

— Ama Tula...

— Sana söyledim, –bunları derken çocuğun elinden çekip Ramiro'nun yanına yaklaştı, kulağına fısıldadı– bana Tula dememeni söyledim sana, özellikle çocukların önünde. Onlar da diyebilirler, ama sen diyemezsin, küçüklere saygı göster.

— Onlara saygıda kusur mu ediyorum?

— Öyle kendini bırakarak çocukların önünde açılmak...

— Ama onlar bir şey anlamazlar ki.

— Çocuklar her şeyi bizden daha iyi anlar. Hem hiç unutmazlar da. Şimdi anlamıyorlarsa, yarın anlayacaklardır. Çocuğun gördüğü, işittiği her şey, ruhu için bir tohum gibidir, filizlenir, sonra da ürün verir. Yeter!

IX

Ve bu evde üzüntülü, kaygılı, iç savaşımlarıyla dolu bir yaşamdır başladı. Gertrudis, yanından ayrılmamaları gerektiğini ileri sürerek çocuklarla kendini savunuyor, öte yandan Ramiro'ya çıkıp eğlenmesini salık veriyordu. Ramiro ise, çocuklarına sevgisini gittikçe artırıyor, onlara hep annelerinden, zavallı annelerinden söz ediyordu. Küçük kızı kucağına alıyor, orada, teyzenin önünde öpücüklere boğuyordu.

— Bu kadarı da fazla be adam, bu kadarı da fazla, zavallıcığı üzmekten başka bir iş yaptığın yok. İzninle bunun doğru olmadığını söyleyeyim sana. Bana "anne" değil de "teyze" dedirtmen doğru, ama bu kadarı da fazla. Kendine gel.

— Çocuklarımla da mı avunamayacağım?

— Evet oğlum, evet; ama ilkin onları iyi yetiştirmeli.

— Öyleyse...

— Onları öpücüklerle, şekerlemelerle yormak zayıf düşürür; bak, gerçekte çocuklar da anlıyorlar...

— Ne büyük suç!

— Çocuklar için bundan daha iyi bir ev olur mu Tanrı'nın kulu? Bir yuvaları var, anneli babalı, gerçek bir yuva, her istediklerinde dört bucağında koşup oynayabildikleri, tertemiz bir yuva. Kapısı bacası açık bir yuva. Saklısı gizlisi olmayan bir yuva. Daha ne istiyorsun?

Ramiro ona yaklaşmaya çalışıyor, giderek yalvarıyordu. Bir keresinde Gertrudis, yemekte şöyle demek zorunda kaldı:

— Bana böyle bakma, çocuklar görecek.

Geceleri, onların anneciklerine, Rosa Anne'ye dua etmelerini alışkanlık haline getirmişti; Tanrı'nın onu yüce katına alması için yakarıyorlardı. Bir gece, bu duadan sonra Ramiro da oradayken sözlerine ekledi:

— Çocuklar, şimdi baba için de bir "Padre Nuestro" ve bir "Ave Maria" okuyacaksınız.

— Ama baba ölmedi ki Tula Anne.

— Olsun, o da ölebilir...

— Buna kalırsa, sen de...

— Doğru, öyleyse bir tane daha "Padre Nuestro" ve "Ave Maria."

Çocuklar yattıktan sonra eniştesinin yanına döndü ve kuruca,

— Bu böyle sürüp gidemez, davranışlarına çekidüzen vermeyecek olursan, bu evden gitmem gerekecek. Gökte Rosa beni bağışlamayacak bile olsa.

— Ama...

— Söyledim sana, çocuklarının sağlıklı bir ruhla yetiştirildiği bu tertemiz evi, bakışlarınla bile kirletmeni istemiyorum. Rosa'yı anımsa.

— Biz erkeklerin hangi maddeden olduğunu sanıyorsun?

— Etten, hem de en bayağısı.

— Ya sen? Kendini hiç görmüyor musun?

Gertrudis'in durgun yüzü birden allak bullak oldu.

— Bu da ne demek?

— Onların gerçek anneleri olmadığına göre, beni bütün varlığınla izlemeye hakkın var mı Gertrudis? Böyle yakınman, evi varlığınla, gözlerinin ateşiyle, sesinin tonuyla, ruhla dolu bedeninin inancıyla, hem de somutlaşmış bir ruhla doldurman doğru mu?

Gertrudis, kıpkırmızı olmuş, başını önüne eğiyor, susuyordu. Yüreği bir felâket çanı gibi çalıyordu.

— Suç kimde, söyle bana?

— Haklısın Ramiro, ben gidecek olsam, çocuklar ağlaşırlar arkamdan, beni seviyorlar...

Baba üzüntüyle,

— Benden de çok! –dedi.

— Ben senin gibi onları öpücüklerle örselemiyorum, mıncıklamıyorum; onları öptüğümde öpücüklerimin daha temiz, hem de daha yalnızca kendileri için olduğunu anlıyorlardır...

— Güzel! Yine soruyorum, suç kimde?

— İyi, öyle olsun. Bir yıl bekle, bir yıl bekleyelim; kendimi iyice anlayabilmem için bir yıllık süre tanı bana, sen de iyice düşün taşın, duygularını yenmek için...

— Bir yıl... bir yıl...

— Çok mu geliyor?

— Ve sonra, bu süre bitince?

— Sonra, görürüz.

— Görürüz... görürüz...

— Daha fazlasına söz veremem.

— Peki bu bir yıl içinde...

— Ne? Ya bu bir yıl içinde bir düşüncesizlik yaparsan...

— Ne anlamda kullanıyorsun düşüncesizlik sözünü?

— Başkasına tutulup onunla evlenmeni.

— Olamaz bu!

— Ne de kolay söylüyorsun!

— Olamaz bu!

— Haha! ha! Erkek yemini...

— Ya böyle olursa, suç kimin?

— Suç mu?

— Evet, suç!

— Yalnızca şunu demek istiyordum...

— Neyi?

— Bu demek ki, Rosa'yı onun seni sevdiği gibi ya da dul kalsaydı seveceği gibi ne sevdin, ne de seviyorsun...

— Hayır, başka bir şey söylemek istiyordum...

— İyi, yeter artık. Ramirin! Buraya gel Ramirin! Hadi koş!

Ve bu tartışma böylece yatıştı.

Gertrudis yeğenleriyle uğraşıp duruyordu.

Küçük kızın dikiş nakış gibi işlerle uğraşmasını istemedi. "Kadın işleri mi?" diyordu. "Hayır, ev işlerini hiç öğrenmesin; bir kadının görevi, erkekler, kadınlar yaratmak, onları giydirmek değil."

Bir gün Ramirin, sokakta öğrendiği çirkin bir söz kaçırdı ağzından, babası hemen kızacaktı ki, Gertrudis, "Bırak," dedi, "işitmemiş gibi yapmak gerekir. Burada sözü edilmemesi gereken dünya kadar şey var, ona yasak etmek için de olsa sözü edilmemeli."

Bir keresinde evde kalmış bir kızın rahibe olmaya karar verdiğini işitince, Gertrudis,

"Ya da çocuk ruhuna bürünmeye," diye ekledi.

Bir gün Ramirin,

— Tulita benim nişanlım, –diyecek oldu.

— Saçmalama! Tulita senin kız kardeşin.

— Hem kız kardeş, hem nişanlı olmaz mı?

— Hayır.

— Kız kardeş olmak ne demek?

— Kız kardeş olmak mı? Kız kardeş olmak...

Küçük kız kesip attı:

— Aynı evde yaşamak demek.

Bir gün küçük kız ağlayarak geldi, arı sokan parmağını gösteriyordu. Teyzenin aklına gelen şey, ağzıyla emerek zehri dışarıya atmak oldu; birçok yılan sokması olayında böyle yapıldığını okumuştu. Bunun üzerine çocuklar karar verdiler, baba da onlara katıldı, bahçede canlı arı bırakmayacaklar, hepsini öldürünceye kadar savaşacaklardı.

— Hayır, –dedi Gertrudis,– bu olmaz, kimse onlara dokunmayacak.

— Neden? Bal için mi?

— Dedim ya, kimse arılara dokunmayacak.

— Ama Gertrudis, ya anne değillerse.

— Biliyorum, iyi biliyorum, senin kitaplarından birinde arılar üzerine yazılar okudum. Biliyorum, hangilerinin soktuğunu, hangilerinin bal yaptığını. Kraliçenin ne olduğunu biliyorum, sonra erkek arıların ne olduğunu da.

— Biz erkekler, erkek arı gibiyizdir.

— Kuşkusuz!

— Öyleyse dinle! Politikaya atılmamı istiyorlar, milletvekilliğine adaylığımı koyacağım.

Gertrudis sevincini gizleyemedi:

— Gerçekten mi?

— Pek mi hoşuna gitti?

— Seni eğlendiren her şey gibi.

— On bir ay kaldı Gertrudis...

— Neye, seçime mi?

— Seçime, evet!

X

Şurası kesin ki, Gertrudis'in ruhunda korkunç bir fırtına kopmuştu. Kafası yüreğiyle çekişiyordu, sonra her ikisi, yüreği ve kafası, içinde en şiddetli, en derin, en gizli bir şeyle, ruhunun kemik iliği gibi bir şeyle çekişiyordu.

Ramiro'nun evde bulunmadığı zamanlar, yalnız kalınca, onun ve Rosa'nın çocuğunu, "oğlum" dediği Ramirin'i kucağına alıyor, kaygılarla çırpınan, sıkıntılarla kabarmış genç kız göğsünde sıkıyordu. Bazen de kardeşinin –olduğu gibi kalan, hep öyle gösteren– resmine dalıp gidiyor, kendisinin Ramiro'yla evlenmesini gerçekten isteyip istemediğini soruyordu. "Evet," diyordu kendi kendine, "erkeğinin, Ramiro'nun karısı, ikinci karısı olmamı söyledi, ama bunu istemiş olamaz, hayır, istemiş olamaz, onun yerinde ben olsaydım istemezdim ki, hayır istemezdim... Bir başka kadın mı? Hayır! Bir başkası olamazdı! Hayır! Öldükten sonra bile! Kardeşim bile olsa! Bir başkası, asla! Bir taneden çok olmamalı... Hayır bunu istemezdi. Onunla, erkeğiyle, çocuklarının babasıyla benim arama kendi gölgesinin girmesini istemezdi... İstemiş olamaz bunu. Yanımda olduğu, teni tenime değdiği zaman kim bana güvence verebilir o anda Rosa'yı düşünmediğine? Yalnızca bir anımsatıcı olacağım... Başkasını anımsatmaktan daha kötü ne var! Hayır, o benden yalnızca çocuklarının üvey anne eline kalmalarına engel olmamı istedi. En-

gel olacağım! Ramiro'yla evlenip yalnız ruhumu değil, bedenimi de vermekle engel olmuş olmuyorum ki. Asıl o zaman ben üvey anne olacağım. Bir de benim kendi tenim, kendi kanımdan çocuklarım olursa, tam üvey anne..." Bu kendi kanından olacak çocuklar düşüncesi, ruhunun kemiklerindeki iliği kutsal bir korkuyla titretiyordu. Gertrudis de tepeden tırnağa bir anneydi. Ama tanrısal bir anne.

Odasına, yatak odasına Meryem Ana resminin ayak ucuna kapanıp ağlıyor, ağlıyor, bir yandan da, "kendi karnının meyvesi," diye mırıldanıyordu.

Bir seferinde Ramirin'i göğsünde sıkıyordu, küçük sordu:

— Niçin ağlıyorsun anneciğim?

Anneciğim demeyi ona kendisi öğretmişti.

— Ağlamıyorum ki...

— Evet ağlıyorsun...

— Ama ağladığımı görüyor musun sen?

— Hayır, ama içimde duyuyorum, şu anda ağlamaktasın...

— Anneni anımsadım da...

— Annemin sen olduğunu söylüyordun hani?

— Evet, öteki anneyi, Rosa Anne'yi anımsadım.

— Ha, evet! Öleni... babanın annesini...

— Evet babanın!

— Niçin babamız, sana anne, Tula Anne değil de teyze, Tula Teyzecik dememizi istiyor, sense teyze, Tula Teyzecik değil de, anne dememizi istiyorsun?

— Baban böyle mi söylüyor size?

— Evet, şimdilik annemiz olmadığını, teyzemiz olduğunu söyledi.

— Şimdilik mi dedi?

— Evet, şimdilik annemiz olmadığını, ama olacağını söyledi... Evet, birkaç ay sonra annemiz olacağını söyledi...

"O zaman üvey anneniz olacağım," diye düşündü Gertrudis, ama bu günahkâr düşüncesini çocuğun önünde olduğu gibi açmadı.

— İyi dinle, bak, bir daha böyle şeylere pek aldırış etme oğlum...

Ramiro eve gelince yanına çağırdı, sertçe:

— Böyle şeyler söylememelisin çocuğa, -dedi,- şimdilik teyzesi, yalnızca Tula Teyzesi olduğumu ve annesi olacağını söylememen gerekirdi. Bu, onu zehirlemek, görmemesi gereken şeylere doğru gözlerini açmak olur! Eğer onunla bana etki etmek, beni zorlamak için yapıyorsan...

— Kendi kendine bir süre verdiğini söylemiştin...

— İyi, bunun için yapıyorsan, çocuğa yüklediğin rolü de iyi düşün, bu rol...

— Sus artık!

— Kuru gürültüye kulak asmam ben, ama susacağım. Sen de Rosa'yı düşün, Rosa'yı anımsa! İlk... aşkın!

— Tula!

— Yeter. Çocuklarına üvey anne arama, var bir anneleri.

XI

"Bunlara temiz hava gerekli," dedi Gertrudis kendi kendine; sonra da Ramiro'ya, denize bakan dağlık, küçük bir kıyı köyünde bir süre kalmayı önerdi. Pek gözde olmayan bir yer, Ramiro'nun tresillo[1] oynayacak arkadaş bulabileceği bir yer aradı. Ramiro'yu sürekli çocukların yanında kalmaya zorlamak istemiyordu. Gertrudis'i korkutan bir tür yalnızlık oluyordu bu.

Orada her gün ikisi, Gertrudis ve Ramiro, üç çocuğu –Ramirin, Rosa ve Elvira– alıp, çalılıkların ardından deniz görünen tepeye gezmeye gidiyorlardı. Hiç tanıdıkları olmasa da, burada bile Ramiro ile baş başa dolaşmayı göze alamıyordu. Yol kenarında yıkılmış, yerde serili, kır iskemlelerini anımsatan bir ağaç gövdesinde, her ikisi de yüzleri denize dönük oturuyorlardı. Hemen oracıkta, olabildiğince yakınlarında da çocuklar oynuyordu. Bir seferinde Ramiro, yere, çimenlerin üzerine oturmalarını önerecek oldu, Gertrudis hemen karşı koydu:

— Hayır, –dedi,– yere olmaz. Yere, toprağa oturamam, özellikle senin yanında, hem de çocukların önünde...

— Yer temizse... çimense...

— Oturamayacağımı söyledim sana!

Üç kişi arasında oynanan bir kâğıt oyunu.

— Haklısın, çimen rahat değil.

— Rahat değil de söz mü!

Bu ağaç kütüğüne oturmuş denize bakarlarken, dereden tepeden konuşuyorlardı. Genç adam, aralarında konuşulması yasak olan konuya birazcık dokunacak olsa, teyzenin ağzından, "Ramirin!", "Rosa!" ya da "Elvira!"lar dökülüyordu hemen. Gertrudis, denizden söz ediyordu. Ramiro'ya pek uzakta olmayan dalgaların homurtusuna karışarak gelen bu sözler, onun ruhu için, bir ninninin belli belirsiz işitilen sözcükleri gibiydi. Gertrudis, Ramiro'nun sevgisini uyutmak için sallıyordu, o zaman ona hiç bakmıyor, gözlerini denize çeviriyordu; ama orada, denizde erkeğin gizemli bir biçimde yansıyan bakışını görüyordu. Tertemiz deniz, onların bakışlarını ve ruhlarını birleştiriyordu.

Bazen de ormana, kestaneliğe gidiyorlardı. Orada hem Ramiro'ya, hem kendisine, hem de daha büyük bir özenle çocuklara bakması gerekiyordu. Orada da iskemle ödevini gören devrilmiş bir ağaç gövdesi bulmuştu. Eniştesini tertemiz bir aile yaşamına, bir köy yaşamına alıştırmak istiyordu. Işık ve temiz havayla yorulmuş olarak yatmasını, dışardan ağustosböceklerinin seslerini işiterek düşsüz bir uykuya dalmasını, horoz ötüşleriyle, köylülerin, denizcilerin ayak sesleriyle uyanmasını istiyordu.

Sabahları, denize girenlerin toplandığı küçük plaja iniyorlardı. Çocuklar, banyodan sonra çıplak ayaklarıyla, çakıl taşlarının arasında denize dökülen kararsız ve başıboş bir derenin yolunu çevirerek eğleniyorlardı. Ramiro da ara sıra çocukların bu oyununa katılıyordu. Ama Gertrudis korkmaya başlamıştı. Aldığı önlemlerde yanılmıştı. Ramiro, yazlıktaki tresillo partisi oyuncularından kaçıyor, baldızıyla yalnız kalabilmek için her zamankinden daha çok fırsat gözlüyora benziyordu. Oturdukları küçük evde, dağ çingenelerinin yaşadıkları bir çadır havası vardı. Kır Ramiro'nun sevgisini değil, ama hiç olmazsa isteğini uyutacak yerde, daha çok kam-

çılıyordu. Gertrudis kaygılanmaya başlamıştı. Bu kırlarda, ormanlarda, dağ kıvrımlarında, yaşam önlerine çırılçıplak çıkıyordu. Üstelik Ramiro'nun yetiştirdiği evcil hayvanlarla birlikte geçen bu yaşam daha da apaçıktı. Küçük yeğenlerinin, kızların oyunlarını büyük bir ilgiyle izleyişleri Gertrudis'e acı veriyordu. Hayır, kır arınma dersi vermiyordu. Arınma, bakışları denize daldırmaktı! Deniz bile... Deniz meltemi onlara arı iğnesi gibi geliyordu.

Bir gün öğleden sonra denize karşı oturmuşlardı, Gertrudis birden bağırdı;

— Bak, ne güzel!

Kımıl kımıl bir çölde, tek ve kocaman bir gül gibi, dalgalardan kopup gelen kıpkızıl dolunaydı bu.

— Neden, –dedi Ramiro,– ozanlar bu kadar ayın türküsünü söylemişler? Neden âşıkların romantik ışığı oluyor ay?

— Bilmem, ama öyle sanıyorum ki, hiçbir zaman ulaşamayacağımız bir yer, tek yer çünkü, ulaşılmaz bir yer. Güneş öyle değil, ışığında yıkanmayı seviyoruz, ama onda oturulamayacağını biliyoruz, yanıveririz orada. Oysa ayda fırtınasız, sessizlik içinde, sonsuz bir akşam kızıllığında yaşayabileceğimizi sanıyoruz. Değiştiğini hiç görmüyoruz, yine de ona varılamayacağını seziyoruz... Dokunulmaz ona...

Gertrudis, konuşurken kendi düşüncelerine dalmış, arkadaşının sözlerini işitmiyor gibiydi, ama yine de,

— Evet, –dedi,– hep aynı yüzünü gösteriyor bize, çünkü direşken, bağlı. Öteki yüzünün nasıl olduğunu bilmiyoruz... O yüzü nasıl acaba?

— Gerçek sorun burada ya.

— Olabilir... Olabilir... Bir insanın aya gitmeyi deli gibi istemesini anlıyorum... Olanaksız! Öteki yüzünün ne olduğunu görmek için o yüzünü tanımak, incelemek.

— Karanlık...

— Karanlık mı? Bence değil! Şimdi aydınlık olanı gördüğümüze göre, öteki yüzü karanlık olmalı; ama bu yüz kap-

karanlık oldu mu, ötekisi ışığa boğulmuyorsa, dolunay durumunda değilse, var sandığım, yalan...

— Kimin için?

— Nasıl kimin için?

— Evet, öteki yüzün aydınlanması kimin için?

— Yalnızca gökyüzü için. Ya da Tanrı bizleri, biz dünya insanlarını geceleri aydınlatmak için ayı yaratmış olamaz mı? Niçin böyle deli dolu konuşuyoruz?

— Öyleyse bak Tula...

— Rosita!

Genç adamı, ayın ulaşılmazlığını, dokunulmazlığını açıklamaya bırakmadı.

Gertrudis kente dönmek istediği zaman Ramiro hemen kabul ediverdi. Bu denizlik, dağlık köyde geçen zaman, düşünceleri bakımından bir sonuç vermemişti. Ramiro, "Yanılmışım," diyordu kendi kendine; "Gertrudis, köyde evde olduğundan çok daha güven içinde; daha ormana gizleniyor gibi, sanki deniz ona kalkan ödevini görüyor, burada ay gibi ulaşılmaz oluyor. Yine de güneşin ışıkları arasından sızan tuzlu hava kanı alevlendiriyor... Hem burada değilmişe benziyor, bir şeyden korkuyor, korku içinde yaşıyor, hiç uyumuyor gibi..." Öte yandan Gertrudis de şöyle düşünüyordu: "Hayır, arınma köyde değil, hücrede, manastırda, kentte; arınma daha içte, yalnız kalabilmek için evlerini toplu olarak birleştiren kimselerde gelişiyor; kent bir manastırdır, münzeviler manastırı; toprak, burada, üzerinde yatan insanları birleştiriyor, hayvanlarsa öylesine cennet yılanları oluyor ki... Kente, kente..."

Kent, manastırıydı onun, yuvasıydı, hücresi oradaydı. Orada eniştesini daha kolay yatıştırabiliyordu. "Ah! Onun için de Santa Teresa'nın –Gertrudis bol bol Santa Teresa okuyordu– bir mektubunda Donya Juana de Ahumada'nın kocası olan eniştesi Juan de Ovalle için dediği gibi, 'Yaşam sorunlarında pek çocuk kalmış...' denilebilseydi." diye düşünüyordu. "Onu nasıl çocuklaştırmalı acaba?"

XII

Gertrudis, sonunda yalnızlığına dayanamayıp, günahlarını çıkaran, ama ruhani pederi olmayan Rahip Alvarez'e derdini dökmeye karar verdi. Çünkü yönetilmekten, hele bir erkek eliyle yönetilmekten hep kaçan bir kadındı. Ondaki sağtöre kuralları, kendi kanıları, dinsel inançları ve çevresindekilerden işittikleri, okudukları sayesinde, ama kendine özgü bir biçimde gelişmişti. İki kız kardeşi büyüten ve Mazo'ya göre onlara Hıristiyanlık anlayışını öğreten zavallı dayısı, temiz yürekli rahip Don Primitivo, yeğeni Tula'nın hayran olduğu zekâsı karşısında hep büyük bir saygı duymuştu. "Sen rahibe olsan," derdi hep, "ikinci bir Santa Teresa daha yetişmiş olur... Kızım, neler de düşünmezsin sen!" Kimi kez de şöyle derdi: "Tula'cığım, bu dediğin biraz küfür kokuyor; hımm! Bilmiyorum ki... bilmem ki!.." Kız ise gülerek karşılık veriyordu: "Evet dayı, saçma sapan şeyler geliyor aklıma, küfür kokuyor dediğinize göre, bir daha düşünmeyeceğim." Ama düşünceleri kim durdurabilir ki?..

Gertrudis, hep yalnız hissetmişti kendisini. Daha doğrusu kendisine başkalarının yardımı söz konusu olunca duyuyordu bu yalnızlığı, kendisi başkalarına yardım ederken değil. Kırk öküzle yalnız kalmış gibiydi. Çevresindekilere dayanak oluyordu; ama dizlerinin dermanı kesilse, kafası tuttuğu yolda direşken olmasa, inancı sarsılsa, zayıflasa, ya o, o ki-

me dayanacaktı? Kim onun dayanağı olacaktı? Büyük bir annelik duygusu, annelik tutkusuyla dopdolu olduğu halde, öz evlat aramıyordu. "Yoksa bir tür kendini beğenmişlik mi bu?" diye soruyordu kendi kendine.

Bu yalnızlık canına tak demişti. Sonunda, gidip derdini günah çıkaran Rahip Alvarez'e itiraf etti. Ona, Ramiro'nun isteğini, yaptığı öneriyi, çocuklara anne dememelerini salık verişini, bu yuvanın arılığını koruması ve kendini bütünüyle Rosa'nın çocuklarına verebilmesi için hiç kimseyle evlenmek istemeyişini bir bir anlattı.

Peder,

— Ama, –dedi,– eniştenizin tutumunu pek yerinde buluyorum ben.

— Söz konusu olan eniştem değil, benim Peder; hem sakın yardım istemek için size koşmuş olmasın...

— Hayır, hayır kızım, hayır!

— Söylediklerine göre günah çıkarma kulübesinde bol bol çöpçatanlık ediliyormuş, siz rahipler de işi nikâh memurluğuna döküyormuşsunuz...

— Şimdi kızım, size yalnızca şunu söyleyeyim: Genç, güçlü kuvvetli, dul olan eniştenizin evlenmek istemesi pek doğaldır. Çocuklarına başka bir anne araması daha doğal ve kutsal bir şey...

— Başka bir anne mi? Var ya!

— Evet, ama... Ya o giderse...

— Benim gitmem mi? Anneleri etiyle kemiğiyle yaşasaydı, bu çocuklara neler yapacaktıysa, ben de onları yapmayı görev sayıyorum.

— Hem dedikodu oluyor...

— Olsun Peder, dedim ya size, umurumda değil...

— Gerçekten öyleyse, bunun için yapıyorsanız, ne diye söz edilmeli? Kendinizi iyice dinleyin ve bakın; kararınıza, başkalarının dedikodularına sırt çevirmek, toplumun düşüncelerine karşı gelmek isteği karışmış olmasın...

— Öyle olsa ne olacaktı?

— Kuşkusuz günah olurdu. Ama asıl sorun bu değil.

— Hangi sorun?

— Sizin onu sevip sevmemeniz. Sorun burada. Onu seviyor musunuz, sevmiyor musunuz?

— Koca olarak mı? Hayır!

— Ya iğreniyor musunuz ondan?

— İğrenmiyorum da... hayır!

— Rahmetli kardeşinizi isteyeceğine sizi istemiş olsaydı...

— Peder! Peder! –Sesi titriyordu.–

— Evet, bunu düşünmek gerekir...

— Peder, bu günah değil ki!

— Önemli olan ruhsal eğilim ve söz öğüt dinlemek... Evet, günah, belki günah... İşin içinde eski bir kıskançlık olmasın...

— Peder!

— İyice eşelemek gerek bunu. Belki de şimdiye dek bağışlamadın onu.

— Söyledim size Peder, onu seviyorum, koca olarak değil, onu bir kardeş gibi, kardeşten de çok, çocuklarımın babası gibi seviyorum. Çünkü bunlar, onun çocukları benim çocuklarımdır, bütün yüreğimin, benliğimin parçaları; koca olarak sevmiyorum. Onun yatağında, kardeşimin yattığı yeri alamam ben... Hele çocuklarımı üvey anne eline bırakmayı ne isterim, ne de buna zorunluyum...

— Üvey anne mi?

— Evet, üvey anne. Onunla, yüreğimin parçalarının babalarıyla evlenirsem, onlar için üvey anne olurum; üstelik bir de ondan, aynı tenden, aynı kandan çocuğum olursa. Bu şimdilik... Asla!

— Şimdilik...

— Evet, şimdi yüreğimden olanlar var.. Benim çocuklarım.

— Ama onu düşünün, eniştenizi ve onun durumunu...

— Onu düşünmek mi?

— Evet! Acımıyor musunuz ona?

— Acıyorum, onun için de yardım ediyorum, destekliyorum onu. Oğullarımdan biri gibi...

— Ona yardım ediyorsunuz... Onu destekliyorsunuz...

— Evet, babalık görevini yerine getirmesi için ona yardım ediyorum, destekliyorum onu...

— Babalık görevini yerine getirmek... babalık görevini yerine getirmek... Ama o bir erkek...

— Ve ben de bir kadın!

— Zayıf o...

— Ben güçlü müyüm?

— Gerektiğinden çok.

— Gerektiğinden çok mu?

— Bu güçlülük, kızım, kimi kez sertlik, acımasızlık olabilir. Ona karşı çok sertsiniz, çok. Koca olarak sevemezmişsiniz onu, zararı yok. Bir erkekle evlenmek için bu zorunlu da değil. Birçok durumlarda bir kadın bir erkekle acıdığı için, onu yalnız bırakmamak için, kurtarmak, ruhunu kurtarmak için evlenmelidir...

— Ama ben onu yalnız bırakmıyorum ki...

— Evet, evet, yalnız bırakıyorsunuz. Daha çok açıklamadan da anlıyorum ben bunu...

— Evet, evet, ben de anlıyorum, ama anlamak istemiyorum. Yalnız değil o. Yalnız olan benim! Yalnız! Yalnız! Hep yalnız...

— Ama "evlenmek sürünmekten yeğdir" sözünü bilirsin ya...

— Ama ben sürünmüyorum ki...

— Yalnızlıktan yakınan siz değil misiniz?

— İnsanı süründüren bir yalnızlık değil, sizin sandığınız yalnızlık değil bu. Hayır, değil bu. Ben sürünmüyorum...

— Ya o sürünüyorsa, o?

— Çocuklarının bakımlarıyla, sevgileriyle gönlü rahat etsin.

— Artık beni anlıyorsunuz ya.

— Fazlasıyla.

— Ne olursa olsun, şunu açıkça söyleyeyim, enişteniz bir uçurumun kıyısında, düşerse suç sizde.

— Bende mi?

— Kuşkusuz.

— Ben öylesine kesin görmüyorum. Erkek olmadığımdandır...

— Bana evlenmekten korkmanızın nedenlerinden biri olarak ondan çocuğunuzun olacağını söylemiştiniz, değil mi?

— Evet, öyle, çocuğumuz olursa, ister istemez kız kardeşiminkilere üvey anne olacağım.

— Ama evlilik yalnızca çocuk yapmak için değildir ki. Evlileri bütün yaşanılan boyunca şükrederek yaşatmak, Tanrı adına çocuk yetiştirmelerini sağlamak... Anlıyor musunuz?

— Biraz...

— Şükrederek yaşamalılar, günahtan uzak.

— Şimdi biraz daha az anlıyorum.

— Güzel! Hayvansal duygulara karşı bir çare bu.

— Nasıl? Ne? Ne diyorsunuz?

— Ama ne oldunuz böyle? Neden böyle sarardınız?

— Hayvansal duygulara karşı çare olan ne? Evlilik mi, yoksa kadın mı?

— Her ikisi... Kadın... ve erkek.

— Öyleyse hayır Peder, hayır, hayır, bir daha hayır! Ben hiçbir şeye çare olamam, beni çare olarak düşünmek ne demek? Çare... hem de buna karşı! Hayır! Ben kendime daha çok önem veriyorum.

— Ama bu...

— Hayır, ben işe yaramam artık, kız kardeşimden çocukları olmasaydı, çocuk olsun diye evlenirdim... ondan olsun diye... Ama çare. Buna hem de. Ben mi çare olacağım? Yokum ben!

— Ama daha önce kardeşinizin yerine sizi istemiş olsaydı...

— Beni mi? Önce mi? Bizi tanıdığı zaman mı? Daha fazla konuşmayalım Peder, birbirimizi anlamıyoruz biz, görüyorum ki ayrı ayrı dillerden konuşuyoruz. Ne ben sizinkini anlıyorum, ne siz. benimkini.

Bunu söyledikten sonra günah çıkarma bölmesinin önünden kalktı. Yürümekte güçlük çekiyordu. Bunca uzun zaman çömelmek dizkapaklarını ağrıtmıştı. Aynı zamanda ruhunun eklem yerleri de sızlıyordu, yalnızlığını her zamankinden daha derinden duyuyordu. "Hayır," diyordu kendi kendine, "beni anlamıyor, beni anlamıyor; erkek milleti, ne olacak! Ama ben kendimi anlıyor muyum? Anlıyor muyum ki kendimi? Seviyor muyum? Sevmiyor muyum? Kendini beğenmişlik mi bu? Yalnızca üzeri kirlenmesin diye, arkadaşını kurtarmak için kendini çamura atmaktan kaçınan kakımın acıklı, şaşılası tutkusu değil mi? Bilmiyorum... Bilmiyorum..."

XIII

Gertrudis, çok geçmeden enişteşinin başka bir adam olmaya başladığını sezdi; bir gizi varmış gibi düşünceli ve çekingen dolaşıyor, sık sık sokağa çıkıyordu. Ama onun uzun uzun evden ayrılmaları Gertrudis'i aldatamadı, giz evin içindeydi. Çok direşken ve kurnazca davranarak Ramiro'yla hizmetçi kız arasındaki gizli bakışları yakalayabilmişti.

Manuela idi bu, düşkünlerevinden gelme, on dokuz yaşlarında, sayrılıklı, gözlerinden ateş fışkıran, uysal, sessiz sedasız, hemen her zaman üzgün, soluk yüzlü bir kızdı. Her nedense de farkında olmadan hep önünde titrediği Gertrudis'e "Senyora" derdi. Ramiro ise "Senyorita" demesini istemişti.

— Hayır, bana hep böyle Senyora de, Senyorita deme...

Hizmetçi kız genellikle ondan korkuyor gibiydi, onun önünde utanıyor, ürkekleşiyordu. Çocuklardan da kaçıyordu, gerçi onlarla pek konuşmazdı da. Çocuklarsa Manuela'ya karşı boş vermeye yakın bir ilgisizlik duyuyorlardı. Arada bir konuşmasıyla alay ettikleri de oluyordu, o zaman renkten renge giriyordu. "Çok ilginç," diyordu Gertrudis, "bütün bunlara karşın, bizden gitmek istemiyor... Bu kızda bir kedi ruhu var." Ama çok geçmeden foyası çıktı ortaya.

Bir gün kızı Ramiro'nun, Senyorito'nun –ona böyle hitap ediyordu– odasından soluğu kesilmiş, kıpkırmızı bir yüzle çı-

karken, suçüstü yakaladı. Göz göze geldiler, hizmetçi kız gözlerini kaçırdı. Başka bir gün de küçük oğlan Ramirin, teyzesine yaklaşıp başladı konuşmaya:

— Söyle bana Tula Anne, Manuela da mı bizim kardeşimiz?

— Dedim ya ben sana, bütün erkekler, kadınlar kardeşiz diye.

— Evet, ama bizim gibi birlikte yaşayanlar...

— Hayır, Manuela burada yaşıyor, ama evi burası değil...

— Peki neresi onun evi?

— Onun evi mi? Bilmeyiver. Hem niçin bunu bana soruyorsun?

— Çünkü babamı onu öperken gördüm...

O gece çocuklar yattıktan sonra Gertrudis, Ramiro'ya,

— Konuşmamız gerek, –dedi.

— Ama daha sekiz ayımız var...

— Sekiz ay mı?

— Sen bana bir yıl süre vereli dört ay olmadı mı?

— Sorun bu değil oğlum, daha önemli bir sorun.

— Daha önemli mi?

— Daha önemli, evet. Çocukların iyi eğitilmeleri sorunu ve sonra şu zavallı kızın durumu, kuşkum yok, kötüye kullanıyorsun onu.

— Peki böyle bir şey olsa da suç kimde?

— Bir de soruyorsun ha! Yoksa bundan da mı beni suçlu çıkaracaksın?

— Kuşkusuz!

— İyi öyleyse Ramiro; bu bir yıllık süre bitti demektir, artık böyle bir şey kalmadı, kalamaz, kalamaz. Ben gidiyorum şimdi. Yasa ne derse desin, çocukları da birlikte götüreceğim, yani onlar da benimle gelecekler.

— Sen deli misin Gertrudis?

— Deli olan birisi varsa, o da sensin.

— Ama ne istiyorsun sen?

— Hiç, ya ben ya o. Ya ben giderim ya da bu hizmetçiyi kapı dışarı edersin.

Öldürücü bir sessizlik girdi araya.

— Atamam ki hizmetçiyi Gertrudis, atamam!

Ve genç adam gözyaşlarını tutamadı. Gertrudis, elini onun omzuna koyarak mırıldandı:

— Zavallı adam! Üzülüyorum bu durumuna.

— Şimdi ha? Şimdi mi?

— Evet, üzülüyorum. Her şeye hazırım ben...

— Gertrudis! Tula!

— Ama onu kapı dışarı edemeyeceğini söyledin...

— Doğru, kapı dışarı edemem onu.

Yeniden yığıldı kaldı genç adam.

— Öyleyse yalnız gidemeyecek mi?

— Hayır, yalnız gidemez.

— Sekiz aylık süre ha, ne dersin?

— Bittim Tula, bittim!

— Hayır, biten o, yetim, dayanıksız, düşkünlerevinden gelme kız.

— Doğru, doğru.

— Ama böyle üzülme Ramiro. Kolay bir yolu var bunun!

— Yolu mu? Kolay mı?

Yüzüne bakabildi sonunda.

— Evet, onunla evlenmen.

Bir yıldırım düşse, Ramiro'yu bu yalın sözler kadar paramparça edemezdi.

— Onunla evleneyim ha! Bir hizmetçiyle! Düşkünlerevinden çıkma bir kızla! Hem de bunu bana sen söylüyorsun!.

— Benden başka kim söyleyebilir ki; ben, bugün çocuklarının gerçek annesi olan ben.

— Onları üvey anne eline mi bırakacaksın?

— Hayır, bu olamaz! Anneliğimi sürdüreceğim ben. Ama senin de yeni doğacak çocuğuna baba olman, ona bir anne vermen gerekiyor, kızın hakkı anne olmak, zorunlu da; çocuğunda da, çocuğunun babasında da hakkı var.

— Ama Gertrudis...

— Onunla evleneceksin dedim sana. Rosa da bunu istiyor. Evet –ağır ve tok sesi burada bir çan sesini andırıyordu– Rosa, karın, benim ağzımdan, bu düşkünlerevinden çıkan kızla evlenmeni söylüyor... Manuela!

— Senyora!

Bir inilti işitildi, zavallı kız mutfakta, ocağın yanında kıvrılmış, yerinden kalkamıyordu; her şeyi işitmişti. Gertrudis bir daha çağırdı. Kız, "Senyora!" dedi, ama yine yerinden oynayamadı.

— Buraya gel, yoksa ben gelir getiririm.

Ramiro yalvarıyordu.

— Tanrı aşkına!

Kız, ağlamaklı yüzünü elleriyle kapayarak kapıda göründü.

— Aç yüzünü, bize bak!

— Hayır Senyora, hayır!

— Hadi bak bize, işte efendin Ramiro burada, yaptığından ötürü senden bağışlamanı diliyor.

— Bağışlanacak benim Senyora...

— Hayır, senden bağışlamanı diliyor ve seninle evlenecek.

Manuela, "Ama Senyora," diye haykırırken Ramiro da,

— Ama Gertrudis! –diye bağırıyordu.

— Dedim ya, seninle evlenecek. Rosa böyle istiyor, seni de bu durumda bırakamayız ya. Çünkü sen artık... Öyle değil mi?

— Evet Senyora, öyle sanıyorum, ama ben...

— Böyle ne ağla, ne de ant içmeye kalk, biliyorum senin suçun değil bu... Ama düzeltilebilir de...

— Manuela da biliyor ya, –dedi Ramiro,– onu yalnız bırakmayı hiçbir zaman düşünmedim... Bir yere yerleştirecektim...

— Evet Senyora, evet, ben buna razıyım...

— Hayır, buna razı olmamalısın. Daha doğrusu Ramiro bununla yetinmemelidir. Düşkünlerevinde yetiştin sen. Doğru değil mi?

— Evet Senyora.

— Öyleyse çocuğun orada yetişmeyecek. Anneli babalı olmalı, hakkı bu, olacak da. Hadi şimdi git... Odana git, bizi yalnız bırak.

Ramiro'yla yalnız kaldıklarında,

— Bir an olsun, –dedi,– duraksamayacaksın...

— Ama bu istediğin bir delilik Gertrudis!

— Delilik, delilikten de beter; alçaklık bu senin düşündüğün.

— Rahip Alvarez'e danış hiç olmazsa.

— Gereği yok. Rosa'ya danıştım.

— Ama o sana, çocuklarını üvey anne eline bırakmamanı söylemişti...

— Çocuklarını mı? Senin çocukların onlar!

— İyi ya, çocuklarımızı...

— Üvey anneye bırakmayacağım ki, Rosa'nın çocuklarına annelik etmeyi sürdüreceğim, ama onunkine...

— Hiç, hiç kimse onu anne olmaktan alıkoyamaz ki...

— Evet sen evlenmezsen anne olamaz ki...

— Ya o...

— Ne? Kız kendi annesini tanımadı, sen de hakkı olan bir şeyi elinden mi almak istiyorsun?

— Ama düşün ki bu kız...

— Onu sen düşünecektin...

— Bu bir çılgınlık... çılgınlık...

— Daha önceki iş çılgınlıktı. Şimdi şunu bil ki, gereken şeyi yapmazsan, rezil ederim seni. Herkes işitir.

— Gertrudis!

— Onunla evleneceksin.

Ve öyle oldu.

XIV

Ramiro'yla yetim kızın evlenmelerinden sonra, ev derin bir yasa gömülmüştü. Tam tersine, şimdi kız, eskisine göre daha hizmetçi, sığıntı durumundaydı. Gertrudis ise evin hanımı. Gertrudis, özel yaşantılarının farkına varmasınlar diye, çocukları elden geldiğince yeni evlilerden uzaklaştırmak istiyordu. Ama yeni bir hizmetçi almak ve durumu küçüklere açıklamak gerekti yine de.

Ama eski hizmetçinin ev halkıyla aynı sofrada yemek yemesini nasıl anlatmalıydı? Gertrudis istemişti böyle olmasını. Manuela yalvarıyordu:

— Ne olur Senyora, beni böylesine utandırmayın... Bakın, nasıl yerin dibine geçiyorum... Beni evin efendileriyle aynı masaya oturtmak, hele çocukların yanında... Ve küçük beye sen dedirtmek... Asla!

— Nasıl istersen öyle konuş, ama kendilerinden bunca korktuğun çocukların, senin aileden olduğunu bilmeleri zorunlu. Şimdi bir kez bu işler düzelince, hırsızlama yaptığınız gizli şeyleri yakalayamayacaklar. Şimdi daha iyi saklanıyorsunuz. Çünkü eskiden onlardan gizlenmek istiyor, asıl o zaman görünüyordunuz.

Manuela'nın gebeliği pek güç oldu. Narin yapısı buna dayanamıyordu. Bir yandan da Gertrudis, doğal olmayan bu durumun çocuklardan saklanmasını öğütlüyordu.

Ramiro, iyice keçeyi suya atmış, umutsuzluk içinde kendini eskisinden de çok Gertrudis'in isteklerine bırakmış, bitik bir durumda yaşıyordu.

— Evet, şimdi anlıyorum, –diyordu,– başka yolu yoktu, ama...

Gertrudis de soruyordu:

— Zor mu geliyor?

— Evlenmiş olmam değil, hayır! Yeniden evlenmemin gerekmiş olması, zor gelen bu!

— Şimdi bunu düşünmenin sırası değil. Güçlüklere göğüs germesini bilmeli!

— Ah Tula, sen isteseydin!

— Sana bir yıllık süre tanıdım, bekleyebildin mi?

— İstediğin gibi beklemiş olsaydım, sonu ne olacaktı? Söyle bana. Hiçbir söz vermemiştin ki.

— Söz vermiş olsaydım da hiçbir şey değişmezdi. Hayır, daha da kötü olurdu. Bu koşullarda sana bir söz vermek, evlenmemiz için yalnızca bir süre istemek daha kötü olurdu.

— Söyle bana, bu süre içinde senin istediğin gibi kalmış olsaydım, ne yapacaktın?

— Bilmiyorum.

— Bilmiyor musun Tula, bilmiyor musun ki...

— Hayır bilmiyorum, bilmiyorum diyorum.

— Ama duyguların...

— Şimdi karını düşün, içine düşürdüğün bu savaşa dayanabilecek mi, bilmiyorum. Zavallıcık öylesine zayıf ki. Çok da korkuyor... Evin hanımı olmaktan hâlâ korkuyor karın.

Tehlikeli doğum saatleri gelince Gertrudis, kardeşinin doğumlarında gösterdiği esirgemezliği bir daha yineledi, çocuğu, cılız, halsiz yavruyu aldı, sarıp sarmalayıp babasına götürdü.

— İşte bak efendi, işte bak.

Ramiro bu canlı ve acı çeken zavallı et yığınını görünce, duyduğu derin acıdan eriyip bitiyordu; Gertrudis haykırdı:

— Senin oğlun, bir oğlan daha... Bir oğlumuz daha oldu.

— Oğlumuz mu? Senin de mi?

— Evet, benim de. Ötekileri üvey anneye bırakmayacağıma göre, onun için de üvey anne olmamalıyım.

Bununla ötekiler arasında hiçbir ayrım gözetmedi.

— Sen bir ermişsin Gertrudis, –diyordu Ramiro,– günah işleyen bir ermiş.

— Böyle konuşma, ermişlik yapmak için çalışan bir günahkârım ben, çocuklarına, sana ve karına.

— Karım!

— Karın, evet, oğlunun annesi! Niçin bir yükten söz eder gibi, içten bir kayıtsızlıkla söz ediyorsun ondan?

— Ne yapayım istiyorsun, âşık mı olayım ona?

— Ama kandırdığın zaman öyle değil miydin?

— Kime? Ona mı?

— Biliyorum, biliyorum ki hayır, ama zavallı buna değer...

— Karım olmaktan alabildiğine uzak ama, hiçbir şey değil ki!

— Hayır dostum, hayır, daha fazla, sandığından çok daha fazla. Hâlâ tanıyamadın onu.

— Bir tutsaksa...

— Olabilir, onu özgürlüğüne kavuşturman gerekir. Zavallı korkmuş... Korkak doğmuş zaten... Sen de bundan yararlandın...

— Bilmiyorum, bilmiyorum nasıl oldu?

— Siz erkekler böylesiniz, yaptığınızı ne bilir, ne düşünürsünüz, düşünmeden yaparsınız...

— Düşünüp de yapmamak daha kötü ya...

— Ne için söylüyorsun bunu?

— Bir nedeni yok, laf olsun diye söyledim işte.

— Düşünmekten başka bir iş yapmadığımı mı sanıyorsun?

— Hayır, bunun için söylemedim...

— Evet, benim yalnızca düşünce olduğumu sanıyorsun sen...

XV

Zavallı Manuela, yetim kız, tutsak, yeniden gebe kalmıştı. Bu, Ramiro'yu daha da huysuzlaştırmıştı.

— Sanki bu sonuncusu ve daha öncekiler yetmiyormuş gibi, –diyordu.

Zavallı kurban ise,

— Peki, –diyordu,– ne yapmamı istiyorsun?

Gertrudis de sonuca bağlıyordu:

— Ne olursa olsun, sen istedin bunun olmasını.

Ve daha sonra Ramiro'yu bir köşeye çekiyor, öncekinden daha güç olan bir duruma göğüs geren karısına gösterdiği bu katı yürekli ilgisizliği ayıplıyordu.

Hastayı sık sık yoklayan Doktor Don Juan –dul bir adamdı– tanısını koymuştu:

— Zavallı kız için korkuyorum.

Gertrudis sordu:

— Durumu tehlikeli mi?

— Bu kızcağız içten bitmiş, son evresinde verem, büyük bir olasılıkla ancak çocuğu dünyaya getirinceye dek dayanabilecek. Doğa her şeyi bilicidir.

— Ne doğası, Hazreti Meryem, Don Juan.

— Nasıl isterseniz, yüksek görüşlerinize hep saygı beslerim. Doğa ya da Hazreti Meryem, benim için bir...

— Hayır Meryem, şükür ki...

— İyi, peki doğa olsun, Hazreti Meryem olsun, hangisi olursa, bu gibi olaylarda annenin yeni varlığı dünyaya getirinceye dek kendini savunması, dayanması gerek. Bu küçük yavru, anne olacak zavallı kadın için ölüme karşı bir kalkan görevi görüyor.

— Sonra?

— Sonra? Bir sütannenin de yardımıyla bir çocuk daha büyütmeniz gerekecek sanıyorum. Şimdi dört çocuğa bakıyorsunuz, beş olacak.

— Tanrı versin.

Ela gözlerini Gertrudis'e dikerek sözlerini sürdürdü:

— Belki de, kesin söylemiyorum, Ramiro'nun özgür kalması pek gecikmeyecek.

Gertrudis, anlamıyormuş gibi yaparak yanıtladı:

— Üçüncü kez evlenmeye kalkar.

— Bir kahramanlık olur bu!

— Siz uzun zamandır dul ve çocuksuz yaşıyorsunuz, sizde kahramanlıktan eser yok mu?

— Ah! Donya Gertrudis, bir konuşabilseydim!

— Öyleyse susun!

— Susuyorum.

Elini eline aldı, bir an tuttu, öteki eliyle yavaş yavaş vurarak içini çekti, ekledi:

— Her erkek bir dünyadır Gertrudis.

— Her kadın da bir ay, değil mi Don Juan?

— Her kadın bir gök olabilir.

"Bu adam bana uzaktan kur yapıyor," dedi Gertrudis kendi kendine.

Evde zavallı Manuela için korkarlarken, bütün gözler ona çevrilmişken, Ramiro vereme yakalanarak yatağa düştü. Zavallı yetim kız deliye dönmüştü. Gertrudis,

— Bana bırak Manuela, –dedi,– sen kendine bak, dünyaya getireceğine bak, kocanla uğraşma, senin durumunu aksatabilir bu.

— Ama buna zorunluyum...

— Sen kendine bakmak zorundasın.

— Ya kocam, o benim değil mi?

— Hayır, şimdi değil, şimdi senin olan doğacak çocuğun.

Ramiro'nun sayrılığı ağırlaşıyordu. Don Juan,

— Kalpte zayıflık bırakmasından korkuyorum, –diyordu,– çok zayıf. Elbette bunca üzüntü, düş kırıklığı!

Gertrudis, korkuyla dopdolu sordu:

— Yoksa ölecek mi, Don Juan?

— Her şey olabilir...

— Kurtarın onu Don Juan, kurtarın onu, ne pahasına olursa olsun...

— Daha ne isterim ben de!

— Ne korkunç! Ne korkunç!

Bu kadının ilk kez yığılıp kaldığı, hafif bir baygınlık geçirdiği görülüyordu.

Gertrudis kendine gelince doktor,

— Gerçekten korkunç, –dedi,– böyle arkada dört çocuk bırakmak! Dört mü diyorum? Beş sayabiliriz, ya bu zavallı dul kadın!

— Bunun hiç önemi yok Don. Juan, ben hepsine yetişir de artarım bile. Ne korkunç! Ne korkunç!

Doktor söylenerek gitti: "Bunda anlamayacak ne var; bu baldızcık enişte sinin özgür kalacağını umuyordu. Her insan bir dünyadır, kimileri de birkaç dünya! Ne güç! Nasıl da bilmiş! Ya gözleri! Bedeni! Ateş parçası!"

Ramiro, bir akşam ateşi biraz düşmüş, rahatlamıştı, Gertrudis'i yanına çağırdı, yatak odasının kapısını örtmesini rica etti, sonra da konuşmaya başladı:

— Ölüyorum ben Tula, çaresiz ölüyorum. İğnelere karşın, yüreğimin artık çalışmak istemediğini seziyorum, ölüyorum...

— Düşünme bunu Ramiro.

Ama o da bu ölümü düşünüyordu.

— Ölüyorum Tula, sana bütün gerçeği söylemek saati geldi çattı, beni Rosa'yla sen evlendirdin.

— Karar veremediğin, işi uzattığın için...

— Niçin biliyor musun?

— Evet, biliyorum Ramiro.

— Başlangıçta, sizi çift gördüğümde yalnız Rosa ilgimi çekmişti, uzaktan görünen oydu; ama yaklaşınca, sizinle görüşmeye başladıktan sonra, yalnızca seni gördüm, seni; yakından görünen yalnızca sendin. Uzaktan seni siliyordu o, yakından da sen onu.

— Kız kardeşim, çocuklarının anneleri için böyle konuşma.

— Hayır, çocuklarının annesi sensin, sen, sen...

— Şimdi yalnız Rosa'yı düşün Ramiro.

— Yakında buluşacağım Rosa'yla değil mi?

— Kim bilir? Yaşamayı düşün, çocuklarını düşün...

— Çocuklarıma sen kalıyorsun, anneleri.

— Ya Manuela, zavallı Manuela'yı düşünmelisin...

— Bu süre Tula, bu uğursuz süre.

Gertrudis'in gözleri yaşla doldu. Hasta, kollarını açarak inledi:

— Tula!

— Evet Ramiro, evet, –dedi genç kız ve açılan kollarının arasına düştü, kucakladı hastayı.

Dudakları birleşti. Ve hıçkıra hıçkıra ağlayarak bir süre böylece kaldılar.

— Beni bağışlıyor musun Tula?

— Hayır Ramiro, hayır; asıl bağışlayacak olan sensin.

— Ben mi?

— Sen. Bir keresinde günah işleyen ermişlerden söz etmiştin, erdem üzerine insanlıktan uzak bir görüşüm vardı belki de. Ama en önce kardeşimi istediğin zaman yapmam gerekeni yaptım. Gerçekte, sana itiraf edeyim, erkekler, bütün erkekler, sana varıncaya dek hep korkuttular beni. On-

larda yalnızca kabalık gördüm. Çocuklar, evet, ama erkek... Erkekten kaçtım.

— Haklısın Tula!

— Ama şimdi dinlen, böylesine heyecanlanmak zararlı olabilir senin için.

Hastanın kollarını örtünün altına soktu, üzerini örttü, bir çocuk gibi alnından öptü –onun için bir çocuktan ayrımı yoktu o zaman– ve uzaklaştı. Ama yalnız kalınca kendi kendine soruyordu: "Ya iyileşirse, ya ölmezse? Aramızdaki giz ortaya çıktıktan sonra! Ya zavallı Manuela? Buradan gitmem gerekecek! Ama nereye? Ya Manuela ölür de yine özgür kalırsa?" Manuela'yı görmeye gitti, bitkin bir durumda buldu onu.

Ertesi gün, çocukları alıp ölmek üzere olan babalarının başucuna götürdü, birer birer kaldırarak Ramiro'yu öptürdü. Sonra ona, Gertrudis'e dayanmış olarak Manuela girdi içeri. Hastanın bedeni üzerine kapandı, heyecandan az kalsın ölecekti. Odadan çıkarıp yatırmak gerekti. Biraz sonra da Gertrudis'in elini elinin içine alıp son soluğuyla fısıldadı: "Elveda Tula'm!" Ramiro can vermişti. O, Teyze, çocuklarının babası, Ramiro'sunun bedeni üzerine bütün yüreğini hıçkırıklar halinde boşalttı.

XVI

Bu olaydan, evin hükümdarından başka kimse sarsılmamıştı. Çünkü çocuklar olanın bitenin farkında bile değillerdi. Manuela, dul kadıncağız ise nerdeyse bilinçsiz bir bitki gibi, karnında taşıdığı öteki canlı için savaşabilmek isteğiyle canını dişine takıyordu, bir yandan da yaralı bir hayvan gibi inleyerek ölmek istediğini söyleyip duruyordu. Gertrudis, her yana yetişiyordu.

Ölünün gözlerini kaparken kendi kendine şöyle söylemeden de edemedi: "Gözlerinde hep benim bakışım mı kalacak acaba?" Dayısının ölümünde de yaptığı gibi, üstündeki çamaşırlarını çıkarmadan üzerine bir elbise geçirip güzelce süsledi. Uzun yorgunluklardan, yılların yorgunluğundan bitkin ağzını, Ramiro'nun soğumuş ağzıyla birleştirdi, kendi yaşamı demek olan yaşamlarını düşündü bir an. Çocuklardan birinin, en küçüğünün, yetim kızın oğlunun ağlaması, onu ölüden ayırdı, gidip çocuğu kucağına aldı, bu kez yaşayanı okşuyordu, susturmaya çalışıyordu.

Manuela yavaş yavaş sönüyordu.

— Ben Senyora, ben ölüyorum, bu kez dayanamayacağım, bu doğum öldürecek beni.

Ve öyle oldu. Bir kız dünyada getirdi, ama fazla kan kaybetti. Çocuk bile kana bulanmış olarak doğdu. Gertrudis, kanın ve hele bu kapkara pıhtılaşmış kanın verdiği tiksintiyi

yenmek zorundaydı. Hep korkunç bir savaşım karşılığı bulantıyı yenebilmişti. Ölmeden biraz önce kardeşi Rosa kustuğu zaman, Gertrudis korkup kaçmıştı, hayır korku değildi, hayır, tam olarak tiksintiydi bu.

Manuela, içlerinde düşkünlerevinin ötesinde sisli yüzler dalgalanan gözleri Gertrudis'in gözlerine dikili, ölüverdi.

— Çocukları düşünme, –demişti Gertrudis,– onları adam edinceye, yerlerine yerleştirinceye dek yaşayacağım ben, böyle olmazsa bile kardeşlerine bırakırım, özellikle bu sonuncuya, ölümüne neden olan bu sonuncuya bakacağım, annesi babası olacağım.

— Teşekkür ederim, teşekkür ederim. Tanrı senden razı olsun! Sen bir ermişsin!

Sonra elini öpmek istedi, ama Gertrudis, ona doğru eğilip alnından öptü ve öpmesi için de kendi yanağını uzattı. Bu şükran belgelerini çocukluktan beri öğrenilmiş bir dersi anlatır gibi yineliyordu. Yaşadığı günlerdeki gibi başı eğik, direşken bir hayvan, daha doğrusu bir nesne gibi ölüp gitti. Bu ölüm, bu pek doğal ölüm, Gertrudis'in ruhunda, karşılaştığı öbür üç ölüm olayından daha çok iz bıraktı. Bu kez bilmeceyi daha iyi anladığı kanısına vardı. Ne dayısının, ne kız kardeşinin, ne de Ramiro'nun ölümü, ruhunun ortasında açılan uçurumu bunca derinleştirmemişti. Bu ölüm, sanki öbür üçünü de doğruluyor, aydınlatıyordu.

Yalnız başına kalınca düşünüyor; "Öbürleri öldüler," diyordu, "bunu ise öldürdüler! Bunu öldürdüler... Biz öldürdük onu! Asıl ben, herkesten daha çok ben öldürmedim mi? Bu ölüme onu ben sürüklemedim mi? Ama zavallıcık yaşadı mı ki? Yaşayabildi mi? Bir rastlantı olarak mı gelmişti dünyaya? Yüzüstü bırakılmış olsaydı, ölüme atılmış olmaz mıydı? Evlenişi de öyle olmadı mı? Tanrı Baba'nın düşkünlerevine girsin diye, onu sonsuzluk dönemecine fırlatmadık mı? Orada da düşkünlerevine girmeyecek mi?"

Rosa'nın yetim kızı yanında kendi kocasıyla görmesi, onu öbür dünyada tanıması düşüncesi, bir türlü kafasından atamadığı bu düşünce Gertrudis'e acı veriyordu. Dayısı, onları yetiştiren iyi yürekli rahip, bu dünyada işini bitirmiş, sağlıklarına, iyi yetişmelerine göz kulak olmuştu. Kardeşi Rosa, muradına ermiş, mutlu olmuş, istediği gibi çocuklar bırakmıştı. Ramiro... Ramiro mu? Evet, Ramiro da güçlükle, yolunu gösteren yıldıza sırtı dönük, acı çekmiş –soylu bir acıydı bu– günah işlemiş, ama yine de yolunun sonuna gelmişti, ya bu zavallı kız! Ne günah işlemiş, ne de acı çekmişti, ancak başkaları onun günahlarını almıştı. Ve yetim ölmüştü! "Havva Anamız da yetim düşmüştü," diye düşündü Gertrudis; sonra, "Hayır, onun babası Tanrı'ydı! Ya annesi? Havva annesini bilmedi ki... İlk günah da böyle açıklanabilir ya! Havva insanlığın yetim kadını olarak ölmüştü!" Havva, yakınlarda okuduğu yaratılış efsanesini, Tanrı'nın burnuna üfleyerek insana nasıl yaşam verdiğini anımsattı. Yine aynı biçimde de geri aldığını düşündü. Tanrı'nın, kapanırken mavi gökleri oluşturan sonsuz, görünmez dudaklarını, son soluğunu verirken ölümün moraran, yaşamının anlamı yiten bu zavallı kızın alnına değdirerek bir öpücük karşılığı canını aldığını düşünüyordu.

Şimdi Gertrudis, beş çocuğuyla ve sonuncusu için gereken sütninelerle savaşım içinde kalakalmıştı.

En büyükleri Ramirin, yüzü ve hareketleriyle babasının canlı modeliydi, teyzesi o zamandan, çocukluğundan beri Ramiro'da gördüğü zararlı çizgileri ve eğilimleriyle çarpışmaya vermişti kendini. "Uyanık olmalıyım," diyordu, "adam olunca, daha doğrusu erkek olur olmaz, öngörüşlü ve serin bir kafayla eşini seçmesini öğreteceğim ona." Ama ne yazık ki, sağlıklı olmadığı gibi büyümesi de yavaş, hatta sayrılıklı oluyordu.

Hepsini yaşama hazırlaması ve ölen babalarının yolunda yetiştirmesi gerekiyordu.

Ya yetim kızın çocukları? "Bunlar da benim," diyordu Gertrudis. "Ötekiler gibi, kardeşimin çocukları gibi benim, hatta daha da çok. Çünkü benim günahımın çocukları onlar. Benim günahım mı? Daha çok onun değil mi? Hayır, benim günahımın çocukları! Evet, benim günahımın. Zavallı kızcağız!"

Özellikle en küçük kız, onu çok düşündürüyordu.

XVII

Çocuklar için vizitlerini sıklaştıran, en küçük bir rahatsızlığı olup olmadığını bilmeden, hasta olduğunu ileri sürerek kendisini bile muayene etmeye kalkan Doktor Don Juan'ın sululuklarından bıkan Gertrudis, bir gün ona artık doktor değiştirmeye karar verdiğini bildirdi.

— Neden Gertrudis?

— Çok basit, sizde beni korkutan bir erken bunamanın başladığını gösteren belirtiler görüyorum. Doktor olarak, biz, kafası aydınlık, ışıklı bir kimseye gereksinme duyuyoruz.

— İyi, demek ki zamanı geldi, bırakın da açık konuşalım.

— Ne söyleyecekseniz söyleyin Don Juan, ama aklınızı kullanın, bu evde söyleyeceğiniz son sözler olacak.

— Kim bilir!

— Söyleyin.

— Bildiğiniz gibi dul ve çocuksuzum Gertrudis, oysa çocuklara tapıyorum.

— Öyleyse evlenin.

— Ben de öyle yapacağım.

— Aa! Bana akıl mı danışıyorsunuz?

— Akıldan daha çok şey istiyorum.

— Size kız mı bulayım istiyorsunuz?

— Doktorum, söylediğim gibi, dul kaldığım karımdan çocuğum olmadığı gibi, onun eski kocasından olanı da yitir-

dik. Zavallıcık için hâlâ gözyaşı döküyorum. Ama biliyorum, adım gibi biliyorum, kesin olarak biliyorum, hiçbir zaman çocuğum olmayacak. Ama herhangi bir kimseden daha az erkek olduğum düşüncesine kapılmam için bir neden olmasa gerek. Beni anlıyor musunuz Gertrudis?

— Anlamak isterdim Don Juan.

— Sözün kısası, öyle sanıyorum ki, bu çocuklara, yeğenlerinizle, öteki ikisine de...

— Onlar da, ötekiler de yeğenlerim benim, daha doğrusu çocuklarım.

— İyi ya, çocuklarınıza, –çocuklarınız olduğuna göre– bir baba fena olmayacak, geleceği parlak, oldukça zengin bir baba.

— Hepsi bu mu?

— Evet, bir babaya gereksinme duyacaklarını da sanıyorum.

— Onlar babasız değil Don Juan, üstümüzde hepimizin babası var.

— Anne olarak da siz, Hazreti Meryem'in temsilcisi, değil mi?

— Don Juan, bu evdeki son sözünüzü söylediniz.

— Öyle ki...

— ...çocuk istemeniz ve güçsüz oluşunuz masalı... Sizi iyi anladım mı Don Juan?

— Eksiksiz, bu sonuncusuna gelince, umarım ki aramızda kalır.

— Bir kez daha evlenmenize ben engel olacak değilim. Şurasını söyleyeyim, bu masal, evlat edinmek için çocuk aradığınıza inandırmadı beni; hem bu, evlenmekle kolayca oluverir. Oysa siz beni istiyorsunuz, yalnız olsaydım da, yalnız, çocuksuz yaşamamız gerekseydi de beni isteyecektiniz. Sizi anlamış mıyım Don Juan? Siz beni anlıyor musunuz?

— Kuşkusuz Gertrudis, yalnız olsaydınız da sizinle evlenirdim, siz istedikten sonra. Çünkü benim içim dışım bir, be-

ni çeken sizsiniz; ama bu durumda ne olursa olsun, düşkünlerevinden çıkarmakla da olsa, evlat edinmek düşerdi bize. Sizin de benim gibi çocuklar için canınızı verdiğinizi, onlara gereksinme duyduğunuzu, onları aradığınızı ve onlara taptığınızı düşünmüştüm.

— Ama Don Juan, ne siz, ne de bir başkası benim çocuk yapamayacağımı söyleyemez. Kimse kısır olduğumu ileri süremez. Bir daha bu eve ayak atmayacaksınız.

— Neden Gertrudis?

— Elinin körü için.

Ve böylece bir daha karşılaşmamak üzere ayrıldılar.

Ama onu kovduktan sonra, bu adama karşı aşağılayıcı bir acınma, acıklı bir aşağılama duygusu girmişti içine. "Ona çok sert davranmadım mı?" diye soruyordu kendi kendine. "Bu adam sinirlerimi bozuyordu, orası kuşkusuz; bakışları sözlerinden de çok yaralıyordu içimi, ona başka türlü de davranabilirdim. Zavallıcığın derdine derman gerek, ama aradığı bu değil, bir başka, yürekli ve kökten bir çare." Ama Don Juan'ın derdine derman bulduğunu öğrenince, kendi kendine, bunun gerçekten bir yuva sıcaklığı olup olmadığını düşünmeye başladı; hemen arkasından yüreğini yerinden oynatan bir kuşkuya kapıldı. "Ah," diyordu, "ona asıl gereken bir ev kadını; kendisine bakan, yatak çarşaflarını değiştiren, tenceresini kaynatan biri gerekti ona... Kötü, çare olmaktan da kötü, daha kötü! Bir kadın derdine derman olmazsa, evcil bir hayvan demektir. Çoğu zaman da, her ikisi olur! Ah! Bu erkekler! Ya aptallık, ya korkaklık! Bir de derler ki, Hıristiyanlık bizim, biz kadınların imdadına yetişti!" Böyle düşünürken dayıcığı geldi aklına, haç çıkarırken: "Hayır," dedi, "onu bir daha düşünmeyeceğim."

Kötülük bilgisinin meyvesini ısıran bir düşüncenin önüne kim durabilirdi? "Sonuç olarak Hıristiyanlık, Magdelena dışında, erkeklerin dini değil midir?" diyordu Gertrudis. "Tanrı Baba, İsa, Ruhülkudüs, hepsi erkek! Ama ya Mer-

yem? Onun dini 'İşte ben, Tanrı'nın kulu, beni kendi buyruğuna göre ne yaparsan yap,' demek ve düğünlerde sarhoş eden, coşturan, dertleri unutturan şarabı sağlamasını oğlundan istemekti yalnızca. Oğlu da şöyle diyordu: 'Seninle ne işim var kadınım... Saatim gelmedi henüz. Seninle ne işim var... Onu anne diye değil de, kadınım diye çağırmak..." Gertrudis, bu kez ürpertici bir titremeyle yeniden haç çıkardı. İçindeki şeytan –öyle sanıyordu– kulağına fısıldamıştı: "Ne de olsa erkek!"

XVIII

Birkaç yıl sessiz soluksuz gelip geçti. Yetimlik, hiçbir şeyin eksik olmadığı bu yuvaya mutluluk, huzur dolu, gizli, tinsel bir ışık veriyordu. Yarın pek az düşünülüyordu. Ve eskisine göre daha yumuşak bir baskı altında yaşayıp gidiyorlardı. O zaman da Ramiro ve etten kemikten iki karısı soluk alarak, gövdeleriyle evi doldururken de, bu baskıyı gerektiği gibi kullanması için Gertrudis'e bırakmışlardı. Gertrudis, boyuna çocuklara onlardan söz ediyordu. "Görüyor musun, annen sana bakıyor!" ya da "Bak, ama baban görüyor seni!" En çok bu iki uyarıyı yineliyordu. Üçünün, dünyadan çekilip gitmişlerin resimleri yuvaya egemendi.

Buna karşın, çocuklar onları yavaş yavaş unutuyorlardı. Onlar için var olan Tula Anne'nin sözleriydi. –Ona artık Tula Anne diyorlardı– En büyükleri Ramirin'in kendi anıları, teyzesinden işittiği, onlarla ilgili anılar içinde eriyor, yok oluyordu. Dahası, anne ve babası, ona göre teyzesinin bir uydurmacası idi.

Gertrudis'i en çok uğraştıran konulardan biri, aralarında bir ayrılık düşüncesinin, iki anneden geldikleri, sadece üvey kardeş oldukları düşüncesinin doğmasına engel olmaktı. Ama bunu başaramıyordu. Önceleri, Rosa ve Manuela'nın da kendisi gibi hepsinin annesi olduklarını söyleyerek aldatmaya yeltendi, ama bu aldatmacayı uzun zaman sürdürme-

nin olanaksız olduğunu gördü; özellikle gerçek tutkusu, bu dizginsiz tutku, böyle bir yeltenmeyi zamanında önledi.

Ondaki gerçek tutkusu, duruluk tutkusuna karışıyordu. Çocukların dupduru dünyalarını aldatmaya çalışan öykülerden iğrenirdi. Çocukların Paris'ten satın alınıp dünyaya getirildikleri uydurmacası gibi. Birkaç kardeşi olan bir çocuk, ana babasının bir kardeş getireceklerini söyledikleri zaman arkadaşlarından birine şöyle demişti: "Parayı bu kadar aptalca harcamak olmaz!" Gertrudis, "Boşu boşuna bunca yalan harcamak amma da eğlenceli!" diyordu. Sonra da ekliyordu: "Her yalan, en azından boşunadır."

— Babamın hizmetçisinin oğlu olduğumu, annemin, kardeşlerimin annesinin hizmetçisi olduğunu söylediler.

Manuela'nın oğlu bir gün böyle söyleyerek eve gelmişti. Tula Teyze ise en sert sesiyle ve hepsinin önünde ona:

— Burada hepiniz kardeşsiniz, –dedi,– hepinizde aynı annenin, aynı babanın çocuklarısınız, o da benim.

— Ama anneciğim, başka annemiz olduğunu söylememiş miydin?

— Evet, vardı, ama şimdi anne benim; artık bunu biliyorsunuz. Bir daha böyle söz istemem!

Ama kendisinin de bir yeğleme gözettiğinin anlaşılmasına engel olamıyordu. Ramiro'nun, iki. kardeşten birisini seçmek zorunda kaldığı, daha doğrusu Rosa'yla evlenmesi için Gertrudis'in verdiği buyruğun sarsıntısı henüz izini yitirmediği bir sırada kazandığı en büyük çocuk, Ramirin içindi bu yeğleme, bir de soğuğun ya da vakitsiz gelen sıcağın sarartacağından korkulan narin gül goncası, en küçükleri Manolita içindi.

Gertrudis, en büyükleri Ramirin'in ruhunun derinliklerine değin işleyen yumuşak, ama ıslık çalar gibi şeytanca sesini dinlemeye bayılıyordu. Bu sesi her işittiğinde elini bir alnına bir göğsüne götürerek haç çıkarıyor, ama gizli kulaklarını tıkayamıyordu; bu ses ona, babasının Ramirin'i kazanırken

Rosa'dan çok Gertrudis'i düşündüğünü söylüyordu. Manuela'nın kızına gelince, eğer Ramiro'nun ikinci kez evlenmesine kendisi karar vermeseydi; eğer onu, günahını ödemek için kurbanını, zavallı Manuela'yı almak zorunda bırakmasaydı, bu solgun, narin gül goncası yaşamı tanımayacaktı.

Onu büyütmek nelere mal olmuştu! Çünkü Ramiro'yla Manuela'nın ilk çocuklarını annesi büyütmüştü. Manuela bir nesne gibi uysaldı, bedeninin zayıflığına karşın, içgüdüsünün yardımıyla çocuğuna süt vermeye bile karşı çıkamamıştı. Ama Gertrudis'in savaşmak zorunda kaldığı erkek de kocasıydı. Çünkü Ramiro, zavallı karısının cılızlığını görerek, oğlu için bir sütnine aramaya çıkmıştı. Oysa onu bu kızla evlenmeye zorlayan Gertrudis, "Anne çocuğunu kendisi büyütsün," diye tutturmuştu. "Ana sütü gibi süt olmaz," deyip duruyordu, eniştesiyse onu ayıplıyor, "Doğru," diyordu, "ama Manuela öylesine zayıf ki, ona da, çocuğa da tehlike görülüyor, çocuk sayrılıklı büyüyecek." Evin söz geçirilemez hükümdarı karşılık veriyordu: "Bunlar hep bahane! Sesi çıkabilen bir kadın her zaman süt verebilir, hem Tanrı da ona yardım eder, çocuğa gelince, bir daha söylüyorum, en iyi süt ana sütüdür, yeter ki zehirlenmiş olmasın." Sonra sesini alçaltarak ekliyordu: "Karının kanını zehirlemiş olacağını sanmam." O zaman Ramiro'ya susmak düşüyordu. Yeni karısının bayıldığını gören adamın, çocuğunu memeden kesmek için son direnmeleri üzerine bir gün kavga sona ermişti. Evin hükümdarı, eniştesini bir köşeye çekerek: "Ama oğlum," dedi, "bu ne alevlenme böyle, gören görmeyen de oğlunun seni rahatsız ettiğini sanacak..."

— Çocuğun rahatsız etmesi de ne demek! Anlamıyorum...

— Anlamıyor musun? Ben anlıyorum!

— Açıklamadığın için...

— Açıklayayım mı? Şu senin Majadalaprieta çiftliğinin bekçisi Pascualon'un vahşiliğini anımsıyor musun?

— Ne? Çocuğunun ölümünü büyük bir duygusuzlukla karşılamasını mı söylemek istiyorsun?

— Evet.

— Onunla bunun ne ilgisi var? Tanrı aşkına Tula!

— Bu ruhumun derinliklerine dek işlemiş, beni içten yaralamıştı, kötülüğün kökenini bulmak istemiştim...

— Her zamanki yabansılığın...

— Evet, zavallı dayım, benim Havva Anamız gibi iyilik ve kötülüğün bilimini yaptığımı söylerdi.

— Gerçekleştirdin mi bari?

— Evet bu... adamın...

— Yani?

— Diyorum ki, karısıyla daha kolay anlaşmasına engel oluyordu bu çocuk. Anlıyor musun?

— Ne vahşilik!

Ama Ramiro'nun yenilmesi gerekmişti. Manuela'nın çocuğuna süt vermesine razı olmuştu, Gertrudis böyle istiyordu.

Şimdi de küçük kızı, rahmetli Manuela'nın kızını yetiştirmekle, hem de ona kiralık bir anne bulmak, ücretli bir göğüs aramakla karşı karşıya kalmıştı. Bu ürkütüyordu onu, ürkütüyordu, çünkü sütninenin –hele evli değilse– sütünün kanla zehirlenmiş olmasından, görevini kötüye kullanmasından korkuyordu. "Kızsa," diyordu, "kötü! Sevgilisine ya da başka bir erkeğe dönmemesine göz kulak olmalı," evliyse de kötü, daha da kötü, ya başkasının çocuğunu beslemek için kendi öz çocuğunu yüzüstü bırakmışsa." Özellikle bu tiksindiriyordu onu. Kendi çocuklarını iyi beslememek, belki de açlıktan ölüme sürüklemek pahasına annelik suyunu satmak, annelik yüreğinde acı burkulmalara neden oluyordu. Böylece daha başlangıçta kendini, zavallı yavruların sütnineleriyle savaş durumunda bulmuştu ve her dört günde bir yenisini aramak zorunda kalıyordu. Kendisinin besleyememesi ne kötüydü! Öyle ki yapay besleme yoluna bile başvurdu.

Yapay besleme onda önce sanat, sonra şiir, daha sonra da kör içgüdüsünden daha derin bir doğallık oluverdi. Bir ruh, bir özveri, nerdeyse bir ibadet olmuştu bu. Bir yapay aygıt olan biberon Gertrudis için dinsel bir tören aracı simgeliğine yükseldi. Şişeleri yıkıyor, yalancı memeleri kullandıktan sonra kaynatıyor, bir rahibenin dinsel görevlerini yerine getirirken göstereceği özenli ve coşkun bir çabayla sütü hazırlıyor, kaynatıyordu. Lastik memeyi yavrucağızın küçücük ağzına verdiği zaman kendi göğsünün titrediğini, yandığını duyuyordu. Bazen de zavallı yaratık, minicik ellerini Gertrudis'in biberonu tutan ellerinin üzerine koyuyordu.

Çocukla yatıyor, ona bedeninin sıcaklığını veriyordu. Gece uyanıp da mamasını ister diye, süt şişesini de yanına alıyordu. Ve öyle istiyordu ki, sıcaklığı, zaman zaman el değmemiş annelik ateşiyle, anne içtenliğinin ateşiyle tutuşan teninin sıcaklığı, bu işlenmiş yapay süte yaşamdan bir erdem versin, giderek bu kızlık yatağında çiçeklenen düşleri gizemsel bir biçimde gerçekleşiversin. Gece karanlık çöktü mü, ikisi baş başa kaldıklarında küçüğe, yaşam suyunu emerken ufacık ellerini üzerine koyması için kuru, ama kanlı canlı göğüslerinden birisini veriyordu. Öksüz ve yetim kızın kafasına böyle tatlı ve belirsiz bir düş girsin, onu canlandırsın istiyordu. Böylesine düşünen yine Gertrudis'ti. Neyi? O da tam olarak bilmiyordu.

Arada sırada çocuğun kar gibi temiz yatağına kustuğu oluyordu. Gertrudis lekenin kendisine battığını duyuyordu. Bir temizlik inancına dayanan sayrılıklı tutkusuyla acı duyuyordu, o zaman kendisini yenmesini bilmesi gerekiyordu. Evet, leke yapmadan yaşanılamayacağını ve bu lekenin pek günahsız olduğunu anlıyordu; ama ruhu bununla temelinden sarsılmıştı bir kez. O zaman küçük yaratığı göğsünde sıkarak, ondan böyle bir temizlik istemeye yeltendiği için bağışlamasını diliyordu.

XIX

Gertrudis, ölen Manuela'nın bu küçük yavrusuna, insanın içini arıtan ve dinsel inanışı amaç edinen annelik görevlerini yerine getirirken, bir yandan da ötekileri savsaklamadan ve kendi kanından olanlara bir yeğleme göstermemeye çalışarak, en çok Ramirin'le ilgileniyordu. Fiziksel bakımdan çok benzediği babasını anımsatan her hareketini gözetleyerek eğitimini adım adım izliyordu. "Bu yaşlarda o da böyle olmalıydı," diye düşünüyordu teyze. Enişteşinin kâğıtları arasında henüz küçük bir oğlan olduğu zamanki resimlerini aradı, buldu da; onlara bakıyor, onlarda çocuğu bulmak için bir daha, bir daha bakıyordu. Ramiro'yu yaşam yolları önünde yeni açılan bir delikanlıyken kanatları altına alsaydı nasıl yetiştirecek idiyse, Ramirin'i de öyle yetiştirmek istiyordu. "Onun gibi yanlış işler yapmasın," diyordu kendi kendine, "seçmesini öğrensin, yaşamını sağlam temeller üzerine kurmadan önce, kendi ışığıyla aydınlanan derin bir sevgiye istencini bağlamasın!" Gertrudis inanıyordu ki, bir fidanı dikmeden önce yere değil, göğe; toprağın gübresine değil, fidana gelecek güneş ışınlarına bakmak gerekir, bir kaya üzerinde ısıtıcı güneşi alan ağaççık, obur ve yağlı bir toprakta, ama gölgede kalan bir ağaçtan daha iyi büyür. Işık, arılıktır.

Ramirin'in öğrenmesi gereken şeyleri onunla birlikte öğrendi, her gün ona ders veriyordu çünkü. Kimi kez dayısının,

kendisini Havva Anamızla karşılaştırmasına neden olan, çocukluktan beri özlemini çektiği bilmek, öğrenmek isteğini böylece kandırıyordu. Yeğenine öğretmek için onunla birlikte öğrendiği şeyler arasında geometri kadar ilgisini çeken yoktu. Böyle olacağını hiç sanmazdı! Çoklarınca kuru ve soğuk bir bilim sayılan bu geometri ispatlarında, ne olduğunu kendisinin de anlayamadığı bir aydınlık ve duruluk buluyordu. Yıllar geçip, Ramirin büyüyüp de, güneşsiz yer altında dinlenen teyzesinin etleri toprak olduğu zaman, ışıklı bir ilkbahar gününde, beş, yalnızca beş düzgün yüzlü geometrik cisim olduğunu açıklarkenki coşkulu yüzünü anımsıyordu: Üçü üçgenlerden oluşmuştur; düzgün dört yüzlü dört üçgenden, düzgün sekiz yüzlü sekiz üçgenden ve düzgün yirmi yüzlü yirmi üçgenden... biri karelerden oluşmuştur, küp altı kareden ve biri de beşgenlerden oluşmuştur, düzgün on iki yüzlü on iki beşgenden. "Ama görmüyor musun, ne kadar kolay." derdi bana –yeğen anlatıyordu: "Görmüyor musun, yalnızca beş, daha çok değil, ne güzel! Başka türlü olamaz, böyle olması gerek." Bunları söylerken de on parmağında on marifeti olan kendi kutsal elleriyle beyaz, bembeyaz kartondan yaptığı beş geometrik şekli bana gösterirdi ve sanki beş düzgün yüzlü geometrik cisim teoremini o anda kendisi bulmuşa benzerdi... Zavallı Tula Teyze! Bu geometrik cisimlerden birisi bir yağ lekesiyle kirlenince bir yenisini yapmıştı, "Lekeyle ispat iyi anlaşılmaz." diyordu. Onun için geometri, ışık ve duruluktu.

Buna karşılık anatomi ve fizyoloji öğretmekten kaçındı. "Bunlar hiç kimsenin tam ve açık olarak bilmediği saçma sapan şeyler!" derdi.

Yeğeninde en çok ergenliğin uyanmasını gözetliyordu. İlk duygusal bulgularında ona önderlik etmeyi, ilk aşkının ilk ve son aşkı olmasını istiyordu. "Ama bir ilk aşk var mı ki!" diye soruyordu kendi kendine bir yanıt bulamadan. Onu en çok yeğeninin yalnız başına kaldığı zamanlar kor-

kutuyordu. Ona göre, güneşin yalnızlığından ve ruhların güneşi olan oğlu öldükten sonra yapayalnız kalan Meryem'in içine düştüğü yalnızlıktan başka kutsal yalnızlık yoktu. "Odasına kapanmasın," diye düşünüyordu. "Elden geldiğince yalnız kalmasın; en kötü arkadaş yalnızlıktır; çok okumasın, evet, özellikle çok okumasın, resimlere de çok bakmasın." Yeğeni için diriler, resimler ve ölüler kadar korkutmuyordu onu. "Ölüm ölüden gelir," diye düşünüyordu.

Günah çıkarmak için Ramirin'in gittiği rahibe gidiyordu, ona etki ederek aslında çocuğu rahip değil de kendisi yönetiyordu. Bu yüzden günah çıkarırken kendinden çok, büyük oğlundan söz ediyordu. –Büyük oğlum, diyordu ona.– Bir keresinde Rahip Alvarez, "Ama Senyora," dedi, "siz buraya kendi günahlarınızı itiraf etmeye geliyorsunuz, başkalarınınkini değil." O zaman Gertrudis karşılık verdi: "Ya bu çocuk benim günahımsa..." Bir gün çocukta münzevilik, dahası mistik eğilimler sezinler gibi oldu. Heyecanla Rahip Alvarez'e,

— Bu olmamalı, Peder, –dedi.

— Tanrı onu bu yola çağırıyorsa...

— Hayır, çağırmıyor bu yola, biliyorum ben, sizden iyi biliyorum. Kuşkusuz ondan da iyi biliyorum. Bu... cinsiyet uyanması...

— Ama Senyora...

— Evet, çocuk durgunlaştı, hem üzgünlük dinsel bir çağrı belirtisi değildir ki. İç üzgüsü sorunu hiç değildir! Neden iç üzgüsü çeksin?

— Tanrı'nın yazgısı Senyora...

— Tanrı'nın yazgısı açık, aydınlık olur, oysa bu sorun karanlık. Öteki olasılığı da kafanızdan çıkarın. O baba olmak için doğdu, ben de anneanne olmak için!

— Daha!

— Dahası can sağlığı!

— Ne kadar etki altındasınız! Kurtulun bundan artık... Bu kötü düşünceyi boğduğunuzu yüzlerce kez söylemiştiniz bana.

— Yapamıyorum Peder, yapamıyorum! Çocuklarım –çünkü benim çocuklarım onlar, öz çocuklarım– bilmeliler, bilmeliler Peder, akıllarından bile geçirmemeliler...

— Heyecanlanmayın Senyora, Tanrı aşkına heyecanlanmayın... Hem bu kuşkuları... bu şeytan kışkırtmalarını kovun, yüzlerce kez söyledim size... Neyseniz o olun... Hepimizin tanıdığı, saygı beslediği, hayranı olduğu Tula Teyze olun... Evet hayranız!

— Hayır Peder, hayır! Siz biliyorsunuz, içim başka benim...

— Ama gizlemek gerek bunu...

— Evet gizlemek gerek, evet ama öyle günler oluyor ki, deli gibi bir istek duyuyorum; çocuklarını, çocuklarımı toplayıp...

— Evet, sizin çocuklarınız! Sizin çocuklarınız!

— Evet, ben anneyim, sizin... Peder olduğunuz gibi!

— Bırakın bunu Senyora, bırakın...

— Evet, onları toplayıp bütün yaşamımın bir yalan, bir aldanma, bir başarısızlık olduğunu söylemek istiyorum...

— Şaka ediyorsunuz Senyora, siz bu değilsiniz, gerçekte siz, hepimizin tanıdığı... Tula Teyze başka...

— Onu mutsuz ettim ben Peder, iki kez devirdim onu ben, birincisi kız kardeşimin yüzünden, ikincisi bir başkasının.

— Devirmek mi?

— Devirmek, evet! Salt onur yüzündendi!

— Hayır aşk, gerçek aşk yüzünden...

— Onur sorunu olmuştu Peder.

Ve gözyaşlarını tutamadı.

XX

Yeğenindeki bu inziva sayrılığını boğmayı başardı ve ilk aşkının belirtilerini gözetlemeye koyuldu.

— Dikkat et oğlum, –diyordu,– acele etme, bir kez bir kıza söz verdin mi, bir daha bırakamazsın onu...

— Ama anne söz diye bir şey yok ki henüz... Önce denemek gerek...

— Asla, öyle denemeymiş, flörtmüş yok, "Ben şu kızla konuşuyorum," da yok. Her şey olgunlukla...

Aslında Tula Teyze kendi kendine gelin güvey olmuştu. Ramirin'i tatlılıkla, seçtiği kıza, Caridad'a doğru yöneltiyordu. Bir gün,

— Öyle sanıyorum ki, senin Caridad'da gözün var, –dedi.

— Nasıl! Nasıl!

— Onun da sende yanılmıyorsam.

— Bana kalırsa, senin gözün her ikimizde...

— Benim mi? Bu sizin bileceğiniz iş oğlum, sizin...

Ama bir yandan da onları birbirlerine yaklaştırmaktaydı, bu isteğini gerçekleştirdi de. Ondan sonra da onları vaktinden önce evlendirmeye kalkıştı. "Eve gelsin," diyordu, "hep birlikte yaşarız, hepimiz için yer var... Bir kız daha olsun!"

Caridad'ı yeğeniyle evlendirip eve getirdikten sonra, gizlerini ona açmaya başladı. Böylece ondan yeğeninin en saklı gizlerini öğreniyordu. Daha başlangıçtan beri kızı senli ben-

li konuşmaya ve kendisine anne demeye zorlamıştı. Ve özellikle en küçüğe, uysal, sessiz Manolita'ya iyi bakmasını salık veriyordu.

— Dinle Caridad, –diyordu,– en çok bu zavallı, narin bir melek gibi iyi olan bu minnacığa iyi bak... O benim eserim...

— İyi ama, zavallıcığın hiç sesi çıkmıyor ki. Evde dolaşışı bile işitilmiyor... Burada olmaktan utanır gibi bir hali var...

— Evet, evet öyle... Kendine güven duyması için neler yapmadım ki. Ama yine de bana sığınıp hep eteğimin altına sokuldu. Bitmiş sanıyor kendini zavallıcık. Hep biberonla büyüdüğü için!

— Yine de çalışkan, başı eğik, yardımsever, ama o kadar az konuşuyor ki! Hem hiç güldüğü de yok!

— Arada bir benimle yalnız kaldığı zaman bambaşka bir Manolita oluveriyor... diriliveriyor. Canlandırmaya, avutmaya çalışıyorum; o zaman, "Sen yorulma annecığim," diyor, "ben böyleyim işte, hem üzgün değilim ki ben..."

— Ama üzgün gibi hep...

— Öyle görünüyor görünmesine, ama sonunda pek de öyle olmadığına inanabildim. Sahi ben, ben nasılım, Caridad, üzgün mü, neşeli mi?

— Siz, teyze...

— Bu siz de, teyze de ne oluyor?

— İyi ya, sen anne, sen... Ama bilmiyorum ki, üzgün müsün, neşeli misin? Bana kalırsa neşelisin...

— Sana öyle geliyor ha, bu da yeter!

— Hiç değilse beni neşelendiriyorsun...

— Tanrı'nın bizden istediği de bu, çevremizdekileri neşelendirmek.

— Ama insanın çevresindekileri neşelendirebilmesi için kendisinin de neşeli olması gerek...

— Ya da değil...

— Nasıl değil?..

— Hiçbir şey güneş ışığı, hele ağaç yapraklarının yeşilliğini aydınlatan güneş ışığı kadar neşe veremez; güneş ışığı da ne üzgündür, ne neşeli, kim bilir... Belki de kendi ateşi kendini eritip bitiriyor... Güneş ışığı neşe veriyor, temizdir çünkü; temiz olan her şey neşe verir... Bu zavallı Manolita da seni neşelendirmeli, çünkü temiz, tertemiz...

— Evet, doğru! Ya gözleri, sanki...

— Sanki yeşilliğin ortasında durgun iki havuz... Pek çok kez gözlerine, hem de yakından bakakaldım. Bilmiyorum nerden aldı bu gözleri? Annesinin ateşten buğulanmış veremli gözleri değil... babasınınkiler... hiç değil... Bu gözler kiminkilere benziyor biliyor musun?

Gertrudis bunu sorarken titriyordu.

— Seninkilere!

— Olabilir... olabilir... Kendi gözlerime yakından ne baktım, ne de derinliklerini görebilirim, ama olabilir... olabilir... Hiç olmazsa bakmasını öğrettim ona.

XXI

Zavallı Gertrudis'e ne oluyordu da böyle içten içe eridiğini duyuyordu. Kuşkusuz bu dünyadaki işini bitirmiş, ununu eleyip eleğini asmıştı. Öbür çocukları, büyük yeğeni Ramiro'nun, öteki Ramiro'sunun, yaşam yolunda en korkunç fırtınadan kurtulmuş bir gemiye yerleştirdiği büyük yeğeninin korumasına bırakıyordu; dumanı tüten bir ocak ve ocağına bakacak birini bırakıyordu. Yavaş yavaş bittiğini anlıyordu. Sık sık bayılıyor ve günlerce bir sis bulutunun arkasından bakıyormuş gibi her şeyi dumanlı, karmakarışık görüyordu. Düş görüyordu; şimdiye dek hiç görmediği düşler görüyordu. Ramiro'nun kendisi için Rosa'yı bıraktığını görüyordu düşünde. Sonra da bunun hiçbir şeyi değiştirmeyeceğini söyleyerek uyanıyordu. Ama Gertrudis, dünya dışı bir dünyadan geçmişti. Rahip Alvarez, Gertrudis'in vaktinden önce bunadığını, kıvrak zekâsının zayıfladığını, kendi gücü altında ezildiğini sanıyordu. Her zamanki güçlü isteğine karşı onu koruması gerekiyordu.

Bir gün Caridad yanına yaklaştı, daha kulağına eğilip "Anne!" deyişinden ve yüzünü yakan ateşten anlamıştı, haykırdı: "Ne? Tamam mı yoksa?" "Evet, tamam!" diye fısıldadı kız. "Kesin mi?" "Kesin, yoksa sana söylemezdim." Gertrudis, büyük sevincinin orta yerinde sanki buzdan bir kılıcın yüreğini delip geçtiğini duydu. Bu dünyada torununu, sevdiklerinin, Ramiro ve Rosa'nın torunlarını beklemekten ve

gidip onlara müjdeyi vermekten başka işi kalmamıştı. Caridad'dan başkasına özen göstermiyordu artık, kendi varlığıyla bütün evi dolduruyordu gerçi. Manolita'ya, kendi eserine varıncaya değin herkese boş vermeye başlamıştı, küçük kızcağız da bunu anlıyor, beklenenin kendini gölgede bırakacağını seziyordu. Gertrudis fırsat kolluyordu, yalnız kaldıklarında Caridad'a,

— Buraya gel, –diyordu,– gel, şuraya, yanı başıma otur... Onu duyuyor musun kızım? Duyuyor musun onu?

— Ara sıra...

— Seslenmiyor mu hiç? Işığa, gün ışığına çıkmak için acele etmiyor mu? Çünkü içerisi karanlık... Orası ılık, rahat da olsa... Ayaklarıyla tepmiyor mu? Gecikirse göremem... göremeyeceğim...

— Ama anne, böyle şeyler söylemeyin...

— Söyleme de kızım! Ama bittiğimi, eridiğimi duyuyorum, artık hiçbir işe yaramıyorum... Her şey bana sisli, düşteymiş gibi geliyor... Bilmeseydim, şimdi saçlarının sarı mı, kara mı olduğunu söyleyemezdim...

Ve onun güzel, sarı saçlarını okşuyordu. Parmaklarıyla görüyormuş gibi ekliyordu: "Sarı, güneş gibi sarı, sapsarı..."

— Biliyorsun, oğlan olursa adını Ramiro, kız olursa Rosa koyacaksın...

— Hayır anne, Gertrudis... Olmazsa Tula, Tula, anne...

— Tula... olsun! Daha iyisi ikiz olması, bir kız, bir oğlan...

— Tanrı aşkına anne!

— Ne? Beceremeyeceğini mi sanıyorsun? Çok büyük bir iş gibi mi geldi sana?

— Ben... bilmiyorum... bunları hiç bilmem ki anne; ama...

— Evet, en doğrusu bu, ikiz... Dünyadan haberleri yokken, var olduklarından habersizken, kucaklaşmış, annenin sıcak karnında sarmaş dolaş olmuş bir kız, bir oğlan. Gökte buna benzer bir şey olmalı...

— Neler de düşünürsün Tula anne!

— Yaşamının bir düş içinde geçtiğini biliyor musun?

Böylece düş kurup ve bu son düşünü toprak ananın göğsüne yolluk olarak götürmek istercesine sıkı sıkı korurken, zavallı Manolita ağır bir sayrılıkla yatağa düştü. "Ah! Suç bende," diyordu Gertrudis. "Düşlerimdeki bu ikizler yüzünden zavallı küçük kuşu unuttum! Tam benim korumama gereksinme duyduğu an soğuk almış olmalı..." Yeniden güçlendiğini, tanrısal gücün imdada yetiştiğini duydu içinde. Bir silkindi ve sayrıya bakmaya koyuldu.

— Ama anne, –diyordu Caridad,– bırak ben bakayım, Rosita, Elvira, ben bakarız ona.

— Hayır, gerektiği gibi bakamazsın sen ona, bakmamalısın da. Taşıdığına, karnındakine bakmak senin görevin. Bunu iyi edeyim derken, öbürünü öldürmemeli... Rosa'ya. Elvira'ya gelince, evet, kardeşleri, o kadar da severler, ama bensiz edemez... Benim götüreceğim bir bardak su bile herkesinkinden daha yararlı olur. Yastığını başı ağrımayacak ve kötü düşler görmesine engel olabilecek bir biçimde ancak ben düzeltebilirim...

— Evet, doğru...

— Elbette! Ben büyüttüm onu! Bakmam da gerek.

Çocuk dirilmişti. Eski ışıklı, güçlü kuvvetli günleri geri geldi. Artık ne nabzı hızlı hızlı atıyor, ne de bacakları titriyordu. Ara sıra içmesi gereken ilaç bardağı elinde, teyzesinin zayıf ellerini kendi narin, genç kız elleri üzerine koyuyordu, bu birleşmede hasta için artık nerdeyse silinmiş olan tatlı bir anının yansıması geçiyordu. Daha sonra Tula Teyze sayrının yatağına düşüyordu, orada, çaresizlik içinde kızına bakmaktan başka bir şey yapmıyordu. Çocuk soruyordu:

— Ölecek miyim anneciğim?

— Ölmek mi? Hayır, zavallı kırlangıcım, hayır, senin yaşaman gerek...

— Sen yaşadıkça...

— Ya sonra? Ya sonra?

— Sonra mı? Hayır... kimin için?

— Ama kızların yaşaması gerek...

— Ne için?

— Şey... yaşamak için... evlenmek için... yuva kurmak için...

— Ama sen evlenmemişsin anneciğim...

— Hayır evlenmedim ben, ama evlenmiş gibiyim... Sen de kardeşini yetiştirmek için yaşamalısın...

— Doğru... kardeşim... kardeşlerim için...

— Evet, hepsi için...

— Ama anne, hiçbir işe yaramadığımı söylüyorlar.

— Kim bunu söyleyen kızım?

— Hayır, söylemiyorlar... söylemiyorlar... ama düşünüyorlar...

— Düşündüklerini de nereden biliyorsun?

— Ama... Biliyorum işte! Hem doğru da... hiç bir işe yaramıyorum ki, sen öldükten sonra burada benim işim ne? Sen ölürsen, ben de soğuktan ölürüm...

— Hadi, hadi, sıkı sıkı örtün, bir daha da böyle saçmalama... Gidip ilacını hazırlayayım...

Oysa gözyaşlarını gizlemek, "Yalnızlık Meryemi" resminin ayaklarına kapanmak için ayrılmıştı yanından. Yalvarıyordu: "Benim ömrümü ona ver Meryem Ana, ömrüm onun olsun! Artık gideceğimi, ölülerimin beni çağırdığını seziyor, benimle gitmek istiyor, ışığın erişemediği aşağılarda, artık toprakla örtülünce, yine bana dayansın istiyor... Bilmem, nasıl bir sıcaklık vereyim istiyor kendisine... Benim ömrümü ona ver Meryem Ana, benim ömrümü ona ver. Gözlerine karanlıkların toprak perdesi düşmesin, benim gözlerimin tıpkısı olduğu söylenen, benim verdiğim bu lekesiz gözlerde ışık eksik olmasın... Evet, benim verdiğim... Ölmesin o... Kurtar onu Meryem Ana, dünyaya gelecek olanı görmeden gidecek olsam bile!"

Ve duası yerine geldi.

Zavallı kız yavaş yavaş yaşama dönüyordu, yanaklarına yeniden renk gelmişti; evin küçük bahçesindeki ağaçların yeşil dallarından vuran güneş ışınlarını yeniden seyredebiliyordu. Ama Manolita'nın iyileşme döneminde Gertrudis zatürreeye yakalanarak yatağa düştü. Bu kez de güce ve sağlığa kavuşma sırası küçük kızdaydı, çünkü kendisine yaşam vermiş olan Tula Teyze'ye bakması gerekiyordu.

Bütün ev halkının şaşkınlığı önünde kız yavaş yavaş iyileşti. Gertrudis, Caridad'a:

— Manolita'ya söyle, –diyordu,– öyle çok çalışmasın, henüz zayıf... Sonra yeter... Nasıl olsa her şey faydasız... Çünkü artık işimi bitirdim ben...

— Ama anne...

— Aması maması yok, dediğim gibi, Tanrı'nın bu küçük güvercini boş yere gücünü harcamasın...

— Öyle de güçlendi ki... Hiç sanmazdım böyle olacağını...

— Oysa o ölmek istiyor, öleceğini sanıyordu... Ben de korkmuştum. Zavallı öyle halsiz görünüyordu ki gözüme! Elbette, kendisini meydana getirirken ölüm yarası almış olan babasını tanımadı... Zavallı annesine gelince, öyle sanıyorum ki, hep yarı ölü yaşadı... Bu kız dirildi ya!

— Evet, seni tehlikede görmek diriltti onu!

— Elbette, o benim kızım!

— Başka?

— Evet başka! Artık bir ayağım çukurda olduğuna göre, sana itiraf edebilirim; evet bir başkası. O ve sen.

— O ve ben mi?

— Evet, o ve sen! Çünkü benim kanımdan değilsiniz. O ve sen. O, Ramiro'nun kanından, benimkinden değil; ama ben yarattım onu, benim eserim! Sana gelince, seni de oğlumla ben evlendirdim.

— Biliyorum...

— Evet, babasını kardeşimle, oğlumun annesiyle, daha sonra da Manolita'nın annesiyle evlendirdiğim gibi...

— Biliyorum, biliyorum...

— Bildiğini biliyorum, ama hepsini değil...

— Hayır, hepsini değil...

— Ben de... Bilmek de istemiyorum. Birçok şeyleri hiç bilmeden gitmek istiyorum bu dünyadan... Çünkü birtakım şeyler vardır ki, onları bilmek insanı lekeler... İlk günah bu, ermişler ermişi Hazreti Meryem böyle bir günahla lekelenmemiş olarak dünyaya geldi...

— Oysa ben, senin her şeyi bildiğini işitmiştim...

— Hayır, her şeyi bilmiyorum... bu bilim...

— İyi ya, fazla konuşma anne, yasak ettiler sana...

— Düşünmeyi de yasak ettiler, oysa ben susunca düşünüyorum... düşünüyorum...

XXII

Tula Teyze'de artık güç kalmamıştı. Ruhu, kafesini kırıp, kendisini oraya kapatanları üzüntü içinde bırakarak bulutlar arasında uçmak için sabırsızlanan bir kuş gibi çırpınıp duruyordu. Torununu göremeyecek miydi? Buna üzülüyor muydu? "Orada, yukarıda, onlarla olunca," diye düşünüyordu, "nasıl olduğunu, oğlan mı, kız mı... yoksa ikiz mi olduğunu bileceğim. Buradakinden daha iyi bileceğim. Çünkü oradan, yukarıdan burada olduğundan daha iyi ve daha açık görünür."

Son ateş onu yatağa bağlamıştı. Yeğenlerini ancak ayak seslerinden tanıyordu, özellikle Caridad ve Manolita'yi. Caridad'ın adımları ona meyve yüklü bir varlığın adımları gibi geliyordu, hem de olgun bir meyve gibi. Manolita'nın adımlarıysa, koştuğu mu, yoksa yerde çırpınarak uçtuğu mu anlaşılamayan küçük bir kuşun adımları kadar hafifti. "O girdiği zaman," diyordu Tula Teyze, "düşük, sessiz bir kanat hışırtısı duyar gibi oluyorum."

En önce baş başa kalıp Manolita'ya veda etmek istedi; ilacını getirmesinden yararlandı, yataktan kolunu çıkardı, onu kutsuyormuşçasına uzattı, kararan duru gözlerini yere diken kızın başına koyarak:

— Söyle bakalım şeker güvercincik, –dedi,– yine ölmek istiyor musun? Doğru söyle!

— İstediğim olursa...

— Ben ölmeyeceksem ha? Hayır, ölmek istememelisin... Kardeşine, kardeşlerine karşı görevlerin var... Ölüme çok yaklaştın, ama bana öyle geliyor ki, ölüm deneyi seni bu düşüncelerinden kurtardı, öyle değil mi? Günah çıkartıyormuşsun gibi her şeyi söyle bana, öteki dünyada bizimkilere anlatacağım...

— Evet, artık saçma sapan şeyler düşünmüyorum.

— Saçma şeyler mi? Saçma değil ki. Ah! Şimdi de saçma oldu ha, bebeğini getir, saklıyorsun değil mi? Evet, biliyorum ki saklıyorsun... Getir bana o bebeği, biliyor musun, onunla da vedalaşmak istiyorum... Anımsıyor musun?

— Evet, anne, anımsıyorum.

— Ne anımsıyorsun?

— Bebeğim avluya düşünce çok ağlamıştım, Elvira da bana aptal demişti. Ağlamanın hiçbir işe yaramayacağını söylemişti...

— Tamam... tamam... daha başka? Daha ne anımsıyorsun?

— O zaman bize anlattığın öyküyü...

— Bakalım hangi öyküymüş?

— Elindeki bebeği susuz bir kuyuya düşürüp de çıkaramayan küçük kızın öyküsü; ağlamaya başlıyor o da, ağlıyor, ağlıyor, öylesine ağlıyor ki, kuyu gözyaşlarıyla doluyor ve bebek, gözyaşlarının üzerinde yüzerek dışarı çıkıyor...

— Ya Elvira'cık buna ne demişti? Ne demişti ha? Ben anımsayamıyorum...

— Evet, evet, anımsıyorsunuz anne...

— İyi ya, ne demişti?

— Demişti ki, küçük kız o kadar ağladığı için kupkuru kalacak, ölecek...

— Ya ben ne demiştim?

— Tanrı aşkına anne...

— İyi, anlatma, ama böyle ağlama da güvercincik, böyle ağlama... Ne kadar ağlasan da gözyaşların düşeceğim kuyuyu dolduramaz, yüze yüze çıkamam dışarı...

— Keşke öyle olsaydı...

— Ah evet! Öyle olsaydı, çıkar, seni alır birlikte götürürdüm... Ama saatini beklemek gerek. Kardeşlerine bak. Onları sana emanet ediyorum, biliyor musun? Sana. Öldüğümü belli etme onlara.

— Evet, elimden gelen her şeyi yapacağım...

— Öldüğümü bilmesinler... Ben de sana gökten yardım edeceğim.

— Senin için yakaracağım anne...

— Meryem'e kızım, Hazreti Meryem'e...

— Yakaracağım anne, her akşam yatmadan önce...

— Peki, ama böyle ağlama...

— Ağlamıyorum ki, ağlamıyorum, görmüyor musun?

— Çirkin şeyler görünce gözleri yıkamak için ağlamak kötü olmaz. Sen, sen çirkin şeyler görmedin ki, göremezsin ki...

— Öyle şeyler olunca gözleri kapamakla...

— Hayır hayır, o zaman daha da çirkin görünür her şey. Baban, annen için Tanrı'ya yakar, benim için de... Anneni unutma...

— Evet, unutmuyorum onu...

— Onu tanımadığına göre...

— Yo, tanıyorum!

— Ben ötekini söylüyorum, seni dünyaya getireni.

— Evet, senin sayende onu da tanıdım!

— Zavallıcık! O kendi annesini tanımamıştı...

— Onun annesi de sen oldun, iyi biliyorum!

— İyi, iyi, ağlama sen...

— Ağlamıyorum ki! –Sol elinin tersiyle gözlerini kururken, titreyen öteki eliyle ilaç bardağını tutuyordu.–

— İyi, iyi, şimdi bana bebeğini getir, görmek istiyorum onu. Sahi! Orada, şu benim sandığın köşesindedir, bilirsin ya... İşte anahtarı... Evet, bu, bu! Orada, benimle senden başka kimsenin elinin değmediği yerde, resimlerin hemen ya-

nında, biliyor musun? Başka bir bebek daha var... çocukken benimdi... İlk sevgimdi... İlk sevgi mi? Öyle olsun! Onu da getir bana... Ama kimse sezinlemesin. Saçma sapan şeyler yaptığımızı söylerler sonra. Asıl saçma olan biziz, kendimiz... İki bebeği de getir, onlarla da vedalaşayım. Sonra ağırbaşlı olarak ikimiz vedalaşacağız... Git, kötü şeyler geliyor aklıma.

Ve haç çıkardı.

Aklına gelen kötü düşünce şuydu; ayrılma acısıyla yaralanan iç dünyasının derinliklerinde şeytanca bir mırıltı ona şöyle diyordu: "Hepimiz kuklayız!"

XXIII

Daha sonra yanına ötekileri çağırdı, Caridad da aralarındaydı.

— Çocuklarım, bu benim son ateşim, Arafat ateşinin ilki...

— Neler söylüyorsun anne?

— Evet, Arafat ateşi, çünkü cehennemde ateş yoktur... Cehennem buzdandır, buzdan başka şey yoktur. Etlerim yanıyor... Beni en çok üzen, gelecek olan kızı... ya da oğlanı... ya da ikizleri göremeden, tanımadan gitmek...

— Yapma anne...

— Peki, sen, Caridad, sus bakalım, utanacak zaman değil şimdi... Beni çağıranlara her şeyi anlatmak istiyorum çünkü... Hadi bakalım, ağlamayın böyle... Oradalar... her üçü de...

— Böyle konuşma ama...

— Ah! Gülecek şeyler mi söyleyeyim istiyorsunuz? Saçma sapan şeyleri evin iki delisi, biz, Manolita ve ben daha önce söyleyip bitirdik, şimdi sıra kitapların dediğini yapmaya geldi...

— İyi ama, çok konuşma! Doktor fazla konuşmana izin vermememizi söyledi.

— Sen de burada mıydın Ramiro? Erkek! Doktor mu diyorsun? Doktor ne bilir ki! Önem bile vermeyin... Hem bir

saat konuşarak yaşamak, iki gün sessiz yaşamaktan daha iyidir. Şimdi konuşulacak zaman. Hem eğleniyorum böylece, kendi dertlerimi düşünmemiş oluyorum.

— Ama Rahip Alvarez şimdi istediğin kadar düşünebileceğini söyledi...

— Haa! Sen de mi buradasın Elvira? Seni mantıkçı seni. Rahip Alvarez ha... Çare bulucu... Rahip Alvarez ne bilir ki. Başka bir doktor! Başka bir erkek! Hem benim düşünülecek kendi şeylerim yok ki... Bir şeyim yok... Sizinkiler benim... Ve onların... gökten beni çağıranların... Ne diriyim, ne ölüyüm... Ne diri oldum, ne de ölü... Öyleyse ne? Ne diyorsun sen orada Enriquin? Sayıklıyor muyum?

— Hayır, böyle bir şey demedim.

— Evet, öyle dedin, iyi duydum... Rosita'nın kulağına söyledin... Görmüyor musun, Manolita'nın havada sessiz kanat çırpınışlarını bile duyuyorum. Hem sayıklıyor da olsam... Ne olacak?

— Dinlenmen gerek...

— Dinlenmek... dinlenmek... dinlenmek için bana kalan zaman!

— Ama böyle üstünü açma...

— Öyle sanıyorum ki... Caridad, biliyorsun sen, Tula, benim gibi Tula... Öteki de Ramiro... Evet, iki tane; bir kız bir oğlan, şimdi tatlı bir sıcaklık içinde birbirlerine sarılmış olmalılar...

Hepsi sustu bir an. Kesik kesik ve boğuk hıçkırıkları işitince can çekişen teyze,

— Hadi bakalım, –dedi,– biraz yürekli olun! İyi düşünün, çok iyi, yapacağınız şeyi çok iyi düşünün... Bir şey yapmış ya da yapmamış olmaktan pişman olmayasınız. Baktınız ki, sevdiğiniz çamura düştü, kapkara bir kuyu da olsa, bataklık da olsa onu kurtarmak için atılın... Boğulup kalmasın... Birlikte boğulun... Bataklıkta, ona deva olun, evet deva... Çamur ve pislik içinde mi öleceksiniz? Zararı yok... Ba-

taklığın üzerinde uçarak arkadaşınızı kurtaramazsınız, kanatlarınız yok çünkü. Hayır, kanatlarınız yok, varsa da tavuk kanatları... uçmaya yaramazlar... Boğulandan sıçrayan çamurlar, kanatlarınızı lekeleyecek de olsa... Hayır kanatsızız biz. Tavuk kanatları kadar bile kanadımız yok... Melek de değiliz... Öteki dünyada melek olacağız... Çamurun, kanın bulunmadığı dünyada! Arafat'da var çamur, kızgın, yakan ve arıtan bir çamur... Arıtan çamur, evet... Arafat'ta çamurla yıkanmak istemeyenleri yakıyorlar... Size son sözüm, çürümekten, kokuşmaktan korkmayın... Tanrı'ya yakarın benim için, Hazreti Meryem bağışlasın beni.

Baygınlık geçirdi. Kendine geldiğinde birbirini tutmaz şeyler düşünüyordu. Sonra tatlı bir can çekişme anı başladı. Bir ırmağın, kıyılarını perdeleyen yaprakları kızarmış kavaklar yansıyan durgun sularında, kızıl bulutlardan süzülmüş son güneş ışınlarının eridiği bir sonbahar akşamı gibi Tula Teyze de sönüp gitti.

XXIV

Tula Teyze öldü mü? Hayır, aile içinde benliğinden ışık saçarak, süregelen alışkanlıklar dünyasında yeni bir yaşamla, daha derin ve canlı olarak yaşamaya başladı. Daha şimdiden çocukları, yeğenleri için bir Teyze olmuştu. Yalnız Teyze, ne anne, ne ana, hatta ne de Tula Teyze, yalnızca Teyze. Bu yardıma çağırma sözcüğü, bu gerçek dinsel çağrı sözcüğü, bir aile ocağı ulusunun ermişler arasına geçirilmesiydi. Asıl kızı, ruhunun gerçek mirasçısı, geleneklerinin taşıyıcısı Manolita bile yalnızca Teyze diyordu. Ailenin birliğini ve bütünlüğünü elinde tutan oydu. Teyze ölünce, kardeşler arasında aleyhte ve lehte sözleşmeler, eskiden gizliden gizliye süren ayrılmalar su yüzüne çıktı; bu ayrılmalar, Tula'nın yarattığı aynı ocakta filizlenmişti. Onun ruhu, bu karışıklıkları oluştururken, bir yandan da onların üzerinde egemen olduğu söz götürmeyen aile birliğini sağlıyordu. Tula Teyze, bu evin temeli ve çatısıydı.

İki karşı grup ortaya çıkmıştı: Bir yanda Rosa'nın büyük kızı Rosita –kardeşi Ramiro'yla değil de– yengesi Caridad'la birlik olmuştu; öte yanda Rosa'nın ikinci kızı Elvira'yla üvey kardeşi, Manuela'nın oğlu Enrique; Ramiro'yla Manolita açıkta kalıyorlardı. Ramiro, doğacak çocuğunun, belki de onu izleyeceklerin geleceklerini ve işini gücünü düşünerek yaşıyor, daha doğrusu yaşayıp gidiyordu. Manolita ise Teyze'nin anısını ve yuvanın geleneğini ayakta tutmaya çalışıyordu.

Manolita, gelecekteki dört ailenin arasında bağ olmaya çalışıyordu. Teyze'nin ölümünden bu yana varlığını duyurmaya başlamıştı. Onun bütün bilgisini, bütün ruhunu kendinde koruyordu. Kesik ve sert tümceler, ondan duyulan yinelemeler, aynı kavram, aynı deyiş, hareketlere değin aynı. Kardeşleri sık sık, "Bir başka teyze daha!" diyorlardı yakınarak. Teyze'nin, gitmiş olan teyzenin gizli sandığının anahtarı da ondaydı; kendi bebeğiyle teyzenin çocukluk bebeğini, birkaç mektubunu, Don Primitivo'nun dua kitabını da o saklıyordu; aile içinde gelmiş geçmişlerin öykülerini ezbere bilen de oydu; kendi kanından olmayan Don Primitivo'nun, ilk Ramiro'nun asıl annesi olan Rosa'nın, düşkünlerevinden gelme, yalnızca sessizlik ve acı olan kendi öz annesinin öykülerini... Ayaklı tarihti o; ailenin ruhsal sürekliliği onunla sağlanıyordu. Teyze'de can bulan ailenin ruhu onda sürüyordu.

Soyaçekim? Bir kovanda arı ruhu, arı geleneği, petek ve bal yapmak sanatı; sözün kısası arılık, et ve tohumla değil, soyaçekimle geçer. Soy, erkek arılar ve kraliçelerle sürer, ne erkek arılar, ne de kraliçeler hiç mi hiç çalışmadıkları gibi, ne petek yapabilirler, ne bal, ne de kurtçuklara bakmayı becerirler. Bir şey bilmediklerine göre, böyle bir bilimi, etleriyle, tohumlarıyla yavrularına aktaramazlardı. Arıların sanat geleneği, bal ve balmumu yapma çalışması, uzak akrabalara bağlıdır ve bir beden değil, ruh geçişidir. Tür, ne küçük yumurtaları olgunlaştıran, ne de yumurtlayan işçi arılara, teyzelere, ötekilerden iki kat fazla borçludur. Manolita bütün bunları biliyordu, pek küçük yaştan beri dikkatini arıların yaşamı üzerinde toplayan, çalışmalarına, düşüncelerine, giderek düşlerine onları konu almış olan Teyze öğretmişti ona. Manolita'nın Teyze'den öğrendiği ve ara sıra erkeklik içgüdülerini belli ettiklerinde kardeşlerine karşı kullandığı gizli, nerdeyse gizemli bir anlam taşıyan tümcelerden biri de şuydu: "Sus erkek arı!" Ve erkek arı takma adı onun için, tıpkı Teyze'de olduğu gibi, uzak ve derin titreşimli bir anlam taşıyordu. Kardeşlerinin de sezinledikleri bir anlam.

Baba Ramiro'nun ilk karısı olan Rosa'nın yaşamına mal olan kızı Elvira'yla düşkünlerevinden gelen kızla işlediği günahtan olan Enrique arasındaki ilişki pek sıkıydı. Bu iki üvey kardeş, beş kardeş içerisinde herhangi başka ikisinden çok, birbirlerini seviyorlardı. Gizli konuşmalarda ve ayrı dolaşmalarda hep birlik oluyorlardı. Manolita bu gizli sözleşmelerden kaygı duyuyordu. Aynı karında yattığı kardeşinin, başka bir anneden doğma kız kardeşi için duyduğu sevgiden değil, hayır; biliyordu ki kardeşlerinden hiçbirisi kendisine bağlanamazdı ve bu duyguyla gönlü hoş oluyordu. Ama kardeşlikten de ileri olan bu sevgiye karşı bir tepki duyuyordu. Bir gün onlara,

— Öyle istiyorum ki, –dedi,– daha şimdiden birine tutulasınız, sen Enrique bir kıza gönül versen, Elvira, seni de bir isteyen çıksa...

Kız,

— Niçin ama? –diye sordu.

— Evde kol kola gezmeler, fiskoslar, nazlar, cilveler... Bütün bunlara bir son veresiniz diye...

— Belki o zaman daha da artar, –dedi Enrique.

— Nasıl?

— O gelecek, sevgilisinin gizlerini bana anlatacak, kuşkusuz ben de sevgilimin gizlerini bir bir ona dökeceğim...

Elvira alkışlarcasına haykırdı:

— Evet, evet...

— Birbirinizin sevgilisiyle alay edip güleceksiniz ha? Aman ne güzel, ne güzel!

O zaman Elvira, Manolita'nın gözlerine bakarak :

— İyi ama, söyle, buna Teyze ne derdi acaba?

— Böyle kutsal şeylerle alay edilmeyeceğini, yaramaz çocuklar olduğunuzu söylerdi.

Enrique söze karıştı:

— Teyze gibi söylemiyorsun ama sen; İncil'e göre, cennete girebilmek için çocuklaşmak gerek...

— Çocuklaşmak, evet! Ama yaramazlık değil!

— Peki ayrım nerede?

— Nerede olacak, oynayış biçiminde.

— Yaramaz çocuk nasıl oynar?

— Büyük insan gibi oynar; çocuklar büyüklere benzemezler, ne erkek ne kadındır onlar, melek gibidirler. İyi anımsıyorum, Teyze'den işitmiştim, çocuk sözcüğünün ne eril, ne de dişil olduğu bir dil varmış, cinssizmiş bu sözcük...

— Evet, –dedi Enrique,– Almanca'da böyle. Dahası Senyorita da cinssizdir.

Manolita bu sözcükleri bir gülümsemeyle süslemek istedi, ama bu işi başaramayarak:

— Ama, –dedi,– bu senyorita cinssiz değil...

— Kuşkusuz cinssiz değil, bir bu eksikti!

— İyi, iyi, artık yaramazlık istemez!

— Yaramazlık istemez, ama çocukluğa ses yok değil mi?

— Öyle!

— İyi ama, nasıl ayırt edebileceğiz?

— Bu kadarı yeter, daha konuşmayacağım. Neden mi? Öyle şeyler vardır ki, açıklamaya çalıştıkça daha da karanlıklaşıyor...

Elvira, Manolita'yı kucaklayıp öptükten sonra :

— Peki, peki, Teyzecik, –dedi,– böyle kızına... Gerçekten kızmıyorsun ya teyzeciğim?

— Hayır, hele bana böyle teyzeciğim dedin mi, hiç kızamam.

— Bir amacım yoktu benim de...

— Biliyorum, ama hoş değil bu. Çünkü gerçek amaç sonra gelir...

Enrique, kardeşi Manolita'yı sevip okşadıktan sonra üvey kardeşini koluna taktı, aldı götürdü. Manolita, onların uzaklaşmalarına bakakalmıştı; bir yandan da kendi kendine söyleniyordu: "Yaramazlık mı acaba? Gerçekten de öyle! Ama böyle konuşmakla iyi mi ettim? İyi yaptım mı Teyze?" Ve Teyze'yi yardımına çağırıyordu. "Amaç sonra gelir... Yakınmalarımla onlara gerçek kötü amacı ben aşılamış olmayayım. Ama hayır, hayır, böyle oynamamalılar! Oynuyorlar çünkü.. Umarım yakında her ikisi de birer sevgili bulur!"

XXV

Ailede ikinci birleşmeyi Rosita'yla, Ramiro değil de Ramiro'nun karısı Caridad yapmışlardı. Daha doğrusu Caridad'ın peşini bırakmayan, ona yakınmalarını, kaygılarını, kuşkularını söyleyen Rosita'ydı. Çünkü hep yakınıp duruyordu. Herkesin kendisini hor gördüğünü, kimsenin anlayamadığını sanıyordu; hiç olmazsa ona öyle geliyordu. Durgunlaşıyor, ne olduğunu sorsunlar istiyor, kimse sormadığı için de üzülüyordu. Kardeşleri arasında onunla en az ilgilenen de Manolita'ydı. "Gerçekten," diyordu, "kendisiyle daha çok ilgilenilme ve şımartılma isteğinden başka bir şey varsa, nasıl olsa ortaya çıkar!" Dalgın kızcağız ise bu yüzden acı çekiyordu.

Yengesi Caridad, Manuela'ya:

— Bilmiyorum, Rosa'yı ne yapmalı? –diyordu,– bana hep Ramiro'dan yakınıyor; kendini beğenmişin biriymiş, bencilmiş, ilgisizmiş...

— Sen de inadına öyledir dersin!

— Nasıl olur? Daha mı kışkırtayım onu?

— Hayır, ancak böylece geri çekilmek zorunda bırakırsın onu.

— Ama anlamıyorum, üstelik doğru da değil; Ramiro dediği gibi değil ki!

— Biliyorum, çok iyi biliyorum, Ramiro'nun da her erkek gibi birtakım eksiklikleri olabileceğini biliyorum...

— Her kadının da olduğu gibi.

— Öyle! Ama onun eksikleri erkek eksikleri.

— Erkek arınınkiler gibi desene!

— Nasıl istersen öyle söyle, canın isterse Ramiro'nun eksikleri erkek eksikleri dersin, canın isterse erkek arı eksikleri dersin...

— Ya benimkiler?

— Seninkiler mi Caridad? Seninkiler arı beyininkiler gibi!

— Çok güzel! Teyze de daha iyisini söyleyemezdi!

— Ama Ramiro'da Rosa'nın dediği eksikler yok ki. Ne kendini beğenmiş, ne bencil, ne de ilgisiz.

— Öyleyse senin dediğin gibi ne diye damarına basayım?

— O zaman, o tersini ileri sürecek, çok iyi biliyorum, iyi tanıyorum onu.

Bir sabah üçü, Caridad, Manuela ve Rosa bir araya gelmişlerdi, Rosa tartışmaya başladı:

ROSA — Sevgili kocan da kaçta eve geliyor böyle!

Yengesiyle konuşurken Ramiro'ya, "kardeşim" değil de "kocan" diyordu hep.

CARİDAD — Bunda ne kötülük var?

MANUELA — Ya sen Rosa, o saatte uyanıktın demek?

ROSA — Gelişi uyandırdı beni.

CARİDAD — Benim bile uyandığım pek seyrek oluyor...

ROSA — Ne de geniş yüreklisin.

MANUELA — Caridad gönlü rahat uyuyor, iyi de yapıyor.

ROSA — İyi mi yapıyor? İyi mi yapıyor? Bunu anlamıyorum işte.

MANUELA — Ben anlıyorum, ama bu çok tehlikeli ve çirkin oyun senin pek hoşuna gidiyor olmalı...

CARİDAD — Tanrı aşkına Manuela!

ROSA — Bırak onu, bırak, Teyze'ye...

MANUELA — Bu teyzeyi söyleyişine bakılırsa, burada Teyze olan sensin...

ROSA — Ben mi? Ben Teyze ha?

MANUELA — Evet sen, sen Rosa, kardeşini kıskandırmak istiyorsun.

CARİDAD — Rosa beni kıskandırmak istemiyor ki Manuela...

MANUELA — Ne söylediğimi biliyorum ben Caridad.

ROSA — Evet, ne söylediğini bilir o...

MANUELA — Burada hepimiz söylemek istediğimizi çok iyi biliyoruz, ben de ne söylediğimin bilincindeyim, anlıyor musun Rosa?

ROSA — Teyze'nin bir nakaratı daha...

MANUELA — Olsun, Şunu sana söyleyeyim ki, salt seni kıskansın diye, karşına çıkan en kötü öneriyi kabul edip evlenirsin, senin onu kıskandırman sorunu değil ha...

ROSA — Evlenmek mi? Ben mi evleneceğim? Benim mi sevgilim olacak? Laf!

MANUELA — Evet, ne düşündüğünü bilmiyorum ama, söylediklerine bakılırsa, evlenmek istemiyorsun. Rahibe olup olmamakta ikirciklisin.

CARİDAD — Nerden öğrendin bunu Manuela?

MANUELA — Aa! Gizlerinizi bilmiyor muyum sanıyorsunuz? Hele gizler de...

ROSA — Rahibe olmayı düşünüyorsam, ne olacakmış yani? Bunda ne kötülük var? Tanrı'ya hizmet etmek kötü mü?

MANUELA — Tanrı uğruna çalışmak kuşkusuz kötü değil.. Ama sen rahibe olursan, Tanrı uğruna çalışmak için olmayacaksın ki...

ROSA — Ne için olacağım ya?

MANUELA — Ne erkekler, ne de kadınlar uğruna çalışmamak için...

CARİDAD — Tanrı aşkına Manuela, neler de düşünüyorsun...

ROSA — Evet, onun birtakım görüşleri var, benim de var... Peki kardeş, manastırda erkeklere hizmet edilemeyeceğini kim söyledi sana?

MANUELA — Kuşkusuz onlar için Tanrı'ya yakararak...

ROSA — Elbette, şeytanın kötülüklerinden onları korusun diye Tanrı'ya yakararak...

MANUELA — Bana öyle geliyor ki, sen, "Tanrım, bizi şeytana uydurma," yerine, "Tanrım, beni şeytana uydurma," diye yakarıyorsundur.

ROSA — Evet, öyle istiyorum...

MANUELA — Nitekim şimdi buraya kardeşini, Caridad'ı şeytana uydurmak için gelmedin mi? Yoksa bu bir şeytana uydurma değil mi? Bunun için gelmiyor muydun?

CARİDAD— Hayır Manuela, bunun için gelmedi, sen de bilirsin hiç kıskanç değilimdir, olmayacağım da, olamam ki...

ROSA — Bırak, bırak onu Caridad; bırak da arıcık soksun... soksun...

MANUELA — Acıyor değil mi? Öyleyse kızım şimdi kaşın dur...

ROSA — Şimdi de kızım ha?

MANUELA — Her zaman da kardeşim.

ROSA — Ya sen, söyle bana kardeşçik, arıcık, böyle bir peteğe, bir kovana girmeyi hiç düşünmedin mi?

MANUELA — Balı da, balmumunu da insan dünyada da yapabilir.

ROSA — Sokabilir de!

MANUELA — Tamam! Sokabilir de!

ROSA — Anlayalım yani, sen de Tula Teyze gibi teyze arı olacaksın...

MANUELA — Ne olacağımı bilmiyorum, ama Teyze'nin izinden gidersem, kötü yoldan gitmemiş olurum. Yoksa onun doğru yoldan ayrıldığını mı sanıyorsun? Bize öğret-

tiklerini unuttun mu? Evlilerin arasını bozmaya hiç çalıştı mı? Kardeşlerinden birisini ele mi vermişti yoksa?

CARİDAD — Tanrı aşkına Manuela. Tula Teyze'nin ruhu için sus artık. Rosa, sen de ağlama böyle. Hadi bakalım, kaldır başını. Yüzünü kapama ellerinle. Ağlama böyle kızım, ağlama.

Manuela, üvey kardeşinin omzuna elini koyarak, sanki öbür dünyadan, ölümsüz ailenin sonsuz dünyasından gelen bir sesle:

— Bağışla beni kardeşim, –dedi,– çok ileri gittim... Ama davranışların aile duygularımı yaraladı. Bu durumda düşünmeden, Teyze ne yaparsa, onu yaptım... Bağışla beni!

O zaman Rosa, kardeşinin kolları arasına atılıp, başını göğsüne sokarak hıçkıra hıçkıra,

— Kardeşim, –dedi,– asıl sen beni bağışla... Hayır, kardeşim değilsin... anne... annem, annemsin... Teyze! Teyze!

Manuela karşılık verdi:

— Bizi bağışlayacak, birbirimize bağlayacak, hepimize kılavuzluk edecek olan Teyze, Tula Teyze!

Miguel de Unamuno (1864-1936): Romanları ve felsefi metinleriyle 20. yüzyıl İspanyol yazınına damgasını vuran en önemli yazarlardandır. 1917'de yazdığı Abel Sánchez –Tutkulu Bir Aşk Hikâyesi– *tutku ve kıskançlığın, 1921'de yazdığı* Tula Teyze *fedakârlık ve kendini adayışın insanın varoluşunu kuşatan bir anlama nasıl dönüştüğünü anlatır. Unamuno'nun varoluş acısını damıttığı iki kısa roman Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi'nde okurla buluşuyor.*

Yıldız Ersoy Canpolat: 19. ve 20. yüzyıl İspanyol romancılığı üstüne yayımladığı iki telif kitabının ve İspanyol öykücülüğünü örnekleyen kapsamlı bir antolojinin yanı sıra, Cervantes'ten Fuentes'e, Unamuno'dan Paz'a yaptığı çevirilerle de İspanyol ve Latin Amerikan yazınlarını okura ulaştıran en önemli adlardan biridir.

THG
5430482
SEF

9 789944 881555

20 TL